

فهرست

منتدی اقرأ الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

منتدی اقرأ الثقافی

للکتب (کوردی - عربی - فارسی)

www.iqra.ahlamontada.com

لوقمان حسەن حەمەرەشید

فهرههنگی میژوو

ئاماده کردنی:

لوقمان حهسهن حه مه ره شید

۲۰۰۸

چاپی یه کهم

به‌ناوی خوای به‌خشنده‌ی میهره‌بان

- ◆ ناوی کتیب: فره‌هنگی میژوو.
- ◆ ناماده‌کردنی: لوقمان حه‌سهن حه‌مه‌پره‌شید.
- ◆ دیزاینی به‌رگ: شیرکو خانزادی.
- ◆ ژماره‌ی سپاردن: (۱۳۴۵) ی سالی ۲۰۰۸.
- ◆ تیراژ: ۱۰۰۰ دانه.
- ◆ چاپ: یه‌که‌م — ۲۰۰۸.
- ◆ چاپخانه : سیما - سلیمانی - شه‌قامی مه‌وله‌وی

پیشکشه به:

- دایکی زیده نازیم که پهروهدهی کردوم.
- هاوسه‌ری خوشه‌ویستم (گونا) و جگه‌رگوشه‌که‌م (تارین).
- خوشک و برا به‌ریتزو سه‌نگینه‌کام.

پیشه کی

له ناوه پراستی سالانی نه وه ده کانه وه وهك خولیا یه كه كه وتمه كۆكردنه وهی بهرواری گرنه گرتین پروداوه کانی پابردوو، هه ر پروداوو بهرواری کم له ده زگا کانی پراگه یان دن یان له دوو توئی کتیبه کدا بهرچا وه وتبیت له لای خۆم تۆمارم ده کرد، که بیگومان پۆژ دوا ی پۆژ هه گبه که له زیاد بو نداد بو، دواتر پاش پوخت کردن و پیکه خستنه وه یان سالی (۲۰۰۷) به شیوه ی گۆشه ی مانگانه له پۆژ نامه ی (داهینان) دا به ناوی (مانگرمیری پۆژ) بلاوم کرده وه، دواتریش که وتمه بیر ی چاپ کردنی له دوو توئی کتیبه کدا، به لام هه ندیک له وه بهرواران ه پتو یستیان به در یژه ی زیاتر یان روونکردنه وه هه بو، بۆیه به پتو یستم زانی که پهراویز بۆ به شیکی زۆر له بهرواره کان دابنیم که دواتر نه م کتیبه ی لیکه وته وه.

کتیبه که پیک دیت له دوو ته وه ری سه ره کی، ته وه ری یه که م که بناغه ی کتیبه که یه، بریتیه له گرنه گرتین نه وه پروداوو بهرواران ه ی که له میژووی نزیک ی جیهان و ناوچه که وه عیراق و کوردستاندا پرویاندا وه به پیتی سالنامه ی زاینی نووسراون، چونکه زۆربه ی پروداوه کان له سه رچا وه کانه وه هه ر به پیتی نه وه سالنامه یه تۆمار کراون، ته نانه ت پروداوه کوردیه کانیش، بۆیه نیه م هه ت نه ها سالنامه ی زاینیمان هه لپۆژارد، ته وه ری دووه می ش که پهراویزه کانه وه به شی زۆرینه ی کتیبه که پیک ده هینیت، چه ندین بابه تی گرنه گ له خۆ ده گرت له بواره جیاوازه کاند، وهك: میژووی نو ی و هاوچه رخی گه لی کورد و ناوچه که وه ژیا نی سه ر کرده به ناوبانگه کانی کوردستان و عیراق و جیهان و ژیا نی زانا و داهینه ره گه وه ره کان و شاعیران و بواری توپی پی و چه ندینی تر، هه ر له بهر هه مه جو ری بواره کانیش کتیبه که مان ناونا (فه ره ننگ) به مانای (نینه سایی کلۆپیدیا) به لام (نینه سایی کلۆپیدیا یه کی بچووک)، به شیوه یه کی گشتیش ره چاوی (کورت و پوخت) ی

لهدارپشتنی پهراویزه کاند او نه چونه ناو قولایی پروداوه کان و ژیانې که سه کانه وه کراوه، هه رده کینکی دراوه بهو بهروارانهای تایبه تن به کوردو که سایه تیه کانی، یاخود نهوانه ی په یوه ندیان به کورده وه هه یه، پیویسته ناماژه به وهش بکه یین که میژووی هه ندی پروداو یان رژی کۆچی دوایی هه ندی که س زیاد له بهرواریکی هه بووه و نیمه ش هه ولمانداوه کام بهرواره یان راسته و زۆرتترین سه رچاوه ی له سه ر هه یه، نه وه یان تو مار بکه یین.

بیگومان ناماده کردنی کتیبینکی له و جزه بی که م و کوری نابیت، به هوی که می سه رچاوه ی پیویست له م بهاره داو که می توانای گه یشتن به سه رچاوه کان به تایبه ت (کتیب و نینته رنیت) و سنورداری توانای نیمه وه ک مرۆڤ، بۆیه نومیده وارم زانستیانه و به نه مانه ته وه زانیاریه کاتم گه یان دبیته توی به ریزو سوپاسی سه رنج و ره خنه و تیبینیه کانی هه موو خوینه ریکي به ریز ده که م.

لوقمان حه سه ن

۲۰۰۸/۵/۲۸

مانگی کانوونی دووهم (ینایر)

* ۱/۱

- سهری سالی زایینی

- ۱۸۹۴ کۆچی دوايي (هینیری پۆدۆلف هیرتن) دۆزرهوهی شهپۆلی کارۆموگناتیسی^۱.

- ۱۹۱۸ ده رچوونی یه کهم ژماره ی پۆژنامه ی (تیگه یشتنی راستی) له لایه ن ئینگلیزه کانه وه له به غداد.

- ۱۹۳۱ کۆچی دوايي شیخ ئیپراهیم حه یده ری.

^۱ - (هیرتن) له ۱۸۵۷/۲/۲۲ له ئەلمانیا له دایکبووه، فیزیزانێکی ئەلمانی بووه و یه کهم کهس بو له سالی (۱۸۸۸) دا به هۆی دروستکردنی ده رگا یه که وه شه پۆلی پادیۆیی له ره له ره بهرز (UHF) ی دروستکرد، وه توانی بوونی دیارده ی تیشکدانه وه ی کارۆموگناتی بدۆزیتته وه، هیرتن له هه مان سالدا شه پۆله پادیۆیه کانی دۆزیه وه و تیببینی کرد کاتیک بری تیشکه سه رو وه نه وشه ییه کانی زیاد ده کرد نامیره که پریشکی زۆتره ی به ره م ده هینا، هیرتن له تاقیکردنه وه کانیدا گه یشته ئه و ده ره نجامه ی که (پریشکی کاره بایی له نێوان دوو ته نی بارگاویدا ئاسانتر پوو ده دات نه گه ر بیت و بۆشایی نێوان دوو ته نه که به پوناکی پریشکیکی کاره بایی دیکه پوناک بکریته وه، وه ئه م تاقیکردنه وانه بوونه هۆی دۆزینه وه ی (دیارده ی کارۆ پوناکی) که بریتیه له (ده رچوونی ئەلکترۆن له پووی فلزه کانه وه کاتیک به تیشکی پوناکی له ره له ر کاریگه ر پوناک بکریته وه)، له سالی (۱۹۳۰) دا وه ک ریزلینانیک بۆ (پۆدۆلف هیرتن) یه که ی پێوانی له ره له ری شه پۆلی کاره بایی به ناوی ئەوه وه ناو نرا (هیرتن)، هیرتن (Hertz): یه که ی پێوانی له ره له ری کاره بایه که ده کاته یه ک سوپ (cycle) بۆ چرکه یه ک.

۱ - ۱۹۶۱ کۆچی دوايى شاعير (عارف عورفى) له سلیمانى^۱.

۲ - ۱۹۷۳ کۆچی دوايى شاعير (مه‌مه‌ند ئاغاى فانى)^۲.

۱ - عارف عورفى، ناوى عارف كوپى شتيخ مه‌حمودى مه‌لان سه‌روللاى قازيه‌و له‌سالى (۱۸۹۶) له‌گه‌ره‌كى گۆيزه‌ى شارى سلیمانى له‌دايك بووه‌و نازناوى شيعرى (عورفى)يه، هه‌ر به‌مندالى دايك و باوكى كۆچى دواييان كردوووه‌و مامى گرتووويه‌تبه‌ لای خۆى، له‌مندالیدا چۆته‌ حوجره‌و قورئانى پيرۆزو ككتیبه‌ دانراوه‌كانى ئه‌و سه‌رده‌مه‌ى ته‌واو كردوووه‌، پاش ته‌واوكردنى قوتابخانه‌ى روشديه‌ى عه‌سكەرى وه‌كو نوسه‌ر (كاتب) له‌به‌پۆه‌به‌ریتى پۆلیس داده‌مه‌زیت، به‌لام له‌جه‌نگى جيهانى يه‌كه‌مدا به‌دیل ده‌گيریت و نێردراوه‌ بۆ هیندستان، پاشان ده‌گه‌رپته‌وه‌ بۆ عیراق و سالى (۱۹۲۷) ده‌چپته‌ ده‌وره‌ى (مه‌وه‌ن) و دواتر (معاونى)، دواتر بۆ ماوه‌ى (۱۹) سال (معاونى پۆلیس) بووه‌ له‌شاره‌كانى كوردستاندا و سالى (۱۹۴۹) خانه‌نشین كراوه‌، عورفى شيعره‌كانى له‌كۆپو دیوه‌خانه‌كاندا ده‌خوینرايه‌وه‌، به‌تایبه‌ت ئه‌و هۆنراوه‌یه‌ى كه‌مه‌موو سالتیک له‌كاتى نزيكبوونه‌وه‌ى جه‌ژنى قورباندا ده‌وترايه‌وه‌:

جه‌ژنى قوربان به‌قوربان نۆبه‌تى قوربانیه

بۆتۆ قوربانى به‌قوربان، گيانى من قوربانیه

عورفى له‌به‌ره‌به‌يانى پۆژى ۱۹۶۱/۱/۱ به‌نه‌خۆشى كۆچى دوايى كردوووه‌ له‌گردى سه‌يوان له‌سلیمانى به‌خاك سه‌پێردراوه‌، ده‌لێن شاعير چه‌ند پۆژيک پيش مردنى ئه‌م هۆنراوه‌یه‌ى وتوووه‌:

تافى جوانى چوونه‌ما كه‌وتوووته‌ حالى غه‌رغه‌ره

وانه‌زانم ئينتيزارى كه‌به‌ره‌كه‌ى سه‌يوانته

گردى سه‌يوان حورمه‌تى ميوانه‌كانت راگه‌ره

پينچ و دوو پۆژيکى تر وا (عارف)يش ميوانته.

۲ - مه‌مه‌ند ئاغاى فانى كوپى په‌سول ئاغاى قايمقامه‌و له‌تيره‌ى ميراوده‌لى پشده‌ره‌، فانى سالى (۱۹۱۰) له‌دايكبووه‌و له‌ته‌مه‌نى هه‌شت سالى يان نو سالىدا باوكى كۆچى دوايى ده‌كات، دواى مردنى باوكى ده‌چپته‌ لای مه‌حمودى براى له‌ (ده‌شتتۆ)، كه‌ئهو برايه‌ى ته‌مه‌نى هه‌ژده‌ سال ده‌بیت، فانى هه‌ر له‌مندالیه‌وه‌ خۆه‌ده‌داته‌ خویندنه‌وه‌ به‌تایبه‌ت

- ۱۹۷۴ دەرچوونی يەكەم ژمارەى پوژنامەى (برايەتى).
- ۱۹۹۲ دەرچوونی يەكەم ژمارەى پوژنامەى (بابان).
- ۲۰۰۰ دامەزراندنى كەنالى ئاسمانى (كوردسات).
- ۲۰۰۷ (بان كى مون) بوو بەئەمىندارى گىشتى نەتەوہ يەكگرتوہەكان.

* ۱/۲

- ۱۹۵۹ (فیدل كاسترو) بوو بەسەرۆكى كوپا^۱.
- ۱۹۸۳ (دامەزراندنى يەكيتى ھونەر مەندانى كوردستان) لەبەغداد.

گولستان و بوستانى سەعدى شىرازى و ئەدەبىياتى حافىزو شانامەى فېردەوسى و چەندىن كىتەبى تر، ماوہ يەك سەرۆكى شارەوانى (مەرگە) و سەردە مېكىش جىگرى مونتەسەرىفى سلىمانى بوو، ئاشنايەتى لەگەل پۆشنېيران و شاعىرانى ئەو كاتەدا ھەبووہ بەتايىبەتى (ئەحمەد ھەردى و تەھا بابان)، سالى (۱۹۷۳) كۆچى دوايى كردوہ.

فانى لە پارچە شىعەرىكىدا بوو لە كوردان دەلەت:

كوردە تادوژمن بەخۆت و ئاشناى بىگانەبى
 ھەردەبى نىچىرى خەسم و بەندى بەندىخانەبى
 كەى پەوايە ھەر لە دەستى دوژمنانا شانەبى
 بۆچراى ھىوا لە سەرتۆ فەرزە ھەك پەروانە بى.

^۱ - فیدل كاسترو، سەرۆك ۋە زىران و پيشەواى سياسى كوپايە، سالى (۱۹۲۷) لە بنەمالە يەكى دەولە مەندى ئىسپانيا لە (سانتياگو) لە دايكيوہ، لە (۱۹۴۵) لە بەشى ياساى زانكۆى (ھاگانا) دەرچوہ، لە (۱۹۵۰) دكتوراى لە (ئابورى سياسى) دا بە دەستھىناوہ، بەھۆى بەشدارى لە شۆرشى (۱۹۵۳) دا دەستگىراوہ، دواتر ئازادكراوہ و چوہ بۆمەكسىك و لە ۱۹۵۶ دا لەگەل (۸۰) شۆرشگىزى ولاتەكەيدا دەگەریتتەوہ بۆ كوپا و دەستيان بەكارى شۆرشگىزى و تىكۆشانى سياسى كردوہ، لە (۱۹۵۹) دا توانى دەسەلاتى (مۆلجىنكۆ پاتىستا) بپوخىنيت و سەرکەوتن بە دەست بەيتت، دەستى بەسەر دەسەلاتى كوپادا گرت و حكومە تىكى سۆشىاليزمى دامەزراند كە ئائىستاش بەردەوامە.

* ۱/۳

- ۱۹۶۰ كۆچى دوايى پۇماننوسى فەرەنسى (ئەلبىركامۇ).
- ۱۹۷۰ (د. كۆرت قالد ھايىم) بوو بەئەمىندارى گىشتى نەتەوہ
يەگگرتوہكان.

- ۱۹۷۵ كۆچى دوايى (سدىق شاوہيس)
- ۱۹۷۶ كۆچى دوايى شاعىر (مەلا ھامىدى مەلا ھەمدوون).
- ۲۰۰۶ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (ئاوینە) لەسلىمانى.

* ۱/۴

- ۱۹۴۸ سەربەخوئى (بۇرما) لەئىتالىا.
- ۱۹۶۴ كۆچى دوايى شاعىر (ت. س. ئەلىوت).
- ۱۹۹۶ كۆچى دوايى نووسەرى كورد (كەرىم زانستى) لەسلىمانى.

* ۱/۵

- ۱۹۱۹ دامەزاندنى (ھىزبى نازى) ئەلمانىا.^۱
- ۱۹۲۷ كۆچى دوايى شاعىر (سلىمان نەزىف)ى دياربەكر.
- ۱۹۷۱ كۆچى دوايى (خادىم)ى شاعىر.^۲

^۱ - ھىزبى نازى، سەرەتا ناوى (ھىزبى كرىكارانى ئەلمانىا) بوو، يەكەم سەرىكى
ھىزبەكەش ناوى (ھىزبەرىن) بوو كە پۇژنامە نووسىكى ديار بوو، دواتر ھىتلەر ناوى ھىزبى
گورپى بە (ھىزبى ناسىئونال سۆسىالسىتى كرىكارانى ئەلمانىا) و بەزاراوەى (نازى) ناساندى،
كە وشەكانى سەرەتای ناوہ ئەلمانىەكەى ھىزبەكەى (nationalso zialisscho).

^۲ - (خادىم) يەككىكە لەشاعىرە بەتواناكانى ئەدەب و شىعەرى كوردى، ناوى ھاجى مىرزا
عەبدوللاى كورپى ھەمەد مەلودەو نازناوى (خادىم)ە، سالى (۱۸۹۵) لەشارى كۆپە لەدايك
بوو، لەتەمەنى ۱۲ سالىدا ھەموو كىتیبەكانى ئەو سەردەمە تەواو دەكات، پاشان مالىيان
چۆتە قەلادزى و بوو تە بەرگدروو، لەسالى (۱۹۳۵) دەچىت بۆ ھەج و سالى (۱۹۴۶)

– ۱۹۸۴ کۆچی دوايى زاناو پۇشنىبىر (تۇفيق وههبي) ^۱.

دهچيته سليتمانى و دهبيته بهرگدروو له شه قامى مه وله وى و دووكانه كى دهبيته كۆپى شاعيرانى وهك (بيخودو په مزى مه لاعارف و عهلى كه مال باپيرو نه حمه د شوكرى و... هتد)، له ۱۹۷۱/۱/۵ كۆچى دوايى دهكات و له گۆرستانى (گردى جۆگه) له سليتمانى به خاك ده سپىردىت.

خادىم له (قه صيدهى نوور) داو له ستايشى پيغه مبهردا (ﷺ) ده لىت:

ئەى پيشه وای مه حفه لى سالارى ئەنبيا

وهى په هونماى جانى عه زىزانى ئەوليا

ئەى شه معى جه معى مه جليسى په وحانايانى عه شق

په روانه يه به ده ورى تقو نه پواحى ئەتقيا

ئەكسىرى خاكي ده رگه مى (دار الامان) ي تقو

وهك سوورمه يه به چاوى جيهان بينى ئەصفيا

له م ناستانه عالمى كه ون و مه كان هه موو

سه ر داده نين له خاكي ده رت پرووى نيلتجا.

^۱ – تۇفيق كۆپى مه عرف محمه ده، سالى (۱۸۹۱) له شارۆچكه ي چوارتاي سه ر به پارتيژگاي سليتمانى له دايكبووه، پوشديه ي عه سكه رى له سليتمانى و دواناوه ندى عه سكه رى له به غداد ته واو كرده وه، سالى (۱۹۰۸) قوتابخانه ي جهنگى (مه دره سه ي حه رىي) له نه سته نبول ته واو كرده وه و بووه به نه فسهر له سوپاي عوسمانى و گوازاوه ته وه بقو ئەلمانيا، تۇفيق وهه بى زانايه كى زمانه وان بووه و خاوه نى كتىبى (ده ستورى زمانى كوردى) يه كه له سالى (۱۹۲۹) له به غداد چاپكراوه و (فه رهنگى كوردى – ئينگليزى) كه له سالى (۱۹۶۵) به هاوكارى له گه ل (ئهمونزدا له لهنده ن چاپى كرده وه، سه ره پاي چه ندين ليكۆلينه وه ي زانستى له بوارى ميژووى كوردا، تۇفيق وهه بى به گ سه ره پاي زمانى كوردى، زمانه كانى عه ره بى و توركى و ئينگليزى و فه ره نسى و ئەلمانى زانيووه له شۆپشه كانى شينخ مه حموددا به شدارى كرده وه، له حكومه تى عىراقيدا پؤستى وه زاره ته كانى (ئابورى، مه عاريف، كاروبارى كۆمه لايه تى) وه رگرتووه و به كيك بووه له و نه فسهره كوردانه ي

- ۲۰۰۰ كوردنه وهی (مالی شهره فخانی به تلیسی) له هه ولیر.

* ۱/۶

- ۱۴۱۲ له دایک بوونی خاتوو (جان دارک).

- ۱۸۸۴ کۆچی دوایی زانای به ناوبانگی نه مسایی (گریگور مه ندل)^۱.

به شداری له دامه زانندی سوپای عیراقددا کردوه و ماوه به کیش نه نداسی نه نجومه نی نوینه ران
مه ته سه پرفی سلیمانی بووه، له کۆتایی ژیانیشیدا له شاری له ندنه جیگربوو،
نوژینه وه به کی له نایینی ئیسلامدا کردوه و به عیشقی خوداو خاک و خه لگه وه له به رواری
۱/۶/۱۹۸۴ له دوری نیشتمان سه ری نایه وه و له سه ر داوای خۆی له (چیبای پیره مه گرون) ی
نزیك سلیمانی به خاک سپیردراوه.

¹ - گریگور یۆهان مه ندل، له سالی (۱۸۲۲) له نه مسا له دایک بووه، له ته مه نی (۲۱) سالیدا
نه کلێسه ی شاری برۆندا بووه به باخه وان، له سالی (۱۸۵۱) یشدا بۆ خویندنی فیزیوا میژووی
سروشتی چۆته زانکۆی ئیه ننا، له سالی (۱۸۵۴) گه پاره ته وه بۆ کلێسه که ی و بووه
به مامۆستای زانیاری له قوتابخانه ی (برۆن)، له ماوه ی نیوان سالی (۱۸۵۷-۱۸۶۳)
سه رگه رمی تاقیکردنه وه ی پوهه کی پۆلکه بووه، مه ندل به وردبوونه وه و کۆلنه دان بوو
به پیشه نگی نه وانه ی که پۆلی گرنگیان له پیشخستنی بۆ ماوه زانیدا هه بووه، تاقیکردنه وه و
ده ره نجامه کانیشی له سالی (۱۸۶۶) دا له بلوکراوه ی (کۆمه لی میژووی سروشتیدا) له (برۆن)
بلوکرده وه، به لام له و کاته دا لیپرسراوانی نه و کۆمه له یه سه رگه رمی وتووێژو لیکنۆلینه وه ی
(بیردۆزی په ره سه ندن) ی (چارلس داروین) بوون، له به ره نه وه ناگیان له تاقیکردنه وه کانێ
مه ندل نه بوو، بۆیه جاسه کانێ نزیکه ی (۳۳) سال له بیرکرا، مه ندل تاقیکردنه وه ی تریشی
له سه ر میشی میوه هه نگیش کرد، به لام زۆریه ی نووسراوه کان ون بوون و له ناوچوون.
مه ندل پاش زنجیره تاقیکردنه وه به کی ورد له سه ر نه و (۱۰) هه زار پۆلکه یه ی که چاندبووی
گه یشته نه نجامێک که پیتی ده وتریت (یاسای یه که می مه ندل) یان (یاسای جیابوونه وه ی
سیفه ته کان) که ده لیت: (هۆکاره هاوچووته کانێ بۆ ماوه له تاکێکدا له کاتی دروستبوونی
گه میته کاندایک جیاده بنه وه، پاشان به کرداری پیتین یه که ده گرنه وه له کاتی دروستبوونی
تاکێکی نویدا).

۱۹۲۱ دامه‌زاندنی سوپای عیراق.

۲۰۰۳ کۆچی دوایی شیوه‌کاری کوید (عه‌زیز سه‌لیم).

* ۱/۷

۱۸۹۲ له‌میسسر (توفیق پاشای خدیوی) کۆچی دوایی کردو (عه‌لی خدیوی) ده‌سه‌لاتی گرت‌ده‌ست.

- ۱۹۴۲ کۆچی دوایی (نیکولا تیئسلا) په‌ره‌پیددیری ته‌زوی گۆراو^۱.

-- ۱۹۴۶ یه‌که‌م ژماره‌ی گۆفاری کوردستان له‌مه‌هاباد دهرچوو.

(مەندل) به‌وه‌موو دۆزینه‌وه‌ گرنگانه‌وه‌ که‌ به‌ده‌ستی هینابوو هیشتا خولیا‌ی دۆزینه‌وه‌ی شتیکی گرنگی که‌وتبوه‌ سه‌ر، ده‌بویست بزانیئت (چی پووده‌دات نه‌گه‌ر نه‌و پووه‌کانه‌ی په‌روه‌رده‌ی ده‌کات له‌جیاتی سیفه‌تیک له‌دوو سیفه‌تدا جیاوازین؟)، مەندل له‌مه‌شدا پووه‌کی پۆلکه‌ی هه‌لبژاردو پاش زنجیره‌ تاقیکردنه‌وه‌یه‌ک یاسای دووه‌می دانا که‌پیتی ده‌وتری: (یاسای دابه‌شکردنی سه‌ربه‌خۆ) که‌ده‌ئیت: (نه‌گه‌ر دووتاک له‌دوو سیفه‌تی یه‌ک په‌گی هاو‌دژدا جیاوازیبون، نه‌وا کاتیک گه‌میته‌کانی وه‌چه‌ی یه‌که‌میان لی دروست ده‌بیئت، دوو هۆکاره‌که‌ی هه‌ر جۆره‌ سیفه‌تیک به‌شیوه‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆ له‌جیا‌بوونه‌وه‌ی دوو هۆکاره‌که‌ی جووته‌ سیفه‌ته‌که‌ی تر جیا‌ده‌بنه‌وه‌و سیفه‌تی هه‌ر جووته‌شیا‌ن له‌نه‌وه‌ی دووه‌مدا به‌ریژه‌ی ۲ زال بق ۱ به‌زیو دهرده‌که‌وی).

^۱ - نیکولا تیئسلا له‌سالی (۱۸۵۶) له‌ناوچه‌ی (لیکای کرواتیا له‌دایکبووه، تیئسلا دا‌هینه‌رو نه‌ندازیاریکی بواری کاره‌بای نه‌مریکه‌ که‌ له‌سالی (۱۸۸۴) وه‌ه کۆچی کردووه بق نه‌میریکو بووه به‌هاولاتی نه‌مریکی، تیئسلا بنچینه‌ی بواری موگناتیسی خولاره (Rotating magnetic field) ی‌دا‌رشت و چه‌ند پلانیکی بق په‌ره‌پیددانی ماتۆپی موگنه‌کار دانا، نه‌مه‌ش یه‌که‌م هه‌نگاوی سه‌رکه‌وتووی بوو پووه‌و به‌کاره‌یتانی بیروکه‌ی ته‌زوی گۆراو، تاقیکردنه‌وه‌کانی تیئسلا له‌بواری گۆتۆپی کاره‌بایی و زه‌ی له‌رینه‌وه‌ی کاره‌بایی به‌رده‌وام بوو، کۆیله‌که‌ی تیئسلا که‌ له‌سالی (۱۸۹۱) دا‌دایه‌یتنا، نه‌مۆق به‌شیوه‌یه‌کی به‌رفراوان له‌پیکهاته‌ی پادیقو ته‌له‌فیزیۆندا‌و له‌نامیره‌ نه‌لکترۆنیه‌کانی بیته‌لدا به‌کار ده‌هینریت.

* ۱/۸

- ۱۳۲۴ (مارکو پۆلۆ) گەشتیاری ناسراوی جیهانی کۆچی دوایی کرد^۱.
- ۱۹۲۶ (سولتان عەبدولعەزیز ئال سعود) پلەي شای حیجازی پی به خشرا.
- ۱۹۷۶ کۆچی دوایی نووسەری کورد (د.عەبدولپەرەحمان نوری جان) له بەغداد.
- ۱۹۷۶ کۆچی دوایی (شوئین لای) پینشەوای گەلی چین.
- ۱۹۹۶ کۆچی دوایی سەرۆکی فەرەنسی (فرەنسۆ میتران).
- ۲۰۰۷ کۆچی دوایی (شیخ مەعصوم زیائەدین نەقشبەندی) له ئەمریکا.

* ۱/۹

- ۱۹۱۰ پۆژنامەي (بیلدرم) له بەغداد دەرچوو.
- ۱۹۷۰ دەرچوونی یەكەم ژمارەي پۆژنامەي (هاوکاری) له بەغدا.
- ۱۹۹۷ کۆچی دوایی شاعیری کورد (حەسیب قەرەداغی) له سلیمانی.

^۱ - مارکو پۆلۆ، گەشتیاریکی ناوداری ئیتالیا، سالی (۱۲۵۴) له شاری فینسیا (بوندوقیه) له دایکبووه، له سالی (۱۲۷۱) له گەل باوکی و مامی به گەشت له فینسیاوه پویشتووه، له (۱۲۷۵) گەشتوونه ته ولاتی چین، (قوبلاخان)ی ئیمپراتۆری چین پویشوازی لیکردوون و (مارکو)ی کردووه به فەرمانرەوای شاری (نیغنشاو) بۆماوهی سی سال، مارکو نزیکەي (۲۰) سال له چیندا ماوه ته وه و له سالی (۱۲۹۵) گەرایه وه بۆ (فینسیا)، له سالی (۱۲۹۸) کرا به کابتنی کەشتیه کی جهنگی، له هیرشی سەر (جهنوا)دا به دیل گیراو زیندانی کراوه، له زیندانداندا هەرچیه کی بینيوه و زانیوه بۆ هاوپییه کی زیندانی گپراوه ته وه، نه ویش هه مووی نوسيوه ته وه، که دواتر بوته فەرهنگیکی جوگرافی گرنگ.

- ۱۶۵۳ بۆبۈنەھەي يەكەم پۇژنامە لەجىھاندا لەشارى پۇماي نىئائيا، بەناوى (ئەكتادىورنا) واتە (پووداۋەكانى پۇژانە).
- ۱۸۳۰ بۇ يەكەم جار بەكارھىننى پوولى نامەناردن.
- ۱۹۱۰ دامەزاندنى (كۆمەلەي ھىوا) لە ئەستەنبول.
- ۱۹۲۳ كۇچى دوايى (ولىم رۇنتىگن) داھىنەرى تىشكى (X)^۱.
- ۱۹۴۶ يەكەم دانىشتنى نەتەۋە يەكگرتوۋەكان لەلەندەن ئەنجامدرا.
- ۱۹۴۹ بەرپابوونى شۇرشى چىن بەسەرۇكا يەتى (ماوتسى تونگ).
- ۲۰۰۲ كۇچى دوايى پووناكبىرى عىراقى (حسین جەمىل).

- ۱۹۴۶ دەرچوونى يەكەم ژمارەي پۇژنامەي (كوردستان) لەمەھاباد.
- ۱۹۶۵ كۇچى دوايى (جەمالەدىن بابان)^۲.

^۱ - ولىم كۆنارد رۇنتىگن لە ئازارى (۱۸۴۵) لەئەلمانيا لەدايك بوۋە، يەكەمىن كەس بوۋە خەلاتى تۇبلى ۋەرگرتوۋە بەھۇى دۆزىنەۋەي تىشكى سىنى (X) كە داھىنانىكى تازەۋ گىرنگ بوۋەلەبوارى پزىشكىدا، پۇنتىگن ۋانەبىژبوۋە لە زانكۆى (ستراسبۇرگ) لەسالى (۱۸۷۴)، سالىك دواتر بوۋەتە پىرۇفېسۇر لەئەكادىمىيائى كشتوكال لە ھۇينھام و ۋىتمبېرگ، سالى (۱۸۸۸) بوۋەتە سەرۇكى بەشى فىزىيا لەزانكۆى (ۋىرتسبېرگ)، سالى (۱۹۰۰) بوۋەتە سەرۇكى بەشى فىزىيا لەزانكۆى مېونىخ، لەسالى (۱۸۹۵) كاتىك خەرىكى تاقىكردنەۋە بوۋە لەسەر تىپەربوونى تەزۋى كارەبا بەناو تىۋىبىكى شوشەيى بەتالدا، پاش چەند تاقىكردنەۋە يەك تىشكى (سىن)ى دۆزىۋە.

^۲ - جەمالەدىن بابان، جەمال پەشىد عەبدوللا بەگ، لەسالى (۱۸۹۲) لەبەغداد لەدايكبوۋە، سالى (۱۹۱۴) قوتابخانەي مافى لەبەغداد تەۋاۋىكردوۋە، ۋە ھەر لەۋ سالەدا بوۋە بەخاۋەنى گولنارى (بىلگى كورد)، ۋەك مولازمىكى سوپاي عوسمانى بەشدارى لەيەكەمىن جەنگى

- ۱۹۶۹ کۆچی دوايى شېخ ئەحمەد بارزانى .
 - ۲۰۰۲ کۆچی دوايى (نازاد قەرەداغى) ئەندامى ئەنجومەنى نىشتىمانى
 كوردستان لەسوید .

* ۱/۱۲

- ۱۹۶۲ کۆچی دوايى شاعیر (شېخ تاهیری شوشى)^۱ .

جیهانیدا کردووه، پاشان ئینگلیزهکان بەدیل گرتیان و گواستیانەوہ بۆ هیندستان، سالى (۱۹۲۰) گەپایەوہ بۆ بەغدادو بوو بە پارێزەر، پاشان بە دادوهرى سزا لە دادگاكانى بەغدادو سلیتمانى و موسڵدا کارى کردووه، لە ۱۳ى ئایارى (۱۹۲۸) وەك نوێنەرى هەولێر بۆ (ئەنجومەنى نوێنەران) هەلبژێردرا، پاشان دووبارە لەسالانى (۱۹۳۰ و ۱۹۳۷ و ۱۹۴۰) بە نوێنەرى موسڵ هەلبژێردرا، لە ۲۳/۲/۱۹۳۰ پۆستى وەزارەتى دادى لەپەكەمىن كابينەى وەزارى (نورى سەعید) دا وەرگرت، پاشان چەندین پۆستى وەزارى وەرگرتووه لەكابينەى وەزارى (ئەلمەدفعى) و (صالح جەبر) و (نورى سەعید) دا، لە ۲۹/۶/۱۹۵۵ بوو بە ئەندام لە ئەنجومەنى ماقولان (مجلس الأعيان) داو تا تەمووزى (۱۹۵۸) لە هەمان پۆستدا مایەوہ، لە ۱۱/۱/۱۹۶۵ بە بیوتى پایتەختى لوبنان کۆچى دوايى کرد .

۱ - شاعیر، نایى شېخ تاهیر محەمەد تاهیر شېخ ئىسلامى شوشییه، سالى (۱۹۱۸) لەگوندی شوشى لە زنجیره چىای ناكرى لە دایك بووه، بۆخویندن چەند شویتىكى كوردستان گەپاوه، لە تەمەنى (۲۸) سالیدا تووشى نەخۆشى دەبیت و لە ۱/۱۲/۱۹۶۲ کۆچى دوايى دەكات، شېخ تاهیر شاعیرىكى خواناس و خوشنوسىكى بە توانا بووه، لە گەل ئەو تەمەنە كورتهیدا توانیویەتى چەند بەرھەمىكى نایاب لە دواى خۆى بەجى بهیلت، لەوانە:

۱- ریاض النور یان گولزار، كە بە هۆنراوه باس لە ژيانى پیغمبەر (ﷺ) دەكات .

۲- فن القافیه، بە زمانى عەرەبى .

۳- الشرح المنظوم على أرجوزة الشيخ معروف النودهي، بە زمانى عەرەبى .

۴- المنتخب في ذكر ميلاد سيدنا محمد ﷺ فخر العجم والعرب .

۵- موجز تاريخ حياتي وماشاهدته من الحوادث المهمة .

۶- التاريخ نبذة من تاريخ الحوادث والوقائع ووفاة كبار الرجال .

۱۹۹۲مذەرچوونى ژماره سفرى پۇرنامەى (كوردستانى نوئى).
۱۹۹۲ ھەنۆەشاندىنەوہى خوولى دووہم و ئەنجامى ھەلبىژاردنەكان
لەجەزائىر.

۲۰۰۰ كۆچى دوایى شاعىرى كورد (ع. ح. ب) لەسلىمانى^۱.

* ۱/۱۳

۱۹۶۰ كۆچى دوایى مېژوونووسى كورد (ئەحمەد تەقى).

۱۹۹۳ كۆچى دوایى شاعىرى كورد (جەلالى مىرزا كەرىم).

^۱ - (ع. ح. ب) ناوى شىخ محمەدى كوپى شىخ حسىنى بەرزنجى، سالى (۱۹۲۳)
لەبەرزنجە لەدايك بوو و لای باپىرەى لەحوجرە دەستى بەخویندن كىردوو، لەبەر نالەبارى
بارودۆخى ژيانى خویندىنى تەواو نەكردوو و بوو بەفەرمانبەر لەسلىمانى، (ع. ح. ب) یەكێك
بوو لەشاعىرە ناودارەكانى كوردو سالى (۱۹۶۸) یەكەم دیوانى بەناوى (ناسۆرى دەروون)
بلاوكردۆتەو، سەبارەت بە نازناوى (ع. ح. ب) شاعىر دەلێت: (لەبەر بارودۆخى ئەو كاتە كە
نەكەومە بەردەستى دەسەلاتدارانى ئەو كات و تووشى ناپەحەتى بێم، لەبەرئەو یەكەم
قەسىدە كە بۆ گۆفارى (گەلاوێژى ئەو كاتەم نارد بەناوى (لەگەنجى و پىرى و مردندا)
بەناوى عەلى برامەو (ع. ح. ب) - عەلى شىخ حسىن بەرزنجى - یەو نارد، ئىتر
دەستبەردارى ئەو نازناو نەبووم و دوای گەلاوێژ لە (ژین)یشدا ھەر بەھەمان شىوہ شىعرو
نووسىم بلاوكردۆتەو).

لەكۆتابى سىبەكاندا پەيوەندى كىردوو بە (كۆمەلەى ھىوا)وہ كەمامۆستا (پەفلىق حىلمى)
سەرلەكايەتى دەكرد، یەكەم شىعرى لە گۆفارى (گەلاوێژ) لەسالى (۱۹۴۷)دا بلاوكردۆتەو،
سالى (۱۹۶۳) بەتۆمەتى شىوعىت گىراو و لەسەر كارەكەى لابرەو، شاعىر زۆر كارىگەر
بوو بە (گۆران) و خوئى بەقوتابى مامۆستا گۆران دەزانیت، لەبەرھەمە چاپكراوہكانى:
(ناسۆرى دەروون، گىرى نەئىبەكان، زەردەخەنەى تاساو، تریفى پىژاوى)، لەبەرھەمەيانى
۲۰۰۰/۱/۱۲ داو لەتەمەنى (۷۷) سالىدا لەگەپەكى عەلى كەمالى شارى سلىمانى كۆچى دوایى
كردوو.

- ۱۹۹۸ کۆچی دوايى مامۇستا (هەمزە عەبدوﻟﻼ) ^۱.

* ۱/۱۴

- ۱۹۴۳ لوتكەي (دار البيضاء) بەئامادەي سەرۆكى ئەمريكا (پۇزفالت) و سەرۆكى بەریتانیا (چەرچل) و سەرۆكى فەرەنسا (ديگول) بەسترا.
- ۱۹۶۴ کۆچی دوايى (د. صديق ئەتروشى).
- ۲۰۰۰ کۆچی دوايى شاعىرى ئىرانى (بىژەنى جەلالى).

^۱ - سياسەتمەدارو كەسايەتى ناسراو (هەمزە عەبدوﻟﻼ عومەر عاشور) لەخىلى (شەرەفخان)ى سەر بەھۆزى (ئەتروش)ەو، سالى (۱۹۱۵) لەگوندى (پازان)ى كوردستانى ئىران لەدايكبوو، بەلام بەھۆزى بارودۆخى نائاسايى ئەوكاتەي كوردستانەو خانەوادەكەيان بەرەو باكوورى كوردستان پۆيشتوون و پاشان بۆ باشوورى كوردستان (باكوورى عىراق)، قوناغەكانى خويىندنى لەشارى موصل و زاخو تەواو كردووو سالى (۱۹۳۲) لە (كۆليزى ماف)ى بەغداد وەرگىراو، لەبەغداد ئاشنايەتى لەگەل خويىندكارانى كوردى وەك (ئىبراھىم ئەحمەد و شاكر فەتاح)دا پەيدا كردوو، سالى (۱۹۳۴) پەيوەندى بەحيزى شىوعى عىراقوە كردوو، لەبەغداد وەك نووسەرو پۆژنامەنووس كارى كردوو، لەكۆتايى سىيەكاندا لەسەر چالاكى سياسى زىندانى كراو، پاش ئەوئەي بۆ حكومەتى عىراقى ئاشكرا دەبىت كەھەمزە عەبدوﻟﻼ عىراقى نى، حكومەت بىرپار دەدات پەگەزنامەي عىراقى ئى بسىننیتەو، ئەوئەي بەناچارى چۆتە مالى (سەيد ئەحمەدى خانەقا) لەكەركوك و ناوى خۆي گۆرپوئە بۆ (مەلا برايم)، سالى (۱۹۴۶) لەگەل چەند كەسكى تردا لەبەغدا (پارتى ديموكراتى كورد)يان دامەزراندووو هەمزە عەبدوﻟﻼش بوو بەسكرتىرى مەكتەبى سياسى پارتى، لەئەيلولى ئەو سالا شدا پۆژنامەيەكيان بەناوى (بىزگارى)يەو بەلاو كوردۆتەو، لەپەنجاكاندا لەبەرئەوئەي كە عىراقى نى لەلايەن حكومەتى عىراقىوە دوورخراوئەو بۆ توركيا، توركياش نەيگرتۆتە خۆي و گەپاوەتەو بۆ كوردستانى عىراق، لەكۆتايى پەنجاكاندا بەھۆزى ناكۆكيەكانى لەگەل پارتىدا وازى لەپۆستەكەي هیناوە لەناو پارتىداو خۆي بۆ نووسىن و خويىندەو تەرخانكردوو، لە ۱۳ى كانوونى دووئەمى (۱۹۹۸) كۆچى دوايى كردوو.

* ۱/۱۵

- ۱۹۱۵ دامه‌زاندنی چاپخانه‌ی کوردستان له‌پره‌واندن، له‌لایه‌ن (حسین هوزنی موکریانی).

- ۱۹۱۵ (گراهام بیل) ته‌له‌فۆنی داهینا.

- ۱۹۵۸ یه‌که‌م ژماره‌ی گوڤاری (شه‌فه‌ق) له‌که‌رکوک دهرچوو^۱.

- ۲۰۰۰ کۆچی دوا‌یی هونه‌رمه‌ندی شیوه‌کاری عیراقی (ئارداش کاکافیان).

- ۲۰۰۷ له‌سی‌داره‌دانی هه‌ردوو تاوانبار (به‌رزان تکریتی و عه‌واد هه‌مه‌د به‌نده‌ر).

* ۱/۱۶

- ۱۹۲۰ یه‌که‌م کۆبوونه‌وه‌ی پیک‌خراوی (کۆمه‌له‌ی گه‌لان).

- ۱۹۷۰ موعه‌مه‌ر قه‌زافی بوو به‌سه‌رۆکی لیبیا.

- ۱۹۷۹ شای ئی‌ران 'محمه‌د په‌زا په‌له‌ه‌وی) ناچارکرا ئی‌ران به‌جینه‌یت.

^۱ - (گوڤاری شه‌فه‌ق)، گوڤاریکی نیومانگی نه‌ده‌بی و زانستی و کۆمه‌لایه‌تی بوو، به‌هه‌ردوو زمانی کوردی و عه‌ره‌بی له‌که‌رکوک دهرچوو، گوڤاری شه‌فه‌ق له‌ژێر ناوه‌که‌یدا نووسراوه: (گوڤاریکی خوینده‌واری گه‌شتیه)، خاوه‌نی ئیمتیازو سه‌رنووسه‌ری مامۆستا عه‌بدولقادر به‌رزنجی بوو، دیارترین نووسه‌رو په‌خه‌نگه‌ره‌کانی گوڤاری شه‌فه‌ق (مارف به‌رزنجی و مارف خه‌زنده‌دارو په‌فیک حیلمی) بوون، له‌ژماره‌ یه‌که‌داو له‌لایه‌ره‌ سیدا نووسه‌ری ناودار (موحه‌په‌م محمه‌د نه‌مین) له‌ژێر ناو‌نیشانی (نامانجمان) پیره‌وی گوڤاره‌که‌ی دیاری کردووه، سالی (۱۹۵۹) گوێزایه‌وه‌ بۆ سلیمانی و ناوی بووه‌ به‌ (به‌یان) و (مامۆستا گۆران) سه‌رپه‌رشته‌ی ده‌کرد، پاش ماوه‌یه‌ک دیسان گوێزایه‌ده‌ته‌رد بۆ که‌رکوک و ناوه‌که‌ی جارانی وه‌رگه‌ته‌وه، سه‌ره‌تای سالی (۱۹۶۲) داخرا.

- ۱۹۹۸ دادگای دەستوری تۈركيا بېرياريدا پارتى رەفاهى ئىسلامى
ھەلبۈەشېنرېتەۋە.

- ۲۰۰۱ تېرۈركردنى (لۈران كابىلا) سەرۈكى كۈنگۈ.

۱/۱۷*

- ۱۹۶۷ كۈشتنى (پاترىس لۆمۇبىا)^۱.

- ۱۹۹۱ ھېرشەكانى ھاوپەيمانان بۆ سەر عىراق بەناۋى (گەردەلوۋى
بىيابان) دەستى پېكرد.

- ۱۹۹۹ دامەزراندنى كەنالى ناسمانى (كوردستان تى فى).

۱/۱۸ *

- ۱۹۱۲ پۇژنامەى (الحقوق) لەبەغداد دەرچوو.

- ۱۹۲۹ (جۈرج بەرنادشۈ) خەلاتى نۆبلى ۋەرگرت.

- ۱۹۷۷ قاهىرە دووچارى پاپەرىن و خۇپېشاندانىكى گەۋرەبوو كە
بە(پاپەرىنى نان) ناسرا.

- ۱۹۹۱ عىراق بۆ يەكەم جار بەمووشەكى دوورھاۋىژ لەئىسپرائىلى دا.

- ۱۹۹۳ دامەزراندنى دادگای پېداچوونەۋە (تەمىنى كوردستان).

۱/۱۹ *

- ۱۴۰۵ كۆچى دوایى (تەيمور لەنگ).

^۱ - (پاترىس ئەمرجى لۆمۇبىا) شۆپشگېترو نېشتمانبەرۋەرى كۈنگۈيە، سالى (۱۹۵۶)
پارتىكى بۆ تېكۈشان دژى داگىركارى بەلجىكايى دامەزراند بەناۋى (بزووتنەۋەى نېشتمانى
كۈنگۈ)، كەتۈانى گەلەكەى بگەيەنېت بەرېگارى و سەر بەخۇبى، لە (۱۹۶۰) دا بوو بە يەكەم
سەرۈك ۋەزىرانى كۈنگۈ، بەلام بەھۆى جىاۋازى بەرە سىياسىيەكانى كۈنگۈ، پاش ماۋەيەك
(سەرۈك كۆمان لۆمۇبىاي لەسەرۈكى حكومەت لابرېدو، دەستگىركراۋ لە (كاتانگا) كۆژرا.

۱۷۲۱ لەدايکبوونی (جیمس وات).

۱۹۲ یەكەم قوتابخانەى كچان لەبەغدا كرايەوه.

۱۹۶۶ خاتوو ئەندىرا غاندی بوو بەسەرۆكى هندستان.

۱۹۸۷ كۆچى دوايى هونەرماندى كورد (خوداداد عەلى) لەسليمانى.

۱۹۹۱ كۆچى دوايى قورئان خوین (شعبان الصياد).

۱/۲۰ *

۱۹۱۰ كۆچى دوايى شاعیر (شیخ پەزای تالەبانی).^۱

^۱ - شیخ پەزای كۆچى شیخ عەبدولپەحمانى شیخ ئەحمەدى مەلامەحمودى زەنگەنەییەو سالى (۱۸۳۵) لەئاوايى (قرخ)ى نزيك چەمچەمال لەدايکبووه، سەرەتا لای باوكى دەستی بەحویندن کردووه و دوايى بۆ فەقییهى چۆتە كەرکوک، پاشان چۆتە كۆیە بۆلای مەلامەبدوللای جەلى زاده، هەر لەسەر دەمی فەقییه تیدا چۆتە سليمانى و لەمرگەوتى گەرە خۆندویەتى، هەر لەوکاتەدا فیرى ئەدەبیات و زمانى فارسى و تورکى بووه، شیخ پەزای لەتەمەنى ۲۵ سالییدا چۆتە ئەستەنبول و دووسال لەوێ دەمینیتەوه و دەگەریتەوه بۆ كەرکوک و هەر لەوکاتەدا باوكى كۆچى دوايى دەكات، پاش شەش مانگ لەبەر تێكچوونی لەگەڵ شیخ عەلى برايدا كەرکوک بەجێ دەهێلێ و دەچیت بۆ كۆیە بۆلای شیخ غەفورى مامى.

سالى (۱۸۶۶) بۆ جارى دووم دەگەریتەوه بۆ ئەستەنبول و بەهۆى (سەدرى ئەعزەم)هوه دەچیت بۆ حەج، دەگەریتەوه بۆ ئەستەنبول و تا سالى (۱۸۷۴) لەوێ دەمینیتەوه و پاشان دەگەریتەوه بۆ كەرکوک، سالى (۱۸۹۸) بەیەكجارى كەرکوكى بەجێ هێشتوووه و لەتەكبەى تالەبانی لەبەغدا نیشتەجێ بووه، سالى (۱۹۱۰) لەتەمەنى ۷۴ سالییدا لەبەغدا كۆچى دوايى کردووه و لەگۆرپستانی شیخ عەبدولقادری گەیلانى بەخاك سپێرراوه، لەسەر پاسپاردەى خۆى ئەم چوار دێرە هۆنراوەیەى خۆى لەسەر گۆرەكەى نووسراوه:

يارسول الله چه باشد چون سگ اصحاب كهف

داخل جنت شوم در زمرةبى احباب تو

- ۱۹۴۹ (هنرى ترومان) بوو بەسەرۆكى ئەمىرىكا.
- ۱۹۵۳ (ئەيزەنھاۋەر) بوو بەسەرۆكى ئەمىرىكا.
- ۱۹۸۱ (پۇنالد رېگن) بوو بەسەرۆكى ئەمىرىكا.
- ۱۹۹۶ كۆچى دوايى (م. محەمەد حامد ئەبونەصر) رابەرى گىشتى كۆمەلى برايانى موسلمان لەمىسر.
- ۲۰۰۱ (جۇرج بۇشى كوپر) بوو بەچل و دووهمىن سەرۆكى ئەمىرىكا.

* ۱/۲۱

- ۱۹۲۴ كۆچى دوايى (لېنين)^۱.

او رود در جنت و من در جهنم كى رواست
 او سگ اصحاب كهف و من سگ اصحاب تو.

واتە: (ئەى پېغەمبەرى خوا چى ئەبى ۋەكو سەگى يارانى ئەشكەوت بچمە بەهەشتە ۋە لەگەل دەستەى خۇشەويستانى تۆ، كەى رەوايە ئەو بچىتە بەهەشت و من بچمە جەھەننەم؟ ئەو سەگى يارانى ئەشكەوتە و من سەگى يارانى تۆ)، شىخ رەزا شاعىرىكى قسەخۇش بوو ۋە بەنمونەى شاعىرى داشۆرىن (هەجو) دادەنرەت لەئەدەبى كوردىدا، ئەگەرچى لەرۆر مەيدانى تردا دەستى بالايى هەبوو، لەپارچە شىعەرىكدا لەهەجووى قازى كۆيەدا دەلەت:

لەسەگم پىرسى عەجەبا قەومتە حوسنى پاشا
 توورەبوو كلكى لەقان، وتى حاشا حاشا
 راستە گەرچى سەگىشم بەخودا خۆم دەكوژم
 ناوى من بىنى لەگەل ئىسمى خەبىسى پاشا.

^۱ - فلادىمىر ئىلېتس لېنين، سالى (۱۸۷۰) لەشارى (سەبىرسك) لەدايك بوو، پاش دورخستنەۋەى بۆ سىبىريا، سالى (۱۹۰۰) چۆتە ئەوروپا، سەركردايەتى شۇرپى ئۆكتۇبەرى سالى (۱۹۱۷)ى كرد لەروسىا كەشىۋەيەكان پىتى ھەستان و يەككىتى سۆفەيەتى دامەزىراند، لېنين سەركردەيەكى توندو خۆسەپىن بوو ۋە لەماۋەى دەسەلاتىدا گەشەى بەتىۋرى ماركسىدا، سالى (۱۹۲۴) بەنەخۇشى كۆچى دوايى كرد.

- ۱۹۲۶ دەرچوونى پۇرنامەى (ژيان) لەسلىمانى.^۱
- ۱۹۵۸ كۆچى دوايى نووسەرى كورد (مەعرف جياوك).^۲

^۱ - ژيان پۇرنامەىكى سىياسى ئەدەبى بوو، ھەفتەى جاريك دەردەچوو، ژمارە يەكى لەپۇڭى پىنج شەممە ۱۹۲۶/۱/۲۱ دەرچوو، واتە يەك ھەفتە دواى دەرچوونى دوايىن ژمارەى (ژيانو) كە ژمارە (۵۶) بوو لە ۱۹۲۶/۱/۱۴، ژيان لە چاپخانەى شارەوانى چاپ دەكراو ھەرخۇشى لايەنى دەركردنى پۇرنامەكە بوو، ژيان يەكەمىن پۇرنامەىە لە حكومت جياپتو ۋە بوو بەئەھلى، پىرەمىردى شاعىرو پۇرنامە نووس ئىمتىيازەكەى كپە ۋە ۱۹۲۶/۱/۱۴ ھە ۱۹۳۴/۸/۱۴ بوو بەسەرنووسەرى، پاش ئەو ھى لە ژمارە (۳۲۱) ھە لە ۱۹۳۲/۵/۶ دا دواى كۆچى دوايى (حسەن نازم) سەرنووسەرى پىشووئى ئەركى سەرنووسەرايەتەكەى گرتە ئەستۇ.

ژيان سەرەپاى گرنىگىدان بەلايەنى وىژەيى و ھىزاو ۋە چىرۆك بەگە لى وتارى كۆمە لايەتى رازابو ۋە، دوايىن ژمارەى ژيان كە ژمارە (۵۵۳) بوو لە ۱۹۳۸/۳/۱۰ دا دەرچوو، بەم جۆرە لەمىژوو پۇرنامەگەرى كوردىدا يەكەمىن جار بوو پۇرنامە يەك نىكەى (۱۲) سال بەردە ۋام بىت، كەزۇرى نەخايدان (ژىن) جىگەى گرتە ۋە.

^۲ - (مەعرف جياوك)، مەعرفى كوپى عەلى ئەسغەر، سالى (۱۸۸۴) لە بەغداد لە دايك بوو ۋە لە ۱۹۵۸/۱/۲۱ ھەر لە بەغداد كۆچى دوايى كىردو ۋە لە شارى ھەولتېر نىژا ۋە، مەعرف جياوك دەرچوو قوتابخانەى ماف بوو لە ئەستانە، لە شارەكانى كەركوك و ھەولتېرو ديوانى ۋە ھى و مەيب و كەربەلا ۋە ھەللا ۋە بووتە دادو ۋە، سالى (۱۹۱۲) پۇرنامەى (الحقوق) لە بەغداد دەركىردو ۋە، ۋەك نوئىنەرى شارى ھەولتېر ھەلبىژىردا ۋە، زياتر لە جارىكەش ۋەك يەكەم جىگىرى سەزۇكى ئەنجومەنى نوئىنەران دەست نىشانكرا ۋە، سالى (۱۹۴۴) بووتە موتەسەرىفى سلىمانى، لە سەرەتاي داگىركردنى عىراقدا ئىنگلىزەكان لە بەصرە گرتيان بەدىل، لە سالى (۱۹۱۴) ۋە تا سالى (۱۹۱۹) لە زىنداندا ماپە ۋە.

مەعرف جياوك چەند كىتەبىكى داناو بە زمانى عەرەبى، لە وانە: (دۆزى كورد-۱۹۲۵)، (پىنووسى زمانى كوردى-۱۹۳۰)، (نوئىنەرايەتەم-۱۹۳۸)، (كارەساتى بارزان-ى زولم لىكراو-۱۹۵۴)، ھەرو ھا (پەندو قسەى نەستەق-۱۹۳۹) ىشى بە زمانى كوردى داناو ۋە.

- ۲۰۰۰ كۆچى دوايى سەرۆك وەزىرانى پىشەوى لوبنان (سائىب سەلام).

* ۱/۲۲

- ۱۹۰۰ كۆچى دوايى (دېقىد ھۆگس) داھىنەرى مايكروڧون.
- ۱۹۱۰ دروستكردى يارىگەى (ئۆلد ترافورد) لە ئىنگلئەرە.^۱
- ۱۹۴۶ دامەزاندنى (كۆمارى مەھاباد) بە سەرۆكايەتى پىشەوا.^۲

^۱ - يارىگەى (ئۆلد ترافورد) لە شارى (مانچستەر) ئىنگلئەرايەو يارىگەى يانەى (مانچستەر يونائىتد) ھو، شوپىنى دانىشتنى (۷۶) ھەزار كەس دەبىتت و داھاتى سالانەى نزيكەى (۵۳) ملىۇن دۆلارە.

^۲ - پاش كۆتايى ھاتنى جەنگى جىھانى دووھم، پىشەوا قازى محەمەد بىرى لە قۇستەنەوھى باروبۇخە كردەوھ بۆ دامەزاندنى دەسەلاتى كوردى، دواى ئەوھى لە مانگى ئابى (۱۹۴۵) پارتى ديموكراتى كوردستانى دامەزاند، لە ۱۹۴۶/۱/۲۱ (۲۰) كەس لە بەرزترين پياوانى شارى مەھاباد لە فراوانترين مزگەوتى شاردا كۆبوونەوھ بۆ قەسەكردى لەسەر ئۆتۆنۆمى و پىرۆگرامى سەبەينى، پاشان لە ۱۹۴۶/۱/۲۲ بە نامادەبوونى دەيان ھەزار كەس لە چىن و تويزە جياوازەكان كۆبوونەوھ يەكى فراوان لە مەيدانى چوارچرا سازكراو پىشەوا قازى محەمەد باسى مافى چارەى خۆنووسىن و دامەزاندنى كۆمارى ديموكراتى بۆ كرىن لە ناو كيانى ئىراندا، وھ ھەر ئەو پۆژە سەعات (۱۰) ى سەر لە بەيانى ئالاي كوردستان لەسەر (ئەمارەتى ھەيئەتى رەسمى مىللى) ھەلكراو يەكەم كۆمارى مىللى كوردى راگەيەنرا.

لە ۱۹۴۶/۲/۵ قازى محەمەد دانرا بەسەرەك كۆمارو شارى (مەھاباد) پىش كرا بە پايئەخت، وھ لە ۱۹۴۶/۲/۱۱ پىكھاتەى حكومەت راگەيەنراو قازى و ھەموو وەزىرەكان سوپىندىان خوارد كە دىلسۆزى كۆمارەكەيان بن، ھەر لەو پۆژەدا پىشەوا بە دەستى خۆى سەرىقوشى لەسەر قورئانى پىرۆزى ئالاي كوردستان لا برد، كۆمارەكە بىرىتى بوو لە شارەكانى (بانەو سەقزى سەردەشت و مەريوان و ديواندەرەو مەھابادو ئەشتۆيەو مياندىو ئاب و سنە)، بە داخەوھ كۆمارەكە سائىكى تەواو نەكردو لە ۱۹۴۶/۱۲/۱۷ ھىزەكانى شاي ئىران ھاتتە ناو شارى مەھابادەوھو كۆمارە ساواكەيان لە ناوبرد.

۱۹۱۱ كۆچى دوايى ھونەرمەندى شىۋەكارى عىراقى (جەۋاد سەلىم).

* ۱/۲۳

۱۹۹۹ كۆچى دوايى گۆرانى بېژى ناسراۋى كورد (مەھمەدى ماملۇ)

لەشارى مەھاباد.

* ۱/۲۴

- ۱۹۶۵ كۆچى دوايى سەرۆك ۋەزىرى بەرىتانيا (ونستون چەرچل)^۱.

- ۱۹۹۲ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پوژنامەى (الاتحاد) زمانخالى
(يەكئىتى نىشتىمانى كوردستان).

- ۱۹۹۲ دامەزاندنى (كۆمەلەى كوردستانىكى سەون).

^۱ - ونستون چەرچل لەسالى (۱۸۷۴) لەئىنگلتەرە لەدايك بوو ۋە لەكەسايەتتە ناۋدارەكانى ئىنگلىز بوو ۋە سەرۆكى پارتى پارىژكارانى بەرىتانيا بوو ۋە بۇ ماۋەى نۆ سال سەرۆك ۋەزىرى بەرىتانيا بوو، سالى (۱۹۵۲) خەلاتى ئۆبلى ئەدەبى ۋەرگرتوۋە، چەرچل يەكئىك بوو ۋە لەكەسانەى كە بوو ھۆى ھەلگىرسانى جەنگى جىھانى دوۋەم ۋە پۆلىكى گىنگى لەجەنگەدا ھەبوو، دەلئىن لەكاتى جەنگەدا ۋەك يەكەم ۋەزىرى ئىنگلىز بەمەبەستى قىسەكردن بۇ جىھان سواری ئۆتۆمبىلىكى تاكسى بوو بۇ شوئىنى (پادىۋى BBC) پۇششت، كاتئىك دابەزى بەشۇفىرەكەى وت: نىو سەعات لەپىم بوەستە تا دەگەپتەمەۋە، شۇفىرەكە وتى: بىورە من دەمەۋى بەرەۋ مال بگەپتەمەۋە، تا بتوانم گۆى بۇ قىسەكانى (چەرچل) بگىرم، چەرچل بەبىستىنى ئەم قىسەيە زۆر دلخۆش بوو، بۇيە دوو ئەۋەندەى كرىكەى دابە شۇفىرەكە، كابراى شۇفىرەزەردەخەنەيەكى كىردو وتى: بۇ چەرچل كىتتە؟! من لەپىت دەۋەستەم تا دەگەپتتەۋە!، ونستون چەرچل پاش (۹۱) سال تەمەن، لە ۱۹۶۵/۱/۲۴ كۆچى دوايى كىرد.

۱/۲۵*

۱۹۳۵ (ئەتاتورك) بېرياريدا مزگەوتى (ئەياصوفيا) بىكرىتە مۇزەخانە بۇ ھونەرو كلتورى بېزەنتىھەكان.

۱۹۴۸ كۆچى دوايى (كەرىمى عەلەكە)، ۋەزىرى دارايى ھكومەتەكەى شىخ مەھمود.

۱۹۵۹ يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (طرىق الشعب) لەبەغداد دەرچوو.

۱۹۸۰ (ئەبولھەسەن بەنى صەدر) بوو بەسەرۆك كۆمارى ئىران.

۱۹۹۱ سەربەخوئى (مەقدونىيا) لەيۇگسلافييا.

۱/۲۶*

۱۹۳۹ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (ژىن) لەسلىمانى.

۱۹۴۸ دامەزئاندىنى كۆمارى ھىندىستان و، جەواھىر لال نەھرو بوو بەسەرۆكى ۆلات^۱.

۱۹۹۱ لەئەنجامى ھىرشى ئەمرىكاو ھاوپەيمانان بۇ سەر عىراق چەند فېرۆكەيەكى عىراقى پەنايان بىردە بەر ئىران.

^۱ - كۆمارى ھىندىستان دەكەوتتە كىشورەى ئاسياو ژمارەى دانىشتوانەكەى نىزىكەى يەك مىليۇن كەس دەبىت و، پووبەرەكەى (۲م۲,۲۸۶,۴۰۰) يەو، نىزىكەى (۱۵۰) ئاين و ئاينزاي جۇراوجۇرى ئىدباپەو سىستىمى فەرمانپەرەوايى كۆمارىەو پىژەى ھەژارى تىايدا لەئاستىكى بەرزداپە، سەرچاۋەى ئابورى ھىندىستان ھەندىك كانزاي ۋەك (ئاسن و گۇرودو ئەلماس) ھو زەوى كشتوكالى كە (شەكروچا)ى ئى بەرھەم دەھىنرىت، لەھىندىستاندا زياد لە (۱۵۹) زمان و (۴۲۹) زاراۋەى جىاواز ھەپە، يەكۆك لەشتە سەپرەكانى ھىندىستان ئەۋەپە، كەھىندو سىفەكان بۇئەۋەى خۇيان لەگوناھ پاك بىكەنەۋە، بەجلەۋە خۇيان دەخەنە پووبارىكەۋە كەناۋى (پووبارى لىنج)ە، ۋەكانىك مردوۋىەكىان ئى دەمرىت دەپخەنە ناو پووبارى (لىنج)ەۋەو، پاشان دەيسوتىنن.

۲۰۰۰ (هانز بلیكس) سەرۆكايه‌تى لىژنه‌ى (ئەنمۆفېك) ى وەرگرت.
۲۰۰۸ كۆنگره‌ى به‌جيهان ناساندنى جىنۆسايدى گەلى كورد لەهەولير
دەستى به‌كاره‌كانى كرد.

* ۱/۲۷

۱۸۸۷ دروستکردنى بورجى ئىقل له‌پارىس^۱.
۱۹۴۸ راپه‌پىنى كانوون دژى (سالخ جەبر).
۱۹۹۲ كۆنگره‌ى يه‌كه‌مى يه‌كيتى نىشتمانى كوردستان لەسليمانى و
هەولير دەستى پيكرد.
۱۹۹۷ هەلبژاردنى (ئەسلان مەسخادۆف) بەسەرۆكى چىچان.
- ۲۰۰۸ كۆچى دوايى (جۆرج حەبەش) دامەزىنەرى بەره‌ى مىللى
پزگارى فەلەستين.
- ۲۰۰۸ كۆچى دوايى (سۆهارتۆى سەرۆكى پيشووى ئەندەنوسيا
لەتەمەنى (۸۶) سالىدا.

^۱ - بورجى ئىقل له‌لايه‌ن ئەندازيار (ئەلكساندەر ئىقل) هوه له‌سالى (۱۸۸۷) دەستكراوه
به‌دروستکردنى و به (۲۶) مانگ تەواوى كردووه (نۆ هەزار) تەن ئاسنى تيا به‌كارهاتوووه و
ژماره‌ى پليكانه‌كانى ده‌گاته (۱۷۸۹) پليكانه، بورجه‌كه بۆ كەرنه‌فالى پارىس دروستكرا،
كه به‌بۆنه‌ى سالتۆزى شۆرشى گه‌وره‌ى فەره‌نسا سازكرايوو، كه‌سه‌ده‌يه‌ك له‌وه‌وپيش پووى
دابوو، ئەم بورجه (۹۸۴) پى به‌رزەو (۷) مليۆن فرەنكى ئالتونى تىچوووه، ئەم پارەيه
له‌ماوه‌ى (سى مانگ و نيو) دا كه‌له‌لايه‌ن تەماشاكارانەوه كه‌له‌موو دونياوه بۆ ديتنى
ده‌هاتن دەستكه‌وتۆته‌وه، ئىستا له‌سەر ئەم بورجه (۶) ده‌زگای (TV) و (۸) ئىستگه‌ى
پادىۆ هەيه، به‌حه‌وت سال جارىك بۆياخ ده‌كریته‌وه و هەر جاره‌ى (۴۰) تەن له‌باشترین
بۆيه‌ى بۆ به‌كاردیين.

۱/۲۸ *

- ۱۹۰۰ دامه‌زاندنی یه‌کیتی توپی پیی ئەلمانیا.
- ۱۹۸۶ کهشتی ئاسمانی (چالنجەر)ی ئەمریکی پاش (۷۲) چرکه له‌هه‌لدانی ته‌قیه‌وه‌و (۷) کهشتیه‌وانه‌که‌ی گیانیان له‌ده‌ستدا.

۱/۲۹ *

- ۱۶۳۵ دامه‌زاندنی کوپی زانیاری فه‌ره‌نسی.
- ۱۹۳۹ کردنه‌وه‌ی ئیستگه‌ی کوردی له‌به‌غدا.

۱/۳۰ *

- ۱۹۴۸ کوچی دوایی شوپرشگیپری هندی (غاندی)^۱.
- ۱۹۶۶ بلابوونه‌وه‌ی پوژنامه‌ی (دهنگ و باس).
- ۱۹۹۱ کوچی دوایی (جوڤن باردن) یه‌که‌م داهینه‌ری (ترانزیستور).
- ۱۹۹۷ کوچی دوایی زانای گه‌وره (شیخ عوسمان سیراجه‌دینی نه‌قشبه‌ندی)^۲.

^۱ - موهانداس گرمشه‌ند غاندى سه‌رکرده‌ی به‌ناوبانگی هیند، سالی (۱۸۹۶) له‌دایک بووه، غاندى ناسراوبووه به (مه‌هاتما) به‌واتای ده‌روونی گه‌وره (النفس الکبیره)، بانگه‌شه‌ی به‌ره‌نگاریبوونه‌وه‌ی ناشتیانه‌ی بی توندوتیژی ده‌کرد، هه‌ولی ده‌دا بق پزگارکردنی هیند له‌داگیرکاری به‌ریتانی و، ته‌بابی و یه‌کیتی له‌نیوان موسلمان و هیندو سیغه‌کاندا، له‌لایه‌ن هیندۆسیه‌کی توندپه‌وه‌وه کوژدا له‌سالی (۱۹۸۴)، له‌به‌ناوبانگترین دانراوه‌کانی ژیا‌نی خو‌یه‌تی به‌ناونیشانی (قصه‌ تجاربی مع الحقیقه) له‌سالی (۱۹۲۷).

^۲ - شیخ محمه‌د عوسمان سیراجه‌دین له‌سالی (۱۳۱۴)ی کوچی له‌دایکبووه، له‌پینچ سالی‌دا ئاماده‌ی هه‌موو نوپۆ جه‌ماعه‌ت و خه‌تمه‌کان بووه‌و له‌دوای ئه‌وه (تمسک)ی له‌خزمه‌تی شیخ (علاه‌دین)دا کردووه، به‌لیتیرانه‌وه خه‌ریکی خو‌په‌روه‌رده‌کردن و فی‌ریبونی

٢٠٠١ دووهمین کۆنگره‌ی (یه‌کێتی نیشتمانی کوردستان) له سلیمانی
نیشتمانی پێکرا.

٢٠٠٢ هه‌لبژاردنی گشتی له‌عێراق بۆ (ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران) و
(ئه‌نجومه‌نی پارێزگاكان) و (ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی کوردستان) له‌یه‌ك
كاندا.

١/٣١ *

پوژی خو‌پاراستن له‌نه‌خۆشی گه‌ری.

زانسته‌ شه‌ریه‌كان بووه، له‌ته‌مه‌نی (٣٠) ساڵیدا ئیجازه‌ی ئێرشادی په‌های پێدرا، كه‌شێخ
ه‌لاه‌الدین وه‌فاتی كرد، شێخ عوسمان له‌بیاره‌ له‌پۆستی ئێرشادا ده‌ست به‌كاربوو، موریدو
په‌په‌وانێکی زۆر له‌كوردستان و هه‌ندی ولاتی جیهانی ئیسلامیه‌وه‌ په‌یوه‌ندیان
په‌وه‌کردووه‌ و به‌یه‌تیان پێداوه، ساڵی (١٩٥٩) له‌به‌ر ئالۆزی بارودۆخی کوردستان کۆچی
کردووه‌ بۆ کوردستانی ئێران و له‌وێ خانه‌قای (دووپووه‌)ی ئاوه‌دان کردۆته‌وه‌ و ماوه‌ی (٢٠)
سال له‌ئێراندا ماوه‌ته‌وه، ساڵی (١٩٧٩) گه‌راوه‌ته‌وه‌ بۆ کوردستان، ساڵی (١٩٨٠)
هه‌وارگه‌ی گواستۆته‌وه‌ بۆ به‌غداد و پاشان چهند گه‌شتێکی بۆ (فه‌ره‌نسا) و (به‌ریتانیا) و گه‌لی
له‌ولاتی جیهانی ئیسلامی و ئه‌روپی ئه‌نجامدا، له‌و گه‌شتانه‌یدا زۆر کەس له‌سه‌رده‌ستی
ئێمانیان هێناوه‌ و ته‌مه‌سوکیان کردووه‌ به‌ته‌ریقه‌تی نه‌قشبه‌ندییه‌وه، وه‌ له‌زۆریه‌ی ئه‌و
ولاتانه‌دا خانه‌قای کردۆته‌وه، ساڵی (١٩٨٧) گه‌راوه‌ته‌وه‌ بۆ به‌غداد، ساڵی (١٩٩٠) کۆچی
کرد بۆ ئه‌رده‌ن و له‌وێه‌ بۆ تورکیا، له‌شاری ئه‌سته‌نبول گه‌وره‌ترین خانه‌قای نه‌قشبه‌ندی
دروستکرد، شێخ عوسمان شاره‌زای قورئان و فه‌رمووده‌کانی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) بووه، هه‌روه‌ها
گه‌ستیکی ئه‌ده‌ب نۆست و شاعیر بووه، دوو دیوانی گه‌وره‌ی شیعری بلۆک‌کردۆته‌وه،
هه‌روه‌ها چهند په‌راویکی نووسیه‌وه‌ له‌وانه‌: ته‌فسیری هه‌ندی که‌ له‌سۆره‌ته‌کانی قورئانی پیرۆز
کتیبه‌ی (سراج القلوب) و (طب القلوب)، له‌ ٣٠ کانوونی دووه‌می (١٩٩٧) له‌شاری
ئه‌سته‌نبول کۆچی دوایی کردووه، شایه‌نی باسه‌ شێخ مه‌ولانا خالیدی برای پۆژیک پێش
له‌وه‌فاتی ئه‌و له‌کوردستانی ئێران کۆچی دوایی کرد.

- ۱۹۱۹ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۈژنامەى كوردستان لەئەستەنبول^۱.
- ۱۹۴۳ شەپرى (ستالينگراد) لەنيوان يەكيتى سوڤيەت و ئەلمانيا كۈتايى مات.
- ۱۹۵۴ كۈچى دوايى (ئيدوين ئارمسترونك) داھينەرى رادىيۆ FM.
- ۱۹۷۸ كۈچى دوايى شاسوار جەلال، ناسراو بە (شەھيد ئارام).
- ۱۹۸۷ كۈچى دوايى (ئيدريس مستەفا بارزانى).

^۱ - كوردستان، بەتوركى و عوسمانى و، ھەردوو زاراوھى كرمانجى خواروو و سەروو، ھەندى و تارو ھۆنراوھى بەزمانى عەرەبى و فارسى تىدايە، بەمجۆرە خۆى دەناسىتت: (حەفتەنامەيەكى سياسى، ئىجتىماعى، ئەدەبى، عىلمىيە)، خاوەنى ئىمتىيازەكەى (محەمەد مېھرى) و سەرنووسەرى (محەمەد شەفيق) بوو، دوا ژمارەى كە ژمارە (۱۹) يە لە ۲۷ى مارتى (۱۹۲۰) دەرچوو، ئەوھى تائىستا زانراو، ئەم پۈژنامەيە چوارەمىن پۈژنامەى كوردىيە بەناوى (كوردستان) ھوھ دەرچوويى...

جارى يەكەم (۱۸۹۸-۱۹۰۲) كەمقداد مەدحت بەدرخان لەقاھىرە دەستى پىكرد.

جارى دووھم (۱۹۰۸) كەسورەبىيا بەدرخان، دواى سەرکەوتنى كودەتاي عوسمانى لەئەستەنبول دەرى كر دووھ.

جارى سىيەم (۱۹۱۷) دووبارە سورەيا بەدرخان لەقاھىرە دەرى كرد.

مانگی شوبات (فبرایر)

* ۲/۱

۱۲۴۳ نازادکردنی (بیت المقدس) له لایه ن سهرکردهی موسلمانى
گورد (سولتان سه لاهه دینی ئه یوبی).

- ۱۹۲۹ سهربه خوئی (فاتیکان) له ئیتالیا^۱.

-- ۲۰۰۱ کۆچی دوایی (م. عه بدولمه جید جهلی زاده).

-- ۲۰۰۴ ته قانده وهی ههردوو باره گای لقی دووی (پارتی دیموکراتی
گوردستان) و مه لبه ندی سیی (یه کیتی نیشتمانی گوردستان) له هه ولیر
له یه ک کاتدا.

* ۲/۲

- ۱۹۷۱ سهربه خوئی (ئیماراتی عه ره بی) له به ریتانیا.

- ۲۰۰۰ هیزه کانی چیچان له گروزی پایته خت کشانه وه.

* ۲/۳

- ۱۹۷۵ کۆچی دوایی گورانی بیژی عه ره ب (ئوم که لسوم).

- ۱۹۹۹ کۆچی دوایی موسیقار (م. ئه حمه د به رزنجی) له هه ولیر.

^۱ - (فاتیکان) مه لبه ندی پاپای پۆمایه وه وه له تیکی نیمچه سهربه خوئی، له هه ریمیکی
ناوجه رگه ی پایته ختی ئیتالیا دا، پووه ره که ی نزیکه ی نیو کم ۲، دانیشتوانی له (۱۰۰۰) که س
ئیناپه ریت، ئه م وه له ته به گویره ی پیکه و تننامه ی (لاتیران) له سالی (۱۹۲۹) له لایه ن
ئیتالیا وه دانسی پیا دانرا وه، (پاپا) سه رۆکی وه له ته که یه وه هه ر سی ده سه لاته که ی
به ده سه ته وه یه نوینه ری سیاسی له زۆریه ی ولاتانی جیهاندا هه یه، پاپا سه رۆکی پۆچی
نایینه وه فاتیکان دلی زیندووی کلّی سای کاسۆلیکه وه شوینی پیرۆزی مه سیحیه کانه.

- ۲۰۰۰ یەكەم ھەلبژاردنی شارەوانیەكان لەناوچەكانی (ئیدارەى سلیمانی) حكومهتی ھەریمی كوردستان ئەنجامدرا.

- ۲۰۰۱ (شیخ ئەسەد جۆشان) و چەند ھاوھێکی لەتوركیا گیانیان لەدەستدا.

۲/۴ *

- ۱۹۴۸ سەر بەخۆی سیریلانكا لەبەریتانیا^۱.

- ۱۹۹۵ سەرھەلدانی (بزوتنەوھى تالیبان) لە ئەفغانستان.

- ۱۹۹۹ كۆچى دوایی (د. سەعید بارزانی).

- ۲۰۰۷ كۆچى دوایی مۆسیقاری ناودارى ئیرانی (یاھەقى).

۲/۵ *

- ۱۹۲۱ یەكەمین فیلمى سینەمایى ھونەرمنەند (شارلى شاپلن) نمایشكرا.

- ۱۹۴۶ پێشەوا (قازی محەمەد) كرا بەسەرۆك كۆماری مەھاباد.

۲/۶ *

- ۱۹۳۵ كۆچى دوایی شاعیر (ئەحمەد موختار جاف).

^۱ - سیریلانكا دەولەتێكى كۆماریە لەئۆقیانوسى ھیندى و پایتەختەكەى شارى (كۆلۆمبۆ)یە، پووبەرەكەى (۶۵۶۱۰ كم ۲)، ژمارەى دانیشتونانى نزیکەى (۲۰) ملیۆنە، دراوى فەرمى ولات (پووبى)یە و گەورەترین و گرنگترین بەرھەمى (چایە، جگە لەبەرپووبومى تری وەك (برنج و گویزى ھندى و مەطاط)، پورتوگالیەكان لەسەدەى شانزەوھ دەستیان بەسەر (سیریلانكا)دا گرتبوو، تا ھۆلەندیەكان لە (۱۶۵۸)دا دەریانکردن لێى، دواى ئەوھ لە (۱۷۹۵)دا بەریتانیا داگیرى كرد تا سالى (۱۹۴۸) كۆتایى بەدەسلاتی بەریتانیا ھات و (سیلان) بوو بەدەولەتێكى سەر بەخۆ.

- ۱۹۹۲ دەرچوونى يەكەم ژمارەى گۆقارى (پەيامى راستى) لەسلىمانى.

- ۱۹۹۴ ئىعلانکردنى (يەكگرتووى ئىسلامىي كوردستان).

- ۱۹۹۷ كۆچى دوايى پۇمانووسى ئىرانى (بوزورگى عەلەوى).^۱

^۱ - بوزورگ سالى (۱۹۰۴) لەدايك بوو، حاجى سەيد نەبولحەسەنى باوكى دەينىترىت بۆ ئەلمانىاو لەوى خويىندن تەواو دەكات و پاشان دەگەپتەوہ بۆ ئىران و خەرىكى مامۇستايى و كارى نووسىن دەبىت، سالى (۱۹۲۸) لەگەل (صادق ھىدايەت) دا دەبنە ئاشناو پاشانىش (شېراز زادە پەرتو) دەناسن و پىكەوہ خەرىكى پېرۆزەيەكى ئەدەبى دەبن كەتيايدا بەرگى لەپاراستنى رەسەنايەتى كەلتورى ئىران دەكەن، دواتر (د.ئارانى) دەناسىت كە يەككە لەپۇشنىبىرانى ناسراوى ئەو سەردەمەو لەسالى (۱۹۲۵-۱۹۲۷) دا دكتورا لەفەلسەفەو كىمىادا وەردەگرتىت و لەزانكۆى بەرلین و پاشان دەبىتەوہ بە مامۇستاي لۆژىك (مەنق) لەھەمان زانكۆداو چەندەھا كىتیبى زانستى و ئەدەبى دەنووسىت، پاشان بەپارەرايەتى (د.ئارانى) گروپى (پەنجاو سى كەس) پىكديت كە ئامانجيان پەردەدان بەبوارى پۇشنىبىرى و خەباتكردن لەپىناوى ئازاديدا دەبىت، تا لەسالى (۱۹۲۷) دا ھەر پەنجاو سىيان دەگىرتىن و زىندانى دەكرىن، عەلەوى لەماوہى زىندانى كردنىشىدا ھەر سەرگەرمى نووسىن دەبىت، سالى (۱۹۴۶) كاتىك ولات دوچارى پاشاگەردانى دەبىت ئەندامەكانى ئەو گروہە ئازاد دەكرىن، بوزورگ لەسەرەتاي نوسىنەكانىدا دەكەوتتە ژىر كارىگەرى (ھىرمان ھۆسەو چىخوف و شىلەرەو دۆستۆيفىسكى) يەوہ، ھەرىۆيە ھەندى لەكارەكانى ئەو نوسەرەنەش وەردەگىرتىت، لەوانە (خاتوونەكەى ئۆرلىيان) شىلەرەو (باخى گىلاس) چىخوف، لەبەرەھەمەكانى عەلەوى: (جانتا، پارچە كاغەزەكانى بەندىخانە، پەنجاو سى كەس، نامەكان، مىرزا، پىاوہ گەورەكان، چاوەكانى)، زۆرىەى پەرخنەگران پۇمانى (چاوەكانى) بەسەرەكەوتووترىن كارى عەلەوى لەقەلەم دەدەن، كە لەماوى (۱۰) سالدا چوارچار لەئىراندا چاپكراوہتەوہ لە ئەوروپاش تا سالى (۱۹۶۰) تىراژى گەيشتە سەد ھەزار دانە، جىي نامازەيە ئەم پۇمانە لەلايەن (ئازاد بەرزنجى) ھەو وەرگىزىدراوہتە سەر زمانى كوردى، بوزورگ لەشوباتى (۱۹۹۷) كۆچى دوايى كردوہ.

- ۱۸۱۲ رۆماننووسى ئىنگلىز (چارلس دىكنز) لەدايك بوو.
- ۱۹۰۰ دامەزاندنى (پارتى كرىكارانى بەرىتانيا).
- ۱۹۹۹ كۆچى دوايى پادشاي ئوردون (مەلىك حسەين).
- ۲۰۰۷ (كۆمكارى زىندانىيە سىياسىيەكانى كوردستان) لەهەولير دامەزرا.

- ۱۷۲۵ (پيتەرى يەكەم) قەيسەرى پوسيا كۆچى دوايى كرد.
- ۱۹۱۴ دەرچوونى يەكەم ژمارەى گۆقارى (بانگى كورد) لەبەغداد^۱.
- ۱۹۶۳ لەكودەتايەكدا حكومەتەكەى عەبدولكەرىم قاسم پوخىئرا.
- ۱۹۶۳ دەرچوونى دوا ژمارەى پۆژنامەى (ژين) لەسليمانى.
- ۱۹۸۲ كارەساتى شارۆچكەى (دوجەيل) لەلايەن پژیىمى بەعس.
- ۱۹۸۴ كۆچى دوايى (مامۆستا مەلا محەمەدى خورمال).
- ۲۰۰۰ ئيسپرائيل ويستگەى كارەباى لوبنانى خاپوركرد.

^۱ - يەكەم ژمارەى بانگى كورد لە ۸ى شوباتى (۱۹۱۴) لەبەغداد دەرچوو، بانگى كورد بايەخى نۆدى بەبابەتى جۆراوجۆرى ئايىنى و پۆشنىبىرى و كشتوكالى و ميژووى دەدا، (جەمال بابان) دايمەزاندو سەرپەرشتى نووسين و دابەشكردنەكەشى دەكرد لەسەرانسەرى كوردستانى عىراق و دەرەو دەدا، هەريەك لە (عومەر نەزمى) و (عەلى كەمال باپير) ياريدە دەرى بوون، ديارترين نووسەرەكانيشى (شوكرى فەزلى) و (بەهادين شەيخ نورى) بوون، گۆقارى (بانگى كورد) لەپاستترين بۆچووندا پينج ژمارەى لى دەرچوو و بەقەبارەى (۲۲،۵*۱۵،۵سم) و بە (۲۴) لاپەرە لە چاپخانەى (الاداب) چاپكراوە.

- ۱۹۶۰ پوژنامەى (دەنگى كورد) لەبەغدا دەرچوو.
- ۱۹۶۳ كوژرانى يەكەم سەرۆك وەزىرانى عىراق (عەبدولكەرىم قاسم).
- ۱۹۹۲ كوچى دوايى (مامۇستا ئەحمەدى موفتى زادە)¹.
- ۲۰۰۳ تىرۆركردنى (شەوگەتى حاجى موشىر) لەشارەزووور.

- ۱۱۳۸ لەدايك بوونى سولتان سەلاخەدىنى ئەيوپى.
- ۱۲۵۸ ھۆلاكو شارى بەغداى داگىرکرد.
- ۱۹۵۹ پلاوېوونەوہى گوڤارى (پزگارى) لەبەغداد.
- ۱۹۷۰ دامەزاندنى (يەكيتى نووسەرانى كورد).

¹ - ناوى (كاك ئەحمەدى كورپى مەلا مەحمودى موفتى زادەى مەلا عەبدوللاى (دشەى) پلۇمەلاتى كوردستانە، سالى (۱۹۳۴) لە (سنە) لە دايكبووہ، مەلا مەحمودى باوكى موفتى شارى سنە بووہ، سەرەتاي خويئندنى لەمزگەوتى (دار الاحسان)ى شارى سنە لەلای باوكى بووہ، لەتەمەنى شانزە سالىدا بۆ خويئندن ھاتۆتە سلىمانى و ماوہ يەكيش لەمزگەوتى (ھاجى خان)ى سلىمانى بووہ، دواى سالىك دەگەرپتەوہ بۆ سنەو لەتەمەنى ھەژدە سالىدا ئىجازەى مەلايەتى وەردەگرت، سالى (۱۹۶۳) زىندانى دەكرت، لەسەرەتاي ھەفتاكانەوہ لەپادىزى سنە بەرنامەيەكى پەرورەدەيى ئىمانى دەبيت، لەسالى (۱۹۷۶) (مەكتەب لورنان) دادەمەزىنيت كەقوتابخانەيەكى فيكرى ئەخلاقى بووہ، لەسالى (۱۹۷۹) بەشدارى شەرپشى ئىترانى كردووہ و پابەرايەتى شەرپش بووہ لەشارى سنەو شارە كوردنشينەكانى نىزان، سالى (۱۹۸۲) دەستگىردەكرت و دە سال لەزىنداندا دەمىنيتەوہ، كاك ئەحمەد كەسايەتەكى ناودارو بىريارىكى زىرەك و خواناس و شاعىرو پۆشنىرىكى بەتوانا بووہ، بەھۆى مانەوہى لەزىنداندا دووچارى نەخۆشەك دەبيت، سەرەنجام لەبەروارى ۱۹۹۲/۲/۹ لەنەخۆشخانەيەكى تاران كوچى دوايى دەكات و لەشارى سنە بەخاك دەسپىردىت.

- ۱۶۵۰ كۆچى دوايى فەيلەسوفى فەرەنسى (پىننە دىكارت)^۱.
- ۱۸۴۷ لەدايك بوونى داھىنەرى گلۆپى كارەبا (ئەدىسون).
- ۱۹۳۱ كۆچى دوايى (چارلس پارسونس) داھىنەرى تۆپىنى ھەلمى.
- ۱۹۴۶ پىكھاتەي حكومەتى مەھاباد راگەيەنرا.
- ۱۹۷۹ سەرکەوتنى شۆپشى گەلانى ئىران بەسەر شادا.
- ۱۹۹۰ ئازادکردنى سەرکردەي ئەفرىقياي باشوور (نىلسن ماندىلا)،
دواي (۲۷) سال زىندانى، كەدواتر لەسالى (۱۹۹۲) خەلاتى نۆبلى
وەرگرت.

- ۱۸۰۹ لەدايك بوونى (چارلس داروين).
- ۱۸۵۲ كۆچى دوايى نووسەرى پووسى (گوگول).

^۱ - فەيلەسوف و بىركارىزانى فەرەنسى (پىننە دىكارت) سالى (۱۵۹۶) لە گوندى (لاھى) لەدايكبوو، لە (۲۰) سالىدا بېوانامەي پارىزەرى وەرگرتوو، لە سالى (۱۶۱۶-۱۶۲۸) گەشتى بۆ (نىتالىياو پۆلەنداو پورتوگال) كردو (۲۱) سال لە پۆلەندا مایەو، سەرنج و تېپوانىنەكانى بوونە رېبازىكى گەشتى بۆ گەپان بەدواي پاستىدا، (دىكارت) گومانكردن لەھەموو شىئىكى كردۆتە رېبازىكى تايبەتى چەسپاندى بېروپاكەي، كە ئەويش ئوھىيە: چۆن مرقۇ دەتوانىت زال بېت بەسەر گومانداو پاستى بۆ دەربكەويت، دىكارت وتەيەكى بەناوبانگى ھەيە كەدەلىت: (من بىردەكەمەو كەواتە من ھەم)، ھەر لەم سەرەتايەو دەچىت بۆ چەسپاندى بوونى خوداو جىھان، جگە لەوھ دىكارت گەلى بىردۆزەو چاكسازى لە بىركارى پەرەردەدا ھەيە، ئەندازەي شىكارى لە (۱۶۳۷) دا دۆزىوھتەوھ ئەندازەي گۆپىوھ بۆ ھاوكىشەي جەبرى و لەفیزىادا جىبەجىتى كردوو، لەسالى (۱۶۵۰) لەسوید كۆچى دوايى كردوو.

- ۱۹۱۲ دامه‌زاندنی (کۆماری چین).

- ۱۹۴۹ تیۆرکردنی (حه‌سه‌ن به‌ننا) دامه‌زیننه‌ری کۆمه‌لی بریانی
موسلمان له‌میسر^۱.

- ۱۹۹۳ کۆچی دوايي مه‌قام بیژی کورد (مه‌لا سدیق توفیق)^۲.

- ۲۰۰۵ تیۆرکردنی پۆژنامه‌نووس (دلییر عه‌لی که‌ره‌م) له‌به‌غداد.

^۱ - هه‌سه‌ن به‌ننا له‌سالی (۱۹۰۶) له‌شارۆچکه‌ی (مه‌حمودیه) ی میسر له‌دایکبووه، باوکی
که‌ناوی (ئه‌حمه‌د عه‌بدولپه‌حمان ساعاتی)یه، زانایه‌کی ناوداریبووه له‌زانستی فه‌رموده،
به‌ننا خۆیندنی سه‌ره‌تایی و ناوه‌ندی و ناماده‌یی له‌مه‌حمودیه ته‌واوکردووه، له‌ ۱۴ سالی
فۆرنانی پیرۆزی له‌به‌رکردووه، پاشان بۆخۆیندن چووه‌ته‌ په‌یمانگای مامۆستایان له
(دمنهور) و له‌وێ که‌وته‌ بانگه‌واکردن و پیکه‌یتانی کۆمه‌له‌ و پیکه‌راو بۆ رێنمونی خه‌لکی،
که‌ له‌وکاته‌دا ته‌مه‌نی ۱۹ سالان بووه، سالی (۱۹۲۳) چووه‌ بۆ (دارالعلوم) له‌قاھیره‌ و سالی
(۱۹۲۷) به‌پله‌ی یه‌که‌م ته‌واوی کردووه، پاشان بووه‌ به‌مامۆستا له‌ (ئیسماعیلیه)، سالی
(۱۹۲۸) له‌گه‌ڵ شه‌ش که‌س له‌هاوپی‌ره‌کانی کۆمه‌له‌ی بریانی موسلمان (إخوان المسلمین) ی
دامه‌زاند، سالی (۱۹۳۲) مه‌له‌به‌ندی گشتی بریانی له‌قاھیره‌ کرده‌وه و بانگه‌وازه‌که‌شی
به‌هه‌موو پارێزگا‌کانی میسرپدا بلاوکرده‌وه، له‌سه‌ره‌تای سیه‌گانه‌وه‌ چه‌ندین لقی
پیکه‌راوه‌که‌ی له‌ زۆریک ولاتاندا کرانه‌وه‌ و ژماره‌ی لایه‌نگرانی گه‌یشته‌ نیو ملیۆن که‌س،
کاتیک له‌سالی (۱۹۴۸) جه‌نگ دژی جووله‌که‌ به‌ریاکرا، به‌ننا ده‌ه‌زار سه‌ربازی
پیکه‌راوه‌که‌ی نارد تا به‌شداری ئه‌و جه‌نگه‌ بکه‌ن، له‌ ۱۹۴۸/۵/۲۱ کۆمه‌له‌ی بریانی به‌فه‌رمانی
(مه‌لیک فاروق) هه‌له‌وه‌شێندرایه‌وه‌ و زۆریه‌ی ئه‌ندامه‌کانی ده‌ستگیرکران، تاوه‌کو له‌ مانگی
شوباتی (۱۹۴۹) هه‌سه‌ن به‌نناش تیۆرکرا.

^۲ - مه‌لا سدیق یه‌کێکه‌ له‌ مه‌قام بیژه‌ ناوداره‌کانی کورد له‌سالی (۱۹۱۲) له‌دایک بووه،
ناوی ته‌واوی (سدیق توفیق خدر زه‌نگه‌نه‌یه)، مه‌لا سدیق شه‌اره‌زاییه‌کی زۆری له‌چرینی
هه‌موو جۆره‌کانی مه‌قامدا هه‌بووه‌ و شیعری زۆریه‌ی شاعیرانی کوردی وه‌رگێتاپوه‌ بۆ فارسی،
وه‌ جگه‌ له‌زمانی زگماکی خۆی به‌زمانه‌کانی عه‌ره‌بی و فارسی و تورکی مه‌قامی خۆیندووه،
له‌شوباتی (۱۹۹۲) له‌که‌رکوک کۆچی دوايي کردووه.

- ۲۰۰۷ بېريارى لەسىدارەدان بۇ (تەھا ياسىن رەمەزان) دەرچوو.

۲/۱۳ *

- ۲۰۰۰ كۆچى دوايى (چارپس شۆلدىن) داھيىنەرى كارتۆنى (پيىنەت).

۲/۱۴ *

- پۇژى عاشقانى جىهان.

- ۱۹۴۹ لەسىدارەدانى يوسف سەلمان يوسف، ناسراو بە (فەھد) دامەزىنەرى (حيزبى شىوعى عىراقى).

- ۱۹۵۸ (يەكيتى ھاشمى) لەنيوان (عىراق و ئوردون) پاگەيەنرا.

- ۱۹۷۶ كۆچى دوايى قورئان خويىن (سەيد نەقشەندى).

- ۱۹۸۲ كۆچى دوايى (شىخ ئەھمەدى شاكەلى).

- ۲۰۰۵ تىرۆركردنى رەفيق حەريرى سەرۆك وەزىرى پيشووى لوبنان^۱.

۲/۱۵ *

- ۱۵۷۰ كۆچى دوايى شىخ عەبدولقادرى گەيلانى.

- ۱۹۳۰ دەرچوونى ياساى خانەنشىنى لەعىراق.

- ۱۹۴۹ دەرچوونى دوا ژمارەى گۆقارى (نزان).

- ۱۹۹۳ كۆچى دوايى (مەھەد قەفتان) خاوەنى چاپخانەى (كامەرانى)

لەسلىمانى.

^۱ - رەفيق حەريرى سالى (۱۹۴۴) لەشارى سەيدى لوبنان لەدايك بوو و كۆليژى بازىرگانى لەزانكۆى بەيروت تەواو كىردو، بۇ يەكەم جار لەسالى (۱۹۹۲) بوو تە سەرۆك وەزىرانى لوبنان، جارىكى تىرىش لەسالانى (۲۰۰۰ - ۲۰۰۴) بوو تە وە بەسەرۆك وەزىران، پيش تىرۆركردنىشى سەرۆكايەتى فراكسيۆنى (بېريارى بەيروت)ى لەناو پەرلەمانى لوبناندا دەكرد، لە ۲/۱۴/۲۰۰۵ لەخۆرئىلواى بەيروت تىرۆركرا.

– ۱۹۹۹ دەستگیرکردنی (عەبدوللا ئۆجەلان) سەرتیڤری پارتی کریکارانی کوردستانی تورکیا^۱.

^۱ – ئۆجەلان لەسالی (۱۹۶۶) لەگوندی (ئۆمەرلی) هەریمی (ئورفە)ی باکوری کوردستان لەدایک بوو، (ئۆجەلان) واتە (تۆلەسین)، هەرۆک بە (ئابۆ)ش ناسراوە کە بەمانای (مامە) دیت، ئۆجەلان بەمندیالی تورکی نەزانیوە بەلام بەناچاری لەقوتابخانەیی سەرەتایی فیتیری بوو، سالی (۱۹۶۶) چۆتە زانکۆی ئەنقەرە و کۆلیژی (زانستە سیاسییەکان)ی تەواو کردووە، سالی (۱۹۷۰) بەشداری خۆپیشاندانێکی قوتابیانی کردووە و لەئەنجامدا زیندانی کراوە، ئەو بەندکردنەیی سەرتاپا ژبانی گۆپی و باوەپی بەبیری مارکسی هینا، سالی (۱۹۷۴) لەگەڵ چەند خۆپێندکاریکی دیکەدا دامەزراوەی (پەرۆدەیی بالایی ئەنقەرە)یان پێک هینا، لە ۲۷ی تشرینی یەکەمی (۱۹۷۸) (پارتی کریکارانی کوردستان)ی دامەزراند، سالی (۱۹۷۹) ئۆجەلان هەستی بەمەترسی کودەتایەکی سەربازی کرد، بۆیە لەترسی ئەوێ نەوێک دەستگیرکری، ولاتی بەجێهێشت و چوو بۆ سووریا، کودەتا سەربازیەکی تورکیا لە (۱۹۸۰) پوویدا، ئۆجەلانیش لەسووریا مایەووە و لەوتێوە سەرکردایەتی پارتەکی دەکرد، تا مانگی تشرینی یەکەمی (۱۹۹۸) کە سووریا ناچاربوو لەژێر فشاری تورکیادا ئۆجەلان لەولتەکی دەریکات، ئابۆ لەسەرەتای شۆرشەکییدا داوای دەولتەیی کوردی سەربەخۆی دەکرد کە لەسەر بنەمای مارکسی دابەزێ، بەلام دواتر ئامانجەکی گۆرا بۆ ئۆتۆنۆمی یان لیدرالی لەچارچۆی دەولتەیی تورکیادا، ئۆجەلان پاش پۆیشتنی لەسووریا لە ۱۵ی شوباتی (۱۹۹۹) لە (کینیا) دەستگیرکراو تەسلیم بەتورکیا کرایەو، پاش دەستگیرکردنی سەرۆکەکیان، پەکە کە زۆریەکی گەریلاکانی لەکوردستانی تورکیا کشاندەووە و هەموو پەلاماریکی دژی تورکیا وەستاند، لەگەڵ ئەمانەشدا ئۆجەلان بەتاوانی ناپاکی (خیانەت) لە ۲۹ی حوزەیرانی (۱۹۹۹) بریاری لەسێدارەدانی بۆدەرچوو، بەلام داگای ئەوروپی بۆ مافەکانی مەسۆف داوای کرد لەسێدارەدانە کە دوابخات، لەسالی (۲۰۰۲) تورکیا بریاری لەسێدارەدانی هەلوەشانەووە، لەئۆکتۆبەری هەمان سالدا سزای لەسێدارەدان بۆ ئۆجەلان گۆرا بۆ زیندانی هەمیشەیی، تانیستاش (۲۰۰۸) ئۆجەلان لە دورگەیی (ئیمیرالی) لەزینداندا درێژە بەژیان دەدات.

۲/۱۶ *

- ۱۹۲۵ کۆچی دوایی نووسه‌ری ناوداری کورد (ئەمىن فەيزى بەگ)^۱.

۲/۱۷ *

- ۱۱۶۰ سوتاندنى زانای ئىتالى (جیوردانو) بە دەستی کلیسای پوما.

- ۱۸۹۰ کۆچی دوایی (کریستوفەر لاسام شۆلس) داھینەری ئامیری

چاپکردن (Typewriter).

- ۱۹۹۸ کۆچی دوایی (خاتوو مینا) ھاوسەری پێشەوا قازى محەمەد.

- ۲۰۰۸ سەربەخۆیی (کۆسۆق) لەسەربیا.

۲/۱۸ *

- ۱۹۵۲ دامەزراندنى (یەکیٹی قوتابیانى کوردستان) و (یەکیٹی لاوانى

دیموکراتى کوردستان).

- ۱۹۶۵ سەربەخۆیی (گامبیا) لەبەریتانيا.

- ۱۹۷۶ یەكەم ژمارەى پۆژنامەى (العراق) دەرچوو.

^۱ - ئەمىن فەيزى یان محەمەد بەگ کورپی دەرویش ئاغا، سالى (۱۸۶۲) لەسلیمانی

لە دایکبووه، فەيزى نازناوه، (بەگ) پلەى سەربازیه ئەگینا بەگزاده نیه، ئەمىن فەيزى پاش

تەواوکردنى قوتابخانەى (پوشدیە) نیراوه تە بەغدادو لە ئامادەیی عەسکەری وەرگیراوه،

پاش وەرگرتنى بروننامە چۆتە ئەستەنبول و لە بەشى ئەندازیاری تۆپخانە وەرگیراوه،

لە بەغدادو ئەستەنبول چەند پۆستیکى پیدراوه، سالى (۱۹۰۴) سەردانى مالى خواى

کردووه، لە (۱۹۱۳) خانەنشین کراوه، بۆ سەردان و چاره‌سەرى ئەخۆشى چوووه بۆ فیه‌نناو

پاریس، سالى ۱۹۲۵ لە ئەستەنبول کۆچی دوایی کردووه، چەندین بەرھەمی چاپکراوو چاپ

نەکراوی بە زمانى تورکى و کوردی نووسیوه، کە بە ناویانگترینیان کتیبى (ئەنجومەنى

ئەدیبانى کورد)ە، کە بەرھەمی پانزە شیعەرى کوردی لە خۆگرتووه.

- ۲۰۰۱ تیرۆرکردنی (فره‌نسۆ هه‌ریری) له هه‌ولێر^۱.

۲/۱۹ *

- ۱۹۸۸ ده‌ست پیکردنی پرۆسه‌ی شالۆوی (ئه‌نفال)ی یه‌ك له‌دۆلی
جا‌فایه‌تی.

۲/۲۰ *

- ۱۹۱۸ له‌دایك بوونی (د‌ئدار)ی شاعیر.

- ۱۹۹۹ كوژرانی (ئایه‌تول‌لا محهمه‌د صادق) له‌نه‌ج‌ف.

۲/۲۱ *

- پۆژی جیهانی زمانی دایك.

- ۱۸۹۳ دامه‌زراندنی (یه‌كیتی تۆپی پیی ئه‌رجه‌نتین).

- ۱۹۴۶ بلا‌وبوونه‌وه‌ی گو‌فاری (هه‌ل‌ئه) له‌ بۆكان.

- ۱۹۹۱ كوچی دوا‌یی (هه‌ژار موكریانی) شاعیر له‌تاران^۲.

^۱ - فره‌نسۆ هه‌ریری سالی (۱۹۲۷) له‌شارۆچكه‌ی (هه‌ریری) سه‌ر به‌پارێزگای هه‌ولێر
له‌خیزانیکی مه‌سیحی له‌دایكبووه، سالی (۱۹۶۰) بووه به‌مامۆستا، سالی (۱۹۶۲) به‌شداری
شۆڕشی ئه‌یلوولی كردووه، هه‌ریری ئه‌ندامی كۆمبته‌ی ناوه‌ندی پارتی دیموكراتی كوردستان
و به‌رپررسی لقی (۲) بووه‌و، له‌ سالی (۱۹۹۲) شدا بووه به‌ئه‌ندامی (ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی
كوردستان) و سه‌رۆکی فیدراسیۆنی زه‌رد له‌و ئه‌نجومه‌نه، له‌ ۱۸ شوباتی ۲۰۰۱ له‌ناو شاری
هه‌ولێر تیرۆرکرا.

^۲ - هه‌ژار موكریانی، ناوی (عه‌بدولپه‌حمان شه‌ره‌فكه‌ندیه)، شاعیریکی ناوداری كورده،
سالی (۱۹۲۱) له‌شاری (مه‌هاباد) له‌دایكبووه، بۆ خویندن زۆر شوین گه‌پاوه، له‌ته‌مه‌نی
لاویدا ده‌ستی به‌شیعهر هۆنینه‌وه‌ كردووه، له‌سالی (۱۹۴۳) بووه به‌ئه‌ندامی كۆمه‌له‌ی (ژ.ك)
و له‌گه‌ن (هێمن)ی شاعیردا پۆلی گرنگیان له‌یه‌كه‌مین (وه‌زاره‌تی پراگه‌یاندن)ی كۆماری

- ۱۸۱۰ له دايك بوونی مؤسیقاری فہرہ نسی (شوپان).
- ۱۹۷۴ کۆچی دوايي ئەديبي كورد (له تيف حاميد).
- ۲۰۰۶ ته قانده وهی مه زارگه ی ههردوو ئيمام (علی الهادی) و (حسن العسکری) له سامه پرا.

- ۱۸۵۵ کۆچی دوايي (كارل فردريك گاوس) دانهری ياسای گاوس^۱.
- ۱۹۲۳ هاتنی سمايل خانی شكاك (سمكۆ) بو سلیمانی بو پشتگیری شیخ مهحمودی هه فید^۲.

كوردستاندا هه بووه، پاش پوو خانی كۆماره كه له (۱۹۴۶) ده ربه ده ری سو ریاو عیراق بووه، هه ژار له گه ل (هیمن و هیدی) به سیکوچکه ی قوتابخانه ی شیعر ی مه هاباد داده نرین، شیعره کانی زۆر به ی نیشتمانپه روه رین، زمانی فارسی و تورکی به باشی زانیوه، هه ژار جگه له شیعر له بواری زمان و فره نه نگسازیدا بالاده ست بووه، کتیبی (شه ره فنا مه) ی له فارسیه وه کردووه به کوردی و له (۱۹۷۳) له به غداد چاپی کردووه، (۱۸) کتیبی تری له بواری تر دا وه رگپراوه، سالی (۱۹۹۱) له (تاران) کۆچی دوايي کردووه.

^۱ - گاوس له نازاری (۱۷۷۷) له ئەلمانیا له دایکبووه، ماتماتیکزانێکی زیره ک و بلیمه ت بووه، گاوس له سالی (۱۷۹۶) تیۆری ژماره ی داهینا، وه له سالی (۱۸۳۱) به هاوکاری له گه ل زانای فیزیایی (ولیه م وییه ر) کاریکی گه و ره ی ئەنجامدا که بووه هۆی داهینانی نوی له بواری موگناتیسیدا، له وانه: (دۆزینه وه ی به که ی موگناتیس ی له لایه نی بارستایی و درێژی و کاته وه، وه دۆزینه وه ی یاساکانی سو په کاره یای کریچۆ له کاره بادا)، سالی (۱۸۳۲) (گاوس و وییه ر) به که مین ته له گرانی کارۆموگناتیس یان داهینا.

^۲ - له پۆزی ۲۳ ی شو باتی ۱۹۲۳ سمايل خانی شكاك به خۆی و (۴۰۰) سه ربازه وه گه یشته شاری سلیمانی، بو پشتگیری کردنی حکومته نوێیه که ی شیخ مهحمود، سه ردانه که ی

۱۹۲۶ کۆچی دوايى شاعير (جهميل سدقى زه‌هاوى).
 ۲۰۰۰ كۆچى دوايى مامۇستا (شىخ محەمەد ئەمىنى بەلخەيى).
 ۲۰۰۶ تېرۇركردنى (ئەتوار بەھجەت) پەيامنىرى كەنالى ئاسمانى
 (العربىة) لە عىراق.

۲/۲۴*

- ۱۹۲۴ كۆچى دوايى مېجەرسۇن حاكىمى سىياسى ئىنگلىز لە سلىمانى.

سمكۆى شكاك بۆ سلىمانى بووه جىيى نارەزايى دەسە لاتدارانى بەرىتانىاو پۆژىك دواتر لە پىنگەى فرۆكەوه بەياننامە يەكيان بەسەر شارى سلىمانىدا بلاوكردهوه و ناگادارى (شىخ مەحمود) و (سمائل خان) يان كوردبوو كە ئەگەر سمكۆى شكاك لە ماوهى (۲۴) كاتژميردا سلىمانى بەجىتەهتلى، ئەوا فرۆكەكانى ئىنگلىز شارەكە بۆردومان دەكەن، لەو گەشتەيدا سمكۆ سەردانى چەند شارىكى تىرى كوردستانى كرد.

مېجەرسۇن سالى (۱۸۸۱) لە بەرىتانىا لە داىكبووه، سالى (۱۹۰۲) چووه بۆ تىران و لە بانكى (شاهنشاهى) دامەزراوه، دواتر بووه بە سەزۆكى بانكى (كرماشان) و سالى (۱۹۰۷) وازى لىهيتناوه، (مېجەرسۇن) يەكۆك بوو لە ئەفسەرانى بەرىتانىا كە مەبەستى ناسىنى كۆمەلگەى كوردى لە پىش جەنگى جىهانى يەكە مەوه پەوانەى كوردستان كرابوو، ماوه يەكى زۆر لە كوردستاندا بەناوى (مىرزا غولام حسين شىرازى) يەوه كارى كردوووه و زمانى كوردى و فارسى بەباشى زانىوه، لە سالى (۱۹۱۶) كراوه بە جىگىرى كونسولى بەرىتانىا لە (دىزەفۆل)، دواى داگىركردنى عىراق لە لاين ئىنگلىزەكانەوه (سۇن) لە سالى (۱۹۱۸) لەگەل (شوكرى هەزلى) پۆژنامەى (تىگەيشتنى راستى) بە زمانى كوردى لە (بەغداد) دەر كردوووه، (سۇن) لە سالى (۱۹۱۹) گۆيزدا يەوه بۆ سلىمانى و بوو بە حاكىمى سىياسى ئىنگلىز پۆژنامەى (پىشكەوتن) بە زمانى كوردى دەر كرد، هەر وه كىتیبكى بە ناو نىشانى (كوردو عەرەب و نورك) نووسيوه، كە باسى ئەدەب و مېژوو و كۆمەلى كوردەوارى تيا كردوووه، (مېجەرسۇن) ناوارزانى ئەفسەرى بەرىتانىا كە لە ناو كۆمەلگەى كوردىداو لە سەردەمى فەرمانرەوايەتى

سەجودى حەفید) دا پۆلى هەبووه.

- ۱۹۲۶ دامه‌زاندنی (کۆمه‌لی زانستی کوردان) له‌سلیمانی.
- ۱۹۵۵ مۆرکردنی په‌یمانی به‌غداد له‌نیوان (تورکیاو عێراق)دا، که‌دواتر (به‌ریتانیاو پاکستان و ئێران)یش بوونه ئه‌ندام تیایدا.

* ۲/۲۵

- ۱۵۴۳ له‌دایکبوونی میژوونووسی به‌ناویانگی کورد (شه‌ره‌فخانی به‌تلیسی).^۱
- ۱۹۳۸ بلا‌بوونه‌وه‌ی گۆفاری (زانستی) له‌سلیمانی.^۲
- ۱۹۶۴ (مه‌مه‌د عه‌لی کلای) بووه پاله‌وانی جیهان له‌یاری (مشته‌کۆله).

^۱ - میژوونووسی به‌ناویانگی کورد (شه‌ره‌فخانی به‌تلیسی) له‌گوندی (گره‌هود)ی نزیک شاری (قوم)ی ئێران له‌دایکبووه، نوای کۆچی باوکی له‌ته‌مه‌نی (۳۰) سالی‌دا بووه کراوه‌ته (میری کوردان) له‌ئێران، دواتر کراوه‌ته والی (گه‌یلان)و سالی (۱۵۷۶)یش (شائیسماعیلی دووه‌م) شه‌ره‌فخانی کردۆته یه‌کێک له‌ئه‌ندامانی بنه‌ماله‌که‌ی خۆی و کردویه‌تی به‌والی ویلایه‌تی (ئه‌خچه‌وان) له‌ناوچه‌ی قه‌وقاز، سالی (۱۵۷۸) گه‌پاوه‌ته‌وه بۆ ویلایه‌تی (به‌تلیسی)ی ژێر ده‌سه‌لاتی عوسمانی و کراوه به‌والی (به‌تلیسی)، به‌لام دواتر به‌مه‌به‌ستی ته‌واوکردنی کتێبی (شه‌ره‌فنامه) وازی له‌ویلایه‌تی هێناوه و (شه‌مه‌دین)ی کوپی له‌جێی خۆی داناره، شه‌ره‌فخان له‌ سالی (۱۶۰۲) یان (۱۶۰۴)دا کۆچی دوایی کردووه.

^۲ - زانستی، گۆفاریکی نیومانگی (زانستی) بوو، له‌شاری سلێمانیدا ده‌رچوووه و (سالج قه‌فتان) سه‌رنووسه‌ری بوو، (جه‌بار جه‌باری) میژووی ده‌رچوونی به‌ ۱۹۳۸/۲/۱۵ دیاری کردووه، به‌لام (د.که‌مال مه‌زه‌ه‌ر) پیتی وایه له ۱۹۳۸/۲/۲۵ دا ده‌رچووپیته، گۆفاره‌که نوێنه‌رایه‌تی کۆمه‌له‌ی (زانستی کوردان)ی ده‌کرد، که‌قوتابخانه‌یه‌کی ئیوارانیشی بۆ فیزیوونی گه‌وره‌کان کردۆته‌وه، گۆفاره‌که ته‌نها یه‌ک ژماره‌ی ئی ده‌رچوووه.

۱۴۴۵ گۆته نبرگ يه كه م چاپخانه ي داهيتنا^۱.

۱۹۳۶ كۆچى دوايى پۇماننوس (مهكسيم گۆركى).

۱۹۹۴ كۆچى دوايى شاعير (مههمه د عهلى مهدهوش) له سلیمانى^۲.

^۱ - بۇ يه كه م جار داهيتنانى چاپى نوئى به پيتى نه چه سپاو (متحرك) له لايه ن داهيتنهرى له لمانى (يۆحه ننا گۆته نبرگ) ه وه بوو له سالى (۱۴۴۵)، كه توانى بزوينهرىكى چاپى ته خته دروست بكات كه به ده ست نيشى ده كرد، دواي ريكخستنى لاپه رهى پتويست به پيتى نه چه سپاو به و بزوينهره چاپ ده كراو ئينجا پيته كان ديسان به سهر قاسه ي تاييه تدا دابه ش ده كرانه وه بۇ دووباره به كارهيتنانه وه يان، ئه م ئاميره ده يتوانى له سه عاتيكدا سه د لاپه ره چاپ بكات، ئه مه خيرايبه كى بى وينه بوو له كاتى خويدا، به هؤى ئه م ئاميره وه توانرا هه له ي ناوركتيب كه م بكرتته وه و ناوه رۆكى بپاريزرى، يه كيك له و كتيبانه ي كه گۆته نبرگ بۇ يه كه م جار به بزوينهره كه ي خوى چاپى كردن (پيزمانى لاتينى) بوو بۇ قوتابخانه و فيزگه كان، گۆته نبرگ بۇ يه كه م جار له چاپخانه كه ي خويدا ئينجىلى چاپ كرد، وه له ماوه ي نيو سه ده دا (واته تا سالى ۱۵۰۰) نزىكه ي (۳۰) هه زار كتيبى چاپكراو كه وته بازاره وه، كه ئه مه ش واى له پياوانى كه نيسه كرد دژى داهيتنانه كه ي گۆته نبرگ بوه ستنه وه و په نايان برده بهر قه ده غه كردنى كتيب، له سالى (۱۵۵۹) دا نزىكه ي (۴۰) ليست بلوكرايه وه كه ناوى هه زاره ها كتيبى قه ده غه كراوى هه مه جۆرى تيدا بوو.

^۲ - شاعير (مههمه د عهلى مهدهوش)، كورپى مههمه د حاجى مسته فائى قورىانيه، له سالى (۱۹۱۹) له سلیمانى له دايكبووه، كارى سه ره كى پۇژانه ي بهرگ دورين بووه، له سه ره تادا به هؤنراوه ي كلاسيكى ده ستى پيكردووه، پاشان به ره به ره رينگى هؤنراوه ي نوئى گرتوته بهر، شاعيرىكى هه ست ناسك بووه و زۆربه ي هؤنراوه كانى دلدارى و باسى به سه ره ات و هووداوه، چيرۆكى به شيعر نووسيوه، چهند ديوانىكى شيعرى چاپكردووه، له واته (هه ميشه به هار)، به سه ريه كه وه هه موو ديوانه كانى له گه ل چهند شيعرىكى تردا له كتيبىكدا به ناوى (يانه ي دلان) له لايه ن (مههمه دى مهلا كه ريم) ه وه كۆكراوته وه و چاپكراوه.

– ۱۹۹۸ كۆچى دوايى شاعىرى پۇژھەلاتى كوردستان (مارف ئاغايى) و
شيوەكار (جەغفەر قازى).

* ۲/۲۷

- ۱۸۴۴ سەربەخۇيى (دۆمەنيكان) لەھايىتى.
– ۱۹۰۰ دامەزاندنى يانەى وەرزىشى (بايرن ميونيخ) ى ئەلمانى.
– ۱۹۲۴ (كۆمەلەى نىشتمانى توركييا) خەلافەتى ئىسلامى
مەلۇەشاندەوہ.
– ۱۹۸۶ خاتوو (كوارزۇن ئەكىنۇ) بوو بەسەرۇك كۆمارى فليپپىن.
– ۱۹۹۲ دامەزاندنى كۆمەلەى منداپاريزى كوردستان.
– ۱۹۹۵ تەقىنەوہىەكى گەورە شارى (زاخۇى ھەژاند).
– ۱۹۹۹ كۆچى دوايى شاعىر (پۇستەم ھەويىزى) لەكۆيە.
– ۲۰۰۸ تىرۇركردنى (شەھاب تەمىمى) نەقىبى (سەندىكاي
پۇژنامەنووسانى عىراق).

* ۲/۲۸

- ۱۸۶۹ كۆچى دوايى شاعىرى فەرەنسى (لامارتىن).^۱
– ۱۹۲۲ سەربەخۇيى (مىسپ) لەبەرىتانىا.^۲

^۱ – ئەلفوس دو لامارتىن، شاعىرو سىياسەتمەدارى فەرەنسى، سالى (۱۷۹۰) لەدايك بووہ،
بەيەكتىك لە بەناوبانگترىن شاعىرەكانى رۇمانتىكى فەرەنسى دەژمىردىت، لەدواى شۇرپشى
سالى (۱۸۴۸) پۇستى سەرۇكايەتى ھكومەتى كاتى فەرەنساى پى سىپىردراوہ، لەشوباتى
(۱۸۶۹) كۆچى دوايى كردوہ.

^۲ – كۆمارى عەرەبى مىسپ، لە ۱۹۲۲/۲/۲۸ سەربەخۇيى لەبەرىتانىا وەرگرتوہ، مىسپ
پووبەرەكەى (۹۹۷، ۷۲۹ كم۲) يەولەم پووہوہ (۲۹) يەمىن ولاتى جىھانە، ژمارەى

- ۱۹۵۸ دەرچوونى يەكەم ژمارەى گۇڧارى (پيشكەوتن).
- ۱۹۸۶ تيرۆركردنى (ئۆلف پالمەر)، سەرۆك وەزيرانى سويد.
- ۱۹۸۸ كۆچى دوايى شاعىرى لوبنانى (مىخائىل نەعيمە)^۱.
- ۲۰۰۰ كۆچى دوايى زانائى گەرە (سەيد سابىق).

دانىشتوانى مىصر (۶۲،۱۱۰،۰۰۰) كەسە بەپتى نامارى سالى (۱۹۹۷) و لەم پووه وە
 ھەلدە ھەمىن ولاتى جىھانە، پايتەختى ئەم ولاتە (قاھىرە) يەو ژمارەى دانىشتوانەكەى
 (۶،۸۴۹،۰۰۰) كەسە، سىستىمى فەرمانرەوايى كۆمارىە لەگەن يەك ئەنجومەنى ياسادانان،
 ھەرەب (۹۹٪) ى ھاولاتيانى مىسپر پىك دەھىنى، لەپووى ئاينىشەو (۹۰٪) ى موسلمانەو
 (۱۰٪) ى مەسىحى قىبىتتە، دراوى مىسپر (لېرە) يەو گرنگرتىن شارەكانى (ئەسكەندەرىە،
 جىزە، پۆرسەعەيد، ... ھتد).

^۱ - (مىخائىل نەعيمە) ى شاعىر، سالى (۱۸۸۹) لەلوبنان لەدايكبوو، پاشان كۆچى كرپووه
 بۆ ئەمريكاو كارىگەر بوو بەئەدەبى پۆژئاوا، لەگەن ھاوپىكەيدا (جوبران خەلىل جوبران)
 (الرابطة القلمية) يان دامەزاندووه، دواتر گەراووتەو بۆ لوبنان و لەسالى (۱۹۸۸) كۆچى
 دوايى كرپووه، لەدانراوہكانى: (الغريال) وە ديوانى (ھمس الجفون).

مانگی نازار (مارس)

* ۳/۱

- پوژی بهرگری شارستانی جیهانی.
- ۱۹۷۰ پوژی ماموستایانی عیراق.
- ۱۹۷۹ کۆچی دوایی سهرکردهی کورد (مهلا مستهفای بارزانی) له ئەمریکا^۱.

^۱ - مهلا مستهفای کورپی شیخ محمەدی بارزانی، له ۱۹۰۳/۲/۱۴ له گوندی بارزان له دایکبووه، سالی (۱۹۰۶) پاش سهرنگرتنی شوپشی بارزان دژ به دهولهتی عوسمانی، له گەڵ دایکی له بهندیخانە ی موسڵ به نەدکراوه، سالی (۱۹۱۹) به شداری له شوپشی شیخ مهحمودی حەفیددا کردووه، سالی (۱۹۲۲) سهرکردایەتی هیزهکانی (بارزانی) له دژی ههلمەتی حکومەتی عیراق کردووه، پاشان له گەڵ ژمارهیهکی نۆر له پیشمه‌رگه و خیزاندا په‌نای بریۆته‌به‌ر تورکیا، سالی (۱۹۲۳) ده‌جیته موسڵ و له‌وی ده‌یگرن و ده‌خریته ژیر به‌نۆر نیشته‌جی بوون (اقامه‌ جبریّه) هوه، تاسالی (۱۹۴۳) بارزانی دوورخرا بووه و نه‌و کاته له‌سلیمانی ده‌بیته، به‌لام توانی رابکات و به‌ناو کوردستانی ئێراندا بگاته‌وه ناوچه‌ی بارزان، سالی (۱۹۴۵) شوپشی بارزانی دژی حکومەتی عیراق هه‌لگیرساند، پاش شوپشی (۱۹۴۵) بارزانی له‌گەڵ هاوه‌له‌کانیدا ده‌جیته مه‌هابادو کرایه‌ فه‌رمانده‌ی سوپای کۆماری مه‌هابادو پله‌ی (ژه‌نه‌پال)ی له‌یه‌کیتی سۆفییه‌تی نه‌وساوه‌ پی به‌خشر، دوای دامه‌زراندنی (پارتی دیموکراتی کوردستان) له‌ ۱۶ی ئابی (۱۹۴۶) بارزانی به‌سه‌رۆکی نه‌وپارته‌ ده‌ست نیشانکرا، پاش پوختانی کۆماری مه‌هاباد بارزانی له‌گەڵ (۵۰۰) پیشمه‌رگه‌دا له‌پووباری (ئاراس) په‌رینه‌وه‌ په‌نایان بۆ سۆفییه‌ت برد، پاش سهرکه‌وتنی شوپشی ۱۴ی ته‌موزی (۱۹۵۸) له‌عیراق، مه‌لا مسته‌فا گه‌رپاوه‌ بۆ عیراق و له ۱۹۵۸/۱۰/۶ گه‌یشه‌ به‌غداو پیشوازی گه‌رمی لێکرا، له‌سالی (۱۹۶۱) هوه سهرکردایەتی شوپشی نه‌یلولی کرد تا سالی (۱۹۷۵) بو هه‌ره‌س هیتانی شوپشه‌که، له ۱۱ی نازاری (۱۹۷۰) بارزانی رێکه‌وتننامه‌یه‌کی له‌گەڵ حکومەتی

۱۹۹۷ دامه‌زاندنی که نالی ته‌له‌فزیونی (خاک) له‌سلیمانی.

۲۰۰۶ دامه‌زاندنی که نالی ئاسمانی (الرسالة).

۳/۲ *

۱۹۵۲ (علی ماهر) سه‌رۆک وه‌زیرانی میسر ده‌ستی له‌کارکی‌شایه‌وه.

۱۹۸۹ کۆچی دوايي (مامۆستا مه‌لا عبدالرحیمی په‌رخي).^۱

۳/۳ *

- ۱۹۳۷ هه‌ره‌س هینانی پاپه‌پینی (سه‌ید په‌زای ده‌رسیم) له
گوردستانی تورکیا.

.. ۱۹۳۸ کۆچی دوايي (میرزا غه‌فوور) ی شاعیر.^۲

مه‌رالدا مۆرکرد که ئۆتۆنۆمی به‌گه‌ل کورد بدریت و، به‌(به‌یانی یانزه‌ی ئازان) ناسراوه، پاش
په‌که‌وتنه‌نامه‌ی جه‌زانی له‌ئازاری ۱۹۷۵ مه‌لا مسته‌فا پووێکرده‌ ویلایه‌ته‌ یه‌گه‌رتوه‌کانی
ئه‌مریکا، تا له‌ ۱۹۷۹/۳/۱ هه‌ر له‌وی به‌نه‌خۆشی شتیره‌نجه‌ کۆچی دوايي کرد.

^۱ - مه‌لا عه‌بدولپه‌حیمی په‌رخي، کورپی میرزا کورپی عه‌بدوللا، سالی (۱۹۰۷) له‌گوندی
(په‌رخ)ی سه‌ر به‌ناوچه‌ی (به‌رزنجه‌)ی پارێزگای سلیمانی له‌دایکبوه، لای زانایانی
سه‌رده‌می خۆی زانستی ئیسلامی وه‌رگرتوه، سالی (۱۹۳۵) لای زانای هه‌لکه‌وتوو (شیخ
عومەر قه‌ره‌داغی) ئیجازه‌ی عیلمی وه‌رگرتوه، هه‌موو ته‌مه‌نی سه‌رقال بووه به
وانه‌وتنه‌وه‌ پێنمووییکردنی خه‌لک، له‌ئازاری (۱۹۸۹) له‌سلیمانی کۆچی دوايي کردوه.

^۲ - میرزا غه‌فوری کورپی حاجی غه‌فوری حاجی عه‌باس، له‌سالی (۱۸۷۰) له‌گه‌ره‌کی
(سه‌رشه‌قام)ی شاری سلیمانی له‌دایک بووه، لای خواجه‌ ئه‌فه‌ندی قورثانی په‌ریزی
خویندوه، به‌لام نه‌یتوانیوه‌ خویندن ته‌واو بکات، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا زمانی فارسی و تورکی و
هه‌ره‌بی زانیوه، ماوه‌یه‌ک ده‌بیت به‌ (باشچاوه‌ش)، هه‌وت سالی له‌تورکیا سه‌ریازی
کردوه، پاشان ده‌ست له‌کاری میری هه‌لده‌گریت و خۆی بۆ بازرگانی کپین و فرۆشتنی
توتن ته‌رخان ده‌کات، له‌ ۱۹۳۸/۳/۳ کۆچی دوايي کردوه.

- ۱۹۴۳ بۆیۈنەھەي گۇفارى (پۇژا نوۋى) لەبەيروت.
- ۱۹۵۹ كۆچى دوايى (شىخ سەلام) ى شاعىر.
- ۲۰۰۳ دامەزاندنى كەنالى ئاسمانى (العربىيە).

* ۳/۴

- ۱۱۹۲ كۆچى دوايى سەركردەي موسلمانى كورد (سەلاھەدىنى ئەيووبى).^۱
- ۱۹۱۶ مۆركردنى رېكەوتننامەي (سايكس بيكو) كە دابەشكردنى كوردستانى لىكەوتەھە.
- ۱۹۲۳ بۆمبارانى شارى سلىمانى لەلايەن ئىنگلىزەكانەھە.
- ۱۹۶۱ دەرچونى يەكەم ژمارەي پۇژنامەي (كوردستان) لەبەغداد.

^۱ - سەلاھەدىنى ئەيووبى لەسالى (۵۳۲ك) لەشارى تكرىت لەدايك و باوكىكى كورد لەدايك بېوھە، تەمەنى منالى و لاوتىتى لەشارى (بەلەبەك و دىمەشق) بەسەربردوھە، لەسالى (۵۵۹ك)، لەيەكەم ھىرشدا بۆ سەر ميسر بەسەركردايەتى شىركى مامى بەشدارى كردوھە و لەسالى (۵۶۲ك) لەدوھەم ھىرشىدا بۆ سەر ميسر ھەر لەوى جىگىردەبىت، لەسالى (۴۶۲ك) دواي مردنى مامى وەزارەتى مىصر دەگىرتە دەست، لەسالى (۵۶۷ك) كۆتايى بەدەولەتى فاتىمى دەھىنىت و فەرمانپەوايەتى ميسر بەتەوايى دەگىرتە دەست.

لەسالى (۵۶۹ك) دواي لەدنيا دەرچوونى (نووردەين مەحمود زەنكى) ولاتى شام دەخاتە ژىر فەرمانپەوايى خۇيەھە، بەمجۆرە دەولەتتىكى فراوانى كەوتە ژۇردەستەھە، ھەموي بەكخست و بارو گوزەرانى چاككردن و سوپايەكى بەھىزى پىكھىنا، وەتوانى لەسالى (۵۸۲ك) دا لەشەپى (ھەتەن) دا خاچپەرستەكان بشكىتى و شارى قودس و زۆرىەي ناوچە داگىركراوھەكان پزگار بكات، لەسالى (۵۸۹ك- ۱۱۹۲) كۆچى دوايى كردو لەدىمەشق بەخاك سىپىردا.

۱۹۹۷ کۆچی دوايى (ئەحمەد خواجە) كۆپى خواجەفەندى لەبەغداد^۱.
۲۰۰۲ تيرۆركردنى (م. عەبدوللا قەسرئى) ئەندامى مەكتەبى سىياسى
هۆرمەتلى ئىسلامى كوردستان) لەبازگەي تاسلۆجەي سەلیمانى.

۳/۵ *

۱۹۹۱ پاپەرىنە جەماوەرىيەكەي باشوورى كوردستان لەشارى پانىيەو
دەستى پىكرد.

۲۰۰۲ دامەزراندنى (فیدراسیۆنى رىكخراوہ قوتابى و
ھویندكارىيەكان) لەسەلیمانى.

۲۰۰۸ تيرۆركردنى سىياسەتمەدارى ناسراو و مامۆستای زانكۆي
گەرگوك (د. عەبدولستار تاهير شەرىف).

^۱ -- ئەحمەد خواجە، كۆپى كەسايەتى ناودارى كورد (خواجەفەندى) لەپۆڤى ۱۹۰۲/۷/۶
لەگەرەكى كانىسكانى شارى سەلیمانى لەدايكبوو، سالى (۱۹۱۸) قۇناغى نامادەيى
(پوشدەي عەسكەرى) لەسەلیمانى تەواوکردوو و دواتر خولى (ئەندازىارى رىگاويانى)
لەبەغداد تەواوکردوو، لەسەرەتاي ژيانىيەو لەسالى (۱۹۱۹) پەيوەندى كردوو
بەشۆرپشەكەي شىخ مەحمودو، ماوہيەك بەرىرس و سەرنوسەرى پۆڤنامەي (نومەيدى
ئەستىقال) بوو، ئەحمەد خواجە كەسى نزيكى شىخى نەمر بوو و ماوہيەك سكرتيرى
بوو و لەسەرجم پووداوەكاندا لەگەيدا بوو و بىرەوهرى و ياداشتەكانى خۆي بەناوى (چىم
دى) لەسى بەرگدا چاپ كردوو، (بلانجق) و سى بەرگى تىرى (چىم دى) و (پووداوەكەي
دەرسىم) لەبەرەمە چاپ نەكراوەكانىيەتى، چەندىن جار لەسەر بىرى نەتەوايەتى فەسل و
نەقل كراو، لەبەعقوبە و كەرگوك و سەلیمانى وەك ئەندازىارو فەرمانبەر كارىكردوو،
لەپۆڤى ۱۹۹۷/۳/۴ لەبەغداد بەنەخۆشى كۆچى دوايى كردوو و تەرمەكەي ھىتراوہتەو بىر
سەلیمانى و لەگردى سەيوان بەخاك سپێردراو.

- ۱۹۲۸ لەدايکبوونی پۆماننوسی کۆلۆمبی (گابریەل گارسیا مارکین)^۱.
- ۱۹۵۳ کۆچی دوایی (ستالین).
- ۱۹۵۷ سەر بەخۆیی (گانا) لەبەریتانیا.
- ۱۹۷۵ مۆرکردنی پیکهەوتننامەى جەزائیر کە ئامانج لێى هەرەس هیئەتەى شۆرشى کورد بوو لە کوردستانى عێراق.
- ۱۹۹۵ کۆچی دوایی نووسەرى بەناوبانگ (د. نەجیب گەیلانى)^۲.

^۱ - (مارکین) لە سالی (۱۹۲۸) لە هەرتیمی سانتاماری ھۆلەندا لە دایک بوو، لە سالی (۱۹۴۱) یەکەمین وتارەکانى خۆى لە پۆژنامەدا چاپکردو لە (۱۹۴۷) لە زانکۆى بوگاتا لە بەشى یاسادا دەستى بە خوێندن کرد، لە سالی (۱۹۶۵) دەستى بە نووسینی پۆمانى (سەد سال تەنیایی) کردو لە (۱۹۶۸) تەواوى کرد، کە بە بپروای شارەزایانى ئە دەب ئەم پۆمانە باشترین و سەرکەوتوترین پۆمانى نووسەرە، سالی (۱۹۸۲) بە پۆمانى (سەد سال تەنیایی) خەلاتى نۆبێلى ئە دەبى پێ بەخشرا.

^۲ - د. نەجیب گەیلانى، سالی (۱۹۳۱) لە پارێزگای (الفریبە) ی میسر لە دایکبوو، سالی (۱۹۴۹) لە کۆلیجى پزیشکى زانکۆى قاھیرە وەرگیراوە، سالی (۱۹۵۵) بە تۆمەتى ئەندامبوون لە کۆمەڵەى برايانى موسلمان (إخوان المسلمین) خرایە زیندانەو کە دواسالی خوێندنى زانکۆى بوو، بپاری (۱۰) سال زیندانى بۆ دەرچوو، بەلام بە هۆى خرایى بارى تەندروستى وە دواى (۴) سال ئازادکرا، دواى ئازادبوونى لە زیندان سالی (۱۹۶۰) بپوانامەى کۆلیژى پزیشکى بە دەستپێنا، سالی (۱۹۶۵) بۆ جارى دوو دەستگیرکرایە وە دواى دوو سال ئازادکرا، دواى ئەو ناچاربوو میسر بە جێ بهێلى و پوویکردە دەولەتى ئیمارات و لەوێ دەکرت بە بەرپۆهەرى پۆشنبیری تەندروستى لە وەزارەتى تەندروستى، تا سالی (۱۹۹۴) لە ئیمارات مایە وە دواى ئەو گەرایە وە بۆ میسر، دکتۆر نەجیب گەیلانى ئە دیپیکى بەتوانا بوو و دیوانى یەکەمى (نحو العلاءى) لە قوناقى ئامادەبیدا بلۆکردە وە، لە ناو زینداندا چەندەها چیرۆکى نووسیوە، لەوانە: (الطریق الطویل) کە خەلاتى باشترین چیرۆکى درێژى پێندرا

* ۳/۷

- ۱۹۹۱ له سییه م پوژی راپه ریندا شاری سلیمانی نازادکرا.
- ۲۰۰۸ کۆچی دوايي دادوهر (نهمير عه بدولکه ريم ناغای حه ویزی)^۱.

* ۳/۸

- ۱۹۰۸ پوژی نافره تانی جیهان.
- ۱۹۲۳ دهرچوونی یه که م ژماره ی پوژنامه ی (بانگی حه ق)^۲.

له لایه ن وه زاره تی په روه رده و فیترکردنی میسرپه وه، سهیر له وه دابوو که ته نها بۆ وه رگرتنی خه لاته که نازادیان کردو دوايي بردیانه وه بۆ زیندان، گه یلانی (۳۱) پۆمان و (۶) کۆمه له چیرۆک و (۲) دیوانه شیعو یه ک شاتۆگه ری بلۆکردۆته وه، له بواری لیکۆلینه وه ی نیسلامیشدا (۱۰) کتیبی بلۆکردۆته وه و (۸) کتیب له بواری پزیشکیدا، وه زیاتر له (۱۰) خه لاتی وه رگرتوه، له نازاری (۱۹۹۵) دا کۆچی دوايي کرد.

^۱ - دادوهر نهمير عه بدولکه ريم، سالی (۱۹۳۶) له کۆیه له دایکبووه، له سالی (۱۹۵۸) کۆلیزی مافی له به غدا ته واوکردوه، سالی (۱۹۷۰) بووه به دادوهر له قه لادزی تو پاشان له هه موو ناوچه کان دادوهری کردوه، سالی (۱۹۸۸) له لایه ن پژی می به عسه وه گواستراوه ته وه بۆ باشوری عیراق، سالی (۱۹۸۹) بووه ته نهدامی دادگای تییه لچوونه وه (استئناف)، سالی (۱۹۹۲) سه رۆکی لیژنه ی بالای یه که مین هه لێژاردنی هه ریمی کوردستان بووه و یه کتیک بووه له نهدامه کانی داپشتنی یاسای هه لێژاردنی هه ریمی کوردستان، له سالی (۱۹۹۳) نهدامی دادگای ته میزی هه ریمی کوردستان بووه و نهدامی کارای لیژنه ی نووسینه وه ی پپوژیه ی ده ستوری هه ریمی کوردستان بووه، له سالی (۲۰۰۰) خانه نشین کراوه، ئیواره ی ۲۰۰۸/۳/۷ له شاری هه ولێتر کۆچی دوايي کردو له شاری کۆیه به خاک سپێردرا.

^۲ - دواي نه وه ی (شیخ مه محمود) له بهر بۆمبارانی فرۆکه کانی هیزه کانی به ریتانیا سلیمانی به جیهیشت، وه له گه ل هیزه که ی پووی کرده ناوچه ی سورداش، له گه ل خۆی چاپخانه که ی هینا: له (نه شکه وتی جاسه نه) دایمه زرانو پوژنامه ی (بانگی حه ق) ی پی ده رکرد، له ژێر

– ۱۹۵۹ جولانەنۆهكەى (عەبدولوهاب شەواف) لەموسل، دژى دەسەلاتى
عەبدولكەرىم قاسم.

– ۱۹۸۰ كۆچى دوايى زاناو شاعىرى كورد مەلا تاھىرى پاكى

– ۲۰۰۰ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پوژنامەى (پىگە).

– ۲۰۰۴ لەبەغداد ياساى بەرپۆهبردنى دەولەت بۆ قوئاغى گواستەنۆه
پاگەيەنرا.

* ۳/۹

– ۱۸۵۱ كۆچى دوايى (هانز كرېستيان ئورستيد) دۆزەرەوھى دياردەى
كارۆموگناتىسى.

– ۱۸۹۷ كۆچى دوايى بىريارى ئىسلامى (سەيدجەمالەدىنى ئەفغانى)^۱.

ناوى پوژنامەكەدا نووسراوه (ناشكى بەتۆپ و بۆمبا سەرفرازە بانكى حەق)، (سىياسى،
ئەدەبى، ئىجتىماعى، غەزەتەيەكى رەسمىە، لەقەرارگامى عمومى ئۆردوى كوردستان تەبع
دەكرى)، (غايە و ئەمەلى ئىستىحصالى حقوقى كوردانە).

لەگەل ژمارە يەكدا پاشكۆيەكى بلاوكردۆتەو، بەناونىشانى (عەلاوھى جەرىدەى بانكى
حەق ژمارە ۱-) كەپتەنمابى شىخ مەحمودە بەناونىشانى (تەعلیماتە بۆ ھەينەتى
مودافەعەى مىللىە)، پاش ئەوھى شىخ مەحمود ناچارىو لەترسى ھىزەكانى ئىنگلىز
ئەشكەوتەكى بەجىبەئىلەت و پووبكاتە ناوچە سنوورىەكانى پىنجوئىن، ئىنگلىزەكان
ئەشكەوتى جاسەنەيان داگرکردو دەستیانگرت بەسەر كەلوپەلى ناو ئەشكەوتەكەداو
چاپخانەكەيشيان گرت و ھىتايانەوھ بۆ سەلیمانى، بەم شىوھە (بانكى حەق) تەنھا (۲)
ژمارەى ئى دەرچوو.

^۱ – لەسالى (۱۸۳۹) جەمالەدىنى كورپى سەفدەرى ئەفغانى لەگوندى ئەسەد ئابادى سەر
بە (كابول) لەبنەمالەيەكى ناودار لەدايك بوو، ئەفغانى لەتەمەنى ھەشت سالىدا لای باوكى
دەستى بەخوئىندن كردووهو، پاش سالىك دەست دەكات بەخوئىندى كىتیبە سەرەتايیەكان و
دەچىتە ناو بوارە جياوازەكانى زانست و ویزەو پىزمانى عەرەبى و مېژوو و زانستەكانى

- ۱۹۰۸ دامه‌زاندنی یانه‌ی وهرزشی (نه‌نقهر میلان) ی ئیتالی.
- ۱۹۸۸ کۆچی دوايي (مه‌لا عه‌لی بیاره).^۱

نه‌فسیرو فیه‌ه و ئوسول و که‌لام و نه‌صه‌وف و، زانسته‌کانی مه‌نتق و سیاسه‌ت و ئاکارو له‌لسه‌فه‌و زانسته‌ بیرکاریه‌کانی نه‌ندازه‌و جه‌برو‌گه‌ردوونناسی و تیوریه‌کانی پزیشکی و ئویکاری خویندوو، زمانه‌کانی عه‌ره‌بی و نه‌فغانی و فارسی و تورکی و فه‌ره‌نسی زانیوه.

نه‌فغانی وه‌ک کارایه‌کی بواری دینی و سیاسی شاره‌کانی (بۆمبای و قاهره‌و ئاستانه‌و هه‌یده‌رئابادو که‌لکه‌تا) گه‌راوه، سالی (۱۸۸۲) گه‌یشتۆته پاریس و به‌هاوکاری قوتابیه‌که‌ی (مه‌مه‌د عه‌یده) کۆمه‌له‌ی (العروة الوثقی) ی دامه‌زاندو گوفارنکیشی به‌وناوه‌وه ده‌رکرد، کۆمه‌له‌که‌ به‌په‌نهانی لقی له‌زۆریه‌ی شارو ولاته‌کاندا هه‌بوو، سالی (۱۸۸۶) پوویکرده ئیتران پاشان مۆسکۆو سانبترسبورگ و میونخ و له‌ سالی (۱۸۸۹) شدا جارنکی تر گه‌پایه‌وه بۆ روسیا، له‌کۆتایی نه‌و ساله‌شدا نه‌فغانی له‌سه‌ر داوای (ناسپه‌دین شا) گه‌پایه‌وه بۆ تاران، پاش چهند مانگی‌ک که‌شی ناوخۆی تاران شتیاو (ناسپه‌دین شا) له‌جیی (شاعه‌بدوله‌زیزی حوسه‌ینی) له‌ته‌مووزی (۱۸۹۰) دایناو تاوه‌کو له‌سه‌ره‌تای (۱۸۹۱) ده‌رکراو له‌نازاری نه‌و ساله‌دا گه‌یشته به‌غدادو پاشان به‌سه‌ره‌و له‌ویشه‌وه پوویکرده له‌ندن و تا سه‌ره‌تای (۱۸۹۲) له‌وی مایه‌وه‌و، به‌ده‌نگی‌کی به‌رز به‌گۆفه‌سادو سه‌مه‌کاریه‌کانی (ناسپه‌دین شا) دا چوره‌وه، بۆیه (ناسپه‌دین شا) داوای له‌ (سولتان عه‌بدوله‌میدی عوسمانی) کرد تاوه‌کو بانگی بکات بۆ پایته‌ختی عوسمانی، سولتان بانگی کردو نه‌وه‌شی خسته به‌رده‌م که‌ له‌په‌رۆه‌که‌ی (جامیعه‌ی ئیسلامی) دا هاوکاری بکات، که‌ به‌کۆک بوو له‌ویسته‌گه‌کانی په‌رۆه‌ی بوژانه‌وه‌ی نه‌فغانی و له‌هه‌ولی دامه‌زاندنیدا بوو، له‌سه‌ر داوای سولتان له‌هاوینی (۱۸۹۲) گه‌یشته (ناستانه) و له‌ژێر چاودێری سولتاندا مایه‌وه تاوه‌کو له‌نازاری (۱۸۹۷) کۆچی دوايي کرد.

^۱ - عه‌لی حسین میرزا، سالی (۱۹۴۱) له‌گوندی (بناوه‌سوته) ی پینجۆین له‌دایکبووه، دواي وه‌رگرتنی ئیجازه‌ی مه‌لایه‌تی ده‌بیته‌ و تاربیژو مامۆستا له‌خانه‌قای بیاره، چهند سالتیکیش و تاربیژی مرگه‌وتی سه‌یدسادق بووه، سالی (۱۹۸۴) چۆته شاخ و بووه به‌جیگری پابه‌ری ش.ی.و به‌رپرسی مه‌کته‌بی عه‌سکری (بزوتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی ئیسلامی)، دواتر له

- ۱۹۹۶ کۆچی دوايي (م. محمد غەزالی) لەسعودیە^۱.

* ۳/۱۰

- پوۆژی جیهانی کتیبخانه.

- ۱۸۸۲ (فان کوخ) میکروبی نهخوۆشی (سیل)ی دۆزیهوه.

- ۱۹۵۳ دامهزاندنی (کۆمهلی ئافرهتانی کوردستان-عیراق).

- ۱۹۸۵ کۆچی دوايي شاعیری کورد (حیلمی)^۲.

بزووتنهوهی ئیسلامیدا بووه بهئندامی مهکتەبی سیاسی و بهرپرسی مهکتەبی عەسکەری، له ۱۹۸۸/۳/۹ لهئنجامی بۆردومانی فرۆکهکانی بهعس گیانی لهدهستداوه.

^۱ - شیخ محەمد غەزالی لهسالی (۱۹۱۷) لهگوندیکی سەر بهشاری (البحیره)ی میسر لهدایک بووه، لهتهمنی ده سالییدا قورئانی پیرۆزی لهبهکردووه، سالی (۱۹۴۱) زانکۆی ئەزهری تهواو کردووه و بۆ ماوهیهکیش هەر لهوئ وانهی وتۆتهوه، لهچەند زانکۆیهکی تریش هکاری کردووه، وهک: زانکۆی (أم القرى) لهمهکهکه و زانکۆی (قهته)و زانکۆی (ئەمیر عەبدولقادس) لهجەزائیر، دووجار لهسەر کۆمهلی برایان (إخوان المسلمین) دهستگیرکراوه لهسالی (۱۹۴۹) و (۱۹۶۵)، شیخ غەزالی زیاتر لهپەنجا نووسراوی ههیه بهکه میان (الاسلام والاضاع الاقتصادية) و دواهمینیان (التفسیر الموضوعی للقران الکریم) که سێ بهرگه، سالی (۱۹۹۶) لهکاتی بهشداریکردنی لهکۆپێکی فیکریدا له (ریاض) کۆچی دوايي دهکات و لهگۆرستانی (بهقیم) دهئیزێ.

^۲ - حیلمی، ناوی (شیخ محەمدی شیخ حسین)ه، سالی (۱۹۰۹) لهههلهبجه لهدایکبووه، لههوجره خویندویهتی، پاشان چۆته قوتابخانه و تاپۆلی شهشهمی تهواو کردووه و بووه به(برین پیچ)، دوايي کاری سهعاتچی کردووه، حیلمی شاعیریکی نیشتمان پهروهه بووه و بهرهههستی داگیرکەری کردووه، سالی (۱۹۳۴) لهگهه لهحمەد موختار جاف) لهدژی ئینگلیز چهکی هه لگرتووه، حیلمی زۆرجار بهشاعیریکی توانج و پلاردهر دهناسریت، بهلام بوارهکانی (ئایینی و نیشتمانی و عهشق و کۆمه لایهتی)یشی لهبیر نهکردووه و بههردوو زمانی کوردی و فارسی هۆنراوهی ههیه، سالی (۱۹۷۵) ههردوو چاوی لهدهستداوه.

- ۲۰۰۸ تەقىنەۋە يەك لەبەردەم (ئوتتۇل سلىمانى پالاس) پويىدا.

- ۲۰۰۸ كۆچى دوايى كەسايەتى ناۋچەي گەرميان (ئەحمەد كەلارى).

* ۳/۱۱

- ۱۹۲۵ دەرچوونى يەكەم ژمارەي گۆڧارى (ديارى كوردستان) لەبەغداد^۱.

- ۱۹۷۰ مۆركردنى بەياننامەي (يانزەي ئازار) و داننان بەمافى ئۆتۆنۆمى بۆگەلى كورد لەباشوورى كوردستان^۲.

^۱ - (ديارى كوردستان) گۆڧارىكى مەفتانەبوو بە زمانى كوردى و عەرەبى و توركى، خاۋەن ئېمىيازو بەرپۆەبەرى بەرپىرسى (سالخ زەكى ساحىبقىران) بوو، (رەشىد شەوقى) ش بەرپۆەبەرى كارگىڧى بوو، ديارى كوردستان ئەدەبى، كۆمەلايەتى، وئىنەداربوو، مەۋالى مەمەرەنگى ناۋخۆ جىھانى بلۆدەكردەۋە، مەروەها شىعەرى شاعىرانى ناسراوى كوردو جېرۇك و مەكايەتى فۆلكلۆرى كوردىشى بلۆدەكردەۋە، وئىنەكانىشى بەرۆرى ناۋدارانى كورد بوون، ژمارە يەكى ئەم گۆڧارە لە ۱۹۲۵/۳/۱۱ دا دەرچوۋە مەم ژمارە يەكى (۲۴) لاپەرەي قەبارە (۲۲*۱۶) سەم بوۋە، مەموو ژمارەكانى (ديارى كوردستان) بە وئىنە يەكى (سەلاخەدىنى ئەبوۋبى) پارابوونەۋە، لە ژىرياندا بە زمانى كوردى نووسرابوو: (تق نەمردوۋى ئەي سەلاخەدىنى ئەبوۋبى نەسەب، مەرىڧى ئەي شامى بەيتى كورد، ئەي فەخرى عەرەب) مەروەها لە مەموو ژمارەكانىشدا بە زنجىرە ژياننامەي سەلاخەدىنى ئەبوۋبى و مەم مانئىتەكانى بلۆكردۆتەۋە، گۆڧارەكە لە چاپخانەي (السلام) و (العصرىة) و (الفرات) و (ئەلسرىانى كاسۆلىكى) چاپكراون و پارزە پۆڧ جارىك بلۆبۆتەۋە، دوايىن ژمارەي كە ژمارە (۱۶) يە لە ۱۱ مايسى (۱۹۲۶) دا دەرچوۋە.

^۲ - بەيانى ۱۱ ئازارى سالى (۱۹۷۰) لە ئىۋان مەلا مستەفاي بارزانى سەرۆكى پارتى دېموكراتى كوردستان و (سەدام حسىن) ي جىگىرى سەرۆك كۆمارى ئەۋكاتەي عىراقدا ئېمزاكرا، ئەم رىكە و تىننامە يە لە (۱۵) بەندى گىرنگ پىنكەتابوو، كە تىابىدا برىارى ئۆتۆنۆمى بەگەل كورد بدات لە عىراقداۋ كىشەي كورد بە يەكجارى چارەسەر بكات، لە و چوار سەلەي

- ۱۹۹۰ سەربەخۇيى (ليتوانيا) لەيەكئىتى سۇقىيەت.
- ۱۹۹۱ لەدرىژەي پاپەپىنى گەلى كوردستاندا (شارى ھەولپىر) ئازادكرا.
- ۱۹۹۷ تىرۆركردنى (مخىدىن پەھىم) ئەندامى كۆمىتەي ناوھەندى (پارتى دىموكراتى كوردستان) لەھەولپىر.
- ۲۰۰۶ تەرمى (سلوۋدۇقان مىلۇسۋىچ)ى سەروكى پىشۋى
- يۇكسلاقىا لەزىنداندا دۇزرايەوھ.

* ۳/۱۲

- ۱۹۱۴ كۆچى دوايى (جۇرچ ويستنگاھوس) داھىنەرى پىشەسازى كارەبا^۱.
- ۱۹۵۷ كۆچى دوايى شاعىر عەبدولجەبار ئاغا (كانى).
- ۱۹۶۸ سەربەخۇيى (مۇرىش) لەبەرىتانيا.

بىرپاروبو بەيانى ئازارى تىادا جىبەجىبىكى، حكومەتى بەعس سىياسەتى بەعەرەبكردى كركوك و دەرووبەرى پىادەكردو لەبەرانبەرىشدا نۇرەي گوندە كوردنشىنەكانى كەركوكى لەدانىشتوانەكەي چۆلكرد، لەسالى (۱۹۷۱)يشدا لەپى كۆمەلىك (مەلا)وھەولى تىرۆركردنى بارزارنىدا، ئەگەرچى بەيانەكە جىبەجى نەكراو پىگەوتنى جەزائىرى بەدواداھات، بەلام بوو بەبنامەيەكى سەرەكى بۆ خواستەكانى كورد لەداھاتوودا، تەنانەت دانوستانى دواي پاپەپىنى (۱۹۹۱) كە (مەسعود بارزانى و جەلال ئالەبانى) لەگەل سەروك كۆمارى عراق (سەدام حسىن) ئەنجامياندا، لەسەربنەماي بەياننامەي يانزەي ئادار بوو.

^۱ - ويستنگاھوس لە ۱۵ تىشىنى يەكەمى (۱۸۴۶) لەنيويۆرك لەدايكبوو، ئەندازيارىكى ئەمريكەو بەداھىنەرى ئىزىرىكەرى ھىلى شەمەندەفەر پۆتۇرى بزوئەرى ھەلمى و پىشەسازى كارەباو دامەزىنەرى سىستىمى وزەي كارەبا دادەنرىت، ويستنگاھوس لەژيانىدا (۳۶۰) داھىنانى تۆماركردوھو كۆمپانىياكەشى ۶۰ لقى ھەبوو كە (۵۰۰۰۰) كەس كارى تىاكردوھو، لەئازارى (۱۹۱۴) لەنيويۆرك كۆچى دوايى كرىوھ.

۳/۱۳ *

- ۱۹۳۶ کوژرانی (خهلیل خوشهوی).
- ۱۹۴۲ کۆچی دوايي (مهلا رهشید بهگی بابان).
- ۱۹۹۴ دامه‌زاندنی (دهنگی یه‌گرتوو - رادیوی سلیمانی).

۳/۱۴ *

- ۱۸۸۲ کۆچی دوايي (کارل مارکس)^۱.
- ۱۹۰۳ له‌دایکبونی سه‌رکرده‌ی کورد (مهلا مسته‌فا بارزانی).
- ۱۹۳۲ کۆچی دوايي (جۆرج ئیستمان) داهینه‌ری کامیرای کۆداک.
- ۱۹۹۱ نازادکردنی شاری دهۆک له‌پژئیمی به‌عس.
- ۱۹۹۹ کۆچی دوايي (د. سهید عزیز شه‌مدینی).
- ۲۰۰۷ پاش چاره‌سه‌ری نه‌خوشی، (مام جه‌لال) سه‌رۆک کۆماری عیراق له‌عه‌مانه‌وه‌ گه‌پایه‌وه‌ بۆ سلیمانی.

۳/۱۵ *

- ۱۸۹۲ دامه‌زاندنی یانه‌ی وهرزشی (لیقه‌ریپول) له‌ ئینگلته‌را.

^۱ - مارکس له‌سالی (۱۸۱۸) له‌شاری (تره‌بی) ئه‌لمانیا له‌دایکبوه، له‌ته‌مه‌نی (۱۷) سالییدا بۆ خۆیندنی قانون چۆته‌ زانکۆی (بۆن)، پاشان چۆته‌ زانکۆی به‌رلین که له‌م زانکۆیه‌ که‌وته‌ ژێر کاریگه‌ری بیروپا‌کانی (هیگل)ه‌وه‌، بروانامه‌ی دکتۆرای فه‌لسه‌فه‌ی له‌زانکۆی (بی‌نا) وه‌رگرتوه‌، پاشان له‌پاریس بۆته‌ هاو‌پژی (فریدریک ئه‌نگلس)، له‌گه‌ل ئه‌نگلس یه‌که‌م بلاوکراوه‌ی خۆیان به‌ناوی (بانگه‌وازی کۆمۆنیزم) بلاوکرده‌وه‌، یه‌که‌مین به‌رگی کتیبه‌که‌ی به‌ناوی (سه‌رمایه) له‌سالی (۱۸۶۷) بلاوکرده‌وه‌وه‌ دوو به‌رگه‌که‌ی تریش له‌پاش مردنی بلاوکراوه‌، مارکس وه‌ک پێیه‌رو سه‌رۆکی ئه‌نته‌رناسیۆنالیزمی یه‌که‌م (که‌ بزوتنه‌وه‌یه‌کی نه‌ته‌وه‌یی کۆماری)بوو وه‌نوسه‌ری کتیبی (سه‌رمایه) ناویانگی ده‌رکرد، له‌مارسی (۱۸۸۳) کۆچی دوايي کردو دوا‌ی خۆی ئه‌نگلس ته‌واوکردنی کاره‌کانی گرته‌ ئه‌ستۆی خۆی.

- ۱۹۲۳ بلووبونوهی گوڤاری (ههتاو) لهسوریا.

* ۳/۱۶

- ۱۹۴۵ کۆچی دوایی شاعیر (معروف عبدالغنی الرصافی).^۱

- ۱۹۷۷ کۆچی دوایی (کمال جنبلاط).

- ۱۹۸۸ کیمیابارانکردنی شاری ههلهبجه لهلایهن حکومهتی بهعسهوهو

شههیدبوونی (۵) ههزار هاوالاتی بیئاوان.^۲

^۱ - معروف عبدالغنی مهحمود، سالی (۱۹۹۲ک) له بهغدا له دایکبووه، دایکی لهعه شیرهتی (قهرهغولی) په که خیلکی گهره ی کوردن له کوردستانی تورکیا، باوکیشی لهعه شیرهتی (جباری) په که که وتۆته نیوان شاری که رکوک و سلیمان، خویندنی سه رهتایی له (په سافه) ی بهغداو (پوشدیه ی عهسکه ری) خویندوه، پاشان دهستی کردوه به خویندنی زانسته شهعه کان، سالی (۱۹۰۸) چۆته نهسته نبول و لهوی گوڤاری (العرب) ی ده رکردوه و هر لهوی بووه به مامۆستا، پاش کۆتایی هاننی جهنگی په که می جیهانی چوه بقولهستین و له قودس کراوه به مامۆستای نه ده بی عهره بی، پاشان گهراوه ته وه بق عیراق و پۆژنامه ی (الامل) ی ده رکردوه، سالی (۱۹۳۷) بووه به نه ندامی په رله مان، په سافی زۆرکات که لییان ده پرسی: ئوستاد چۆنی؟ ده بیوت: (الحمد لله أنا کردی و افتخر بکردیتی) وه هر کاتیک ده چوه لای مامۆستای گهره (نه مین زه کی به گ) ده بیوت: (به قوریان بمنووسه له کتیبی "المشاهیری اکراد" ه که با بزگارم بیته له ده ست...)، له دیوانه چاپکراوه کانی په سافی: (ثلاثة دواوين)، (الرواية الریاء)، (دفع المحبة في ارتضاع).

^۲ - شاری ههلهبجه له نزیک سنوری ئیرانه و سه ره به پارێزگای سلیمانیه، دانیشتوانی ناو شاری ههلهبجه سالی (۱۹۸۸)، (۴۱،۴۴۲) که س بووه، به ره به یانی ۱۹۸۸/۳/۱۶ شماره که به پۆکتیتی ناسایی له لایهن پۆتیمی به عسه وه توپیارانکرا، پاشان چه ند فرۆکه په که که هر پۆلێک له شه ش فرۆکه پیکهاتبوون شاریان به بۆمبای کیمیای بۆمبارانکرد، که وه ک دواتر ده رکه وتوه گازی (مۆستاردو سارین و سیانید) به کارهاتوه، ئه م کاره ساته دژ به مرفۆهایه تیه بووه هوی گیان له ده ستدانی زیاتر له پینچ ههزار هاوالاتی و ناواره بوونی

- ۲۰۰۶ له خۇپيشاندانىكى شارى ھەلەبجەدا (مۆنومېنتى قوربانىانى ھەلەبجە) سوتىنرا.

۳/۱۷ *

- ۱۷۹۰ كۆچى دوايى (بنيامين فرانكلين) داهيئەرى دژە بروسكە.
- ۱۹۴۷ دامەزاندنى پەيمانى باكوورى ئەتلەسى (ناقۇ).
- ۲۰۰۷ كۆچى دوايى (م. مەلا ەلى ەبدولەزىن) پابەرى گشتى (بزووتنە ەوى ئىسلامى كوردستان).

۳/۱۸ *

- ۱۹۷۹ كۆچى دوايى (ئەريك فرۆم)^۱.

ئەوانى دى و بريندارە كانىش بۇ نەخۇشخانە كانى ئىران و ولاتانى ئەوروپا، بەپىتى پاپورتىكى (كۆمەلەى ژيانە ەوى ھەلەبجە) تائىستا چارە نووسى (۱۵۰) مندالى ھەلەبجە ناديارە و زانيارىش ھەيە كە لە ولاتانى دراوسى و ھەندى ولاتى ترين، لەم چەند سالەى دواييدا سۇراغى ھەندىكى كەمىان كراو، تائىستاش ژمارەيەكى زۇر لەخەلكى ھەلەبجە بەدەست دەرەنجامە كانى كىمىابارانە كەرە دەنالتىن، چونكە كىمىايىيە كە كارىگەرى خراپى ھەيە بۇ سەر مېشك و كۆنەندامى دەمارو لەدايكبوونى مندالى ناتەواو نەخۇشپە كانى پىست و كۆنەندامى ھەناسەو چەندىنى تر.

^۱ - ئەريك فرۆم يەككە لەزانا گەرە كانى بوارى دەروونناسى، لە ۲۳ى ئازارى (۱۹۰۰) لە ئەلمانىا لەدايك بوو، سالى (۱۹۳۲) كۆچى كردوو بۇ ئەمريكىا ئويش لەبەر ئەو فشارە زۇرەى كە نازىيە كان بەرامبەرى ئەنجاميان دەدا، لەزانكۆكانى ئەمريكادا بوو بەمامۆستاو لەھەمان كاتدا شىكارى دەروونپىشى ئەنجام دەدا، لەدوا سالە كانى تەمەنىدا كۆچى كرد بۇ سويسراو لەوى بەردەوام بوو لەچالاكىە فېكرىيە كانى، تا لە ۱۸ى ئازارى (۱۹۷۹) كۆچى دوايى كرد.

- ۱۹۹۷ کۆچی دوايى (م. سەيد نەجمەدين تەھا) لەسلىمانى^۱.
 - ۱۹۹۹ کۆچى دوايى ھونەرمەند (قادر ديلان).

* ۳/۱۹

- ۲۰۰۲ كورژانى سەرکردەى سەربازى چىچانى (خەتتاب).
 - ۲۰۰۳ ھېرشە سەربازىھەكەنى ئەمىرىكا ھاوپەيمانان بەناوى
 (پېرۇسەى ئازادى عىراق) دەستى پىكرد.
 - ۲۰۰۷ كۆچى دوايى (م. ئەكرەم عەنەبى) مامۇستاي كۆليژى ئادابى
 زانكۆى سەلاھەدين.

* ۳/۲۰

- ۱۸۸۰ زاناي فيزييائى ئىتالى (فولت) ھىزى كارەباى دۆزىھە.
 - ۱۹۵۶ سەربەخۆيى ولاتى (تونس) لەفەرەنسا.

^۱ - مامۇستا سەيد نەجمەدين تەھا لە ۱۹۳۰/۴/۲۸ لەدايك بوو، لەتەمەنى پىنج سالىھە دەستى کردوو بەخویندن و بۆ ئەم مەبەستە زۆر شوینی كوردستان گەراو، تا دواجار لە مزگەوتى (حسین بەگى نەفتچى) دادەمەزىت، پاشان لەگەل (۱۲) مەلاى تر سەفەرى حەج دەكەن و لەپىنگەى ئەردەنەو دەچنە زيارەتى (بيت المقدس)، پاش گەپانەوھى لەگوندى (تەپى سەفا) دەست دەكات بەدەرس وتەوھە (۱۰۰) قوتابى پى دەگەپەنىت، سالى (۱۹۷۸) دەگويزىتەوھە بۆ مزگەوتى ئوسامە لە كۆمەلگەى عەنەبى نزيك ھەلەبجەو سەدان لاو بەمەرمەندبوون لىسى، سالى (۱۹۸۶) خانەنشين كراوھ، بەلام لەسەرداواى خۆى و سووربوونى لەسەر بانگەواز دانراوھتەوھە، پاش كارەساتى ۱۹۸۸/۳/۱۶ ئاوارەى ئىيران بووھە لەمزگەوتى (ئاجيب اللہ) بۆتە ئىمام و مودەرىس، لەحوزەپىرانى (۱۹۹۲) گەپاوەتەوھە بۆ مزگەوتى ئوسامەو دەستى بەتەدرىس كردۆتەوھە (۵۴) كەسى تر لەسەر دەستى ئىجازە وەردەگرن، سالى (۱۹۹۵) مزگەوتى ئوسامە دەبىتە خویندنكەپەكى نمونەپى شەرى و مامۇستا دەبىتە بەرپۆھەرى، لە ۱۹۹۷/۳/۱۸ لەسلىمانى بەنەخۆشى كۆچى دوايى کردووھە.

- ۱۹۸۸ شالۆی به ناو ئه نفالی ناوچهی قهره داغ دهستی پیکرد.
- ۲۰۰۷ له سیداره دانی (تهها یاسین ره مهزان) جیگری سه رۆک کۆماری پینشووی عیراق (سه دام حسین).

* ۳/۲۱

- سه ری سالی کوردی و سه ره تای به هار.
- پۆژی جیهانی ئاو.
- پۆژی جیهانی شیعر.
- ۱۹۰۷ پۆژی جیهانی دایک.
- ۱۹۴۶ ده رچونی یه کهم ژماره ی گوڤاری (هاواری نیشتمان) له مه هاباد.
- ۱۹۴۶ ده رچونی یه کهم ژماره ی گوڤاری (هه لاله).
- ۱۹۷۷ ده رچونی گوڤاری (عیراق) له به غداد.
- ۱۹۷۹ دامه زانندی دهنگی گه لی کوردستان^۱.

^۱ - له ۱۹۷۹/۳/۲۱ دهنگی گه لی کوردستان که زمانحالی یه کیتی نیشتمانی کوردستان بوو له نۆکان دامه زرا، کاتژمیر شه شی ئیواره ی ۲۱ی نازار به ناوی (ئیره دهنگی یه کیتی نیشتمانی کوردستانه) رادیۆکه کرایه وه، دواتر له سه ر داوای ئۆپوزیسیۆنی عیراقی و به ره ی (جوڤد) له ۲۰ی حوزه ی رانی هه مان سالدا بریاری گۆرینی ناوی رادیۆکه درا بۆ (دهنگی شۆرشی عیراقی) پاش هه فته یه کیش کرا به (دهنگی شۆرشی عیراق)، ماوه ی یه ک مانگ رادیۆکه له نۆکان مایه وه، دواتر گواسترایه وه بۆ گردی (کوپان) له تووژه له، له سه ره تادا په خشی رادیۆ یه ک کاتژمیر بوو، (۴۵) خوله ک سۆرانی و بادینی و (۱۵) خوله کیش به زمانی هه ره بی.

رادیۆکه به هۆی جیگیر نه بوونی باری ئه منی ناوچه که چه ند جارێک گواستراوه ته وه، تاوه کو له سالی (۱۹۸۳) دا گواسترایه وه بۆ به رگه لۆو، بۆ ماوه ی پینج سال له وی مایه وه، له مانگی ئه یلولی (۱۹۸۳) شدا ناوه که ی له (دهنگی شۆرشی عیراق) وه بوو به (دهنگی گه لی کوردستان)، له کاتی هێرشی هاوپه یمانان بۆ سه ر عیراق دهنگی گه لی کوردستان له شارێ

- ۱۹۹۰ پوژی سهربه خوئی (نامبیا) لهئه فریقیای باشوور.

- ۱۹۹۱ له درنژهی پاپه پینی باشووری کوردستاندا (شاری کهرکوک) نازادکرا.

* ۳/۲۲

- ۱۹۴۵ دامه زانندی کۆمه لهی ولاتی عهره بی (الجامعة العربية).

- ۱۹۴۶ سهربه خوئی ولاتی (ئهردهن) له بهریتانیا^۱.

- ۲۰۰۴ شههیدبوونی (شیخ ئهحمده یاسین)، دامه زانی هری بزوتنه وهی هه ماسی فهله ستینی.

سه قهزه وه په خشی بهرنامه کانی ده کرد، له دواى پاپه پینیش به دوو په خشی (۴۱م) و (۷۵م) له ۱۹۹۱/۳/۱۹ پادیۆکه گوێزایه وه بق سلیمانی و له گردی عهلی ناجی په خشی ده ستپیکرده وه، له دواى کۆره ویش په خشی (۴۱م) له ماوه ت و په خشی (۷۵م) یش له قهسری ده ستیان پیکرده وه، پاش دوو ههفتهش هه ر دوو ستافه که له (که لاله) به کیانگرتنه وه و تا مانگی تشرینی دووه می (۱۹۹۲) له وئ مایه وه، جی ئاماژه به ئیستا دهنگی گه لی کوردستان له قهزای چوارتا بق ماوهی (۲۴) سه عات بهرنامه کانی په خش ده کات.

^۱ - شانشین ئهردهنی هاشمی، له ۱۹۴۶/۳/۲۲ سهربه خوئی له بهریتانیا وه رگرتوه، پوو بهری ئهردهن (۸۸۹۴۶ کم ۲) به و له م پوهه وه (۱۱۵) به مین ولاتی جیهانه، ژماره ی دانیشترانه که ی (۴۵۲۲۰۰۰) ها ولاتی به پیتی سه رزمیری سالی (۱۹۹۷) وه له م پوهه وه (۱۱۲) به مین ولاتی جیهانه، پایته ختی ئهردهن (عهمان) وه سیستمی حوکمرانی له م ولاته دا پاشایه تیه له گه ل دوو نه نجومه نی یاسادانان، (۲، ۹۹٪) ی ئهردهن په گه زی عه ره به له گه ل چه ند که مینه به ک له ناویاندا کورد که ریژه ی (۱، ٪) پیک ده هینیت، (۹۲٪) ی خه لکی ئهردهن موسلمان سونیه له گه ل که مینه به کی مه سیحی و ئایینه کانی تر، زمانی فه رمی ده ولت زمانی عه ره بیه و دراوی ولات (دینار) ی ئهرده نیه، گرنگترین شاره کانی: (زهرقا، ئهریه د، ئه لسه لت....).

۱۹۶۰ کۆچی دوايى زاناي ناودارى كورد (م.سه عيد نورسى) له توركييا^۱.

^۱ - مامؤستا نورسى له سالى (۱۸۷۲) له كوردستانى توركييا له دايك بووه، نورسى پۆيى دووسه د لاپه رپه ي خويندوته وه و لاي مامؤستا (محمد جلالى) بپوانامه ي پيدراوه، له ماوه يه كى كه مدا ناوبانگى ده ركردو خه لكى به (سه عيدى مه شهوور) ناويان نه برد، له ته مه نى شانزه سالتيدا چووه بۆ (ماردين) و له مزگه وتى گه و ره ي شاره كه دا ده ستنى به وانه وتنه وه كردوه، سالى (۱۸۹۴) پۆيشت بۆ (وان) و له قوتابخانه ي (خوپخوپ) نزيكه ي بيبست سالت ده رسى وتوته وه و زۆر زانا له به رده ستيدا پينگه يشتون، له به ر زيره كى و لپه اتووييه كه ي له زانسته شه رعى و هاوچه ركه كاندا نازناوى هه لكه وتووى سه رده م (بديع الزمان) ي لينا، نورسى له گه ل زۆر تيك له قوتابيه كانيدا به شدارى جه نكي جيهانى يه كه مى كردو دژى يووسه كان جه نكاوه و له يه كيك له شه رپه كاندا ده سنگير ده كريت و ماوه ي دوو سالت و چوار مانگ زيندانى ده كريت، پاشان له زيندان رايكردو له پتيگه ي نه لمانيه وه گه يشته وه نه سته نبول و پيشوازي گه رمى لينا، له سالى (۱۹۱۸) هه لبژيردرا به نه ندامى (دار الحكمة الاسلامية)، پاش داگير كردنى توركييا له لايه ن ئينگليزه كانه وه له سالى (۱۹۲۰) و دواتر هاتنه سه ركارى نه تاتورك، نورسى ده سنگيركراو برديان بۆ نه سته نبول، پاشان بۆ شارى (بووردوور) له وئيش حه وت مانگ مايه وه، دواتر بردرا بۆ (نه سپارته) و پاشان بۆ شارى (بارلا)، مامؤستا نورسى له (بارلا) خه ريكي خواپه رستى و نووسينى (په يامه كانى نوور) بوو، گه سه ره راي چاوديزى حكومه ت، قوتابيه كانى به په رۆشه وه ده يان نووسينه وه و بلاويان ده كردنه وه، نورسى له سالى (۱۹۲۵) دا گيراو له به نديخانه ي (نه سكى شه هر) زيندانى كراو دواتر درا به دادگا، كه بويرا نه له دادگادا وه لامي تۆمه ته كانى دايه وه و به رگرى له په يامه كانى كرد، نورسى دواى يانزه مانگ زيندانى بردرا بۆ شارى (قه سته مونى) و له خانويه كى بچوكدا بۆ ماوه ي حه وت سالت له ژير چاوديزى پۆليسدا مايه وه، سالى (۱۹۵۶) دادگاي ئافيون بپياريدا كه په يامه كانى نور هيج شتيكيان دژ به ياسا نيه و پينگه درا كه چاپ بكرين، مامؤستا نورسى له مانگى نازارى (۱۹۶۰) به نه خۆشى كۆچى دوايى كرد.

* ۳/۲۴

- پوژى جيهانى قەلاچۇكردىنى نەخۇشى سىل.
- ۸۰۹ كۆچى دوايى خەلىفەى عەباسى (ھارونە رەشىد) لەبەغداد.
- ۱۹۲۴ لەدايك بوونى شانۇكارى ئىتالى (دايوفۇ).
- ۱۹۸۸ كىمىيابارانى ناوچەى (قەرەداغ - ديوانە)ى سەر بەپارىزگاي
سليمانى لەلايەن حكومەتى بەعسەوہ.
- ۲۰۰۸ (يوسف رەزا جەيلانى) بوو بەسەرۇك وەزىرى پاكىستان.

* ۳/۲۵

- ۱۹۳۰ دەرچونى يەكەم ژمارەى پوژنامەى (پى يا تازە) لەيەريغان.
- ۱۹۹۳ دەرچونى يەكەم ژمارەى گوڧارى (ھەنگ)ى مىندان.
- ۱۹۹۵ ئازادكردىنى پالەوانى مشتەكۆلەى جيهانى (مايك تايىسون)
لەزىندان.

* ۳/۲۶

- ۱۸۲۷ كۆچى دوايى مۇسىقارى بەناوبانگ (بتھوڧن)^۱
- ۱۹۷۱ سەربەخۇيى ولاتى (بەنگلادىش) لەپاكىستان.

^۱ - (لودفيك فان بتھوڧن) سالى (۱۷۷۰) لە شارى (بۇن)ى ئەلمانىا لەدايكبووہ، يەكەمىن
كارى ھونەرى ئەگەرپتەوہ بۇ (۱۷۸۲) لەسەرەتاي لاويدا، ھەر لەوكاتەدا سەردانى
(فيەننا)ى كرىدو خۇي ناساند بەبلىمەترىن مامۇستاي كە (مۆزارت) بوو بەلام نۇرى
نەخاياندو گەرايوہ بۇلاى مامۇستاكەى خۇي كەناوى (ھايدن) بوو، بتھوڧن (۹) سەمفونى و
(۳۲) سۇناتاي پيانئو (۵) كۇنىشەرتۇي پيانئو (۱۰) سۇناتاي پيانئو كەمان، بتھوڧن
لەكۇتايى تەمەنىدا تووشى نەخۇشى كەپى بوو كەنەيدەتوانى بەشدارى لەئاھەنگەكاندە
بكات، سالى (۱۸۲۷) لەفيەننا كۆچى دوايى كرىد.

- پوڤی جیهانی شانۆ.

- ۱۹۲۴ کردنهوهی (کۆمهلهی دامه‌زیننه‌ری عێراقی).^۱

- ۱۹۷۶ کۆچی دوایی سه‌رکرده‌ی کورد (ئیحسان نوری پاشا).^۲

^۱ - له ۲۷ی ئازاری (۱۹۲۴) به‌مه‌به‌ستی دانانی یاسای بنه‌په‌تی (قانون الاساسی) بۆ عێراق (کۆمه‌له‌ی دامه‌زیننه‌ری عێراقی - الجمعية التأسيسية العراقية) کرایه‌وه، کۆمه‌له‌که له‌شاری به‌غداد یه‌که‌مین کۆبوونه‌وه‌ی خۆی سازدا، ده‌سه‌لاتدارانی به‌ریتانیا مه‌به‌ستیان بوو که به‌زووترین کات ئه‌و کۆمه‌له‌یه‌ کۆببێته‌وه‌و به‌پیار له‌ یاسای عێراقی بدات، که‌یه‌که‌مین یاسا بوو له‌میژووی ده‌وله‌تی نوێی عێراقدا، پوڤه‌ی یاساکه له‌نده‌ن دارژۆرابوو، به‌بێ وه‌رگرانی پای خه‌لکی عێراق، له‌سالی (۱۹۲۵) له‌لایه‌ن کۆمه‌له‌که‌وه به‌بێ هیچ گۆڕانی‌ک په‌سه‌ندکرا.

^۲ - (ئیحسان نوری پاشا) یه‌کێکه له‌شۆرشگێزه‌کانی کوردستانی تورکیا و له‌شاری (به‌تلیس) له‌دایک بووه، زانکۆی سه‌ریازی له‌ئه‌سته‌نبول خۆیندوووه له‌ئه‌فسه‌ره ئازاو لیها تووه‌کان بووه، له‌گه‌ڵ (مسته‌فا که‌مال ئه‌تاتورک) پێکه‌وتبوو که هێزی ئینگلیز له‌تورکیا ده‌ربه‌کن و ده‌وله‌تیکی یه‌کگرتووی کوردو تورک دابه‌زینن، پاش ئه‌وه‌ی ئه‌تاتورک له‌به‌ئینه‌که‌ی پاشگه‌زیبوه، ئیحسان پاشا به‌فه‌رمانی (حیزی خۆبییون) له‌سالی (۱۹۲۷) دژی ئه‌تاتورک پابه‌پی و شۆرشی ناگری داغی به‌ریاکردو تا سالی (۱۹۳۰) به‌رده‌وام بوو، پاشان به‌هۆی پێکه‌وتنی سی‌لایه‌نه‌ی نێوان (ئێران و روسیا و تورکیا) کۆتایی به‌شۆرشه‌که هات و ئیحسان پاشا په‌نای بۆ ئێران بردو له‌گه‌ڵ (۱۱۰) که‌س له‌هاوه‌له‌کانی چوونه‌ شاری ته‌وریز، به‌لام له‌لایه‌ن شای ئێرانه‌وه بۆ ماوه‌ی چوار سال له‌شاری کرمانشاه زیندانی کران، پاش ئه‌وه ئازادکران و پێکه‌یان پێدرا بگه‌ڕینه‌وه بۆ تاران، ئیحسان پاشا کتیبیکی به‌ناوی (تاریخ ریشه‌ نژاد کرد) نووسی و له‌سالی (۱۹۵۵) بلاوی کرده‌وه، ئیحسان نوری پاشا چوار جار ماتۆرپسکیل لێی داوه‌!، که‌دواجاریان له‌ئێواره‌ی ۱۹۷۶/۳/۲۶ بوو، که‌پوڤی دواتر له‌ (نه‌خۆشخانه‌ی سینا)ی تاران کۆچی دوایی کردو له‌گۆرستانی (به‌هه‌شتی زه‌هرا) به‌خاک سپێژرا.

- ۱۹۸۸ كۆچى دوايى ھونەرمەندى شارى كەركوك (عەلى عەزىن).
 - ۲۰۰۱ تىرۆركردنى مېژوونووس (مامۇستا مەلا جەمىل پۇژبەيانى)
 لەبەغدا.^۱
 - ۲۰۰۵ كۆچى دوايى (د. شاخەوان مەجىد) مامۇستاي كۆليزى
 پەرۋەردەي وەرزشى زانكۆى سەلاھەدىن.

۳/۲۸ *

- ۱۹۶۹ كۆچى دوايى سەرۆكى ئەمىرىكى (ئەيزەنھاۋەر).
 - ۱۹۹۳ دەرچونى يەكەم ژمارەي پاشكۆى (ئەدەب و ھونەر)ى
 پۇژنامەي (كوردستانى نوئى).
 - ۲۰۰۴ كۆچى دوايى ھونەرمەندى شىۋەكار (م. سەرۋەت سەوز).
 - ۲۰۰۴ كۆچى دوايى ھونەرمەند (سەمكۆ عەزىن) لەسلىمانى.

۳/۲۹ *

- ۱۹۵۶ كۆچى دوايى (مىرزا مەرف)ى شاعىر^۲.

^۱ - (مەلا جەمىل پۇژبەيانى)، ناۋى (مەمەد جەمىل) ەو كوپى مەلا ئەحمەدى فوقانى پۇژبەيانىيە، سالى (۱۹۱۲) لەگوندى (فوقانى) لەدايكبوۋە، بەمندالى قورئان و گەلى كىتېبى فارسى و توركى خويندوۋە، خويندنى مەلايەتى لەكەركوك و كفرى و چەند شوپىنكى تر تەواوكردوۋە، بەتاۋانى سىياسى چەند جارېك حوكم دراۋەو دورخراۋەتەۋە، ماۋەى (۱۵) سال ئاۋارەى دور و لات بوۋە، دواى گەپانەۋەى بوۋە بەئەندامى (كۆپى زانىبارى كورد)، (مەلا جەمىل) ئەدىب و مېژوونووسىكى بەتوانا بوۋەو چەندىن كىتېبى بەنرخى لە زمانى (توركى و عەرەبى و فارسى)يەۋە كوردوۋە بەكوردى، ەروەھا (تارىخى سلىمانى و ولاتى) لەزمانى كوردىيەۋە گۆپوۋە بۇ زمانى عەرەبى، سالى (۲۰۰۱) لەشارى بەغداد تىرۆركرا.

^۲ - مىرزا مەرف كوپى مەلا ئەحمەد موختارە، شاعىر ەئەدىبىكى كوردە، لەسالى (۱۸۹۵) لەسلىمانى لەدايكبوۋە، لەحوجرە خويندوۋەتى و نۆزبەى ژيانى بە (فەرمانبەرىتى)

- ۱۹۸۷ عهلی حهسه ن مهجید ناسراو به (عهلی کیمیاوی) کرا به لپرسراوی یه که می حکومتی به عس له باکووری عیراق (کوردستان).
- ۱۹۹۶ کۆچی دوایی هونه رهنندی کورد (عایشه شان)^۱.

* ۳/۳۰

- ۱۶۲۱ ده رچوونی یه که مین چاپکراوی خولی رپنک و پینک به ناوی (گازات).

- ۱۹۴۸ ده رچوونی یه که م ژمارهی گوڤاری (نزار) له به غداد.
- ۱۹۷۷ کۆچی دوایی گۆرانی بیژی عه رب (عبدالحمیم حافظ).

* ۳/۳۱

- ۱۸۲۷ کۆچی دوایی (میر محهمه د) ی گه ورهی پادشای (میرنشینی سۆران).

- ۱۹۳۴ دامه زانندی (حیزی شیوعی عیراقی).

به سه ریدوه، به ره مه کانی په ندو نامۆزگاری و شیعو په خشان و وه رگێرانه، یه که م به ره می شیعی له سالی (۱۹۲۵) دا بلاو کردۆته وه، کتیبیکی داناوه به ناوی (حقائق وجیزه) که بریتیه له فه لسه فه و په ند، سالی (۱۹۵۶) له سلیمانی کۆچی دوایی کردوه.

^۱ - هونه رهنندی گۆرانی بیژ (عایشه شان) له سالی (۱۹۲۸) له شارێ دیاریه کر له دایک بووه، له سه رده میکدا که ژۆر به ی هونه رهنده ناوداره کان له مالی باوکیدا کۆده بوونه وه و تا به ره به یان گۆرانیان ده چری، عایشه ش له پشتی ده رگه وه گوئی له ده نگ و ئاوازه کانیان ده گرت، خاتوو عایشه سالی (۱۹۷۹) سه ردانی کوردستانی عیراقی کردوه و له شماره کانی هه ولپێرو دهۆک و که رکوک و به غدا به گه رمی پێشوازی لیکراوه، چاوی که وتوه به هونه رهنده ناوداره کانی وه ک (محهمه د عارف جه زیری، ته حسین ته ها، گۆل به هار، عیسا به رباری)، له ۲۹ ی نازاری (۱۹۹۶) له شارێ (نیزمیری) تورکیا به نه خووشی کۆچی دوایی کردوه.

- ۱۹۴۷ لەسېدارەدانى پېشەوا (قازى محمد) و ھاوپىكەنى لەمەيدانى
(چوارچرا) لەمەھاباد^۱.

- ۱۹۹۱ دەست پىكىردنى كۆپرەھە مليۇنيەكەى بەھارى (۱۹۹۱)ى خەلكى
باشوورى كوردستان.

^۱ - قازى محەمەد كوپى قازى عەلى قاسم مىرزا ئەحمەدە، سالى (۱۹۰۱) لەمەھاباد
لەدايكبۇھە، زانستى ئىسلامى بەتەواوى ۋەرگرتۇھە، زمانى ئىنگلىزى و پوسى زانىۋە، سالى
(۱۹۲۷) لەكوردستانى پۆزھەلات خەباتى راگەيانە، لە ۲۲ى كانونى دوۋەسى (۱۹۴۶)
كۆمارى كوردستانى لەمەھاباد راگەيانە بوو بەسەرۆك كۆمار، كۆمارى مەھاباد (۱۱) مانگ
بەردەوام بوو، بەلام بەھۆى پاشەكشەى ھىزەكانى سۆڧىيەت و دەستبەردارىيون
لەبەلئىنەكانيان، حكومەتى ئىران كۆمارەكەى لەناوېردو پېشەواش لە ۳۱ى ئازارى (۱۹۴۷)
لەمەيدانى چوارچرا لەمەھاباد لەسېدارەدرا. (بۆ زانىبارى زياتر پروانە ھەردوو پەراۋىزى
۱۲/۱۷ و ۲۲/۱۷).

مانگی نیسان (نە پرپیل)

* ۴/۱

- سەری سالی ئاشوری.
- پۆژی درۆ^۱.
- ۱۵۷۸ (ولیهەم هارقی) سوپی خوینی مروقی دۆزیهوه.
- ۱۸۴۷ سوۆکردنی پهیمانی دووهمی (ئەرزپۆم) کەبووه هۆی
هەلۆهشاندهوهی میرنشینە کوردیهکان

^۱ - لە پۆژی یەکی نیسانی هەموو سالتیکدا لە سەرتاسەری جیهاندا هەندیک کەس درۆیهک نامادە دەکەن بۆ گالتەکردن بەکەسانی تر، ئەم پۆژه بە پۆژی درۆی جیهانی یان (درۆی نیسان) دادەنریت، وەک ئەوێ لە ژیا ناماندا تەنھا ئەو پۆژه درۆ بکەین!، پۆشنبیری میسپی بە ناویانگ (دکتۆر ئەحمەد زەکی) لە یەکیک لە نووسینەکانیدا دەلێت: یەکی نیسان پۆژی هەموو گەمژەکانەو بە ئینگلیزیش پێی دەلێن (All Fools day) لە فەرەنساوە گەشتتۆتە ئینگلتەرە، چونکە هیچ بنج و بناوانیکی بۆ گەلانی جەرمانی (کە ئینگلیزهکان لە وانن) ناگەریتتەوه، دەلێن کاتی خۆی یەکی نیسان سەری سال بوو، بەلام پاشای فەرەنسا (شارلی نۆیەم) لە سالی (۱۵۶۴)دا بپاریزکی دەرکرد کە دەبێ یەکی کانوونی دووهم لە جیاتی یەکی نیسان بکریتتە پۆژی سەری سال، زۆریەکی خەلکە کە گوێراپەلی ئەم بپاریه یان کردو پپروزیایی و دیاریهکانیان بەبۆنەی سەری سالەوه لە یەکی نیسانەوه گواستەوه بۆ یەکی کانوونی دووهم و لە سەریشی بەردەوام بوون، بەلام کۆمەڵە خەلکیکی کەم ئەم بپاریه یان پەسەند نەکردو لە سەر نەریتەکی جارانی خۆیان ماونەتەوه، کاتی یەکی نیسان دەهات لایەنگرانی بپاری نوێ گالتەیان بەخەلکە کەمەکە دەکردو هەر لە سەر هەمان نەریتی کۆن دیاریان بۆ دەناردن کە پپروو لە گالتە جاپی و گەمە پیکردن، بەتتپە پپروونی کاتیش ئەم کەمبەیه خەبەریان نەما، بەلام ئەم نەریتە ناویانگی خۆی ون نەکردو بوو بە نەریتیکی جیهانی.

- ۱۹۲۴ - دەرچوونی گوڤاری (پوناھی) له شام^۱
 - ۱۹۳۱ بلاوبوونهوهی پارهی عیراقی به (دینار).
 - ۱۹۶۰ بلاوبوونهوهی گوڤاری (پوژی نوی) له سلیمان^۲
 - ۱۹۹۷ دووهمین کۆنگرهی (یه کگرتووی قوتابیسانی ئیسلامی کوردستان) له شاری ههولیر گریدرا.

- ۲۰۰۰ کۆچی دوایی شاعیری کورد (حاجی ئیپراهیمی شاتری).

- ۲۰۰۲ کۆچی دوایی پووناکییری کورد (مامۆستا مهسعود محهمهد)^۳

^۱ - له یهکی نیسانی (۱۹۴۲) به کم ژمارهی گوڤاری (پوناھی) له شام له لایهن م (جهلادت عالی به درخان) وه دەرچوه، (پوناھی) به پیتی لاتینی و به شیوه زاری کرمانجی بۆتان بلاوکراوه ته وه، گوڤاره که تا ئاداری (۱۸۴۵) بهرده وامبووه و (۲۸) ژمارهی ده رچوه.

^۲ - له یهکی نیسانی (۱۹۶۰) به کم ژمارهی گوڤاری (پوژی نوی) بلاوکرایه وه، (کامه ران موکری) شاعیر سه رنووسه ری گوڤاره که بووه، گوڤاره که تا پایزی (۱۹۶۱) بلاوکراوه ته وه (۱۸) ژمارهی ئی ده رچوه.

^۳ - مهسعود محهمهد کوپری زانای گه وهی کورد (مه لا محهمهدی کۆیه) یه و له بنه ماله جهلی زاده یه، سالی (۱۹۱۹) له دایکبووه، لای باوکی دهستی به خویندن کردوه له قوتابخانه درێژهی به خویندن داوه و کۆلیژی (ماف) ی له بهغداد ته واو کردوه، چه ندیا پۆستی حکومی له تهستو گرتوه، له وانه: (ئه ندامی په رله مان و ئه ندامی ئه نجومه نی پاژه (مجلس الخدمه) و وه زیری)، دواتر بۆته ئه ندامی (کۆپری زانیاری کورد) له بهغداد، مامۆستا (مهسعود محهمهد) به ده یان کتیبی به نرخی به زمانی کوردی و عه ره بی نووسیوه، له وانه (حاجی قادری کۆبی) له (۳) به رگدا، (زاراوه سازی پێوانه)، (چه ند حه شارگه یه کی پێزمانی کوردی)، (الی العظیم غوریاتشوف)، (لسان الکرد) و چه ندینی تر، ژياننامه ی خلی به ناوی (گه شتی ژیانم) به چاپ گه یاندوه، له یهکی نیسانی (۲۰۰۲) له (نه خوشخانه ی پرگاری له شاری ههولیر کۆچی دوایی کرد.

۲۰۰۴ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (ناسىق) لەسلىمانى.

* ۴/۲

۱۸۷۲ كۆچى دوايى (سامۆيل مۆرس) داھىنەرى يەكەمىن تەلەگرافى
كارەبايى^۱.

۱۹۰۲ يەكەم سىنەما لە جىھاندا كرايەو و يەكەم فېلىم پىشكەشكرا.

۱۹۴۴ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (نارى)^۲.

۱۹۵۹ مۆركردنى (پەيمانى بەغداد).

۱۹۷۴ كۆچى دوايى (جۆرج بۆمبىدو) سەرۆكى فەرەنسا.

۲۰۰۲ (د. بەرەم سالىح) سەرۆكى ئەوكاتەى حكومەتى ھەرىم
(ئىدارەى سلىمانى) لەھەولئىكى تىرۆركردن پزگارى بوو.

؟ ۳/۴

- پۇژى جىھانى كىتېبى مندال.

^۱ - زانا ھونەرمەندى وئىنەگرى ئەمرىكى (سامۆيل مۆرس) لەسالى (۱۷۹۱) لەدايىكبوو،
سالى (۱۸۱۰) لەزانكۆى (پېل) دەرچوو و ھەر لە زانكۆبەدا بوو بەمامۇستا، يەككە لە
دامەزىنەرانى (تەكادىمىيەى نەتەوىي وئىنەگرىنى ئەمرىكا)، (ياساى مۆرس) داھىنارە بىق
ناردنى، (بروسكە)، پاشان ئامېرىكى دىروستكردو و كە بوو تە بناغە يەك بىق (تەلەگراف)،
(مۆرس) يەكەم ھىلى بىتەلى بىق ناردنى. بىروسكە لەسالى (۱۸۴۴) دا لەنئوان (پارىس) و شارى
(پوان) دا لەباكۆرى فەرەنسادا تاقىكردو و تىابىدا سەرگەوت، لە (۱۸۶۱) بىق يەكەمجار
تەلەگرافى لەفەرەنسادا خستەكارو ھەمور شارەكانى فەرەنساى بەپارىسەو بەستەرە.

^۲ - نارى شاعىر لەسالى (۱۸۷۴) لەگوندى (كىنگ) سەر بەشارى مەريوانى پۇژھەلاتى
گوردستان لەدايىكبوو، نارى يەككە لەشاعىرە ناودارەكانى كوردى ديوانەكەى بەناوى
(ديوانى كاكە ھەمەى نارى) يەو لەسالى (۱۹۶۹) لەمەريوان بلاوكراو تەو، لەنيسانى
(۱۹۴۴) كۆچى دوايى كردو.

- ۱۲۳۶ له دایکبوونی (تیموری لهنگ).
- ۱۹۳۹ کوژانی (مهلیک غازی) پاشای عیراق.
- ۱۹۴۱ (رهشید عالی گهیلانی) حکومتی (بهرگری نیشتمانی) له عیراق دامه‌زاند.

- ۱۹۹۷ کۆچی دواپی هونه‌رمه‌ندی کورد (ئه‌حمه‌د شه‌مال).
- ۲۰۰۵ کۆچی دواپی (پاپا یوحه‌ننا پۆلسی دووهم) پاپای فاتیکان.

* ۴/۴

- ۱۹۲۹ کۆچی دواپی (کارل بینن) داهینه‌ری ماکینه‌ی گازۆلین.
- ۱۹۴۶ پۆژی سه‌ربه‌خۆیی (هه‌نگاریا) ^۱.
- ۱۹۵۹ بۆبوونه‌وه‌ی پۆژنامه‌ی (خه‌بات).
- ۱۹۶۰ سه‌ربه‌خۆیی (سه‌نیگال) له‌فه‌ره‌نسا.
- ۱۹۸۶ کۆچی دواپی (حاجی مسته‌فای یاروه‌یسی).
- ۱۹۹۴ دامه‌زاندنی (ده‌نگی یه‌کگرتوو - رادیۆی هه‌ولین).

^۱ - (هه‌نگاریا) یاخود (مه‌جه‌پ) کۆماریکه له‌ئه‌وروپای ناوه‌راستداو پایته‌خته‌که‌ی شاری (بۆداپست) ه له‌سه‌ر پوویری (دانوب)، پووبه‌ره‌که‌ی (۱۹۳۰، ۷۱ کم) یه‌و دانیش‌توانی نزیکه‌ی (۱۱) ملیۆن که‌سه، له‌خاکی هه‌نگاریادا به‌رزایی ناگاته (۱۰۰۰م) وگه‌وره‌ترین ده‌ریاچه‌ی ئه‌وروپای ناوه‌راستی تیاپه‌ که (به‌له‌تۆن) ه، مه‌جه‌ریه‌کان له‌سه‌رده‌ستی (ستیفنی یه‌که‌م) بوون به‌مه‌سیحی، له‌سالی (۱۲۴۲) مه‌غۆله‌کان داگیریان کرد، سالی (۱۵۴۱) که‌وته ژێر ده‌سه‌لاتی عوسمانیه‌کان، له (۱۷۱۱) بنه‌ماله‌ی (هابسبورگ) ه‌کان توانیان (هه‌نگاریا) بخه‌نه‌وه ژێر ده‌ستی خۆیان‌وه، به‌لام هه‌ر له‌مملانی‌دا بوون له‌گه‌ل هه‌یزه‌ بیانیه‌کاندا تا له‌دوای جه‌نگی جیهانی دووهم له‌سالی (۱۹۴۶) بوو به‌کۆماریکه‌ی سه‌ربه‌خۆ، له (۱۹۴۸) کۆمۆنیسته‌کان به‌کوده‌تایه‌ک ده‌سه‌لاتیان گرته‌ ده‌ست و کردیان به‌ کۆماریکه‌ی گه‌ل و چووه‌ ناو (په‌یمانی وارشق) وه، سالی (۱۹۵۵) به‌ئه‌ندامی (نه‌ت‌وه یه‌کگرتوو ه‌کان) وه‌رگیرا.

.. ۲۰۰۷ قستيفالى سانئادى لەسىدارەدانى (پيشەوا قازى محەمەد)
لەھەولتير بەرپتوھ چوو.

* ۴/۵

- ۱۹۳۱ (شەرى ئاوباريك) لەنيوان شېخ مەحمودى حەفیدو ھیزەکانى
ئینگلیزدا پرویدا.

.. ۱۹۸۰ ئەنفال و بى سەروشوينکردنى كورده فەيلیەكان لەلايەن پزىمى
پيشووى عىراقەھ.

- ۱۹۹۱ دەرچوونى بېرىارى ژمارە (۶۸۸)ى (ئەنجومەنى ئاسايش)
تايبەت بەكيشەى كورد.

* ۴/۶

- ۱۸۶۸ شارى (توكيو) بوو بەپايتەختى (يابان).

.. ۱۸۹۶ يەكەمىن خولى يارىەكانى ئۆلۆمپى لەشارى ئەسىناى يۇنان
دەستى پيكرد.

- ۱۹۳۹ (مەلىك فەيسەلى دووھ) بوو بەپادشای عىراق^۱.

- ۱۹۸۱ كۆچى دوايى شاعىر (محەمەد ئەمىن كاردۆخى) لەسليمانى.

- ۱۹۹۲ كۆچى دوايى (محەمەد ناسر داتۆسىتارۆ) ئەندامى ئەنجومەنى
بنياتنەرى (پايتەھى ئىسلامى جىھانى) و سەرۆكى (ئەنجومەنى بالاي
بانگەوازی ئىسلامى ئەندەنوسى).

^۱ - مەلىك فەيسەلى دووھ كورپى مەلىك غازى كورپى مەلىك فەيسەلى يەكەمە، سالى
(۱۹۳۵) لەدايكبوو، سالى (۱۹۳۹) لەتەمەنى (۴) سالىدا بوو تە پاشای عىراق، بۆيە
(عەبدولئىلاھ)ى خالى دەبىتتە وەھسى بەسەر عەرشەوھە كاروبارى ولات دەبات بەرپتوھ،
لەشېرشى ۱۴ تەموزى (۱۹۵۸)دا خۆى و خالى دەكوژدین.

- ۲۰۰۰ كۆچى دوايى سەرۆكى تونس (حەبىب بۇرقىبە).
- ۲۰۰۵ (مام جەلال تالەبانى) بوو بەسەرۆك كۆمارى عىراق^۱.

* ۴/۷

- پۇژى تەندروستى جيهانى.
- ۱۹۱۸ (مارشال ويلن) سەرکردەى سوپاي بەرىتانيا شارى كەركووم داگىركرد.
- ۱۹۴۷ دامەزاندنى پارتى بەعسى عەرەبى سۇشئالىست.
- ۱۹۴۷ كۆچى دوايى (هينرى فورد) داھىنەرى ئوتومبىلى (فورد).

^۱ - جەلال تالەبانى لە (۱۹۳۳) لەگوندى خەلەكانى نزيك دەرياچەى دوكان لەدايكبوو لەتەمەنى (۱۲) سالىدا لە پىزەكانى يەككىتى قوتابياندا كارى كردوو، سالى دواتر پەيوەند؛ بە(پارتى ديموكراتى كوردستان)وہە كردوو، لەتەمەنى (۱۸) سالىدا بەئەندامى كۆمىتە؛ ناوہندى پارتى ھەلبۇزىردراوہ، سالى (۱۹۵۹) كۆليۇي ياساي زانكۆي بەغدادى تەواوكردوو لەشەستەكاندا كاتىك ئەندامى مەكتەبى سياسى پارتى بوو لەگەل مەلا مستەفاى بارزان سەرۆكى پارتىدا نىوانيان تىكچووو لەگەل ئىبراھىم ئەحمەدى خەزورى و چەند كەسىكى تە بە(بالى مەكتەبى سياسى) ناويانگيان دەرکرد، سالى (۱۹۷۵) لەگەل چەند ھاوہلىكىد (يەككىتى نىشتمانى كوردستان)ى دامەزاندووو لەوكاتەشەوہ تائىستا سكرتيرى گشتەر (يەككىتى)يە، تالەبانى كارى پۇژنامەگەرى كردووو ئىنگليزىيەكى باش دەزانى و سەردان زۆبەى ولاتانى دونياى كردوو، لەدواى پووخانى پۇژمى بەعس لەعىراق، مام جەلال يەككىتا بوو لە (۲۵) ئەندامەكەى (ئەنجومەنى حوكم)و بۆ ماوہى مانگىكىش سەرۆكايەتر ئەنجومەنەكەى لەئەستق بوو، دواى ھەلبۇزاردنەكانى سالى (۲۰۰۵) بەسەرۆك كۆمارى عىراز ھەلبۇزىردراوہ، كە يەكەمجارە كوردىك ئەو پۆستە وەربگرى، لەسەرەتاي سالى (۲۰۰۷) تووشى ماندووويونىكى لەرادەبەدەر ھات و ناچاربوو بۆ ماوہيەك لەژىر چاودىرى پزىشكىد لەعەممانى پايتەختى ئەردەن بىمىنئىتەوہو پاشان بۆ چارەسەرى نەخۇشەبەكەى پوو لەئەمريكا كرد، تائىستاش (۲۰۰۸) لەپۆستى سەرۆك كۆمارى عىراقدا ماوہتەوہ.

۱۹۴۸ دامه‌زاندنی ریکخراوی تهن‌دروستی جیهانی (W.H.O).

۴/۸ *

۱۸۶۱ کۆچی دوايي (ئیلیشا ئوتیس) پهره‌پیدهری مه‌سه‌ده‌ی میکانیکی.

- ۱۹۷۳ کۆچی دوايي شیوه‌کاری جیهانی (پیکاسۆ)^۱.

- ۱۹۷۸ کۆچی دوايي مامۆستا (ا.ب. هه‌وری).

- ۲۰۰۰ کۆچی دوايي مامۆستا (ئیب‌راهم نه‌حمه‌د) له‌له‌نده‌ن^۲.

^۱ - (پابلۆ پیکاسۆ)ی شیوه‌کار، له‌سالی (۱۸۸۱) له‌شاری (مه‌لاگا)ی ئیسپانیا له‌دایک بووه، باوکیشی وینه‌کیش بووه و مامۆستا بوو له‌قوتابخانه‌ی کاری هونه‌ره ده‌سته‌یه‌کان، پیکاسۆ ده‌سالی سه‌ره‌تای ته‌مه‌نی هه‌ر له (مه‌لاگا) بردۆته سه‌ر، سالی (۱۸۹۵) به‌خیزانه‌وه ده‌چنه (به‌رشه‌لۆنه) و پیکاسۆ ده‌بیته قوتابی له‌قوتابخانه‌ی (لالۆنیا) و دوو سالی به‌که‌م به‌یه‌ک سال ده‌بریت، له‌ته‌مه‌نی (۱۶) سالی‌دا له‌سه‌ر ناستی ئیسپانیا باشترین وینه‌ ده‌کیشی، له‌سالی (۱۹۰۰) ده‌چیت بۆ فه‌ره‌نسا و سوود له‌ئه‌زمونی شیوه‌کارانی ئه‌وی و ده‌ده‌گری، هه‌روه‌ها ده‌که‌وینه ژیر کاریگری هه‌لکۆلینی ئه‌فریقی و ده‌مامکه‌کان و ئه‌م کاریگریه‌ش سالی (۱۹۰۷) له‌شاکاره‌که‌ی (ژنانی ئه‌فیۆن) دا په‌نگ ده‌داته‌وه، هه‌روه‌ها پیکاسۆ سالی (۱۹۰۷) کۆمه‌لێک په‌یکه‌ری دروستکرد، پیکاسۆ هه‌ر له‌مندالیه‌وه خولبای کۆتری سپی بوو، وه به‌په‌رمزی ناشتی ده‌زانی، بۆیه کاتیک له‌نیسانی (۱۹۴۹) دا (کۆنگره‌ی ناشتی جیهانی) له‌پاریس به‌سترا، پیکاسۆ کۆتره‌که‌ی وینه‌کرد و کۆنگره‌ په‌سه‌ندیان کرد، له‌و پۆژه‌وه تانیستا کۆتری سپی سمبولی ناشتییه.

^۲ - ئیب‌راهم نه‌حمه‌د، له‌سالی ۱۹۱۴ له‌گه‌ره‌کی ده‌رگه‌زینی شاری سلێمانی له‌دایکبووه، ناوه‌ندی و ئاماده‌یی له‌به‌غداد ته‌واوکردوه، کۆلیژی یاسای زانکۆی به‌غدادی ته‌واوکردوه و لیکۆلینه‌وه‌ی بڕوانامه‌که‌ی له‌سه‌ر په‌یوه‌ندی کورد و عه‌ره‌ب له (۱۹۲۷) بلاوکرده‌وه، سالی (۱۹۴۶) ژنی هیتاوه‌و دوو کۆپۆ شه‌ش کچی هه‌بووه، له‌سالانی په‌نجاکاندا به‌گومانی چالاکي له‌ناو حیزبی شیوعی سێ سال زیندانی کراوه، له‌سالانی (۱۹۵۳-۱۹۶۴) سکرته‌یری مه‌کته‌بی

- ۱۹۴۸ قەلچۆكردنەكەي (دېرياسين) لەسەردەستى جوولەك
لەفەلەستين.

- ۱۹۸۸ دەستپيكردى شالوۋەكانى ئەنفالى سى لەناوچەي گەرميان.

- ۱۹۹۰ كۆچى دوايى شاعير شىخ علائەدين نەقشەندى) ناسراو با
(بىۋەي).

- ۱۹۹۴ ئىعلانكردى (يەكگرتووى قوتابيانى ئىسلامى كوردستان)¹.

سىياسى پارتى ديموكراتى كوردستان بوۋە، لەسالانى شەستەكاندا لەگەل جەلال تالەبانى
سەركردايەتى بالى مەكتەبى سىياسى پارتى كردوۋە بەرامبەر بەبالى مەلا مستەفا بارزانى
لەكۆتايى سالانى شەستەكاندا چۆتە ھەندەران و لەئەندەن نىشتەجى بوۋە، ئىبراھىم
ئەحمەد لەماۋەى سالانى (۱۹۳۹-۱۹۴۹) كۆشارى (گەلاۋىتى) دەركردوۋە، لە (۱۹۵۸-
۱۹۶۱) پۆژنامەى (خەبات) و پاشان پۆژنامەى (كوردستان)ى لەبەغداد دەركردوۋە، لەسالى
۱۹۷۲ پۆمانى (ژانى گەل) و لە سالى ۱۹۹۲ (دېك و گول)ى بلاكردوۋە، لەنىسانى (۲۰۰۰)
لەئەندەن كۆچى دوايى كردو لەسليھانى بەخاك سپىردراۋە.

¹ - پىكخراۋى (يەكگرتووى قوتابيانى ئىسلامى كوردستان)، لە ۹/۴/۱۹۹۴ راگەيەنراۋە
راگەياندى پىكخراۋەكە قۇناغى سىيەمى كارىەتى، كەپىشتەر بەدوو قۇناغى تردا تىپەپىۋە،
كە قۇناغى نەينى پىش پاپەرىن و قۇناغى خۆپىكخستەنەۋەى دواي پاپەرىن تا سالى
(۱۹۹۴)، (پىبوارەلى) كەماۋەيەك سكرتېرى ئەم پىكخراۋە بوۋە دەئىت: (پاگەياندى ئەم
پىكخراۋە بەتەنھا مۆدېلىكى دواي پاپەرىن نەبوۋ، بەلكو بزافى قوتابيانەى رەسەن بوۋ
كەلەژىر شەپۆلى تەۋزىمى ئىسلامى ميانرەۋدا كارى دەكرد)، لەخالە بەھىزەكانى ئەم
پىكخراۋە پەرۋەرەكردن و پىگەياندى سەدان و ھەزاران لارى كوردە لەناۋەندەكانى
خوئىندندا، ھەرۋەھا بەشدارىكردن و بەدەستەيتنانى پلەى دوۋەم لەھەلبۇزاردنەكانى
نۆيتەرايەتى ناۋەندەكانى خوئىندندا، جىتى نامازەيە لەقۇناغىكى نۆيتىدا (يەكگرتووى
قوتابيان) لەكۆنگرەى پىنجەمى خۆيدا كە لەمانگى ئابى سالى (۲۰۰۵) لەشارى دەۋك

- ۲۰۰۲ پووخانی پژییمی دیکتاتوری به عس له عیراق.

* ۱۰/۴

- ۱۹۳۱ کۆچی دوايي شاعیری لوبنانی (جوبران خلیل جوبران).

- ۱۹۸۵ تیۆرکردنی (عبدالخالق مه عروف) له هه ولیر.

- ۲۰۰۲ ئازادکردنی شاری کهرکوک پاش پووخانی پژییمی سه دام له به غداد.

* ۱۱/۴

- ۱۹۷۶ کۆچی دوايي شاعیری کورد (شیخ مه مدوح بریفکانی)^۱.

- ۱۹۹۰ (گۆرباتشوف)ی سه روکی (یه کیتی سوڤیهت) سیستمی نویی

هیهانی راگه یاند که بووه هۆی هه لوه شانده وهی (یه کیتی سوڤیهت).

* ۱۲/۴

- ۱۹۱۹ دامه زانندی کۆمه لهی گه لان (عصبة الامم).

- ۱۹۴۵ کۆچی دوايي سه روکی ئەمریکی (فرانکلین پۆزفالت).

- ۱۹۵۳ کۆچی دوايي (حه پسه خانی نه قیب) له سلیمانی.

- ۱۹۶۱ چوونی یه کهم ئاده میزاد بو بۆشایی ئاسمان (یوری گاگارین).

گریدرا، کاری پیکهستن و پیکهراوه یی لیک جیا کرده وه و هر له م کۆنگره یه شدا ناوی پیکهراوه که گۆرا بۆ (پیکهراوی گه شه پیدانی قوتابیانی کوردستان).

^۱ - شاعیری کورد (شیخ مه مدوح بریفکانی) له سالی (۱۹۱۱) له گوندی (بادی)ی نزیک شاری (دهۆک) له دایکیوه، بۆخویندن زۆر ناوچهی وهک (بریفکان و سپینداری و نه تروش) گه راوه، شاعیریکی به توانا بووه و هۆنراوهی (دلداری و سوڤیگه ری و سرووشت و نیشتمانپه روهی) هۆنیه ته وه، له نیسانی (۱۹۷۶) کۆچی دوايي کردوه.

— ۱۹۹۴ كۆچى دوايى (پەسول مامەند) ئەندامى مەكتەبى سىياسى (يەككىتى نىشتەمانى كوردستان).

— ۱۹۹۵ (پەرلەمانى باكور) لەشارى (لاھى) پراگەيەنرا.

— ۱۹۹۹ كۆچى دوايى نووسەرى كورد (م. پەئوف ئەحمەد ئالانى).

* ۴/۱۳

— ۱۱۵۴ لەدايكبوونى زاناي كورد (سولتان موزەفەرەدىنى كەوكەبەرى).

— ۱۹۶۶ كۆچى دوايى سەرۆك كۆمارى عىراق (عەبدولسەلام عارف)^۱.

* ۴/۱۴

— ۱۸۶۵ تىرۆركردنى سەرۆكى ئەمىرىكى (ئەبراھام لىنكۆلن).

— ۱۹۰۲ دەرچوونى ژمارە (۳۱) ى پوژنامەى (كوردستان) لەجنىف، كەدوا ژمارە بوو.

— ۱۹۱۲ نقوومبوونى كەشتى (تايئانىك) ى بەرىئانى و خىكانى (۱۵۱۳) كەس.

— ۱۹۸۸ دەست پىكردنى شالۆى بەدناوى ئەنفال لەلايەن حكومەتى پىئشووى عىراقەو، كە بە (پوژى ئەنفال) ناسراو.

^۱ — عەبدولسەلام محەمەد عارف، سالى (۱۹۲۱) لەناوچەى (كەرخ) ى بەغداد لەدايك بوو. سالى (۱۹۴۴) كۆليژى سەربازى تەواوكردوو، بەشدارى شۆرشى چوارەدى تەمموزى (۱۹۵۸) ى كردوو. بۆ پووخانى پوژمى پاشايەتى، لەحكومەتى كۆماريدا بوو بە جىنگرى سەرۆك وەزيران (عەبدولكەرىم قاسم) و وەزىرى ناوڤ، لە ۸ شوباتى (۱۹۶۳) دا كودەتاي كرد بەسەر حكومەتەكەى (عەبدولكەرىم قاسم) داو دەستى بەسەر حوكمدا گرت و بوو بەسەرۆك كۆمارو پلەى سەربازى (موشىرى) پىدرا، بەپووداى كەوتنە خوارەو، ى فرۆكە لەباشورى عىراق لەسالى (۱۹۶۶) كۆچى دوايى كردوو، لەدواى خۆى (عەبدولپەحمان عارف) ى كرايە سەرۆك كۆمار.

- ۱۹۹۵ دەرچوونی پیریاری ژماره (۹۸۶) ی ئهنجومهنی ئاسایش،
ناسراو به پیریاری (نهوت بهرامبهر به خۆراک).

- ۲۰۰۸ (ئهنجومهنی نوینه رانی عیراق) پرۆسه ی به ناو ئه نفا لی گه لی
گوردی به (جینۆساید) ناساند.

۴/۱۵ *

- ۱۹۲۱ کۆچی دوایی (مهحمود پاشای جاف).

- ۱۹۸۰ کۆچی دوایی فهیله سوفی فه ره نسی (جان پۆل سارته ر).^۱

۴/۱۶ *

- ۱۸۸۹ له دایکبوونی هونه رمه ندی کۆمیدی (چارلی چاپلن).^۲

^۱ - سارته ر، فهیله سوف و پۆماننوسی فه ره نسی، سالی (۱۹۰۵) له پاریس له دایک بووه،
سالی (۱۹۲۹) قوتابخانه ی گشتی ناوه ندی ته واو کردووه، سالی (۱۹۳۱) فه لسه فه ی له هامز
خویندووه، سالی دواتر له به رلین خویندویه تی، به که م پۆمانی (هیلنج ۱۹۳۸) بو (کۆمه له
هیرۆکی خۆشه ویستی ۱۹۳۹) ده نگیان دایه وه و بوونه مایه ی ئه وه ی وه کو نووسه ری ک دانی
پیدا بنییت، له کتیبه فه لسه فه یه که یدا (ئه گزیستانسیالیزم و نه بوون - بوون و نه بوون)
(۱۹۴۲)، مه رجه کانی مرۆ سه باره ت به خۆی و جیهان و تاکه کانی تر ئاشکرا ده کات، به که م
رهنامه ی له کتیبه ی کدا به ناوی (په یفان) له سالی (۱۹۶۴) دا بلاو کردۆته وه.

^۲ - (چارلی چاپلن) ناو داری سینه ما، له سالی (۱۸۸۹) له لهنده ن له دایک بووه، باوک و دایکی
ئه کته ری شانق بوون و خۆیشی له سه ره تای ساله کانی ژیا نی به شانۆگه ری ده ستی پیکرد،
چارلی له (۲۱) سالی دا پۆیشته وه بۆ نیویۆرک و هه رله وی ئه نمایه شیکی کۆمیدی دا دره وشایه وه و
له سالی (۱۹۱۳) بۆ به که م جار له فیلمه ی کدا به شداری کرد، له سالی (۱۹۱۸) به هاویه شی
له گه ل چه ند هونه رمه ندیکی به ناویانگ کۆمپانیای (یونایتد ئارتیستز) ی بۆ به ره مه ی پتانی
فیلم دروستکرد، له فیلمه کانی چارلی چاپلن: (ژیا نی سه گی، ۳۵ ملیمه تری ره ش و سپی،
ئالتون، کو په منداله که، چینی بیکار، ده ستکه وتی پۆژانه، سیرک، پۆشنا بی شار)، چاپلن له

- ۱۹۴۸ دامەزئاندى (پىكخراوى ئەوروپى بۇ ھارىكارى ئابوورى).
- ۱۹۸۱ دامەزئاندى (زانكۆى سەلاھەدىن) لەھەولير.
- ۱۹۸۷ كىمىيىبارانى (باليسان و شىخ وەسان) لەلايەن پىژىمى بەسەوہ.
- ۱۹۹۱ دانانى ھىلى (۳۶) بۇ پاراستنى (ھەرىمى كوردستان) لەپىژىمى بەغداد.

- ۱۹۹۳ يەكەم كارى خۆكۆژى لە (ئىسرائىل) ئەنجامدرا.

۴/۱۷ *

- ۱۹۴۶ پۆژى سەربەخۆيى (سوريا) لەفەرەنسا.
- ۱۹۵۲ سەربەخۆيى (كەمبۇدىا) لەفەرەنسا.
- ۱۹۶۶ (عەبدولپەرھمان عارف) بوو بەسەرۆك كۆمارى عىراق.
- ۱۹۹۳ كۆچى دوايى سەرۆكى توركيا (توركۆت ئۆزال).

۴/۱۸ *

- ۱۹۵۵ كۆچى دوايى زاناي بەناوبانگ (ئىنىشتاين)^۱.
- ۱۹۸۰ پۆژى سەربەخۆيى (زىمبابۇى).

فېلمى (دىكتاتورى گەرە) دا دەئىت: (دواى ئەوہى سەرۆك پەلامارى تەواوى گەلانى جېھانىدا پايگە ياند دەيەوى بەناشتى لەگە ئياندا بىزى!).

^۱ - زاناي فېزىيىي ئەمريكى و بەرەگەز ئەلمانى (ئەلبېرت ئىنىشتاين)، لەسالى (۱۸۷۹) لەئەلمانيا لەدايكبووہ، سالى (۱۹۰۲) بوو بەھاوالتى سويسرا، پاش ھاتنى نازىھەكان لەئەلمانيا لەسالى (۱۹۳۳) كۆچى كرد بۇ ئەمريكاو جارىكى تر نەگەرايەوہ بۇ ئەلمانيا خاوەنى (بېردۆزى پىژەمى) يە كە سەلماندى (خىرايى پووناكى جىگىرەو پەيوەندى نىە بەو سەرچاوەى لىوہى دىت يان ئەو كەسەى دەبىينىت)، سالى (۱۹۲۱) خەلاتى ئۆبلى لەفېزىيادا وەرگرتوہ، سالى (۱۹۴۶) بوو بەسەرۆكى گۆمىتەى ھۆشيارى زانىارانى ئەتۆم، لەنىسانى (۱۹۵۵) لەئەمريكا كۆچى دوايى كردوہ.

- ۱۹۸۶ کۆچی دوايى مامۆستا (هيمىن)ى شاعير^۱.

۴/۱۹ *

۱۸۸۲ کۆچی دوايى (چارلس داروين).

- ۱۹۲۴ کۆچی دوايى شاعيرى ئينگليز (بيروئن).

- ۱۹۵۷ کۆچی دوايى شاعيرى كورد (محهمد مههرى) له ئهستهنبول.

- ۱۹۶۳ دامهزاندنى (كۆمهلهى كورد) له لوبنان.

۴/۲۰ *

... ۱۸۸۹ له دايك بوونى سهركردهى نازى (ئه دوئلف هيتلهر).

^۱ - مامۆستا (هيمىن)ى شاعير، ناوى (سهيد محهمد ئه ميينى كوپى سهيد حهسهن شه پھولئيسلام موكرىانى)يه، سالى (۱۹۲۱) له گوندى (لاجين)ى شارى مه هاباد له دايك بووه، هويئندنى فهرمى له مه هابادو خويئندنى ئايينيشى له خانه قاي شىخى بورهان وه رگرتووه، له سالى (۱۹۴۲) بووه ته ئه ندامى كۆمه لهى (ژ.ك) و پاشان (حيزبى ديموكراتى كوردستانى نهران)، له گه ل هه ژار موكرىانى شاعيردا بوونه ته نزىكترين كهس له پيشه وا (قازى محهمد)ى سه رۆك كۆمارى كوردستان، هيمىن وهك شاعيرىكى پياليزمى ره خنه گرى هاته مه يدانى له ده ب، به لام له دواى هاتنى بۆ كوردستان و له دواييدا نيشته جى بوونى له به غداد، بووه شاهيرىكى خامه په نگين، شاعير له هونراوه يه كدا به ناوى (عيشق و نازادى) به سه رهاتى ژيانى ناوا ره بى خوى ده گيرتته وه ده ئيت:

گه ليتم پۆزگارى تال و شيرين پابورد، ناخۆ

مه رگ مه ودا ده دا ديسان ببينم سه رده ميكي تر؟

نه ما (خانى) هه تا چيروكى عه شقى ئيمه دارپۆزى

ده نا هيشتا له كوردستان ده ژين (زين و مه م)يكي تر

(هيمىن) له دواى سه ركه وتنى شوپرشى ئيسلامى نيران گه راپه وه پۆزه لاتى كوردستان و له ورمى نيشته جى بوو، وه گوڤارىكى كوردى به ناوى (سروه) ده ركرد، به رده وام بوو له سه ر گاره پۆزنامه نووسيه كهى تا له ۱۸ى نيسانى (۱۹۸۶)دا هه ر له ورمى كۆچى دوايى كرد.

- ۱۹۴۵ يەكەم (ئەنجومەنى ئاشتى) لە پارىس كرايەوہ.
 - ۱۹۶۹ دەرچوونى يەكەم ژمارەى گۇفارى (پزگارى) لە سەليمانى.

* ۴/۲۱

- ۱۹۱۹ يەكەم شۆرشى (شەيخ مەحمود) دژى ئىنگليز دەستى پىكرد.
 - ۱۹۲۶ ناووسكردنى كچان بۇ يەكەم قوتابخانەى كچان لە سەليمانى.
 - ۱۹۳۸ كۆچى دوايى شاعىرو فەيلەسوفى ئىسلام (د. مەمەد ئىقبالى لاهورى).^۱

^۱ - مەمەد ئىقبالى كورپى نور مەمەدە، لە سالى (۱۸۷۷) لە شارى (سيالەكوت) لە ھەرىمى (بىنجا) لە داىك بوو، چۆتە كۆليزى حكومى لە شارى لاهورو بەشدارى كۆتا تاقىكردنەوہى لە فەلسەفەدا كردووہ (ماستەرى) بە پەلەى بالا (امتياز) وەرگرتووہ، لە ھەمان كۆليزدا بووہ بە مامۆستاي فەلسەفەو زمانى ئىنگليزى، سالى (۱۹۰۵) چووہ بۇ لەندەن و لە زانكۆى (كامبىج) وەرگىراوہ و پرونامەى بالاى لە فەلسەفەو زانستى ئابورىدا وەرگرتووہ، پاشان چووہ بۇ ئەلمانىاو لە زانكۆى ميونخ پرونامەى دكتوراي لە فەلسەفەدا وەرگرتووہ، جارىكى تر گەراوہتوہ بۇ لەندەن و بەشدارى لە كۆتا تاقىكردنەوہى مافناسيدا كردووہ و پەيوەندى كردووہ بە خویندنگاي زانپارى ئابورى و پامپارىوہ لەندەن و لە ھەردوو بابەتەكەدا بۆتە پسپۆرى تايبەتمەندو چەندىن وتارو وانەى لە خویندنگەو چەندىنى تىشى لە زانكۆى كامبىج پيشكەش كردووہ، رۆژھەلاتناسەكان و زانكانى فەلسەفە و ئاين زۆر گىرنگيان بەوانەكانى داوہ، زۆرىنەى بەرھەمەكانى وەرگىرپدراونەتە سەر زمانى ئىنگليزى و فەپەنسى و ئەلمانى و پروسى، سالى (۱۹۳۰) ھەلپژىردراوہ بۇ سەرۆكايەتى (پايتەى ئىسلامى) بۆتە ئەندامى ئەنجومەنى ياسادانان لە بىنجا، و، لە يەكەم وتارىدا بۇ يەكەم جارى بىرۆكەى دامەزراندنى پاكستانى خستوتە پوو، نوپتەرى كۆنگرەى موسلمانان بوو لە كۆنگرەى (المائدة المستديرة) لە سالى (۱۹۳۱) و (۱۹۳۲)، زانكۆى ئەرستو زانكۆى رۆماو زانكۆى سۆرىون و زانكۆى بەحرىت و كۆپى مەلىكى لە رۆما ئاھەنگى رېزىنئانپان بۇ سازكردووہ، ھوت دىوان بە زمانى فارسى و، سى دىوانى بە زمانى ئوردو لە گەل چەند وتارىكى گىرنگىشى بە زمانى ئىنگليزى

- پۆژی گۆی زهوی

- ۱۸۹۸ پۆژی پۆژنامه گهری کوردی به ده رچوونی یه کهم ژماره ی پۆژنامه ی (کوردستان) له قاهره^۱.

هه یه، له ۲۱ نیسانی (۱۹۲۸) کۆچی دوایی کردوه و خه لکتیکی زۆر هاویه شی ناشتنی بوون، زانیان و بیراریان و سه رۆکی ده وله تان وتاریان له باره یه وه خوینده وه. محمه د ئیقبال له و وانانه ی که پیشکشی کردوون ده رباره ی (تازه کردنه وه ی بیرى ئاپینی له ئیسلامدا) زۆر به قولی و به وردی ره خنه کانی له ژیا ری خۆرئاوا و بنه پهرت و جۆری بهر کردنه وه ی ده رخستوه، ئیقبال کۆمه لگه ی ئه وروپایی به وه ناوزه د ده کات که په به رایه تیه کی درپدانه ده بیروینیت، ژیا ره که شیان به هۆی ململانی ئیوان به ها ئاینیه کان و به ها پامیاریه کانه وه یه کلایه نی گیانی خۆی له ده ستداوه، ئیقبالی لاهوری پیی وایه که ژیا ری پۆژئاوا ناتوانی ولاتانی ئیسلامی به خته وه ر بکات و خۆشی ژیا نیان بۆ بگێرته وه، له به رامبه ردا پیی وایه که ئیسلام توانای دروستکردنی باشترین کۆمه لگه ی هه یه و ده توانی ژیا نی کۆمه لایه تی ریکبخت و هه موو گرفته ئابوریه کان لابدوا له ئیوان بیرویا وه پو کردارو گپان و جهسته و مافی تاك و کۆمه لدا بارودۆخی گونجاو دروست بکات... (محمه د علی جهناح) له یه کهم وتاریدا له سالی (۱۹۴۷) داو پاش دامه زانندن ده وله تی پاکستان دانی به وه دانا که بۆچوونه کانی محمه د ئیقبال به ردی بناغه ی ده وله تی پاکستان بوون.

^۱ - کوردستان یه که مین پۆژنامه ی کوردیه، یه کهم ژماره ی له ۳۰ ی ذی القعدة ی (۱۳۱۵) به رامبه ر به ۲۲ نیسانی (۱۸۹۸) له قاهره له لایه ن (میقداد به گ مه دحت به درخان پاشا) وه ده رچوو، ژماره (۳۱) ی کوردستان که دوا ژماره یه له ۶ ی محرم (۱۳۲۰) به رامبه ر به یه کی نیسانی (۱۹۰۲) له جنیف ده رچوو، کوردستان تا ژماره (۲۴) پانزه پۆژ جارێک به وه و له ژماره (۲۵) وه تا ژماره (۳۱) به وه به مانگانه، کوردستان به (۴) لاپه ره ی (۲۵،۵۰ - ۳۲،۵۰ سم) ده رچوو و به زاری کرمانجی ژووو (بۆتانی) و به پیی عه ره بی چاپ ده کرا، که به شی زۆری ژماره کانی له کتیبخانه ی شاری (ماربۆرگ) ی ئه لمانیا پارێزاون.

- ۱۹۹۴ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (يەكگرتوو) زمانخالى
(يەكگرتووى ئىسلامى كوردستان).

- ۱۹۹۴ كۆچى دوايى سەرۆكى ئەمىرىكى (رېچارد نىكسون).

- ۲۰۰۳ (جەى گارنەر) نوينەرى ئەمىرىكا لەغىراق بۇ يەكەم جار لەگەل
بەپرىزان (بارزانى) و (تالەبانى) لەھاوینەھەوارى دوكان كۆبۆھ.

- ۲۰۰۶ لەيەكەم كۆبۆنەوہى (ئەنجومەنى نوينەرانى عىراق) بۇ جارى
دووم بەپرىز (جەلال تالەبانى) بەسەرۆك كۆمار ھەلبىژىردا يەوہ.

* ۲۳/۴

- پۇژى جىھانى كىتب.

- ۱۶۱۶ كۆچى دوايى پۇماننووسى ئىنگلىز (وليام شكسپىر).^۱

- ۱۹۶۲ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (نەجمەدىنى مەلا).^۲

^۱ - (وليام شكسپىر) لەسالى (۱۵۶۴) لەئىنگلتەرا لەدايكبووہ، لەتەمەنى (۱۸) سالىدا
ژيانى ھاوسەرى پىكھىتاوہ و بووہ تەخاوەنى سى مندال، شكسپىر بەھۆى سەرکەوتوويى
لەبوارى نووسىن و نواندندا سالى (۱۵۹۶) حكومەتى بەرىتانىا نازناوى (جىنتلمان) يى
بەخشى، شاكارەكانى برىتىن لە (يۇليۇس قەيسەر، ھاملىت، ئۇتېللو، ماكبېس، شالېن) لە
۲۲ يىسانى (۱۶۱۶) داو لەتەمەنى (۵۲) سالىدا بەنەخۇشى كۆچى دوايى كرد.

^۲ - مامۇستا نەجمەدىن كورپى مەلا غەفورى مەلا غەلى مەلا برايمە، سالى (۱۸۹۸)
لەسلىمانى لەدايكبووہ، لەتەمەنى (۱۴) سالىدا لەھوجرە دەستى بەخويتىدن كردووہ و
پاشان لە قوتابخانەكانى سلىمانى درىژەى بەخويتىدن داوہ، ماوہ يەك لەشارى (پانىيە) بووہ
بەفەرمانبەر، نەجمەدىن مەلا پووناكېرو پۇژنامە نووسىكى بەناوبانگ بووہ و ھاوكارىكى
بەردەوامى پۇژنامەى (ژىن) ي پېرەمېردو (زارى كرمانجى) حسىن حوزنى موكرىانى بووہ،
لايەنىكى گەرە و گرنكى نەم ناودارەى كورد كردنەوہى قوتابخانەى (كەشتى نوح) ە
لەشەقامى سابونگەرانى شارى سلىمانى، كە بۇ ماوہى (۴۰) سالى تەواو بەپىوہى بردووہ و

- ۱۹۹۶ کۆژانی سەرکردەى چىچانى (جەوهر دۆدايف).
- ۲۰۰۷ كۆچى دوايى سەرۆكى پيشووى روسيا (بۇرىس يەلسن).

* ۴/۲۴

- ۱۹۱۹ راپەرىنى (گۆيان) لە زاخۇ دىشى ئىنگلىز.
- ۱۹۷۴ ۋە ۱۹۸۲ كارەساتى بۇمباران و ويرانكردنى قەلادى.
- ۱۹۹۵ كۆچى دوايى مامۇستا (شىخ مەمەدى باليسانى) لە بەغداد^۱.

لە ماوە بەدا نزىكەى (۷) ھەزار كەسى لە نەخویندە وارى پزگار کردووە، مامۇستا نەجمەدىن مەلا بەتەنبايى ژاوە و بەتەنبايىش مردووە، (مامۇستا مستەفا نەرىمان) بەمجۆرە باسى مەدىنى نەجمەدىن مەلا دەكات و دەلى: (مامۇستا نەجمەدىن مەلا لە پۆزى ۱۹۶۲/۴/۲۳ كۆچى دوايى دەكات، بەلام چونكە دەرگاى قوتابخانەكەى كليل دابوو لاشەكەى بۆگەنى كۆردبوو، دوو پشیلەكەشى لە برسە لە نەرمەى سەر و گویى مامۇستا تىریان خوار دبوو، تا لە پۆزى ۱۹۶۲/۵/۵ دا پیتی زانرا، مامۇستا لە پيشدا تەرمەكەى لە كۆردى (مامەيارە) لە تەنىشت ھاوړى دىرىنى خۆى (پیرە مەيردى) شاعیرەو دە نىژىت، ھەرچەندە خۆى وەسپەتى كۆردبوو لە سەر شاخى (نەزمە) بنىژىت، بەلام لە پۆزى ۱۹۷۰/۳/۲ دا، بەوپەرى پزەوہ نەرمەكەى دەگۆزىنەوہ بۆ سەر لوتكەى نەزمە.

^۱ - مەمەد شىخ تەھا شىخ عەلى، سالى ۱۹۱۸ لە گوندى (باليسان)ى نزىك شە قلاوہ لە داىكبووہ، لە تەمەنى (۷) سالىدا دەستى كۆردووە بەخویندن لە دواى ئەوہى دەبىت بە مامۇستا لە ژۆر شوین مامۇستايى و وانەبىژى و وتارىبىژى دەكات، ماوە بەك لە ھەولپۆر كۆپە دەبىت و ماوە بەكيش دەچىتە بيارە و دواتر دەچىت بۆ بەغداد، لە مزگەوتى (حسن البارح) پۆلى زۆرى بىنبوہ، شىخ مەمەد بەككە لە زانا ناودارەكان و خاوەنى چەندىن بەرمەى چاپكراو چاپ نەكراوہ بەزمانى كۆردى و عەرەبى لە بوارەكانى (تەفسىرو فىقھ و پەرەردەيى و شىعو و تار)، لە وانەى كە بەزمانى كۆردى دايناون: (پۆلە پەرەردەى، چراى پوناكى، دەنگى دەروون تەفسىرى سوپەتى نون، چۆن حەج دەكەيت، دەنگى ناو دلەمە تەفسىرى جزمى عەمە، پرسارو وەلام لە سەر رېبازى ئىمامى شافىعى، دەنگى جەوانى).

- ۲۰۰۷ كۆچى دوايى (م. شىخ ئەنۈەر ئىبراھىم) بەرپۈەبەرى گىشتى
پىشۋى پەرۋەردەى سلىمانى لەسالانى (۲۰۰۱-۲۰۰۵).

* ۴/۲۵

- ۱۹۲۰ كۆنگرەى (سان رىمۇ) ياساى داگىركردنى عىراقى لەسەربازى
راستەوخۋە گۆپى بۇ ياساى (ئىنتىداب).

- ۱۹۴۵ دامەزاندنى (رىكخراوى نەتەوہ يەكگرتوۋەكان) لەجنىف.

- ۱۹۵۳ لەبۋارى زانستى بايۋلۋجىدا ترشى (DNA) دۈزرايەوہ.

- ۱۹۷۶ كۆچى دوايى (مەلا ئەسەدى مەحوى) ^۱.

^۱ - مەلا ئەسەدى مەحوى، كۆپى شىخ خالىدى شىخ مەمەدى مەحوى مەلا عوسمانە
سالى (۱۸۹۸) لەگەرەكى (چوارباخ)ى شارى سلىمانى لەدايك بوو، خويئندى حوجرەى لاي
(خواجەفەندى) خويئندوۋە، سالى (۱۹۱۵) چۆتە قوتابخانەى نامادەيى لەبەغداد، لەلاى مەلا
حسنى پىسكەندى ئىجازەى مەلايەتى وەرگرتوۋە، سەرەتا لەمزگەوتى خومخانە و دواترىش
لەخانەقاي مەحوى دەبىتە ئىمام و مودەرىس، سالى (۱۹۳۶) لەگەل چەند پووناكبرىك
(كۆمەلەى بربايەتى) دى داگىركەرى ئىنگلىز دادەمەزىن، مەلا ئەسەدى مەحوى لەسالانى
(۱۹۴۱) بەدواۋە زۇرجار گىرۋەدى گرتن و بەندىخانە دەبى بەتايىبەتى لەبەندىخانەكانى
كەركوك و سلىمانى، سالى (۱۹۴۲) ناچار دەبىت سلىمانى بەجى بەئىلتى و پووبكاتە شارى
سەردەشتى رۆژمەلاتى كوردستان، شاعىر ھۆنراۋەكانى زياتر لەبۋارى خۆشەويستى
نىشتمان و تەسەوفدا بوو، لەكاتى ھەلگىرسانى جەنگى جىھانى دوۋەمدا مەلا ئەسەد ئە
شىعەرەى بۇ ۋەتەن وتوۋە:

ئەترسم ئەى ۋەتەن، لەم جەنگەشا دىل و بى بەش بىن
وہكو دەورى جەمالەت ھەر خەرىكى حىلە و غەش بىن
ئەمان ئەى نەوجەوانىنە، دەخىلە فرسەتە ھەستىن
لەماصەى صولحى عالم، نەلكو ئىمەش خاۋەن بەش بىن

- ۱۹۹۲ کردنهوهی بهشی کوردی رادیۆی دهنگی ئەمریکا^۱.
- ۱۹۹۴ دەرچوونی یهکهەم ژماره‌ی گۆفاری (گولان) له‌هه‌ولێر.

* ۴/۲۶

- ۱۸۹۷ له‌دایکبوونی سه‌رکرده‌ی کورد (جه‌لادەت به‌درخان).
- ۱۹۲۵ له‌سێداره‌دانی (شیخ سه‌عیدی شه‌مزینان).
- ۱۹۳۰ کۆچی دوایی زانای کورد (ئه‌حمەد ته‌یمور پاشا).
- ۱۹۵۰ دامه‌زراندنی (کۆمه‌له‌ی مامۆستایان) له‌هه‌ولێر.
- ۱۹۷۶ دامه‌زراندنی کۆمه‌له‌ی خوێندکارانی کوردستان.

دزی عه‌یبه‌، به‌سه‌ کوشتن، زه‌مانی وه‌حشیه‌ت تاکه‌ی

له‌به‌ر زۆلم و زه‌لاله‌ت، بۆچی ئێمه‌ بیس و پوو‌رەش بین

له‌به‌ره‌مه‌کانی:

- به‌شێک له‌دیوانی (ئه‌سه‌د مه‌حوی) ۱۹۷۰- سلێمانی.
 - عقائد الرحمانیة، ۱۹۴۹- به‌غداد.
 - تحسین البیانیه، ده‌ستنوس
 - شرح علی عقائد الرحمانیه، ده‌ستنوس.
- مه‌لا ئه‌سه‌دی مه‌حوی له‌سالی (۱۹۷۶) کۆچی دوایی کردووه‌و له‌گردی سه‌یوان له‌سلێمانی به‌خاک سپێردراوه‌.

^۱ - پاش شه‌ری که‌نداوی (۱۹۹۱) (کۆنگره‌ی نه‌ته‌وه‌یی کورد) له‌ئه‌مریکا هه‌ولێکی تۆریدا تاتوانی له‌ ۲۵ نیسانی (۱۹۹۲) به‌شی کوردی رادیۆی ده‌نگی ئەمریکا بکه‌وێته‌کار، له‌سه‌ره‌تادا به‌شی کوردی ته‌نها (۵) کارمه‌ندی هه‌بوو، وه‌ ته‌نها (۱۵) خوله‌ک به‌رنامه‌ی هه‌بوو، پاش مانگی تشرینی دووه‌می (۱۹۹۲) ماوه‌ی به‌رنامه‌کان بوون به‌یه‌ک کاتژمێر بوو وه‌ ژماره‌ی کارمه‌نده‌کانیشی (۱۱) که‌س بوون، له‌سالی (۲۰۰۳) ماوه‌ی به‌رنامه‌کان بوو به‌ جوار کاتژمێر، به‌شی کوردی دوو ماله‌په‌ری هه‌یه‌ به‌شه‌په‌ره‌ی لاتینی و پۆنۆسی کوردی.

۴/۲۷ *

- ۱۵۲۱ كۆچى دوايى گەشتىيارى بەناوبانگى جيهانى (ماجهلان)^۱.
- ۱۷۹۱ لەدايكبوونى (ساموئيل مۇرس) داھينەرى تەلەگراف.
- ۱۹۰۹ لابرندى (سوئتان عەبدولھەمىد) لەخەلافەتى عوسمانى.
- ۱۹۶۰ سەربەخويى (توگۇ) لەفەرەنسا.
- ۱۹۹۲ دەرچوونى ياساى چاپەمەنى لەلايەن (ئەنجومەنى نىشتمان كوردستان)ەو.
- ۱۹۹۲ سەربەخويى (ئەريترىا).

۴/۲۸ *

- ۱۹۱۸ ئىنگليزەكان ھەردوو شارۇچكەى (كفرى و خوورماتوو)يا داگيركرد.
- ۱۹۲۷ لەدايكبوونى سەركردەى دىكتاتورى عىراق (سەدام حسين).

۴/۲۹ *

- ۱۹۲۰ يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (پيشكەوتن) لەسليمانى دەرچوو^۲.

^۱ - كەشتى (ئىكتوريا) بۇ يەكەمجار بەدەورى دونيادا گەرا، (فردىناند ماجەلان) پورتوگالى كاپيتانى ئەم كەشتىەبوو، ماجەلان لەسالى (۱۵۱۹) گەشتەكەى دەست پىكرا سى سالى خاياند، سەرەنجام ماجەلان لەو گەشتەيدا كوژراو (۱۸) كەس لەسەرنشيناذ كەشتىەكە يەكەم كەسانىك بوون بەدەورى جيهاندا گەران.

^۲ - (پيشكەوتن) يەكەمىن پۇژنامەى كوردىە كە لەكوردستانى عىراق و بەتايبەت لەسليمانيدا، دواى جەنگى جيهانى يەكەم لەلايەن ئىنگليزەكانەو دەرچوو، (مىجەرسون) حاكىمى سياسى ئىنگليز لەشارى سليمانى سەرنوسەرو سەربەرشتيكارى پۇژنامەكە بى پيشكەوتن پۇژنامەيكى ھەفتانە بوو بەقەبارەى (۲۳*۲۱سم)، يەكەمىن ژمارەى لە ۲۹

- ۱۹۴۵ كۆچى دوايى (مۆسۆلۆنى).

- ۱۹۶۷ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (التاخی) لە بەغداد.

- ۲۰۰۵ مامۇستا (عەلى باپىر) ئەمىرى كۆمەلى ئىسلامى پاش (۲۲)

مانگ زىندانى لەلايەن ئەمىرىكەكانەوہ نازادكرا.

* ۳۰/۴

- ۱۷۸۹ (جۆرج واشنتۆن) بوو بەيەكەم سەرۆكى ئەمىرىكا.

- ۱۸۶۹ (مەدحەت پاشا) كرا بە والى بەغدا.

- ۱۹۲۳ شارى (سلىمانى) كرا بە پارىژگا.

- ۱۹۴۵ (ئەدۆلف ھىتلەر) خۆى كوشت.

- ۱۹۷۳ كۆچى دوايى خۆشئووس (هاشم بەغدادى)^۱.

نېسانى (۱۹۲۰) دەرچووهو بەردەوام ھەموو پىنج شەممەيەك تا ژمارە (۱۱۸)ى لە ۲۷ى لەموزى (۱۹۲۲) بەشپۆەيەكى پىكۆپىك دەرچووه، لەسەرۆى لای پاستى لاپەرە يەكى ھەموو ژمارەكانى پۇژنامەكە لەتەنىشت ناوى پۇژنامەكەوہ نووسراوہ (ھەموو شتىك بۇ پىشكەوتن دەنووسى)

پىشكەوتن پۇژنامەيەكى رەسمى بوو، بەلام لەگشت بابەتەكانىدا تىكەن بەخەم و كاروبارى گشتى، وىزاي ئەوہى بەفراوانى ھەوالى نىوودەولەتى بلأودەكردەوہ كە لەناژانسى پۇيتەرەوہ وەرى دەگرتن، پۇژنامەكە سىياسەتى ئىنگلىزى بەرامبەر بەكورد دەخستەپوو، كەسىياسەتتىك ھوو زۆر بەئىتى بەكورد دەدا...، پىشكەوتن بەھۆى كىشانەوہى ئىنگلىز لەسلىمانى و لەسلىمكردنى كاروبارەكانى بە(شىخ مەحمود) وەستا، لەوہودوا پۇژنامەگەرى تەواو كوردى بەدەرچوونى (بانگى كوردستان) لەدايك بوو.

^۱ / هاشم بەغدادى يەكىكە لەخۆشئووسە بەناوبانگەكانى سەدەى پابردوو، لەسالى (۱۹۲۱) لەبەغداد لەدايكبووہو بەبىباوكى لەلاى باپىرى پىگەىشتوہ، ھەر لەسەرەتاي تەمەنىوہ ھونەرى خۆشئووسى لای (عارف الشىخلى) و (حاجى مەمەد عەلى سابىر) كە بەرەچەلەك كورد بووہو خەلكى سلىمانى بووہ خويندوہ، پاشان چووہتە لای مەلا عەلى فەزلى كە

۱۹۷۵ سەرکەوتنى شوپۇشى قىتنام.

۱۹۹۸ كۆچى دوايى شاعىرى گەورەى عەرەب (نزار قەبانى)^۱.

زانايەكى بەرز بوو ۋە ھاشم لەبارەيەو ۋە دەلتىت: ئەو قوتابىيەى لەنوئىزى بەيانىان دواكە ۋە تبا مامۇستا خەتى بۇ چاك نەدە كەردەو ۋە، ھەمىشە دەست نوئىزى پى ھەلدە گرتىن ۋە يەكەم جار ناوى (اللهى پى دەنووسىن، لەسالى (۱۹۴۳) ئىجازەى خەتى لەلاين ئەو ۋە پى بەخىشرا، ھەرەھا مامۇستا ھاشم لەسالى (۱۹۴۴) بىروانامەى (دېلۇم)ى بەپلەى بالا (ئمتيان) لە (مەھدە تحسىن الخطوط) لەقاھىرە ۋە رگرت، ھەرەھا لەتوركىا لەلاى خۇشنووسى بەناوبانكى عوسمانى (ھامىد ئامىدى) كە كوردىكى خەلكى دياربەكرە، لەسالى (۱۹۵۰-۱۹۵۲) دوو ئىجازەى لەوئىش ۋە رگرت.

مامۇستا ھاشم لەماو ۋە زىانيدا تىوانى (۲۴۳۵) دەستنووس ۋە تابلۇقى ئەسلى ۋە جۇراو جۇر كۆپكەتەو، تەننەت لەسالى (۱۹۶۳) خۇى چوو بۇ قودس بۇئەو ۋە تابلۇكانى خۇشنووس (شەفىق بەگ) لەسەر گومەزى (مسجد الاقصى) ببىنى ۋە وئىنەيان بگرى، لەكارە گرنگەكانى پازاندنەو ۋە مزگەوتەكان بوو لەوانە: (مزگەوتى ھەيدەرخانە، شىخ عەبدولقادىرى گەيلانى، محمود البنىە)، لەكوردستانىش (مزگەوتى عبدالله لوتفى ۋە سەردەرگای مزگەوتى خانەقا) لەسلىمانى.

^۱ - نزار قەبانى، شاعىرىكى بەناوبانكى عەرەبەو سالى (۱۹۲۳) لەدېمەشق لەدايكبوو ۋە، سالى (۱۹۴۴) كۆلېزى ماف (حقوقى) لەدېمەشق تەواو كىردو ۋە، پاشان كارى دېلۇماسى لەقاھىرە ۋە ئەنقەرە ۋە ئەندەن ۋە مەدرىدو پەكەن) كىردو ۋە، لەسالى (۱۹۶۶) وازى لەكارى دېلۇماسى ھىناو ۋە خانەيەكى بىلوكردنەو ۋە دامەزاندو ۋە خۇى تەرخان كىردو ۋە بۇ بوارى شىعەر، ۋە تىوانى (۴۱) كۆمەلە شىعەر بىلوكەتەو ۋە، كەيەكەمىان (قالت لى سامراء) بوو لە (۱۹۴۴)، سالى (۱۹۶۷) شىعەرەكانى قەبانى كۆپانى بەسەردا ھات لەشىعەرى خۇشەوئىستىو ۋە بۇ شىعەرى سىياسى ۋە بەرەنگارىبوونەو ۋە (ھوامش على دفتر النكسة) بىلوكىردەو ۋە، لەگرنگىترىن بەرەمەكانى: (قصتي مع الشعر)، (طفولة نهد)، (ثلاثية أطفال الحجاره)، (يوميات امرأة لامبالية).

مانگی ئايار (مايو)

* ۵/۱

- ۱۸۸۶ پۆزى كرىكارانى جيهان^۱.
- ۱۹۵۱ خۇمالىكرىنى پالىئوگه كانى نەوتى عىراق.
- ۱۹۵۹ دەرچوونى پۆزنامەى (ئازادى) لە كەركوك و بەغداد.
- ۱۹۹۴ شەرى ناوخۇ لەنيوان (يەكيتى و پارتى) دا ھەلگىرسا.
- ۲۰۰۶ كۆچى دوايى ھونەرمەند (ئازاد خانەقىنى) لەسلىمانى.

* ۵/۲

- ۱۵۱۹ كۆچى دوايى شىۋەكارى جيهانى (ليوناردۇ داڧنشى)^۲.

^۱ - لە ۱۱ ئايارى (۱۸۸۴) خۇپىشاندانىكى كرىكارى لەشارى (شىكاگۇ) پوويدا، تيايدا داواى (۸) سەعات كاريان دەگرد لەپۆزىكىدا، لەم خۇپىشاندانەدا چەندىن كرىكار گيانيان لەدەستداو پاشانىش ئەم يادە كرا بەپۆزى پىشتگىرى كرىكاران، لەسەرەتاي سالى (۱۸۸۶) دا (فېدېرالىەتى ئەمريكا بۇ كار A.F.I.)، پۆزى يەكى ئايارى كرده پۆزىكى جيهانى بۇ داواكرىنى ديارىكرىنى كاتى كاركرىنى پۆزانە بۇ (۸) سەعات، لەيەكى ئايارى (۱۸۹۱) لەخۇپىشاندانىكى كرىكارى لەفەرپەنسادا چەندىن كرىكار گيانيان لەدەستدا، لەسالى ۱۹۱۹ دا بپياردرا كاتى كاركرىنى پۆزانەى كرىكاران بە (۸) سەعات ديارى بكرىت، پاشان لەسالانى (۱۹۴۷-۱۹۴۸) لەفەرپەنسا بپياردرا پۆزى يەكى ئايارى ھەموو سالىك بكرىتە پۆزى پشودانى فەرمى.

^۲ - ليوناردۇ داڧنشى لەسالى (۱۴۵۲) لە (فلورەنسا) لەدايكبوو، سالى (۱۴۷۲) دا دەبيتە ئەندام لە سەندىكاي وىتتەكيشان لەفلورەنسا، لەسالى (۱۴۸۲) زمانى لاتىنى دەخويتىت و ھاكىمى ميلانو بانگەيتىشتى دەكات بۇ ميلانو ھەفدە سال لەوى دەمىنيتتە ھەو دەبيتە

- ۱۹۴۱ شۆرشى پەشىد عالی گەیلانی لە عێراق.
 - ۱۹۵۶ دامەزراندنی ئیستگەى تەلەفزیۆنى لە بەغدا.
 - ۱۹۶۷ كۆچى دواىى (عاجزى شاعیر).
 - ۱۹۹۹ رېگرتن لە (مەپوھ قاواقچى) ئەندامى پەرلەمانى تورکیا
 - لەچوونەژوورەوھى بۆ ناو ھۆلى پەرلەمان لەبەر سەرپۆشى سەرى.
- * ۵/۳

- پۆزى جیھانى ئازادى پۆژنامەگەرى.
- پۆزى خۆر.
- ۱۴۸۱ كۆچى دواىى سولتانى عوسمانى (محەمەد فاتىح)^۱.

وینەكیش و ئەندازیارى كۆشك، لیۆناردۆ لەسالى (۱۵۰۴) تابلۆى (مۆنالیزا)ى كیشاوھە كەبووھ جینگەى تویژینەوھ لای ھونەر دۆستان و زاناو تویژەرھ ھونەرپەكانى جیھان، جىسى نامازپە داڤنشى جگە لەوینەكیشان، سەرقالى نووسین و تویژینەوھ بوو لەبوارەكانى (بىناسازى و مېكانىك و تویكارى مرقۆڤ و ئازەل)، ژمارەى تابلۆكانى لیۆناردۆ كەمن و لەھەڤدە تابلۆ تێناپەریت.

^۱ - سولتان (محەمەد فاتىح) نازناوى (فاتىح)ى ھەلگرتووه، ئەویش بەھۆى پزگارکردنى شارى قوستەنتىپە (ئەستەنبول)ى ئیستا، سولتان ھەر لەمنداڵپەوھ بەھۆى پزىنماى مامۆستاكەپەوھ ھەزى بەئەنجامدانى ئە و كارە دەکرد، بۆپە پلانئىكى سەربازى زۆر سەپىرى بەكارھێنا، ئەویش بەوھى كەشتىپە سەربازپەكانى لەسەر تاپەو پېچكەى تاپبەت پاكېشا بەناو شاخ و دۆلداو لەلایكەوھ ھېرشى كرد بۆ سەر قەلاكانى قوستەنتىپە كەھەرگىز ھسابیان بۆ نەكردبوو و سەرەنجام فەتھى كرد، سولتان بەھەمان شتپوھ لەماوھى (۳۰) سالى ھوكمەكەپدا و لاتى (سەپ و یۆنان و بۆسنە)شى فەتھى كرد، ئىتالىپەكان لەپلانگىرپدا بوون بۆئەوھى سولتان محەمەد فاتىح شەھىد بكەن، ئەویش دواى ئەوھى كە سولتان بەنیازبوو دواى (قوستەنتىپە) فەتھى (پۆما)ش بكات، بۆپە لەرېگەى پزىشكئىكى ئىتالىپەوھ كەبەرپالەت بووبووھ موسلمان و خۆى ناو نابوو (پەعقوب)و لەئەستەنبول ناوبانگى

- ۱۹۳۸ لەدايکبوونی زانای میسپری (د. عومەر عەبدولپەرەمان).
- ۱۹۴۳ دەرچوونی یەکەم ژمارەى گۆڤارى (پۆژا نوێ) بەپهتی لاتینى لەلایەن (کامەران بەدرخان)هوه.
- ۱۹۸۲ پرودانى خۆپيشاندانى قوتابییانى زانکۆى سه‌لاحه‌دین.
- ۱۹۸۸ هێرشى به‌ناو ئەنفالى (۳) بۆ (چه‌مه‌مال و دوکان).
- ۱۹۹۷ دامه‌زاندنى (یه‌کیتی ئافره‌تانى ئاشوورى).
- ۱۹۹۹ کۆچى دوايى (د. عوسمان محەمه‌د مسته‌فا) سه‌رۆکى به‌شى ليزيا له‌زانکۆى سه‌لاحه‌دین.

* ۵/۴

- پۆژى هاتوچۆى جيهانى.
- ۱۹۹۰ سه‌ربه‌خۆيى ولاتى لاتيفيا^۱.

دەرکردبوو، سولتانی دەرمانخوارد دەرکرد به‌وه‌ی که کم کم ژه‌هرى دەرکرده خواردنه‌که‌یه‌وه، پاشان که زانیان سولتان به‌نیازه هێرش بکاته سه‌ر ئیتالیا، داوایان له‌پزیشکه‌که‌ کرد که ژه‌هره‌که‌ زیاد بکات، وه‌ له‌ئەنجامدا سولتان له‌ماوه‌یه‌کى که‌مدا شه‌هید بوو، پاشان له‌پێى سه‌فاره‌تى ئیتالیاوه‌ له‌ئەسته‌نبول هه‌واله‌که‌ گه‌يشته ئیتالیا، که‌ له‌نامه‌یه‌کدا نووسیبوی: (هه‌لۆی گه‌وره‌ مرد)، پاشان له‌هه‌موو ئه‌وروپادا به‌فرمانى پاپا که‌نيسه‌کان سى رۆژ زه‌نگى شاديان لێدا.

^۱ - (کۆمارى لاتيفيا)، پايتەخته‌که‌ى (پيگا) يه‌و پووبه‌ره‌که‌ى (۶۴,۵۸۵ کم ۲) يه‌و له‌م پووه‌وه (۱۲۰) هه‌مين ولاتى جيهانه، ژماره‌ى دانيسنه‌توانه‌که‌شى (۲,۴۷۲,۰۰۰) که‌سه‌و له‌م پووه‌وه (۱۳۴) هه‌مين ولاتى جيهانه، سيستمى فه‌رمانه‌وايى کۆمارى فره‌هيزيبه‌ له‌گه‌ل يه‌ک نه‌نجومه‌نى ياسادانان، لاتيفيايى (۵۷,۸٪) يه‌ر هه‌گه‌زى ئه‌و ولاته‌يه‌ له‌گه‌ل (۲۱٪) يه‌ پوسى و چه‌ند که‌مینه‌يه‌کى تر، پرۆتستانت لوترى (۶۵٪) يه‌ ئايينى خه‌لکى ولاته‌و له‌گه‌ل که‌مینه‌ى نه‌رسۆزۆکسى پوسى و کاسۆليک، زمانى فه‌رمى ده‌وله‌ت (لاتيفيايى) يه‌و دراوى ولات (لاتس) ه.

* ۵/۵

- ۱۸۱۸ لەدايکبوونی کارل مارکس.
- ۱۸۲۱ کۆچی دوايي (ناپليۆن پۆناپارت)^۱.
- ۱۹۲۱ کۆچی دوايي (برزگرين) داهينهري کاميراي سينه مایي.
- ۱۹۸۹ کۆچی دوايي (عه دنان خه يروئلا).
- ۲۰۰۰ (ئەحمەد نەجدەت سیزەر) بوو بەسەرۆک کۆماری تورکیا.

* ۵/۶

- ۱۸۶۱ لەدايکبوونی فهيله سووفی هیند (تاگور).

^۱ - (ناپليۆن پۆناپارت)، ناسراو بە ناپليۆنی يەكەم، سالی (۱۷۶۹) لەشاری (ئەجاکيسۆ) سەر بە گۆرسنيكا لەدايکبووه، لەسالی (۱۷۸۵) و لەتەمەنی (۱۶) سالیدا کۆلیژی تەواو کردووه و بووه بەئەفسەری سوپای فەرەنسی، سالی (۱۷۹۳) پلەي (ژەنەرالی) وەرگرت سالی (۱۷۹۶) بوو بەسوپا سالاری لەشکری فەرەنسا لەئیتالیا، سالی (۱۷۹۸) میسری داگیرکردو سالتیک دواتر میسری بەجێهێشت و گەرایهوه بۆ فەرەنساو پزیمی کونسولانی پیکهتینا و خۆی بووه کونسولی يەكەم، سالی (۱۸۰۴) لەبەر هەلۆیستە شوپشگێریه کانی ناوئارا بە (ئیمپراتۆری فەرەنسا).

ناپليۆن سالی (۱۸۰۸) فەرەنسا ی گێژدە ی جەنگیکی دووردریژ کرد لە (ئیبیریا)، لاساری گەورەتری ئەو بوو هێرشێ کردە سەر پروسیا لەسالی (۱۸۰۷)، سالی (۱۸۱۴) بەهۆی یەكگرتنی زۆریه ی دەولەتە زەهێزه کانی ئەوروپا و پوسیا، ناپليۆن و ئیمپراتۆریه تەكە ی پویان لەدارمان کرد، ناپليۆن لەهەمان سالی دوورخرایه وه بۆ دوورگی (ئەلبا) لەكە ناره کانی ئیتالیا، لەسالی (۱۸۱۵) هەلەات و گەرایه وه بۆ فەرەنسا و بەرێزه وه پێشوازی لیکرا، وه بۆماوه ی (سەد) پزژ دەسەلاتی گرتە وه دەست، بەلام چاریکی تر لەلایەن دەولەتانی ئەوروپا وه لەدەسەلات دوورخرایه وه دەست بەسەرکرا لەدوورگی (سانت هیلانە) لەباشووری ئوقیانوسی ئەتلەسی، هەر لەوی لەسالی (۱۸۲۴) کۆچی دوايي کرد.

- ۱۹۳۲ کۆچی دوايي نوسهرو پۆژنامه نووسی کورد (حسین نازم)^۱.
- ۱۹۶۷ دەرچوونی ژماره یهکی پۆژنامهی (برایهتی) له بهغدا.
- ۱۹۸۸ شالای ئهنگالی شارۆچکهی (تهق تهق) دهستی پیکرد.
- ۲۰۰۳ (پۆل بریمه) بوو به فرمانهروای مهدهنی ئهمریکا له عیراق.

* ۵/۷

- ۱۹۶۵ کۆچی دوايي (قانع)ی شاعیر^۲.
- ۱۹۸۷ کۆچی دوايي چیرۆکنووس (مههمه مه ولود مههم).

^۱ - (حسین نازم)، سالی (۱۸۷۱) له دایکبووه، وهک به پێوه بهری ناحیه و قایمقام کاری کردووه، سهرباری کوردی، زمانی فارسی و تورکی به باشی زانیوه، له کاتی بزوتنه وه که ی شیخ مهحموددا پاوێژکاری شیخ بووه، له سالی (۱۹۲۴) بووه سهرنووسهری پۆژنامهی (نومیدی نیستیقلال) تۆرگانی حکومهته که ی شیخ مهحمود، سه ره رشتی پۆژنامهی (ژیان)ی کردووه که شماره وانی سلیمانی ده ری ده کرد، تا سالی (۱۹۳۲) که کۆچی دوايي کردووه.

^۲ - شاعیری کورد (قانع)، ناوی مههمه دی کوپی شیخ قادری شیخ سه عیدی نۆلاشه، له ۱۸۹۸/۹/۱۵ له گوندی (پیشینی)ی شاره زوور له دایکبووه، پاش (۴۰) پۆژ باوکی کۆچی دوايي ده کات و تازه پی په وکه ده بیته دایکیشی کۆچی دوايي ده کات، پاش ئه وه (ئاغا سهید هسینی چۆپی) ده بیاته لای خۆی نازی ده کیشیت و ده ینیتریت بۆ حوجره، لیره وه سه ره تای خوینده واری و فه قییه تی قانع ده ست پیده کات، وهک خۆی ده لیت:

هه زار په حمهت له ئارامگامی به رزی سهیدی (چۆپی)

که منداڵ بووم به لوتفی خۆی مه ساری ژینمی گۆپی.

قانع له سه ره تای ته مه نی لاویدا تووشی نه خۆشی ته نگه نه فه سی ده بیته و تادیت لیتی زیاد ده کات، هه ر به و نه خۆشیه له ۱۹۶۵/۵/۷ کۆچی دوايي ده کات و له گۆرستانی (شیخ هه بدول په حمان) که ده که ویته رۆژئاوای گوندی (له نگه دی)ی ناوچه ی شلیر به خاک ده سپێریت.

۱۹۸۸ دامەزاندنى (بەرەى كوردستانى) لەلايەن (ى.ن.ك) و (پ.د.ك) و (ح.ش.ع) و (پ. گەلى ديموكراتى كوردستان) و (حزبى سۆسياليسىتى كوردستان).

۱۹۹۵ (جاك شيراك) بوو بەسەرۆكى فەرەنسا.

۲۰۰۷ (نيكولا ساركوزى) بەسەرۆكى فەرەنسا ھەلبەردرا، لە (۵/۱۶) سويندى ياساى خوارد.

۲۰۰۸ (ديمتري ميدفيديف) بوو بەسەرۆكى روسيا.

۵/۸ *

پوژى جيهانى نەخۆشى (تالاسيميا) ^۱.

۱۹۵۴ دامەزاندنى (يەكيتى تۆپى پىي ئاسيا).

۱۹۸۸ ھيرشى ئەنفالى چوار بۆ ناوچەكانى (كۆيەو كەركووك).

۵/۹ *

۱۹۴۵ كۆتايى ھاتنى جەنگى دووھى جيهانى.

۱۹۸۷ راپەرپىنى جەماوهرى شارى رەواندز دژ بە پزىمى بەعس.

^۱ - تالاسيميا (Thalassemia)، نەخۆشەيەكى كەم خويندە بريئە لەكەموكۆپى لەبەرەمھيتانى (ھيموگلوبىن)، لەچەشنە ناتەواويەكى بۆ ماوھى لەباوانەو دەگۆيزدەوھ بۆ نەوھكان، نيشانەكانى: كەم خويندەكى سەخت و توند، لەگەل زەرد ھەلگەپان و لاوازبەون، ماسولكەكان شل و خاودەبن و نەخۆشەكە تووشى زەردوويى و زەرد ھەلگەپانى پىست دەبىت، بەھۆى ھەلئاوسانى جگەر و سېل لەمنداڵا نەخۆشەكە تووشى بازەلە دەبىت و لەئەنجامى شىوانى مۆخى ئىسك، دەموچاوى منداڵەكە شىوھى منداڵىكى مەنگۆلى درىژ بووھوھ وەردەگرت.

- ۱۹۹۱ کۆچی دوایی پۆماننوسی کورد (په حیمی قازی) ^۱.
 - ۲۰۰۷ ته قینه وه یه کی گه وره له بهردهم (وه زاره تی ناوخو) له هه ولیر
 پوویدا.

۵/۱۰ *

- پۆژی له دایکبون.
 - ۱۹۶۶ کۆچی دوایی مهلا کاکه چه مهی سیف الله.
 - ۱۹۶۱ دامه زانندی رادیوی دهنگی کۆماری مه هاباد له شار ی مه هاباد.
 - ۱۹۷۱ ده رچوونی پۆژنامه ی (دهنگی فلاح).

۵/۱۱ *

- ۱۹۹۸ کۆچی دوایی شاعیر (مهلا مه سعود بی بهش).

۵/۱۲ *

- پۆژی په رستیارانی جیهان.
 - ۱۹۶۶ بلابوونه وه ی پۆژنامه ی (هاواری کوردستان) له مه هاباد.
 - ۱۹۷۲ کۆچی دوایی سیاسی تهمداری کورد (شیخ له تیفی چه فید).
 - ۱۹۷۶ کۆچی دوایی (ئیسما عیل چه قی شاوه یس).

^۱ - د. په حیمی قازی، نامۆزای (پیشه و قازی چه مه مه ده)، په که م نووسه رو پوونا کبیری کورده که نامه ی دکتۆراکه ی بۆ باسی میژووی کورد ته رخا ن کردوه، له (باکو) ی پایته ختی نازه ربایجان ی شۆره وه ی پیشکه شی زانکۆی (کیرۆف) ی کردوه، جگه له وه گه لێ کتیب و وتاری به نرخی له باره ی میژووی سیاسی کورده وه نووسیوه، هه روه ها پۆمانی (پیشمه رگه) ی له سالی (۱۹۶۱) بلابو کرده وه، که به یه که م پۆمانی میژووی کوردی داده نریت، که خه باتی سهخت و پۆلی چه وساره کانی کورد پیشان ده دات، له مانگی ئایاری (۱۹۹۱) کۆچی دوایی کردوه.

- ۱۹۹۹ کۆچی دوايى زاناي پايه بهرز (م. مهلا عوسمان عهبدولعهزىن)

۱ - مامۇستا مهلا عوسمان كوپى مامۇستا مهلا عهبدولعهزىن، سالى (۱۹۲۲) له گونده، (پرييسى سهرووى) ناوچەى نه وپۇلى نزيك شارى هه له بجه له دايك بووه، به مندالى لاي باوم دهستى كر دووه به خوئيندن و له سهر دهستى مامۇستا مهلا صالحى گه وره نيجهزەى مه لايتم وهرگرتووه، سالى (۱۹۵۴) له گه له مامۇستا مهلا صالحى گه وره به كه م ئه لقهى كۆمه لهم بريانى موسلمان له هه له بجه دروست ده كەن، له سالى (۱۹۵۹) به بريارى حكومهتى عهبدولكريم قاسم له گه له مامۇستا مهلا صالحى گه وره مامۇستا مهلا عومەرى برايىم كۆمه ليك سه رۆك عه شيره تى ناوچه كه بۆماوهى نو مانگ له (ناسرپه) دهست به سهر ده كرتىم سالى (۱۹۷۴) سهردانى سهعوديهى كر دووه و چارى به مه ليك فهيسه لى پادشاهى سهعود كه وتووه، سالى (۱۹۷۷) بۆماوهى ده مانگ زيندانى ده كرتىم، سالى (۱۹۸۷) به شدارى پابه پىنى جه ماوهرى هه له بجه و شاره زوور ده كات دژ به پزىمى به عس، پاشان ئاوارهى ئىير ده بيت و هر له وساله دا له گه له ژماره يه كى زۆر له زانايان و خه لكى كوردستان (بزوتنه وه ئىسلامى كوردستان) داده مه زرينن و خويشى ده بيت به پابه رى گشتى بزوتنه وه كه، سالى (۱۹۹۱) به شدارى پابه پىنه جه ماوه ريه كهى خه لكى كوردستانى كر دووه كه له به هارى ئه ساله دا دژ به داموده زگاكانى پزىمى به عس له كوردستاندا به رپاكر، له هه له بژاردنى سالى (۱۹۹۲) له گه له به پزىان (مه سهعود بارزانى) و (جه لال تاله يانى) و (د.مه حمود عوسمان) دا به پالتووراوانى پابه رى بزوتنه وهى پزگارىخوازى كورد ديارى ده كرتىم، مامۇستا مهلا عوسمان به شدارى چه ندين كۆرو سيمنارى هه رىمى و نيوده و له تى كر دووه و پۆلىكى له بهر چاوى هه بووه له ناساندنى كيشه ي گه لى كورد به ولاتانى ئىسلامى و گه لانى دنيا، پۆزى ۱۲/۵/۱۹۹۹ له شارى ديمه شقى پايته ختى سوريا كۆچى دوايى ده كات و له پزيره سمىكى جه ماوه رى فراواندا تهرمه كهى ده هينرته وه كوردستان و له گۆرستانى (گولان) له هه له بجهى شه هيد به خاك ده سپىزدرت، له بهر هه مه كانى مامۇستا مهلا عوسمان:

- ته فسيري قورئانى پيرۆز له (۱۵) بهر گدا.

- كتيبى (الاسئلة والاجوبه فى اصول الفقه).

- وهرگىرپانى به شىكى زۆر له فه رموده كانى (صحيح البخارى).

- علوم القرآن.

۱۹۳۶ کۆچی دوايى زاناي هەلکەوتوو (شیخ عومەرى قەرەداغى)^۱.
 ۱۹۸۷ راپەرینی هەلەبجەو شارەزور دژی راگواستنی گوندهکانی
 شارەزور.
 - ۱۹۹۵ کۆچی دوايى (م. احمد محمد ملط) جیگری راپەری گشتی
 گۆمەلی برایانی موسلمان.

^۱ - (ئین قەرەداغى) یان شیخ عومەرى خانەقا، ناوی شیخ عومەر شیخ محەمەد ئەمین
 شیخ مەعروفى غەفارى مەردۆخىیە، سالی (۱۸۸۶) لەسلیمانی لەدایکبوهو لای مامۆستا
 مەلا حسینی پەیسکەندی و مامۆستا شیخ نەجیبی قەرەداغى خویندویەتی، تامەرزوی
 مامۆستا بۆ زانست بەرپادەیک بووه کەسەرەپای ئەو ی بەچاکی لەزانستەکان ئەو
 سەردەمەدا شارەزابوو، لای زانای جەبرزان (عیرقان ئەفەندی) یش حساب و ئەندازەو
 جەبرو فەلەک و میقات و ئورستولابی خویندوو، ئیجازە ی عیلمی لای مامۆستا شیخ
 نەجیبی قەرەداغى وەرگرتوو، ئین قەرەداغى لەگەڵ وانەوتنەو دا قەلەمەکی بەپرشت
 بووه بەرەمی نۆدی لەشیو ی مەتن و شەرح و حاشیەکاندا پیشکەش کردوو، سالی
 (۱۹۲۳) پاش نۆژەنکردنەو ی مزگەوتی خانەقای مەولانا لەو مزگەوتە نیشتەجی بووهو
 زیاتر سەرقالی فتوادان و وانەبیژی و کاروباری موسلمانان بووه، لەمەمان کاتدا ناویانگی
 بەجیهانی ئیسلامیدا بلابۆتەو، هەریۆیە زاناو موفەسیری گەورە ی میسری (محەمەد
 پەشید پەزا) لەسالی (۱۹۳۰) دا کۆپەکی کتیبی (الوحي المحمدي) یەکی خۆی بۆ دەنیری
 تا هەلبەسەنگینیت، ئەویش پەسەندنامە یەکی جوانی بۆ دەنوسی، کە لەوکتیبەدا
 لەژێرناونیشانی (کتاب علامة الاكراد الشيخ عمر القرداغي المدرس بکردستان العراق في بلدة
 السليمانية) لە لاپەرە (۲۵۵) چاپی سینیەمی ئەم کتیبەدا بلابوکراوەتەو، ئین قەرەداغى
 نووسراوەکانی لە مەتن و شەرح و حاشیەکان زیاد لە (۲۰) نووسراو دەبیت، لە ۱۳/۵/۱۹۳۶
 لەشاری بەغداد کۆچی دوايى کردوو و لەگۆرستانی (گردی سەیوان) لەسلیمانی بەخاک
 سپێردراو.

- ۲۰۰۸ کۆچی دوایی (سه‌عد عەبدوللا ئەلصوباج) ئەمیری پیشوو
(کویت).

* ۵/۱۴

- ۱۸۱۱ سەربەخۆیی پاراگوای لەئیسپانیا.

- ۱۹۹۹ کۆچی دوایی زانای ناودار (شیخ عەبدولعەزیز بن باز).

* ۵/۱۵

- پۆژی جیهانی خیزان.

- ۱۹۳۲ دەرچوونی یەكەم ژمارەى گۆفاری (هاوار) لەشام.^۱

- ۱۹۴۸ دامەزراندنی دەولەتی ئیسپرائیل.

- ۱۹۵۴ دەرچوونی یەكەم ژمارەى گۆفاری (هەتاو) لە هەولێر.

- ۱۹۶۲ دامەزراندنی (یەكیتی مامۆستایانی كوردستان).

* ۵/۱۶

- پۆژی گۆپی بەكۆمەل لەعێراق.

- ۱۴۰۶ کۆچی دوایی زانای بەناوبانگ (ئین خەلدون).

^۱ - (میر جەلادەت بەدرخان) كەسەرۆكى (كۆمەڵەى خۆبەوون) بوو، بوو خاوەن ئیمتیا، دەرکردنی گۆفاری (هاواری) وەرگرت و یەكەم ژمارەى لەپۆژی ۱۹۳۲/۱/۱۵ دەرکرد، ها لەسالی یەكەمیدا (۲۰) ژمارەى ئی دەرچوو و نەم ژمارانەو لەگەڵ سێ ژمارەى سا دووهمیدا بەبیتی هيجائی و لاتینی چاپ كراون، لەژمارە (۲۴) وە هەمووی تەنها لاتینیە. هاوار تا ئەوكاتە بەتەمەنتەین گۆفاری كوردی بوو كە یانزە سال ژیاو تا ۱۹۴۳/۸/۱۵ (۷) ژمارەى ئی دەرچوو.

۱۹۱۶ رېځه وتننامه‌ی (سایکس بی‌کۆ) له نیوان (به‌ریتانیا و فه‌رهنساو پوسیا) دا ئیمزاکرا^۱.

- ۱۹۲۳ داگیرکردنه‌وه‌ی سلیمانی له لایه‌ن ئینگلیزه‌کانه‌وه.

- ۱۹۹۲ پانزه‌هزار موسلمان له (واشنتۆن) ی پایته‌ختی ئەمریکا هۆپیشاندانیکیان سازکرد بۆ پشتگیری له موسلمانانی بۆسنه‌وه‌رسک.

- ۱۹۹۶ کۆچی دوا‌یی (د. فازل قه‌فتان) له ئەلمانیا.

* ۵/۱۷

- ۱۹۷۱ کۆچی دوا‌یی زانای کورد (شیخ مسته‌فای قه‌رده‌اغی)^۲.

- ۱۹۹۱ کۆچی دوا‌یی نووسەر (فاتیحی مه‌لا که‌ریمی موده‌پرس).

- ۱۹۸۷ (پاپه‌رینی په‌واندن) وه‌ک دریزه‌دانیک به‌پاپه‌رینه‌که‌ی هه‌له‌بجه.

- ۱۹۹۴ کۆچی دوا‌یی (حه‌سه‌ن کویستانی) ئەندامی سه‌رکردایه‌تی (په‌کی‌تی نیشتمانی کوردستان).

^۱ - رېځه‌وتننامه‌ی سایکس بی‌کۆ له‌بهره‌تدا رېځه‌وتننامه‌یه‌کی نه‌ینی بوو له‌سالی (۱۹۱۶) له‌نیوان (به‌ریتانیا و فه‌رهنساو پوسیا) دا مۆرکرا، بۆ‌ئوه‌ی له‌دوا‌ی جه‌نگی په‌که‌می جیهانی ئیمپراتۆریه‌تی عوسمانی له‌نیوان خۆیاندا دا‌به‌ش بکه‌ن، به‌پیتی رېځه‌وتننامه‌که‌ زۆریه‌ی هاکی ئیستای کوردستانی عیراق و سوریا بۆ فه‌رهنساو کوردستانی ئیستای تورکیاش بۆ پوسیا، دوا‌ی ئه‌وه‌ی پوسیا له‌په‌مانه‌که‌ کشایه‌وه به‌ریتانیا به‌شه‌که‌ی فه‌رهنسای له‌ویلایه‌تی موسل داگیرکرد، به‌پیتی ئه‌م رېځه‌وتننامه‌یه‌ ولاتانی ئیمپریالیزم توانیان یاری به‌چاره‌نووسی کورد بکه‌ن و بیخه‌نه ژێر ده‌ستی خۆیان، دوا‌ی شوێرشێ به‌لشه‌فی پوسیا له‌رېځه‌وتنه‌که‌ کشایه‌وه و حکومه‌ته‌ تازه‌که‌ی سۆقیه‌ت رېځه‌وتننامه‌که‌ی به‌هه‌موو جیهان راگه‌یاند.

^۲ - شیخ مسته‌فای شیخ نه‌جیبی قه‌رده‌اغی، زاناو شاعیر و نیشتمانی په‌روه‌رێکی کورده‌، سالی (۱۸۹۱) له‌شارۆچکه‌ی قه‌رده‌اغ له‌دایکبووه‌، له‌سالی (۱۹۱۲) ه‌وه‌ خه‌ریکی وانه‌ و تنه‌وه‌ بووه‌ چه‌ندین زاناو مه‌لا لای ئه‌و خۆیندویانه‌و ئیجازه‌ی زانستی شه‌رعیان وه‌رگرتوه‌.

۱۷_ ۱۹/۵/۱۹۹۷ پاش زنجیره يهك سهرکه وتن هیزه كانى (لوران كاييلا) كوتاييان به دهسه لاتى (۳۲) سالى (مؤبوتؤسيسيكؤى سهرؤكى زائير هيناو كاييلا بوو به سهرؤكى نهو ولاته و ناوى ولاته كهى گؤريه وه بؤ ناوه كؤنه كهى (كؤمارى كؤنگؤى ديموكراتى).

۲۰۰۴ تيرؤركردنى (عيزه دين سه ليم) سهرؤكى دهورى (نه نجومه نى حوكم) له شارى به غداد.

۲۰۰۸ (نيچيرقان بارزانى) سهرؤكى حكومه تى ههريم له لايه ن كؤليزى (واشنتون ئاند جيفرسون) له نه مريكا دكتوراي فخرى پي به خشرا.

۵/۱۸ *

پؤزى جيهانى موزه خانه.

۱۴۵۳ كؤچى دوايى خؤشنووسى به ناوبانگى كورد (حاميد نامه دى).^۱

۵/۱۹ *

۹۰۳ كؤچى دوايى پيشه وا (نه حمه دى كورپى حه نبه ل).

۱۸۹۰ له دايكبوونى (هؤشى منه) پيشه واى گه لى قيتنام.^۲

^۱ - حاميد نامه دى، ناوى (موسا عزمى) يه و له ۱۸۹۱/۲/۱۶ له شارى نامه دى كوردستانى توركيا له دايكبووه، باوكى كه به (ئاده م نامه دى) ناسراوه ده ستيكى بالاي هه بووه له هونهرى خؤشنووسيدا، سهره تالاي له حوجره خويتندويه تى و مامؤستاي مزگه وته كهى (سه عيد نه فه ندى) زؤر هانيداوه بؤ خؤشنووسى، تابلؤكانى حاميد له زؤريه ي ولاته نه وروپى و عهره بيه كاندا نمايش كراون، زؤبه ي خؤشنووسه به ناوبانگه كانى جيهانى ئيسلامى خؤيان به قوتابى (نامه دى) ده زانن، له وانه: (هاشم به غدادى، يوسف ذنون، على الراوى).

^۲ - (هؤشى منه) پيشه واى سياسى قيتنام و دامه زرينه رى (پارتى كؤمؤنيستى چين) و سهرؤك كؤمارى قيتنامى باكور بووه، سالى (۱۸۹۰) له ناوچه ي (نام دان)ى ناوه راستى قيتنام له دايكبووه، له كاتى جهنگى جيهانى يه كه مدا له (پاريس) جيگبر بووه و نووسينه كانى

۱۹۸۹ (شیخ ئەحمەد یاسین) لەلایەن زایۆنیەکانەو دەسگیرکراو بۆ ماوەی نۆ ساڵ زیندانی کرا.

۱۹۹۲ یەكەم ھەلبژاردنی (پەرلەمانی) لەھەریمی كوردستانی عێراق.

۲۰۰۲ كوردنەوہی (تەلەفزیۆنی پەرورەدی) لەسلیمانی.

۲۰۰۲ سەرەخۆیی (تەیموری خۆرھەلات) لە ئەندەنوسیا.

۵/۲۰ *

۱۹۰۲ پۆژی سەرەخۆیی (كویا) لەئەمریکا.

۱۹۱۹ پاپەڕینی گەلی كورد دژی ئینگلیز بەرەبەراییەتی شیخ مەحمود.

۱۹۹۶ پارزبۆونی حكومەتی عێراق بەجێبەجێکردنی بیریاری (۹۸۶).

۲۰۰۶ راگەیانندی كابينەیی نوویی حكومەتی عێراقی بەسەرۆكایەتی (ئوری مالکی).

(كارل ماركس)ی خویندۆتەو، پشتگیری شۆرشی ئۆكتۆبەری (۱۹۱۷)ی پووسیای كردووە، لە (۱۹۲۰)دا چۆتە ناو (پارتی كۆمونیستی فەرەنسا)و، لەسالی (۱۹۲۳) پوویكردە مەسكۆ دوو ساڵ لەوئ ماوەو، دواي كودەتای (۱۹۲۷)ی (جان كای) دژی كۆمونیستەكان لەچین پووەو (مۆنگ كۆنگ) ھەلات و، لەوئ لە (۱۹۳۰) (پارتی كۆمونیستی ھندی چینی) دامەزراندو سەرکردایەتی بەرەیی ئیتنامیەكانی گرتە دەست، لە (۱۹۴۵) ئیمپراتۆری ئیتنامی (باوداوی) لابردو سەرەخۆیی ئیتنامی راگەیاندى، بەلام دواي گەرانەوہی لەپەنسیەكان بۆ ھندی چینی (ھۆشی منە) دەستی داوە بەرەرهكانی دژی دەسلاتی لەپەنسا تا لە (۱۹۵۴)دا سەرکەوتنی بەدەست ھینا، بەپووخانی دوا قەلاي فەرەنسا (دیان بیان فۆ) ئیتنام بوو بەدووبەشەو، (ئیتنامی باکور) بەسەرۆكایەتی (ھۆشی منە)و ئیتنامی باشوور بەسەرۆكایەتی (باوداوی)، ھۆشی منە لە (۱۹۶۰)دا بوو بەسەرۆك كۆماری ئیتنامی باکور، دواچار توانی ئیتنام بەرەو سەرکەوتنی یەكجارەکی بەریت دژی داگیركەری ئەمریکی، كەدەبوویست جیی فەرەنسا بگرتەوہ لەھندی چینی، سالی (۱۹۶۹) كۆچی دواي كردووە.

- ۱۸۸۹ دامه‌زاندنی کۆمه‌لی (ئیتیحادو تهره‌قی) له‌تورکیا.
- ۱۹۰۴ دامه‌زاندنی یه‌کیته‌ی توپ‌ی پی‌ی نیوده‌وله‌تی (فیفا) له‌پاریس^۱.
- ۱۹۳۵ کۆچی دوایی (جین ئادامن) خاوه‌نی خه‌لاتی نۆبلی ناشتی^۲.
- ۱۹۹۰ کۆچی دوایی شاعیری کورد (هیجران).
- ۱۹۹۶ کۆچی دوایی هونه‌رمه‌ند (عوسمان چیوان) له‌سلیمانی.

۱- له ۲۱ ئایاری سالی (۱۹۰۴) له‌باره‌گای یه‌کیته‌ی فه‌رهنسی بۆ یاریه‌ وه‌رزشیه‌کان به‌نامه‌ده‌بوونی یه‌کیته‌ی کانی توپ‌ی پی‌ی فه‌رهنساو به‌لجیکاو سویسراو هۆله‌نداو ئیسپانیای سویدو دانیمارک، (یه‌کیته‌ی توپ‌ی پی‌ی نیوده‌وله‌تی) دامه‌زراو به (FIFA) ناوده‌برای که‌کورتکراوه‌ی ئەم ده‌سته‌واژه‌یه‌یه (Federation International de Football Association)، باره‌گای پێکخراوه‌که‌ش له‌شاری (زیورخ)ی سویسرائیه، له ۲۲ ئایاری هه‌مان سالییدا (پۆبیر جۆرانی) فه‌رهنسی به‌سه‌رۆکی یه‌کیته‌ی که‌ه‌لبژێردرا، یه‌کیته‌ی توپ‌ی پی‌ی نیوده‌وله‌تی گه‌وره‌ترین ده‌زگای توپ‌ی پی‌یه‌ له‌جیهانداو سه‌ره‌رشتی ئەم پێشبرکێیان ده‌کات: (جامی جیهانی مۆندیال، جامی جیهانی لاوان، جامی جیهانی تازه‌پێگه‌یشتوان، جامی جیهانی ئافره‌تان، جامی جیهانی هۆله‌داخراوه‌کان، توپ‌ی پی‌ی له‌نۆلۆمپیا ده‌کات، جامی کیشوهره‌کان، جامی جیهانی یانه‌کان)، دوایی سه‌رۆکی فیفاش (جو‌زیف سیپ پلاته‌ر)ی سویسریه‌ که‌ له‌سالی (۱۹۹۸) هوه‌ نه‌و پۆسته‌ی وه‌رگرتووه‌و تاکو ئێستا به‌رده‌وامه‌.

۲- خانوو جین ئادامز له ۱۸۶۰/۹/۶ له‌ویلیه‌تی ئیلی نویزی ئەمریکا له‌دایک بووه، پاش ته‌واوکردنی خوێندن له‌کۆلیژی (راکفلیر) سالی (۱۸۸۱) چۆته‌ په‌یمانگای پزیشکی ژنان له‌فیلادلفیا، پاش گه‌شته‌که‌ی بۆ ئەوروپا سالی (۱۸۸۹) پێکخراوی (هول هاس) له‌شیکاگو دامه‌زرا، سالی (۱۹۱۵) سه‌رۆکایه‌تی کۆنگره‌ی جیهانی ژنانی له‌شاری (هاگ) هۆله‌ندا له‌ئه‌ستو گرت، سالی (۱۹۳۱) بوو به‌خاوه‌نی خه‌لاتی نۆبلی ناشتی و (۱۹۳۵) له‌شیکاگو کۆچی دوایی کرد.

- ۱۹۹۸ (سۆھارتۆی) سەرۆكى ئەندەنوسىيا دەستى لەكار كېڭىشايەوہ.
- ۱۹۹۹ كۆچى دوايى مامۇستا (حاجى خەلىل) لەھەولير.
- ۲۰۰۱ كۆچى دوايى (شازاد جەمىل صائىب) وەزىرى كىشتوكال و
ئاودىرى حكومەتى ھەرىمى كوردستان (ئىدارەى سلېمانى).

۵/۲۲ *

- ۱۷۹۲ كۆچى دوايى زاناي ئاودار (مەھمەدى كوپى عەبدولوەھاب).
- ۱۸۸۵ كۆچى دوايى فېكتۆر ھۆگۆ^۱.
- ۱۹۸۶ كۆچى دوايى مامۇستا (عومەر تەلمىسانى) پابەرى گىشتى
كۆمەلى (براىانى موسلمان).
- ۲۰۰۳ بە پىرىارى (۱۴۸۳) ى ئەنجومەنى ئاسايش گەماپۆى ئابوورى
لەسەر عىراق ھەلگىرا.

۵/۲۳ *

- ۱۹۷۰ دەرچوونى يەكەم ژمارەى گۆقارى (ھەولير).
- ۱۹۸۹ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (لەتيف لوتفى).
- ۱۹۹۷ ھەلبۇزاردنى (مەھمەد خاتەمى) بەسەرۆك كۆمارى ئىران.

۵/۲۴ *

- ۱۹۸۴ كۆچى دوايى شاعىر (جەبىب عەلى مىرانى).

^۱ - شاعىر ئەدىبى فەپەنسى (فېكتۆر ھۆگۆ) لەسالى (۱۸۰۲) لەدايك بووہ، لەتەمەنى (۱۴) سالىدا قەسىدە يەكى (۳۰۰) بەيتى ھۆنىوہ تەوہ، سالى (۱۸۲۲) يەكەم كۆمەلە شىعەرى پلاوكرىتەوہ، سالى (۱۸۴۱) بووہ بەئەندامى ئەكادىمىەى فەپەنسا، لەبەئاوبانگىترىنى پلەمانەكانى: (بىئەوايان، كلۆلان، نۆتەردام، كرىكارەكانى دەريا)، لەبەرەمە شىعەرىەكانى: (گەلاى پايز، بىركردنەوہ، تىشك و سىبەر، خۆرد: لاتى، چىرۆكى قەپنەكان).

- ۱۹۲۶ دەرچوونی یه کهم ژماره‌ی گۆفاری (زاری کرمانجی) له پره‌واندۆ له لایه‌ن حسین حوزنی موکریانی^۱.
- ۱۹۶۳ دامه‌زاندنی ریکخراوی (یه‌کیتی ئەفریقا).
- ۲۰۰۸ (میشال سلیمان) له لایه‌ن ئەنجومه‌نی نوینه‌رانی لوبنانه‌وه به سه‌روکی ولات هه‌لبژێردرا.

- ۱۷۹۹ له‌دایکبوونی شاعیرو ئەدیبی پووسی (ئه‌لیکسه‌نده‌ر پوشکین).
- ۱۹۱۹ پزگارکردنی هه‌له‌بجه له‌ئینگلیزه‌کان له‌لایه‌ن شیخ مه‌حموده‌وه .
- ۱۹۶۷ کۆچی دوایی فه‌یله‌سوفی ئەلمانی (مارتن هایدگر).
- ۱۹۹۹ دامه‌زاندنی (ریکخراوی نازادی لاوانی کوردستان).
- ۲۰۰۱ یه‌که‌م هه‌لبژاردنی شاره‌وانیه‌کان له‌ناوچه‌کانی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان (ئیداره‌ی هه‌ولێر) ئەنجامدرا.

^۱ - زاری کرمانجی یه‌که‌مین گۆفاری کوردیه، به‌واتایه‌کی تر، یه‌که‌مین گۆفاره له‌شاریکم کورددا له‌عیراق ده‌ربچیت، یه‌که‌مین ژماره‌ی له ۵/۲۵/۱۹۲۶دا ده‌رچووه، دوایین ژماره‌ی کا ژماره (۲۴) بوو له ۷/۲۱/۱۹۳۲دا ده‌رچووه، له‌ژێر ناوی گۆفاره‌که‌شدا نووسراوه (گۆفاریکم ئیجتیماعی، تاریخی، فه‌نی، ئەده‌بی، مانگانه‌یه)، گه‌لێ وتاری له‌بواری جۆراوجۆری میژوویم و کۆمه‌لایه‌تی و ئەده‌بی و زانستی و ته‌نانه‌ت سیاسیش بلأو ده‌کرده‌وه، هه‌روه‌ها هه‌والم ناوخۆیی و نیوده‌وله‌تی بلأوکردۆته‌وه، گۆفاره‌که‌ بایه‌خی زۆری به‌وتاری میژوویم ده‌دا، (نزار جه‌رجیس) یش پێی وایه (زاری کرمانجی) گۆفاری هه‌لوێسته‌کان بووه‌و داکۆکم له‌هه‌موو شتیک ده‌کرد که له‌به‌رژه‌وه‌ندی کورددا بووبیت، وه‌ ده‌ژی زۆلم و سته‌م خه‌باتم کردووه، پێده‌چیت هه‌ر ئەم هه‌لوێستانه‌ گۆفاره‌که‌یان راگرته‌یت، واشی له‌(حوزنی) کرا بچیت له‌په‌نا په‌رده‌وه (پووناکی) له‌هه‌ولێر ده‌ربکات.

- ۱۳۳۲ له دایکبوونی زانای به نوبانگ (ئین خەلدون).
- ۱۹۶۴ کۆچی دوایی سەرۆکی هیندستان (جەواھیر لال نەرۆ).
- ۱۹۶۹ قەزای (دھۆک) بوو بە پارێزگا.
- ۱۹۸۷ کیمیا بارانی دۆلی (سماقۆلی، نازەنین، خەلەکان).
- ۱۹۸۸ کۆچی دوایی (ئیرنست روسکا) داھینەری مایکروۆسکۆبی ئەلکترونی.
- ۱۹۹۴ کۆچی دوایی (م. مستەفا سەید ئەحمەد بەرزنجی - نەریمان)^۱.
- ۲۰۰۶ دامەزراندنی (کۆمەڵەی زانستە سیاسییەکانی کوردستان).

- ۱۹۹۵ کۆچی دوایی ھونەر مەند (تەحسین تەھا) لە ھۆلەندا.

^۱ - مامۆستا مستەفا سەید ئەحمەد بەرزنجی ناسراو بە (نەریمان) لە سالی (۱۹۲۵) لە کفری لە دایک بوو، خۆیندنی سەرەتایی و ناوەندی لە کەرکوک و خانەیی مامۆستایانی لە بەغداد لە واو کردوو، پاشان بوو تە مامۆستا لە (سەر قەلاو کە لارو کفری و کەرکوک و کوت و بەغداد)، سالی (۱۹۷۹) حەجی مائی خۆای کردوو، لە سەر داواي بەرێوە بە رایەتی گشتی خۆیندنی کوردی وەزارەتی پەرورە، لە نێوان سالانی (۱۹۷۱ - ۱۹۸۵) بە شداري لە دانان و وەرگێرانی (۱۷) کتیبدا کردوو، لە دانراوەکانی: (ھاواری لاوان (شیعەر) ۱۹۵۲ - عەلی ئەفەندی (شانۆگەری) ۱۹۵۵ - مامۆستای نەمر (ژیننامە) ۱۹۷۶ - توێژینە و یەک لە پینچ بە ھەری لە جەمەدین مەلا ۱۹۷۹ - پێنوووسی کوردی لە پەرگ و ریشە وە ۱۹۸۱ - فەرھەنگی ئەدیپ و نووسەرانی کورد ۱۹۸۶ - شۆرشی ئیبراھیم خانی دەلو ۱۹۸۷ - ببیلیۆگرافیای دووسەد سالی کتیبی کوردی ۱۹۸۸)، جگە لە چەندین بابەتی تر کە لە گۆفارو پۆژنامەکانی سەر دەمی خۆیدا بلای کردووە تەو، لە ۱۹۹۴/۵/۲۷ لە شارێ بەغداد کۆچی دوایی کردوو.

۱۹۹۸ یەكەم سیمناری دیالوگی (عەرەبی - كوردی) لەقاھیرە
پایتەختی میسر كۆتایی ھات.

* ۵/۲۹

۱۴۵۳ سولتان (محەمەد فاتیح) شاری قوستەنتینیە ی پزگار کرد.
۱۵۵۵ دابەشکردنی كوردستان بە پێی رێكەوتنامە ی (ئوماسیە ی
نیوان دەولەتی سەفەوی و عوسمانی.

۱۸۲۹ كۆچی دوایی (ھیمفری دەیفی) داھینەری گلۆپی دەیفی.

* ۵/۳۰

۱۹۳۸ دەرچوونی یەكەم ژمارە ی گوڤاری (نزار).

۱۹۸۴ كۆچی دوایی (خالە رەجەب).

* ۵/۳۱

پۆژی جیھانی قەدەغەکردنی جگەرەكیشان.

۱۹۱۰ سەر بەخۆیی (ئەفریقیای باشور) لە بەریتانیا^۱.

۱۹۳۴ بۆمبارانی شاری سلیمانی لە لایەن ئینگلیزەكانە وە.

^۱ - كۆماری ئەفریقیای باشور، پایتەختەكە ی (بریتۆریا) یە و لە ۲۱ ئایاری (۱۹۱۰) سەر بەخۆیی لە بەریتانیا وەرگرتوو، پووبەرەكە ی (۱،۲۲۱،۰۳۷ كم ۲) یە و لە م پووە وە (۲۴) ھەمین ولاتی جیھانە، وە ژمارە ی دانیشتوانی ولات (۴۲،۴۴۶،۰۰۰) كە سە بە پێی سەرژمێری سالی (۱۹۹۷) كە لە م پووە وە (۲۷) ھەمین ولاتی جیھانە، سیستمی فەرمانرەوایی كۆماری فرەحیزیە لە گە ل دوو ئەنجومە نی یاسادانان، رەش پێست زۆرینە ی رەگەزی ولات پێك دەھێتێت كە (۷۶،۱٪) ھو دوای ئەو سپی پێست (۱۲،۸٪) و پێست رەنگ (۸،۵٪) ئایینی دانیشتوان (۷۸٪) مەسیحیە و (۱،۸٪) ھندی و (۱،۲٪) موسلمان... زمانی فەرمی دەولەت (ئەفریقی) یە و دوای ئەو ئینگلیزی، دراوی ولاتەكەش (پاند) ە.

- ۲۰۰۱ ڀاڳه يانڊني (ڪۆمهلي ئيسلامي ڪوردستان).
- ۲۰۰۴ ڪۆچي دوايي (دارۆي شيخ نوري شيخ صالح) نه نڊامي مه ڪتبي سياسي (يه ڪيئي نيشتماني ڪوردستان).
- ۲۰۰۸ دامه زرانڊني (رهوتي چاڪسازي نيشتماني عيراقسي) به سه روڪايه تي (ئيراهيم جه عفهي).

مانگی حوزەيران (يونيو)

* ۶/۱

- ۱۹۲۶ كۆچى دوايى (شوكرى فەزلى) لە بەغدا^۱.
- ۱۹۵۲ پۆژى مندا لانى جيهان.
- ۱۹۷۰ دەرچوونى يەكەم ژمارەى گۆڧارى (پۆژى كورد).
- ۱۹۷۲ خۆمالىكردنى نەوتى عىراقى.
- ۱۹۷۵ دامەزراندنى (يەكيتى نىشتمانى كوردستان).
- ۱۹۸۲ كۆچى دوايى مامۆستا (عەبدوللا جەوھەر).
- ۲۰۰۴ يەكەم كابىنەى وەزارى دواى پووخانى پژىمى (سەدام حسين)
- لە عىراقدا بەسەرۆكايەتى (ئەياد عەلاوى) پراگەيەنرا، ھەرۇھا (غازى
- عەجىل ياوەر) بە سەرۆك كۆمارى عىراق ديارىكرا.
- ۲۰۰۸ دامەزراندنى كەنالى ئاسمانى (گەلى كوردستان)

* ۶/۲

- ۱۹۳۱ كۆچى دوايى (شىخ ئەمىنى خال) لەسلىمانى.

^۱ - (شوكرى فەزلى)، كوپى مەحمود ئاغاي ئەحمەد ئاغايە، لەگەرەكى (فەزلى) بەغداد لە خىزانىكى كورد لەدايك بوو، لە حوجرە و قوتابخانە مېرىهكاندا خويندويەتى، يەككە لەشاعىرە بەناوبانگەكانى ئەدەبى كوردى، شىعرو نووسىنى بەچار زمانى (كوردى و عەرەبى و فارسى و توركى) لەگۆڧارو پۆژنامەكانى ئەو كاتەدا بلاوكردۆتەو، سەرنووسەرى پۆژنامەى (تىگەيشتنى راستى) بوو كە لە بەغداد دەرەدەچوو، لە سالى (۱۹۲۱) ھوہ پۆستى (سەرۆك نووسەرانى ديوانى ئەنجومەنى وەزيران) پى سپىر دراوہ و تاكو كۆچى دوايى لە سالى (۱۹۲۶) دا لەو پۆستەدا ماىوہ، ياساكانى عىراق و دادگاكانى بەغدادى لە زمانى توركيەوہ گۆپيوہ بۆ زمانى عەرەبى.

- ۱۹۴۶ پۆژی سەربەخۆیی (ئەلمانیا).
- ۱۹۹۷ كۆچى دوايى ھونەرمەندى شانۆكار (كەمال سايبىر).
- ۱۹۹۸ كۆچى دوايى (مامۇستا مەلا صالحى شارەزورى) ^۱.
- ۲۰۰۱ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (كۆمەل) زمانخالى (كۆمەلى ئىسلامى كوردستان).

* ۶/۳

- ۱۹۴۰ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (خورمال).
- ۱۹۶۳ كۆچى دوايى شاعىرى توركى (نازم حىكەت).
- ۲۰۰۱ كۆچى دوايى ئەكتەرى سىنەمايى (ئەنتۆنى كوین) ^۲.

^۱ - مامۇستا مەلا صالح ئەبۇبەكر، لەسالى (۱۹۰۸) لەشارۆچكەى بيارەى سەربەپارىزگاي سلىمانى لەدايكبۇو، خۆيتىندى زانستى شەرى لەمەدرەسەى بيارە لاي مامۇستا (مەلا ھەبدولكەرىمى مودەپىس) و ناوچەكانى ترى كوردستان لاي (م. مەلا باقى و م. سىد عارف و م. مەلا محەمەدى خورمال) خۆيتىندۇو و ئىجازەى مەلايەتى لەخزمەتى (مامۇستا مەلا ھەبدولكەرىمى مودەپىس) دا و ھەرگىتو و لەزۆرىەى گوندەكانى شارەزوردا مەلايەتى كىردو و، سالى (۱۹۵۰) بەيەكجارى چو و تە (سەيدصادق) و خۆى بەردى بناغەى مزگەوتى گەورەى سەيدصادقى دانا و بو و تە پىش نوپۇ و تارخوئىنى ئە و مزگەوتە و بەبى موچە نىكەى (۲۵) سال خزمەتى ناوچەكەى كىردو و، مامۇستا مەلا صالح بەدرىزايى ژيانى بەرەنجى شانى خۆى ژيا و سەرى بۇ ھىچ كەس و پۇژمىك نەوى نە كىردو و.

^۲ - ھونەرمەند (ئەنتۆنى كوین) پالەوانى فىلمى (شېرى بىابان) بو كە بەسەركە و توووى پۇلى كەسايەتى (عومەر موختارى بىنى، ھەروەھا لەفىلمى (الرسالة) دا - ئىنگلىزىيەكەى - پۇلى كەسايەتى (حەمزە) دەبىنى، و بەھۆى ئەم دوو فىلمە و ئەنتۆنى كوین لەناو جىھانى ئىسلامىدا ناسرا و خۇشەويست بو، (كوین) سالى (۱۹۳۶) لەشانۆى مەكسىكە و دەستى پىكردو بەھۆلىۇدا خۆى گەياندە ھەموو سىنەماكانى جىھان، و لەماوەى تەمەنىدا لە (۱۰۰) فىلمى سىنەمايى بەشدارى كىردو و چەندىن خەلاتى ھونەرى بەدەستەپنا وە.

* ۶/۴

- ۱۹۵۴ ھەلبۇراردەى ئەلمانىا بەئەنجامى (۲-۳) لەھەلبۇراردەى
سويسراى بىردەوھو بۇ يەكەم جار جامى جىھانى بەدەستەينا.
- ۱۹۸۹ كۆچى دواىى رابەرى شۆرشى ئىران (ئىمام خومەينى).
- ۱۹۹۲ يەكەمىن كۆبۇونەوھى (ئەنجومەنى نىشتمانى كوردستان)
بەسەرۇكايەتى (جەوھەر نامىق سالم) لەھەولير.

* ۶/۵

- پۇژى جىھانى پاراستنى ژىنگە.
- ۱۸۹۹ كۆچى دواىى شاعىرى ئىسپانى (لۇرکا).
- ۱۹۶۷ ھىرشى زايۇنىەكان و ھەلگىرسانى جەنگى (عەرب -
ئىسپرائىل).

- ۱۹۷۰ پۇژى سەربەخۇى (دوورگەكانى تۇنگا) لەبەرىتانىا.
- ۱۹۸۵ كۆچى دواىى شاعىرى كورد (موخلىص).^۱

* ۶/۶

- ۱۹۱۱ بلۇبۇونەوھى گۇقارى (پۇژى كورد) لە ئەستەنبول.

^۱ - (موخلىص)، ناوى حاجى مەلا خەلىل كوپى فەقى پەسولى حاجى مستەفا سىنجاويىبە
شاعىرىكى بەتواناى كوردە، سالى (۱۹۱۰) لە ئاچەى (كەندىناوھ) لە دايكبووھ، خويئندى
فەقىيەتى تەواوكردووھ بووھ بە (مەلا)، دوا ئەوھى حەجى مالى خواى كردوور
لە (شەقلاوھ) جىگىربووھ، لە تەمەنى (۲۰) سالىوھ ھۆنراوھى نووسىوھ و سەر بە قوتابخانەى
شيعرى نالىبە، كە برىتییە لە ھۆنراوھى (ئايىنى و پىاھەلدان و سرووشت و دلدارى)
نىشتمانپەرورەى، جگە لە ھۆنراوھ (۱۰) نامىلكەى بە نرخی داناوھ، موخلىص سۆفیه
پاكى پىيازى (نەقشبندى) بووھ و ئىجازەى ئىرشادى پىدراوھ.

- ۱۹۱۳ دەرچوونی یه کهم ژماره‌ی ههفته‌نامه‌ی (پوژنی کورد) به‌سه‌ره‌رشتی (عبدالوکه‌ریم سلیمان) له‌سلیمانی.
- ۱۹۸۲ داگیرکردنی (باشوری لوبنان) له‌لایه‌ن ئیسپرائیله‌وه.
- ۱۹۸۸ ده‌سگیرکردن و بی‌سه‌روشوی‌نکردنی (ماموستا ناصری سوبحانی) له‌سنه^۱.

^۱ - ماموستا ناصری سوبحانی له‌سالی (۱۹۵۱) له‌گوندی (دوريسان)ی سه‌ر به‌شاری پاوه له‌دایکبوه، خویندنی سه‌ره‌تایی و ناوه‌ندی له‌گونده‌که‌ی خزی و شاری پاوه ته‌واوکردوه، پاشان ده‌ستی کردوه به‌خویندنی زانسته شه‌رعیه‌کان و لای زانا‌گه‌وره و ناو‌داره‌کانی پاوه و سنه و مه‌ریوان خویندویه‌تی، هر له‌سه‌ره‌تای لایه‌وه به‌زیره‌کی و بلیمه‌تی ده‌رکه‌وتوه، سالی (۱۹۸۰) په‌یوه‌ندی کردوه به‌کۆمه‌لی بریانی موسلمانه‌وه، ماموستا سوبحانی له‌گه‌ل ماموستا (ئحمه‌دی موفتی زاده) و ژماره‌یه‌کی زۆر له‌زاناو سیاسه‌تمه‌دارانی کوردستان له‌چه‌ندین هه‌ولی دانوستاندا له‌گه‌ل به‌رپرسیانی کۆماری ئیسلامی به‌شداربووه و داکۆکی له‌کیشه‌کانی گه‌لی کورد به‌تایبه‌تی و ئه‌هلی سوننه به‌گشتی کردوه، سالی (۱۹۸۱) که‌شورای ناوه‌ندی ئه‌هلی سوننه‌ت (شمس) پیکه‌تیرا ماموستا یه‌کێک بوو له‌به‌شداره چالاکه‌کان و له‌کۆنگره‌ی یه‌که‌مدا بوو به‌نوینه‌ری کرماشان، سالی (۱۹۸۲) پاش ئه‌وه‌ی به‌رپرسیانی ئیرانی که‌وتنه‌ دژایه‌تیکردنی (شمس) ناوچه‌که‌ی خزی به‌جیه‌پشت و به‌شێوه‌یه‌کی نه‌پنی که‌وته‌ چالاکی کردن له‌شاره‌کانی ئیراندا، سالی (۱۹۸۲) سه‌ردانی پاکستانی کردوه، له‌به‌هاری (۱۹۸۸) به‌شدارای له‌کۆنگره‌یه‌کی ئیسلامیدا کردوه له‌تورکیا که‌تایبه‌ت بوو به‌کیشه‌ی کورد و تاریکی به‌نرخ‌ی خوینده‌وه، له ۱۹۸۸/۶/۶ له‌شاری سنه له‌کاتی میوانداریدا ده‌ستگیرکراو پاش چه‌ند پوژنیک له‌شاری (قووه)ی سنه گۆپه‌که‌یان نیشانی که‌سوکاریداو ناگاداریان کردنه‌وه که‌نابیت ته‌رمه‌که‌ی ده‌ره‌په‌ننه‌وه.

ماموستا سوبحانی به‌شایه‌تی زۆرێک له‌زاناو که‌سایه‌تیه ئیسلامیه‌کان ئه‌هلی ئیجتیهاد بوو، له‌هه‌موو بواره‌کانی (تەفسیر و فەرمووده و فیهقه و فەلسەفە و دە‌عه‌وه و حەرکه‌ت) بۆچوون و ئیجتیهاداتی به‌هیزی هه‌بوو، هه‌روه‌ک خاوه‌نی نزیکه‌ی هه‌زار کاسیتی تۆمارکراوه له‌و بوارانه‌ی که‌ئاماژه‌مان پیکردن.

- ۱۸۲۷ کۆچی دوايى مه ولانا خاليدى نه قشبه ندى.^۱
- ۱۹۴۴ سه ربه خۆيى (ئيسله ندا) له دانيمارك.

۱- پتيه روزاناي گوره مه ولانا خاليدى نه قشبه ندى، له ۱۷۷۹/۱/۱۹ له قهره داغ له دايكبوره، سه رتا له حوجره خويندويه تي و دواتر له ناو شارى سليمانى دريژه ي به خويندن داوه، له ته مه ني چوارده سالي دا بۆ خويندن زۆريه ي گونده كانى كوردستان گه راوله سالى (۱۷۹۹) ئيجازه ي مه لايه تي وه رگرتوه، پاشان له لايه ن (ئيبراهيم پاشاي بابان) وه دوچار وه زيفه ي ناييني له سليمانى خراوته به رده م به لام په تي كردوته وه، سالى (۱۸۰۸) به نومئيدى به ده ست خستنى پتيه ريكي ته سه وفى ده ستى داوته سه فه رو به ولاتى فارسدا تپه پى به ره و ولاتى هيندستان، له شارى (ده هلى) به خزمه تي (شيخ عبدالواي ده هلى) گه يشتوه و پاش سالتك گه راوله وه بۆ كوردستان و به رايى بانگه يشته كه ي بۆ ته ريقه تي نه قشبه ندى له شارى سنه وه ده ستى پيكر، سالى (۱۸۱۱) مه ولانا پاش گه شتيكى دووردرتز گه يشته وه سليمانى (پايته ختى ميرنشينى بابان) و پيشوازيه كي گه رمى ليكرا، پاش چه ند بۆرژك چوه بۆ به غدادو (سه عيد پاشا) ي والى عوسمانيه كان و (داود پاشا) ي جينشيني هاتونه ته سه ر ته ريقه تي نه قشبه ندى، پاش پيئنه بۆرژ گه راوله ته وه بۆ بۆ سليمانى تادريژه به كاره كه ي بدات، وه له سليمانى خه لكىكى رۆ له ده وري پتيازه كه ي كۆيونه وه، وه توانى به ل به اويت بۆ ولاتانى دراوسىي وهك (عيراق توركيوا سورياو فه له ستين و داغستان) و خه ليفه ي تيدا دانان، كه به پتي سه رچاوه كار ژماره ي خه ليفه كورده كانى شيخ خۆي له (۲۴) خه ليفه ه ي بيانيه كانيشى خۆي له (۳۳) خه ليفه ده دات و ژماره ي په يره و موريدانيشى له نتيوان دوانزه بۆ بيست هه زاردا بووه، و به كه م كه س كه پايه ي به رزي خه لافه تي پى به خشراوه (شيخ عوسمان سيراچه دينى ته وئيله بووه، سالى (۱۸۱۶) (مه حمود پاشا) ي ميري بابان مزگه وتيكي گه وره ي له شارى سليمانيه بۆ دروست كرد، مه ولانا خاليد له سالى ۱۸۲۰ شارى سليمانى به جى هيشتوه، (بۆ زانيار زياتر له وباره وه سه يري په راوئيزى ۱۰/۲۰ بكه)، مه ولانا خاليد (۷) ئيجازه نامه ي به خشيوه (۷) ناميلكه ي له بابه تي جۆراوجۆردا نووسيوه.

- ۱۹۵۴ كۆچى دوايى (ئالان تيۇرىنگ) يەكەمىن داھىنەرى كۆمپىوتەر.
- ۱۹۹۸ كۆچى دوايى سەروكى نەيجىريا (جەنەرال محەمەد سانى
لەپاچا).

۷۰_ ۶/۹/۲۰۰۰ كۆنگرەي ھورامانناسى لە (سنە).

۶/۸ *

- ۱۹۱۴ دامەزاندنى (يەكيتى تۆپى پىي بەپازىل).
- ۱۹۴۱ سەربەخۆيى سوريانو لوبنان.
- ۱۹۸۲ كۆچى دوايى (محەمەد ئەمىن كاردۆخى).
- ۱۹۹۰ ھەلبىژاردەي ئەلمانىاي پۇژئاوا بەئەنجامى (۱-۰) لەھەلبىژاردەي
لە رزەنتىنى بردەوہو بووہ پالەوانى مۆندىيالى جىھان.

۶/۹ *

- ۱۸۷۰ كۆچى دوايى پۇماننووسى ناودارى ئىنگلىز (چارلس دىكنز).

۶/۱۰ *

- ۱۸۳۶ كۆچى دوايى (ئەندرىە مارى ئەمپىر)^۱.

^۱ - (ئەندرىە مارى ئەمپىر) لە ۱۷۷۵/۱/۲۲ لەشارى (ليۇن)ى فەرەنسا لەدايك بووہ،
لەپىزانىكى فەرەنسىەو بەدامەزىنەرى زانستى كارۋموگناتىسى دادەنرەيت، ئەمپىر لە سالى
(۱۸۳۶) لەتەمەنى ۶۱ سالىدا لە مارسىلياي فەرەنسا كۆچى دوايى كردوہ، لەسالى
(۱۸۴۸)دا بەكەي پىوانەي تەزوى كارەبايان بەنارى ئەوہوہ ناونا (ئەمپىر).

ئەمپىر بەكەم كەس بوو ئەوہى سەلماند: كەكاتى تەزويەكى كارەبا بەكۆپلىكدا
ئۆدەپەرىت، تەلى كۆپلەكە وەك تولىكى موگناتىسى لىدەيت، لەدوايىدا ھەر ئەم سىفەتەش
بووہ بىچىنەي چەندىن داھىنانى گەرە لەبوارەكانى كارەبادا وەك داھىنانى تەلەگراف و
تەلەفون و تۆتۆمبىلى كارەبايى، ھەرەھا ئەمپىر نامبىرىكى بۇ پىوانەي تىپەپوونى تەزوى
كارەبا دروستكرد كە پىي دەوترىت (گلفانۆمىتەر).

- ۱۹۳۴ ھەلبۇراردە ئىتالىيا بەئەنجامى (۳-۱) لەھەلبۇراردە
چىكۆسلوفاكىيە بىردەھە جامى جىھانى بەدەستەينا.

- ۱۹۷۰ دامەزاندنى (كۆمەلەى ماركىسى لىنىنى كوردستان)، كەدواتر
بوو بە (كۆمەلەى رەنجدەرانى كوردستان).

- ۱۹۹۷ دەرچوونى ژمارە سفرى گۇقارى (خاك) لەسلىمانى.

- ۲۰۰۰ (حافز ئەسەد) سەرۆكى سورىيا لەتەمەنى ۷۹ سالىدا كۆچى
دوایی كرد، لە ۶/۱۳ بەخاك سپىردرا.

۶/۱۲ *

- ۱۹۹۱ (بۇرىس يەلسن) بوو بە سەرۆك كۆمارى پووسىيا.

۶/۱۳ *

- ۲۰۰۰ كۆچى دوایی نووسەرى كورد (د. عەلى باباخان) لەپارىس.

- ۲۰۰۱ كۆچى دوایی پۇماننووسى مەغرىبى (مەمەد زەفزاف) ^۱.

۶/۱۴ *

- ۱۹۱۷ دامەزاندنى يەكەم (دائىرەى ئەوقاف) لەبەغداد.

- ۱۹۴۶ كۆچى دوایی (جۇن لۇجى بىرد) داھىنەرى تەلەفزیۇن.

- ۱۹۹۹ دامەزاندنى (كۆمەلەى ھارىكارى جىھانى لەپىئناو فیدرالیزم بۇ
كوردستان).

^۱ - مەمەد زەفزاف، سالى (۱۹۴۵) لە (سوق الاربعای پۇژشاوا) لەمەغرىب لەدايكبوو
مامۇستای دواناوەندى بوو لە (دارولبەيزا)، زەفزاف بەخەلاتىك رىزى لىئرا كەبوو
خەلاتىكى ئەدەبى و ھەموو سى سال جارىك پىشكەش دەكرىت، پۇمان نووسىكى بەتوانايە
خاوەنى ژمارەيەك چىرۆك و پۇمانى بەھىزەو ئاشناپەتى لەگەل كوردو ئەدەبى كوردىدا
ھەبوو، لەھوزەيرانى (۲۰۰۱) كۆچى دوایی كردو.

- ۲۰۰۵ (كاك مهسعود بارزانی) بوو بهسه رۆكى هه ریمی كوردستان^۱.

۶/۱۵ *

۱۸۶۹ پۆژی پۆژنامه گه ری عیراق به ده رچوونی یه که م ژماره ی
پۆژنامه ی (الزوراء).

- ۱۹۳۰ هه لگی سانی شو رشی (ئاگری داغ) له تورکیا.

- ۱۹۵۲ کۆچی دوایی شاعیر (موفتی پینجوتینی).

^۱ - (مهسعود مسته فا بارزانی)، له ۱۶ ی ئابی (۱۹۴۶) له شار ی مه هابادی پۆژه لاتی
گوردستان له دایکبووه، هه ر له پۆژه ی که (پارتی دیموکراتی کوردستان) ی تیا دامه زواوه،
به هلی مانه وه ی مسته فا بارزانی باوکی له یه کیتی سۆقیه ت، مهسعود بارزانی لای بنه ماله ی
باپیری ژیاوه، که ده سترۆیشتوو یه کی زنجاری بوون، بارزانی کوپ له سالانی (۱۹۷۶-۱۹۷۹)
له گه ل باوکیدا له ویلا یه ته یه کگرتوو ه کانی نه مریکا ماوه ته وه، له دوای کۆچی دوایی باوکی
پۆستی سه رۆکایه تی پارتی وه رگرتوو ه، سالی (۱۹۸۸) دوای نه وه ی پارتی و یه کیتی و
هه ند حزبیکی تر (به ره ی کوردستانی) بیان دامه زرانده، به هاویه شی له گه ل تاله بان ی
سه رۆکایه تی به ره ی کردوو ه، له دوای پا په پینه که ی به هاری (۱۹۹۱) گه پراوه ته وه کوردستان
و له مه لبژاردنی ئایاری (۱۹۹۲) شدا یه کتیک بوو له و چوار که سه ی که پالتیورا بوون بق پۆستی
پا به ی بزوتنه وه ی بزگاریخوازی گه لی کورد، له سالانی (۱۹۹۴-۱۹۹۸) پارتی و یه کیتی
شه ری ناوخویان له دژی یه کتری کرد، له ۱۷ ی نه یلوولی (۱۹۹۸) بارزانی و تاله بان ی به ناویزی
ئه مریکا رێکه وتننامه ی ناشتیان له واشنتون ئیمزا کرد، له دوای پرۆسه ی ئازادی عیراق
له سالی (۲۰۰۳)، مهسعود بارزانی بوو به یه کتیک له (۲۵) نه ندامه که ی نه نجومه نی حوکم و بق
ماره ی مانگیکیش سه رۆکایه تی نه نجومه نه که ی له نه ستق گرتوو ه، له حوزه یرانی (۲۰۰۵)
له لایه ن (نه نجومه نی نیشتمانی کوردستان) وه هه لبژێردرا به (سه رۆکی هه ریمی
کوردستان) و تانیستاش له پۆسته که یدا ماوه، هاوکات له گه ل پۆستی سه رۆکی پارتی
دیموکراتی کوردستان.

* ۶/۱۶

- ۱۹۵۰ دروستکردنی یاریگهی (ماراکانا) له به پازیل^۱.
- ۱۹۶۷ کۆچی دوايي (حاجی محهمه دی شاتری).
- ۱۹۸۸ کۆچی دوايي پوژنامه نووسی کورد (عومەر جهلال چه ویزی).

* ۶/۱۷

- ۱۹۷۲ دەرچوونی پوژنامه ی (دیدي نوێ) له به غداد.
- ۱۹۹۸ کۆچی دوايي (شیخ محهمه د مته وه لی شه عراوی)^۲.

^۱ - یاریگهی (ماراکانا) له شاری (پیۆدی جانیرۆ) ی به پازیل له سالی (۱۹۵۰) دروستکراوه، گه وره ترين یاریگایه له جیهانداو شوینی دانیشتنی (۱۲۵) هه زار کهس ده بیته.

^۲ - شیخ محهمه د مته وه لی شه عراوی له ۱۶ ی نیسانی (۱۹۱۱) له پارێزگای (الدهقلیه) ی میسر له دایک بووه، به مندالی قورئانی پیرۆزی له بهر کردووه، پاشان په یوه ندى کردووه به په یمانگای نیسلامی (الزقازیق) و خویندنی ناماده یی ته واکردووه، پاشان له کۆلیژی زمانی عه ره بی له ئەزه ره و ره گیراوه، له سالی (۱۹۴۱) بپوانامه ی جیهانی به ده سه ته یناوه، پاشا ته واکردنی خویندن له په یمانگای (طنطا) ی ئایینی به ماموستا دامه زراوه، سالی (۱۹۶۲) کراوه به پیشکنه ری زمانی عه ره بی له ئەزه ره، سالی (۱۹۶۴) کراوه به یاریده ده ری نووسینگه ی شیخی ئەزه ره، سالی (۱۹۷۲) کراوه به سه ره کی خویندنی بالا له کۆلیژی شه ریه له (جیدده)، سالی (۱۹۷۶) پۆستی وه زاره تی ئه وقافی میسر ی وه ره گرتووه، سالی (۱۹۸۰) بووه به ئەندام له (کۆپی لیکۆلینه وه نیسلامیه کان)، سالی (۱۹۸۷) هه لبژێردرا به ئەندامی (کۆپی زمانی عه ره بی)، پابیته ی عالمی نیسلامی پله ی ئەندامی ده سته ی دامه زڕینه ری پی به خشی، شیخ شه عراوی بایه خی به شیعر ده دا به تاییه تی شیعر ی (ئه حمه ی شه وقی)، هه ره ها خۆی چه ند پارچه شیعرێکی هه یه.

شیخ شه عراوی جگه له وتارو محازره جه ماوه ره کانی، چه ندین کتیبی ده رباره ی نیسلام له بواره جیا جیاکاندا نووسیوه، له وانه: (المعجزة الكبرى، المرأة في القرآن، شبها و أباطیل

- ۱۸۸۲ كۆچى دوايى (ديمتروڧ)
 - ۱۹۱۹ شەرى دەربەندى بازىيان دژى ئىنگلبىز.
 - ۱۹۶۲ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (ئەسىرى).^۱
 - ۱۹۹۷ (د. نەجمەدىن ئەربەكان) بەرەسمى دەستى لەپۇستى سەرۆك
 ۋەزىرانى توركىيا كىشايەۋە.^۲

لھصوم الاسلام والرد عليها، مئة سؤال وجواب في الفقه الاسلامي، أهل الكهف، القضاء والقد، عقيدة المسلم، السحر والسحر، مريم والمسيح، من مشاهد يوم القيامة، خواتري هول القران الكريم "كەيەكە لەگرنگرتين كتیبەكانى"، معجزة القران "كەۋەرىگىپراۋەتە سەر زمانى ئىنگلىزى".

^۱ - ئەسىرى، ناۋى عەبدولخالق شىخ حسين نەقشەندى، سالى (۱۸۹۵) لەكەركوك لەدايكبۈۋە، بۇخوئىندن زۇر شوئىن گەپراۋە، لەوانە سلىمانى و بانەۋ سەقزو سئەۋ كرماشان و ھەمەدان، دواتر چوۋە بۇ ئەستەنبول پاشان گەپراۋەتەۋە بۇ كەركوك، ئەسىرى شاعىرىكى ھەلكەۋتوۋ و زاناپەكى پىنگەپشتوۋ بوۋە، زمانەكانى عەرەبى و فارسى و توركى زانىۋە، دوۋ لەرھەنگى بەرھەم ھىتاۋە كەيەكەمبان فەرھەنگىكى كوردىۋە ئەۋى تريان فەرھەنگىكى (كوردى - عەرەبىيە)، لەحوزەيرانى (۱۹۶۲) كۆچى دوايى كوردوۋەۋ لەگۇرستانى (شىخ مەئىدىن) لەكەركوك بەخاك سىپىراۋە.

^۲ - دواى ئەۋەى حىزىسى پەفامى ئىسلامى لەھەلبۇاردنەكانى سالى (۱۹۹۵)ى توركىيا بەپىزەى (%۲۱) زۇرىنەى دەنگەكانى بەدەست ھىئا، (د. نەجمەدىن ئەربەكان)ى سەرۆكى ھىزبەكە لەگەل (تانسۇ چىلەر)ى سەرۆكى حىزىسى پىنگاى راست حكومەتىكى ئىنتىلانى پىكھىئاۋ خۇى بوۋ بەسەرۆك ۋەزىرو چىلەر بەجىگرى سەرۆك ۋەزىر، بەلام لەناۋەپاستى سالى (۱۹۹۷) لەزىر فشارى سوپاى توركىادا ئەربەكان ۋازى لەپۇستەكەى ھىئاۋ لەمانگى كانونى دوۋەمى (۱۹۹۸)ىشدا بەپىتى بىپارى پەرلەمان حىزىسى پەفام ھەلۋەشىتىراپەۋەۋ پىنگەى چالاكى سىياسى قەدەغەكرا لەئەربەكان و پىنج لەسەر كوردەكانى ئەۋ ھىزبە بۇ ماۋەى

- ۱۹۴۷ لەسیدارەدانی چوار ئەفسەرەكەى حكومەتى مەھاباد كەبىرىتى بوون لە (عیزەت عەبدولعەزیز، مستەفا خوشناو، خەيروئىلا عەبدولكەرىم، محەمەد قودسى).

- ۱۹۵۰ كۆچى دواىى شاعىرو پۆژنامەنووسى كورد (پىرەمىرد).^۱

پىنج سال، (ئەربەكان) سالى (۱۹۲۶) لەشارى (سنوب) لەداىكبوه، سالى (۱۹۴۸) كۆلىزى ئەندازىارى كىمىيى تەواوكردوه، پاشان دكتوراى لە (ئەندازەى مىكانىكى تانك) دا بەدەست هیتاوه لەئەلمانىاي پۆژئاوا، سالى (۱۹۷۴) بووه تەجىگرى سەرك وەزىرانى توركىيا لەسەر لىستى (حىزبى سەلامەى نىشتمانى) كەخۆى رېبەرايەتى دەكرد، ئەربەكان يەكێك بوو لەدامەزىنەرانى حىزبى رەھامى ئىسلامى كەپاش ھەلۆەشانندنەوى حىزبى سەلامە لەمانگى تەموزى سالى (۱۹۸۲) لەلايەن (ئەحمەد تەگدال) ھوہ دامەزرا، دواتر ئەربەكان بوو بەكەسى يەكەمى حىزبەكە، سالى (۱۹۹۲) حىزبى رەھام زۆرىنەى دەنگى ھەلبژاردنى شارەوانىەكانى بەدەستھیتا بەتايبەت لەھەردوو شارى گەورەى (ئەنقەرە و ئەستەنبول).

^۱ - پىرەمىرد (حاجى توفىق بەگ كورپى مەحمود ئاغای ھەمزاغا)، لەسالى (۱۸۶۷) لەسلىمانى لەدايك بووه، زانستەكانى شەرى و زمانى لەمزگەوت و قوتابخانە كۆنەكانى ولاتى خۆى و لەبانەى كوردستانى پۆژھەلاتدا خویندووه، زمانى كوردى و توركى و فارسى زانىوه، سالى (۱۸۸۲) بووه بە (كاتب نفوس) لەسلىمانى، لەسالى (۱۸۸۶) یشدا بووه بە كاتب ئەوہلى دادگای شارباژێر، سالى (۱۸۹۵) بووه بەجىگرى داواكارى گشتى لەكەربەلادا، سالى (۱۸۹۹) بەھاورپىتەتى شىخ سەعیدى حەفید (باوكى شىخ مەحمود) چووه بۆ توركىيا، سالى دواتر ھەر لەگەل شىخ سەعیددا حەجى مالى خواى كردووه، لەسالى (۱۸۹۹) دا بووه بەئەندامى ئەنجومەنى بالای مەعارىف لەئەستەنبول و نازناوى (بەگ) ى پىدراوه، لەھەمان كاتدا كەوتە خویندن لەمافداو بڕوانامەى تىدا وەرگرت، پاشا راگەياندى دەستور لەسالى (۱۹۰۸)، كەوتە كارى پارىزەرايەتى و پۆژنامەگەرى و، لەكۆمەلە نىشتمانىە كوردىەكانى

- ۱۹۶۱ سەربەخۆیی (کوھیت) لەبەریتانیا.

- ۱۹۷۰ دامەزراندنی (کۆمەڵەی پۆشنبیری کورد).

* ۶/۲۰

- ۱۹۶۳ کۆچی دوایی میژوونووسی کورد (م. مەلا ئەنوەری مائی).

- ۱۹۶۹ کۆچی دوایی قورئان خوین (شیخ محەمەد سەدیق مەنشاوی)^۱.

ئەستەنبۆلدا بەشداربوو، پۆژنامەی (رسملی کتاب)ی بەتورکی و کوردی دەرکردو لەتۆدی
دیکەشدا بەشدارێ کردووه، سالی (۱۹۱۸) بەقایمقام و دواتر بەموتەسەریف دامەزراوه.
لە ۱۹۲۵/۱۲/۲۰ گەپاوهتەوہ بۆ سلیمان و لەژمارە یەكەوہ لەپۆژنامەی (ژیان)دا کاری
کردووه و لە (۱۹۳۲)دا بووتە سەرنووسەری و لە سالی (۱۹۳۴)یشدا بووتە خاوەنی
پۆژنامەكە، كاتێك هەولێ ئێوہ درا چاپخانەكەى لێ بستیتن و (ژیان) دابخەن، خانووەكەى
پەھن کردو چاپخانە یەكی تاییەت بەخۆى هینا بۆ سلیمان، پاشان درێژەى بەدەرکردنی
پۆژنامەكەیداو بەناوی (ژین)و زنجیرەكەى نەپچراند، واتە یەكەمین ژمارەى (ژین) كە لە
۱۹۲۹/۱/۲۶دا دەرچوو، دەستەواژەى سالی چواردەھەم و ژمارەى (۵۵۴)ى لەسەرە،
دوایین ژمارەى (ژین) لەكاتى مردنی پیرەمێرددا لە ۱۹۵۰/۶/۱۹ ژمارە (۱۰۱۵)ى لەسەرە.
لەتەك پۆژنامەگەریدا، بەشداریکردنی پیرەمێرد لەئەدەبى کوردی بەھایەكی لەبەن نەھاتووی
ھەیە، سەرباری ھۆنراوەکانی و دەرکردنی گەلێك کتیب لەوانە ھەكایەت و پۆمانی میژوویی و
فۆلکلۆری و (۴۸۰۰) پەندیشى لەشێوہى ھۆنراوہدا نووسیوہ، ھەرۆھەا بەیەكەم كەس
دادەنریت كەنەریتی ئاگرکردنەوہى سەرلوتكەى شاخەكان زیندوو کردۆتەوہ لەبۆنەى
نەورۆژدا، شیعەرەكەشى دەربارەى نەورۆژ بووتە سەرویدیكى نەتەوہى و تاكو ئیستا
پۆلەكانى كورد لەبۆنەى نەورۆژدا دەپلێنەوہ.

^۱ - مامۆستای قورئان خوین شیخ محەمەد سەدیق مەنشاوی، لەسالی (۱۹۲۰) لەپاریژگای
(سوهاج)ى میسر لەدایكبوو، لەتەمەنى (۸) سالییدا ھەموو قورئانی پیرۆزی لەبەرکردووه،
سالی (۱۹۵۳) لەئیزگەى قاھیرە قورئانی تۆمارکردووه، دوو جار ھەولێ لەناوبردنی دراوہ،
مەنشاوی ھاتووچۆی دەسەلاتدارانى نەکردووه و بەردەوام داواکانیانى پەتکردۆتەوہ،

- ۲۰۰۳ دامه‌زاندنی (رېځخراوی عیراقی بؤ هه‌ماهه‌نگیگردنی مافه‌کانی مروؤډ).

- ۲۰۰۷ کؤچی دوايي شاعیري ناوداری عیراقی (نازک مه‌لائیکه).

* ۶/۲۱

- ۱۹۳۰ تیروکردنی سمایل خانی شکاک (سمکؤ) له‌شاری سنه^۱.

- ۱۹۵۵ له‌دایکبوونی یاریزانی فەرهنسی (میشیل پلاتینی)^۲.

مه‌نشای له‌ژانیدا سؤ جور خه‌تمی تۆمارکردوه، دوانیان به‌شیتوهی ته‌پتیل و سئیه‌میان به‌شیتوهی تیلاره، له‌گه‌ل نزیکه‌ی په‌نجا کاسیتی تۆمارکراو که له‌مزگه‌وت و بؤنه‌کان و شه‌وانی په‌مه‌زاندنا پئیشکەشی کردون.

^۱ - سمایل ناغای شکاک (سمکؤ) له‌سالی (۱۸۷۵) له‌دایکبووه، سمکؤ له‌سالانی (۱۹۸۱) - (۱۹۲۲) له‌ناوچه‌کانی باشورو پۆژئاوای ده‌ریاچه‌ی ورمی له‌پۆژه‌لاتی کوردستان ده‌سه‌لاتیکی کوردی دامه‌زاند، له‌جه‌نگی جیهانی به‌که‌مدا سمکؤ هیزتکی گه‌وره‌ی بؤخوی پینگه‌وه‌ناو هه‌ردوو سنوری عوسمانی و ئیرانی به‌زاند، ئیران له‌شوباتی (۱۹۲۰) بؤماوه‌یه‌ک هیزه‌کانی سمکؤی شکاند، به‌لام دواتر له‌سالی (۱۹۲۱) سمایل خان هیزتکی گه‌وره‌تری کؤکرده‌وه‌و پۆژنامه‌یه‌کیشی له‌سابلاخ ده‌رکردوه، حکومه‌تی ئیرانی له‌ ۹ی ئابی (۱۹۲۲) هیزه‌کانی سمکؤیان شکاندو خۆیشی له‌عیراقه‌وه‌ چوو بۆتورکیا بۆلای هه‌ریه‌ک له‌شیخ مه‌حمودو سه‌ید ته‌های نه‌هری، له‌به‌هاری (۱۹۲۵) سمکؤ گه‌رایه‌وه‌ بؤ ئیران و سه‌رکایه‌تی بنه‌ماله‌ی عه‌بدوییه‌کانی خێلی شکاکي وه‌رگرت و شۆپشی هه‌لگیرسانده‌وه، به‌لام سالی (۱۹۳۰) حکومه‌تی ئیرانی به‌ناوی دانوستانه‌وه‌ بانگه‌یشتیان کردو له‌رئگه‌دا بۆسه‌یان بۆداناو له‌نزیك شاری شنق شه‌هیدیان کرد.

^۲ - میشیل پلاتینی په‌گه‌ز فەرهنسی، یه‌کێک له‌یاریزانه‌ به‌ناوبانگه‌کانی هه‌لبژاردی فەرهنسا بووه، دریزیه‌که‌ی (۱۷۹) سانتیمه‌ترو کیشی (۷۵) کگم بووه، شوینی یاریکردنی ناوه‌پاستی یاریگه‌ بووه، له‌پیزی یانه‌کانی (جیۆف و نانسی و سانت ئیتیان و یۆفونتۆس) یاری کردوه، له‌سالانی (۱۹۸۳ و ۱۹۸۴ و ۱۹۸۵) گۆلکاری خول ئیتالیا بووه، له‌سالانی

۱۹۷۰ - هه‌لبژاردەى بەپرازیل بەئەنجامى (۴-۱) لەهه‌لبژاردەى ئىتالىای
برده‌وه‌و جامى جیهانى بەدەست هینا.

۱۹۹۳ - کۆچى دوايى مامۆستا (شیخ عەبدوللەتيف بەرزنجى)^۱.

۲۰۰۵ - کۆچى دوايى هونەرمانەند (عوسمان عەلى خەیات).

۶/۲۳*

۱۸۹۱ - کۆچى دوايى زانای بەناویانگى فیزیایى (ولیه‌م ئیدوارد
ویبەر) لەئەلمانیا، کە (یەكەى لیشاوى موگناتیسى) بەناوى ئەوه‌وه
ناونرا (ویبەر Wb).

۱۹۷۱ - کۆچى دوايى شاعیرى کورد مەلا حەسەنى قازى (شاهۆ)^۲.

(۱۹۸۲ و ۱۹۸۴ و ۱۹۸۵) خەلاتى تۆپى زێرینى بەدەست هیناوه، بەپیتی پۆلینى فیفا لەسالى
(۱۹۸۵) باشترین یاریزانی جیهان بووه، لەکۆى (۷۲) یارى نێوده‌ولەتى (۴۱) گۆلى
تۆمارکردوه.

^۱ - شیخ عەبدوللەتيف شیخ عەبدوللا بەرزنجى، سالى (۱۹۴۲) لەگوندی (کوپە‌داوى)ى
شارپاژێر لەدايکبووه، سالى (۱۹۶۴) ئیجازەى مەلایەتى وه‌رگرتوه، سالى (۱۹۷۴)
بروانامەى ماستەرى لە (أصول الفقه) دا وه‌رگرتوه، سالى (۱۹۸۶) چۆتە شاخ و بووه
بەپارەرى (بزووتنە‌وه‌ى په‌یوه‌ندى ئیسلامى)، دواتر لە (بزووتنە‌وه‌ى ئیسلامى) دا بووه
بەئەندامى مەکتەبى سیاسى، سالى (۱۹۹۳) بەکارەساتى ئۆتۆمبیل کۆچى دوايى کردوه.

^۲ - شاهۆ، ناوى (مەلا حەسەن مەلاعەبدولقادەر مەلا ئەوپرەحمان) ه، سالى (۱۸۸۲) لەپیاره
لەدايکبووه، خویندنى ئەو کاتە تەواو دەکات و پاشان دەچیت بۆ ئەستەنبول، دواى
گەرانه‌وه‌ى دەبیت بە قازى لەهە‌له‌بجە، هەروەها لەچەند شوپینیکى تردە‌بیتتە
کارە‌به‌دەستى میرى، شاهۆ پیاویکى زیرەك و زاناو قسە‌خۆش بووه، زمانى عەرەبى و
فارسی و تورکى زانیوه، لەحوزە‌بیرانى (۱۹۷۱) کۆچى دوايى کردوه‌و لەگۆرپستانى (بیاره)
بەخاک سپێردراوه.

- ۱۹۷۲ - لەدايکبوني ياريزانی فەرهەنسی (زەينهەدين زیدان) ^۱.
 ۱۹۸۸ - بۆ جاری دووهم پەیمانگای تەکنیکی سلیمانی کرایه‌وه.
 ۱۹۸۹ - کۆچی دوایی دامەزینەری پارتی بەعسی عەرەبی
 سوۆسیالیست (موشیل عەقلەق).

* ۶/۲۴

- ۱۹۵۷ - دروستکردنی یاریگەي (نوگامب) لەئیسپانیا ^۲.
 ۱۹۷۶ - یەگگرتنەوهی هەردوو بەشەکەي (قیقنام).
 ۲۰۰۰ - کۆچی دوایی مامۆستا (مەلا سەید عەزیز نەقشەندی).
 ۲۰۰۷ - دەرچوونی بېریاری لەسێدارەدان لەدادگای بالای تاوانەکانەوه
 بۆ (عەلی کیمیایوی و سولتان هاشم و حسین پەشید).

* ۶/۲۵

- ۱۹۴۲ - دەرچوونی یەكەم ژمارەي پۆژنامەي (باسەرە).
 ۱۹۵۹ - دەرچوونی یەكەم ژمارەي گۆفاری (نەورۆز) لەسلیمانی لەلایەن
 مامۆستا (کەمال میرزا کەریم).

^۱ - زیدان، درێژی (۱۸۵ سم) و کێشی (۸۰ کگم) و لەناوهراستی یاریگەي دەکات، لەپیزی
 ئەم یانانەدا کاری کردووه: (سان هنری مارسێل، فالۆنس، کان، بۆردۆ، یۆنتنۆس، پریال
 مەدرید)، خەلاتی تۆپی زێڕینی لەسالی (۱۹۹۸) بەدەست هێناوه، لەکۆی (۱۰۸) یاری
 نێوده‌وله‌تی (۲۱) گۆلی تۆمارکردووه، لەمۆندیالی (۲۰۰۶) دوای بەشداری لەیاری کۆتایی
 لەنتیوان فەرەنسار ئیتالیای وازی لەیاری هێنا.

^۲ - یاریگەي (نوگامب) لەشاری بەرشەلۆنەي ئیسپانیا دروستکراوه و یاریگەي یانەي (ئێف
 سی بەرشەلۆنە) یه، شوێنی دانیشتنی (۹۹) هەزار کەس دەبێت و داھاتی سالانەي نزیکەي
 (۲۵) ملیۆن دۆلارە.

- ۱۹۷۴ سەربەخۆیی (مۆزەمبىق) لەپورتوگال.
- ۱۹۷۸ ھەلبژاردەى نەرجەنتىن بۆيەكەم جار بووھ پالەوانى مۆندىيالى
- جىھان پاش ئەوھى بەئەنجامى (۱-۳) لەھەلبژاردەى ھۆلەنداي بردەوھ.
- ۱۹۸۱ تىرۆركردنى سىياسەتمەدارى كورد (سالىح يوسفى).
- ۱۹۹۱ سەربەخۆیی (كرواتىيا) لەبەرىتانىيا.
- ۲۰۰۷ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (پۇژنامە) لەسلىمانى.
- ۲۰۰۷ كۆچى دوايى خانمە گۆرانى بىژى ئىرانى (مەھەستى).^۱

* ۶/۲۶

- پۇژى جىھانى نەھىشتنى ماددە بېھۆشكەرەكان.
- ۱۹۶۰ سەربەخۆیی ولاتى (مەدەغەشقەر) لەفەرەنسا.
- ۱۹۷۲ كۆچى دوايى ھونەرمنەندى كورد (حەسەن زىرەك) لەئىران.^۲

^۱ - مەھەستى ناوى (خەدىجە ئىفتىخار دەدە) يەو سالى (۱۹۴۷) لەئىران لەدايكبووھ، يەكەمىن كارى گۆرانى و ئاوازي مەھەستى لەبەرنامەى (گلھاي رنگارنگ) گولە پرەنگاۋ پرەنگەكاندا بووكە لەسالانى شەستەكاندا لەپادىبۆى مىللى ئىران پەخش دەكرا، پاش سەرکەوتنى لەكارەكەيدا (ھايدە)ى خوشكىشى ھىنايە ناو بوارى ھونەرەوھ، مەھەستى خاوەنى (۳۵) ئەلبوومى مۆسقىيە، لەوانە: (ھواى يار، ئاشفتە، مسافر، گل اميد)، مەھەستى پاش سەرکەوتنى شۆپشى ئىسلامى ئىران چۆتە بەرىتانىياۋ دواتر لەئەمرىكا گىرسايەوھ، لەتەمەنى (۶۰) سالىدا ھەر لەوئى كۆچى دوايى كرد.

^۲ - (حەسەن زىرەك) كورى عەبدوللايە، ھونەرمنەندىكى بەناۋبانگى گەلى گوردە، سالى (۱۹۲۱) لەشارى (بۆكان)ى خۆرھەلاتى كوردستان لەدايكبووھ، سالى (۱۹۵۳) لەئىستىگى كوردى لەبەغداد وەك (گۆرانى بىژ) دامەزراوھ و (۵۶) گۆرانى تۆماركردوھ، ھەفتەى جارىك راستەوخۇ لەپادىكەدا ئاھەنگى گىپراوھ، لەشارەكانى (كەركوك و ھەولېئىر سلىمانى) ئاھەنگى قەشەنگى گىپراوھ، سالى (۱۹۷۲) بەنەخۆشى (شېرپەنجە) كۆچى دوايى كردوھ.

- ۱۹۹۱ سەربەخۇيى (سلوۋېنىيا) لەيۇگسلاۋىيا.

- ۲۰۰۷ (گۆردن براون) بوو بەسەرۆك وەزىرى بەرىتانىيا.

* ۶/۲۷

- ۱۹۷۷ سەربەخۇيى (جىبۇتى) لەفەرەنسا.

- ۱۹۸۵ كۆچى دوايى نووسەر (بورھان قانع) لەسلىمانى.

- ۱۹۹۵ لەكودەتايەكى سىپىدا (حمد بن خليفه الثاني) كوپى ئەمىرى
(قەتەر) باوكى لەسەركارلاداۋ، خۇي بەئەمىرى ۋلات ناساند.

* ۶/۲۹

- ۷۶۲ بناغەي شارى بەغداد لەلايەن خەلىفەي عەبباسى (ئەبو
جەغفەرى مەنصور) دانرا.

- ۱۷۱۲ لەدايكبوونى نووسەرى فەرەنسى (جان جاك پۇسۇ).

- ۱۹۲۵ لەسىدارەدانى شىخ سەئىدى پىران و ھاۋەلەكانى لەدىاربەكر^۱.

^۱ - شىخ سەئىدى پىران لەسالى (۱۸۶۵) لەقەزاي (بابوي) ۋىلايەتى (ئالارنج) لەدايكبووۋە شىخى تەرىقەتى نەقىشەندى بوو، پاش ھاتنە سەركارى (مستەفا كەمال ئەتاتورك) لەتوركىيا، شىخ سەئىد خۇي ئامادەكرد بۇ سەندنەۋەي مافە نەتەۋەبىيەكانى گەلى كورد ھاۋكات بۇ نەھىشتىنى ئەۋستەمەي كە لەموسلمانان دەكرا، شىخ سەئىد لەسالانى (۱۹۰۸- ۱۹۲۳) لەكاتى دامەزندانى كۆمەلەۋ پىكخراۋە كوردىيەكاندا چالاكى پاميارى كردوۋە، شىخ بەخۇي و (۴۰۰) چەكدارەۋە زياتر لە چوار مانگ پروپاگاندەي بۇ شۆپشەكەي كرد، ۋە لەسەرەتاي مانگى ئازارى سالى (۱۹۲۵) شۆپشى دژى توركىيائى كەمالى بەرپاكرد، لەسەرەتادا سەرگەرتنى بەدەستەيتناۋ بەرەۋ دىاربەكر پۇيشت و ويستى ئازادى بكات و دەۋلەتى كوردى تيا رابگەيەنيت، بەلام پاشان نەيتوانى بەرامبەر بە تفاقى زۆرى لەشكرى كەمالىەكان خۇي رابگرى و شۆپشەكەي لەناوبراۋ شىخ سەئىد شىخ دەستگىركراۋ بەتاۋانى ناپاكى (خيانە) لەحوزەپىرانى (۱۹۲۵) لەگەل (۵۱) كەس لەھاۋەلانى لەسىدارەدرا.

- ۱۹۶۷ ھیزەكانى (ئىسپرائىل) باشورى شارى قودسيان داگىركرد.
- ۱۹۷۶ سەربەخۆيى (سېشىل) لەبەرىتانيا.
- ۱۹۸۶ ھەلبۇزاردەي ئەرجەنتىن بەئەنجامى (۲-۳) لەھەلبۇزاردەي ئەلمانىيە بىردەھو جامى مۇندىيالى بەدەستەيئنا.
- ۱۹۸۸ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (ئەخۇل).
- ۱۹۹۲ كوزرانى سەروكى جەزائىر (محمد بن زىاف).

* ۶/۳۰

- ۱۹۲۰ ھەلگىرسانى شۇرشى بىست لەعىراقدا.
- ۱۹۴۹ كۆچى دوايى شاعىرى لوبنانى (خەلىل مەتران).
- ۱۹۶۰ سەربەخۆيى كۆنگۆي ديموكراتى (زائىر) لە بەلجىكا^۱.
- ۱۹۶۶ ھەلبۇزاردەي ئىنگلتەرا لەھەلبۇزاردەي ئەلمانىيە پۇژئاواي بىردەھو جامى جىھانى بەدەستەيئنا.

^۱ - كۆمارى كۆنگۆي ديموكراتى ولاتىكى ئەفرىقايىيە، لە ۱۹۶۰/۶/۳۰ سەربەخۆيى لەبەلجىكا ۋەگرىتوۋە، سالى (۱۹۷۱) ناۋەكەي گۇرا بۇ (زائىر)، بەلام لەمانگى ئايارى (۱۹۹۷)دا ھىزەكانى (لوران كابىلا) كۆتايىيان بەدەسەلاتى (مۇبۇتۇسىسىكۆي) سەروكى زائىر ھىئاۋ ناۋى ولاتەكەشىيان گۇرپەرە بۇ (كۆمارى كۆنگۆي ديموكراتى)، پايتەختى ولات ناۋى (كىنشاسا)يە ۋەپووبەرى ولات (۲،۲۴۴،۸۸۵ كم^۲)، كە لەم پوۋەھو دوانزەھەمىن ولاتى جىھانە، ژمارەي دانىشتوانەكەشى (۴۶۶۷۴۰۰۰) ھاۋلاتىيە بەپىتى سەرژمىرى سالى (۱۹۹۷) ۋە لەم پوۋەھو (۲۵) ھەمىن ولاتى جىھانە، سىستىمى فەرمانرەوايى (كۆمارى ديموكراتى پاگوزارى)، رەش پىستەكانى قەبىلەكانى بانئو (۸۰٪)ى دانىشتوان پىك دەھىئىن ۋە سودانى (۱۸٪)، ئايىنى دانىشتوان (۴۲٪) كاسۆلىك، (۲۵٪) پىرۇتستانت، (۱۵٪) مەسىحى تر، (۲٪) موسلمان، زمانى (فەرەنسى) زمانى فەرمى دەۋلەتە ۋە دراۋى ولات (زائىرى نوي)يە.

مانگی تەمووز (يوليو)

* ۷/۱

- ۱۸۶۷ سەربەخۆیى (كەنەدا) لەبەرىتانيا^۱.
- ۱۹۲۵ بۇ يەكەم جار سىنەما لەسلىمانى كرايه وە.
- ۱۹۳۶ دامەزاندنى ئىزگەى رادىيوى عىراق لەبەغداد.
- ۱۹۴۶ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (چەمچەمال).
- ۱۹۶۰ دامەزاندنى (پارتى ديموكراتى كورد) لەلوبنان.
- ۱۹۷۶ دەرچوونەوەى پۇژنامەى (خەبات) لەژمارە (۵۲۷) موە، بەكوردى و عەرەبى.
- ۱۹۹۶ دامەزاندنى تەلەفزيۇنى يەكگرتوو - كەنالى سلىمانى.
- ۱۹۹۹ كۆچى دوايى ميژوونووسى كورد (تاھىر ئەحمەد حەويىزى).
- ۲۰۰۲ دامەزاندنى دادگاي تاوانى نيودەولەتى.
- ۲۰۰۳ كردنەوەى فركەخانەى ھەوليرى نيودەولەتى.

^۱ - (كەنەدا)، ولاتىكى جوانى سرووشتيە لەبەشى باشوورى كيشوهرى ئەمريكاي باكورداد، پووبەرەكەى (۱۳۹، ۱۹۷۶، ۹ كم ۲) يەو دووم ولاتى جىهانە لەگەورەبيدا، دانىشتوانى نزيكەى (۳۲) مليون كەسەو لە (۱۰) ھەرىم پىكھاتووه، پايتەختەكەى شارى (ئۇتاوا) يەو دراوى فەرمى (دۆلارى كەنەدى) يە، كەنەدا زەوى بەپىتى ھەيە بۇ كشتوكال و بەناوبانگترين ولاتى جىهانە لەبەرھەمى (گەنم) دا، دانىشتوانى لەچەند پەگەزكى جياواز پىكھاتوون، لەوانە: (فەرەنسى و بەرىتانى و سكوتلەندى و ئىرلەندى و ئەلمانى)، كەنەدىەكان بۇ سەربەخۆيى دەستيان بەتیکۆشان كرد، سەرھەلدىنى (بزووتنەوەى يەكگرتن خوازەكان) بوو ھۆى دەرچوونى (ياساى ئەمريكاي باكوردى بەرىتانى) لەسالى (۱۸۶۷) كەسەربەخۆيى (كەنەدا) ي لىكەوتەو، كەنەدا لەسالى (۱۹۴۵) بوو بە ئەندامى (نەتوہ يەكگرتووهكان).

- ۱۷۷۸ كۆچى دوايى نووسەرى فەرەنسى (جان جاك رۇسۇ) ^۱.
- ۱۹۶۱ رۇمانووسى ئەمريكى (ئەرنست ھەمەنگواي) خۇي كوشت.
- ۱۹۶۲ دەرچوونى يەكەم ژمارەي پۇژنامەي (بېروا) لەلايەن (كەمال مېرزا كەرىم).
- ۱۹۸۲ موسلمان بوونى بېريارى فەرەنسى (رۇجيه گاردى) ^۲.

^۱ - رۇسۇ سالى (۱۷۱۲) لەشارى جنئىفى سويسرا لەخيزانئىكى بەرەگەز فەرەنسى لەدايك بوو، پاش بەسەرىردنى ژيانئىكى پېر ئارەحەنى رۇسۇ توانى جۇرئىك لەپەيوەندى لەگەل نۇخبەي كۆمەلى پاريسى دروست بكات، رۇسۇ بەشدارى لەپېشېركئىيەكى زانستى كرد لە ئەكادىمىي (ديجۇ) لەسالى (۱۷۵۰) داو خەلاتى بەدەستەينا كەبوو ھۇي ناساندنى رۇسۇ لەسەرتاسەرى ئەوروپادا، سالى (۱۷۶۲) ھەردو كئىبە بەناوبانگەكەي (پەيمانى كۆمەلايەتى و ئىمىل) ي بلوكردەو ھە سالى (۱۷۶۷) (فەرەنگى موزىكى) بلوكردەو، پاش بلابوونەو ھى ئەم دوو كئىبە پەرلەمانى پاريس بېريارى سوتاندنى ئەو دوو كئىبەي داو ھوكمى زىندانى بەسەر رۇسۇدا سەپاند، كەئەمەش رۇسۇي ناچار كرد بوو ھە سويسرا ھەلبىت، پاش گەپانەو ھى بۇ فەرەنسا لەسالى (۱۷۷۸) كۆچى دوايى كرد.

^۲ - رۇجيه جان شارل گارودى، لەشارى مارسىلساي فەرەنسا لەدايكبوو، لەقۇناغە سەرەتاييەكانى خوئىندىو ھە زىرەكى و بلىمەتى پئو ھە دياربوو، بۇيە لەسەر ئەركى ھوكمەت خوئىندى تەواو كردو ھە، سالى (۱۹۳۶) پلەي شەرەفەندىتى مامۇستايەتى لەفەلسەفەدا ھەرگرت، ليسانسى لەئەدەبدا ھەرگرتو ھە، دكتوراي ئادابى لەزانكۆي سۇرئۇن لەپاريس ھەرگرتو ھە، مەدالاي شەرەفى جەنگى ھەرگرتو ھە لەسالى (۱۹۴۰) بەھۇي دزايەتلكردنى ھىتلەرو نازى ھەشەكان، ئەندامى پەرلەمانى فەرەنسى و ئەندامى پېرانى فەرەنسا بوو بۇ ماو ھى (۱۴) سال، سەرئۆكى لىژنەي بالاي رۇشئىبىرى نىشتەمانى بوو، بۇ ماو ھى (۱۳) سال سكرتېرى ھىزىبى شىوعى فەرەنسا بوو، لەتەمووزى (۱۹۸۲) (پەمەزانى ۱۴۰۲ك) لەرئىخراوى رۇشئىبىرى لەجنئىف موسلمان بوونى خۇي پاگە ياند، گارودى خاوەنى

* ۷/۳

- ۱۹۸۱ بۆيەكەم جار ھەوائى نەخۆشى (ئايدىن) بلاوكرايەوہ.
- ۱۹۹۲ دامەزئاندىنى (ھىزىبى شىيوعى كوردسىتان) پىاش
سەرپەخۆبۇونىيان لە (ھىزىبى شىيوعى عىراقى).

* ۷/۴

- ۱۱۸۷ سەرکەوتنى سەلاھەدىنى ئەيۇبى بەسەر سەلبەكاندا
لەشەرى (ھەتەن) لەقودس.
- ۱۷۷۶ سەرپەخۆبى (ئەمرىكا) لەبەرىقانیا^۱.

(۵۲) پەرتووك و نوسراوہ لەوانە: (إنذار الى الأحياء، كيف صار الإنسان غنساناً؟، القضية الإسرائيلية، البديل، من اكون في إعتقادكم؟، أذمة الماركسية الراهنة، وعود الإسلام،...) ھەرەھا بەھۆى نووسىنى كىتەبى (الأساطير المؤسسة للسياسة الإسرائيلية) دادگای فەرەنسا بېرى (۲۰) ھەزار دۆلار غەرامەى (گارودى) كرد.

^۱ - ئەمىرىكا ولاتى كۆچبەرەنە، تەنەت ھىندىيە سورەكانىش لەسەردەمى پىش مېژوودا لەكىشورەى ئاسىياو سىبېرىياوہ ھاتوون، ئەمىرىكاى ئەمۆز لەچەندىن پەرگەزى نەتەوہ جىاوازەكانى جىھان پىكھاتووە، دانىشتوانى ئەمىرىكا پىكھاتووە لە (۱۹۷) ملىۆن سېپى پىستى ئەورۆپى و كەمىنەيەكى (۲۴) ملىۆنى پەش پىستى بەپەرگەز ئەمىرىكى و (۲۰) ملىۆن مەكسىكى و ئەمىرىكى لاتىن و (۹) ملىۆن ئاسىياى و (۲) ملىۆن لەپەرگەزى تر، تانىستا (۴۴) سەرۆك سەرکردايەتى وىلايەتە يەكگرتووەكانى ئەمىرىكاى كردووە، كە چوار سالّ جارێك ھەلدەبژىرتىت، جگە لەسەرۆك كۆمار دوو ئەنجومەنى (نۆينەران و پىران) ھەيە كە دوو سالّ جارێك بەھەلبژاردن نۆى دەكرىنەوہ دەسەلاتەكانى سەرۆك سنوردار دەكەن، لەئەمىرىكا جىاوازى كۆمەلايەتى و ئابورى نۆد زەقە، بۆ نمونە (۱۰٪)ى دەولەمەندەكانى ئەمىرىكا خاوەنى (۷۰٪)ى سامانى ئەو ولاتەن، لەبەرامبەردا (۳۰) ملىۆن ھاولاتى ئەمىرىكى ھەژان ھەيە، كەتەنھا خاوەنى (۱٪)ى ئەو سامانە نەتەوہيەن، ئەمىرىكا نەتەوہيەكى دىندارەو

- ۱۹۶۶ سەربەخۆیی (فلیپین) لەئەمریکا.

- ۱۹۹۲ راگەیانندنی یەكەمین كابینەى (حكومەتى هەرىمى كوردستان) ^۱.

- ۱۹۹۷ كەشتى ئاسمانى (پاپ فایندهرى) ئەمرىكى لەسەر مەرىخ
لېشتەوه.

لەدەستوردا نەتووه لەژێر پارێزگارى خوادایەو، دروى نەتووهى دۆلار دروشمى (بروامان بەخوایە)ى پێتووه، لەئەمریکا (۳۰۰) هەزار كلیسا هەیه و (۶۰٪)ى ئەمریکاییهكان سەردانى كلیسا دەكن، زۆریەى ئاینەكانى جیهان لەئەمریکا هەیه، مەسیحیەكان بەپلهى یەكەم كە (۱۸۰) ملیۆنیان پرۆتستانت و (۶۰) ملیۆنیان كاسۆلیكن، هەروهە (۶) ملیۆن جولەكەو (۵) ملیۆن موسلمان لەو ولاتەدا هەیه.

^۱ - لەدواى هەلبژاردنى ۱۹ى ئایارى (۱۹۹۲)، بۆ یەكەم جار پەرلەمانى كوردستان لە ۱۹۹۲/۶/۴ كۆبۆوه و یەكەم كابینەى ئەنجومەنى وەزیرانى حكومەتى هەرىمى كوردستانیش بەسەرۆكایەتى بەرپێز (د. فوناد مەعسوم) لە ۱۹۹۲/۷/۴ پێك هێنرا، ژمارەى دانیشتونانى هەرىمى كوردستان زیاتر لە (۴) ملیۆن كەسەو زۆرینهیان كوردن و لەگەڵ كەمایەتى عەرەب و توركمان و ئاشوورى، هەرىمى كوردستان بەشپۆهەیهكى گشتى ناوچهیهكى شاخاوێو لەلايهن ولاتەكانى عێراق و ئێران و توركیاو سووریاو دەورەدارو، زۆرینهى دانیشتونانى كوردستان موسلمانن كەزىكەى (۹۰٪) پێك دەهێنن لەگەڵ كەمایەتیه ئایینیەكانى ترى وەك (مەسیحى و یەزىدى و كاكەیی و...)، دووهم كابینەى حكومەت لەنێسانى (۱۹۹۳) لەلايهن بەرپێز (كۆسەرت پەسول عەلى)یەو پێكهێنرا، بارى ئابوورى كوردستان لەدواى جێبەجێكردنى برپارى (۱۹۸۶)ى ئەنجومەنى ئاسایش بەرهوپێش چوونىكى باشى بەخۆیهوه بىنى، بەلام زۆرى نەخایاند شەرى ناوخۆى پارتنى دیموکراتى كوردستان و یەكێتى نیشتمانى كوردستان حكومەتى هەرىمى كرد بە دوو پارچهوه، حكومەتێك لەهەولێر لەلايهن پارتیهوه پێكهێنراو، حكومەتێكیش لەسلیمانى لەلايهن یەكێتیهوه، پاشتر لەدواى پرۆسەى ئازادى عێراق، هەردوو حكومەتەكە لەسالى (۲۰۰۵) یەكیان گرتەوه و بەسەرۆكایەتى بەرپێز (نێچیرفان بارزانی) پێنجەم كابینەى حكومەت پێكها.

- ۱۹۴۴ كۆچى دوايى شاعىر مامۇستا (عەبدولواھىد نورى).
- ۱۹۶۱ كۆچى دوايى مامۇستا (مەلا سەئىد سەدىق كابدان).
- ۱۹۶۲ سەربەخۇيى (جەزائىر) لەفەرەنسا.
- ۱۹۹۸ كۆچى دوايى (حىلمى عەلى شەرىف) لەبەغداد^۱.

- ۱۸۸۵ (لويس پاستور) بۇ يەكەم جار تۈانى كۈتۈنى دىشى نەخۇشى (دەردەسەگ) بەكاربەينى^۲.
- ۱۸۹۳ كۆچى دوايى نووسەرى فەرەنسى (مۇپاسان)^۲.

^۱ - حىلمى عەلى شەرىف، لەسالى (۱۹۳۱) لەگۈندى دەرگەزىنى شارى سەلىمانى لەدايك بوو، خويىندى سەرەتايى و ناوہندى لەسەلىمانى و دواناوەندى لەبەعقوبە تەواوکردووہ و بەشدارى لەبزوتنەوہى قوتابياندا کردووہ، دواى نەوہى (پارتى ديموکراتى كوردستان) مۇلتى فرمى وەرگرت، لەپۇژنامەى (خەبات) دا كارى کردووہ، بەشدارى شۇپشى نەيلولى کردووہ، لەشەستەكاندا بووہ بەئەندامى مەكتەبى سىياسى پارتى، سالى (۱۹۶۷) بووہ بەخاوەن ئىمتىياز سەرپەرشتىارى گۇفارى (النور)، لەناوہپاستى حەفتاكاندا كۆلپىزى زانستە سىياسىيەكانى تەواو کردووہ، شەوى ۱۹۹۸/۷/۵\۴ كۆچى دوايى کردووہ و لە(گردى سەيوان) لەسەلىمانى بەخاك سەپپىراوہ.

^۲ - (ھىئىرى پىنيە ئەلبىرگى دى مۇپاسان)، يەككىكە لەداھىنەرانى (كورتە چىرۆك) لەفەرەنسا، سالى (۱۸۵۰) لەناوچەى (نۇرماندى) لەدايكىبووہ، پاشان بۇخويىندى پوويگىرۇتە پارىس، سالى (۱۸۸۰) يەكەم چىرۆكى نووسى بەناوى (تۇپى چەورى) كەباسى پووداوەكانى^۱ جەنگى (۱۸۷۰) ى نىوان (فەرەنساو پرووسىيا) دەكات، ھەر لەو سالەدا ديوانىكى شىعەرى و شانۇگەرىيەكى نووسىبوہ، لە (۱۰) سالى كۆتايى تەمەنىدا، نىكەى (۲۸۰) كورنە چىرۆك و (۷) پۇمانى نووسىبوہ، سالى (۱۸۹۳) بەنەخۇشى كۆچى دوايى کردووہ.

- ۱۹۲۳ بەفەرمى (يەكئىتى كۆمارەكانى سۆڧىهەت) دامەزرا.

- ۱۹۶۴ سەربەخۆيى (مالاوى) لەبەرىتانىا.

- ۱۹۷۵ سەربەخۆيى (دوورگەكانى قەمەر) لەفەرەنسا.

۷/۷ *

- ۱۹۳۷ بەرىتانىا كئىبە سىپىهەكى دانا كەتايبەت بوو بەدابه شكردىنى
فەلەستىن.

- ۱۹۷۸ سەربەخۆيى (دوورگەكانى سولەيمان) لەبەرىتانىا.

۷/۸ *

- ۱۸۸۲ كۆچى دوايى شاعىرى ئىنگلىزى (شىللى).

- ۱۹۷۲ (غەسان كەنەفانى) فەلەستىنى تىرۇركرا.

- ۲۰۰۳ چاپكردىنى دراوى نوئى عىراقى^۱.

^۱ - بەپئى بارى پامىارى و خواستى دەسەلاتە يەك لەدواى يەكەكانى عىراق لە ۱۹۳۰/۳/۱۷ تاكو ۲۰۰۳/۷/۸ (۱۴) جار دراوى عىراقى لەچاپدراوه، بەم شىئوہە:
دواى ھاتنى ئىنگلىزەكان بو عىراق لە ۱۹۳۰/۳/۱۷ (ئەنجومەنى نوئىنەران) پىشنىيازى
(ھلتون يونگ)ى پەسەند كرد بەپىكھىتئانى لىژنەيەك بۇ دروستكردىنى دراوى عىراقى، بەپئى
ياساى ژمارە (۱۴)ى سالى (۱۹۳۱)، لە ۱۹۳۲/۴/۱ يەكەم دراوى عىراقى دەرچوو كەوئىنەى
مەلىك فەيسەلى لەسەر بوو، وە لە ۱۹۳۴/۱۱/۲۹ چاپى دووہم دەرچوو كەوئىنەى مەلىك
غازى لەسەربوو، لەسەردەمى مەلىك فەيسەلى دووہمدا (۵) جار دراوى عىراقى كە (دىنار)
بوو بەناوى (حكومەتى عىراقى)يەوہ چاپكراو وئىنەى (مەلىك فەيسەل)ى لەسەربوو
لەسالەكانى (۱۹۴۱، ۱۹۴۲، ۱۹۵۰، ۱۹۵۲، ۱۹۵۵)، لە ۱۹۵۹/۲/۵ چاپى ھەشتەمى دراوى
عىراقى دواى شۆرشى (۱۴)ى تەمووز لەلايەن (بانكى ناوہندى عىراقى)يەوہ دەرچوو، لە
۱۹۵۹/۷/۸ چاپى نۆبەم دەرچوو، چاپى دەيەم لە ۱۹۶۸/۹/۲۸ دەرچوو، كە بۇ يەكەم جار
بوو دراوى عىراقى لايەنى ئاوہدانكردەوہو مېژووى عىراقى لەسەر پووہكانى بئىت، لە

- ۱۴۰۱ (تیموری له‌نگ) به‌غدادی داگیرکرد.
- ۱۸۱۶ سه‌ربه‌خویی ئه‌رجه‌نتین له‌ئیسپانیا.
- ۱۹۴۸ کۆچی دوايي نووسه‌ری کورد (محهمه‌د ئه‌مین زه‌کی به‌گ) ^۱.

۱۹۶۹/۷/۲۷ چاپی یانزه‌یه‌م ده‌رچوو، چاپی دوانزه‌یه‌م له (۱۹۷۶) ده‌رچوو که (۲۵) دیناریه‌که له‌پووی یه‌که‌می وینه‌ی (سی ئه‌سپ) و له‌پوه‌که‌ی تری (کۆشکی عه‌بباسی له‌سه‌ربوو، چاپی سیانزه‌یه‌م له‌دواي سالی (۱۹۹۰) پژی می پووخواوی (سه‌دام حسین ده‌ریکردو وینه‌ی خۆی له‌سه‌ر دانا که به (دیناری چاپ) ناسرا، دواي پووخوانی پژی می سه‌دا چاپی چوارده‌یه‌می درای عیراقی چاپکراوی به‌ریتانی له (۲۰۰۲/۷/۸) چاپکراو له ۲۰۰۲/۱۰/۱۵ که‌وته‌کار، که (۱۵۰) دینار به‌رامبه‌ر (۱) دیناری چاپی سوپسری بوو.

^۱ - ئه‌مین زه‌کی به‌گ کۆری عه‌بدولپه‌حمان مه‌حمود، سالی (۱۸۸۰) له‌گه‌ره‌کی گۆیژه‌ی شاری سلیمانی له‌دایک بووه، سه‌ره‌تای خۆیندنی له‌حوجره‌ ده‌ست پتیکردوووه، پاشا قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی و پووشدی‌ی عه‌سکری ته‌واوکردوووه، دواي ئه‌وه‌ش قوتابخانه‌ی عه‌سکری له‌به‌غداد ته‌واو ده‌کات و، بۆخۆیندنی زیاتر ده‌چیته‌ ئه‌سته‌نبول و قوتابخانه‌ی (حه‌ربی) ته‌واوده‌کات و ده‌بیت به‌ئه‌فسه‌ر له‌سوپای عوسمانیدا، پیش ده‌سته‌پتیکردنی جه‌نگی جیهانی یه‌که‌م (۱۹۱۴-۱۹۱۸) له‌گه‌ل چه‌ند ئه‌فسه‌ریکی تردا نێردراوه بۆ فه‌ره‌نساو سالیکی له‌وی ماوه‌ته‌وه‌و سه‌ردانی چه‌ند ولاتیکی ئه‌وروپی کردوووه، له‌ته‌مووزی (۱۹۲۵) بووه به‌نۆینه‌ری شاری سلیمانی له‌په‌رله‌مانی عیراقی ئه‌وکاته‌دا، تاپۆژی کۆچکردنی له‌ ۱۹۴۸/۷/۹ وه‌ک ئه‌ندامی (ئه‌نجومه‌نی پیرانی عیراقی ماوه‌ته‌وه‌، هه‌ر له‌سالی (۱۹۲۵) دا کتیبیکی به‌ناوی (تقریر عن الجیش العیراقی) له‌به‌غدا بلاوکردۆته‌وه، له‌ماوه‌ی سالانی (۱۹۲۵-۱۹۴۲) زیاد له‌ ده‌ جار پۆستی وه‌زیری له‌عیراقدادا وه‌رگرتوووه، سالی (۱۹۳۱) کتیبه‌ به‌ناویانگه‌که‌ی (کوردو کوردستان) ی ده‌رکردوووه، هه‌روه‌ها کتیبی (مشاهر کرد) له‌دوو به‌رگداو (میژووی شاری سلیمانی) و (میژووی ولات و میرنشیه‌نه‌کانی کورد) و چه‌ند نووسراویکی تر به‌کوردی و تورکی و عه‌ره‌بی.

- ۱۹۸۲ کۆچی دوايي گۆرانی بیژی کورد (حهسه ن جهزراوی).
- ۲۰۰۶ یاری کۆتایی جامی جیهانی ۲۰۰۶ی ئەلمانیایا له نیوان
له پرنساو ئیتالیا به سه رکه وتنی ئیتالیا کۆتایی هات.

- ۲۰۰۷ کۆچی دوايي (د. ئەوپره حمانی حاجی مارف) له سلیمانی.

۷/۱۰ *

- ۱۹۹۹ دهرچوونی یه کهم ژماره ی گۆفاری (پشوو ی کوردستانی نو ی).
- ۲۰۰۳ ده ستگی کردنی (م. عه لی با پیر) له لایه ن هیزه کانی ئەمریکا وه.

۷/۱۱ *

- پۆژی جیهانی دانیش تان.

- ۱۸۴۸ له دایکبوونی بیر یاری ئیسلامی (مه مه د عه بده).^۱

^۱ - مه مه د عه بده بیر یاری میسری و قوتابی سه ی د جه ماله دینی ئەفغانی، له سالی (۱۸۴۸) له میسری له دایکبووه، سه ره تا له شاری (طنطا) ده ستی به خویندن کردووه و دواتر له زانکری ئەزه ره وه رگرا له سالی (۱۸۵۶)، به لام پاش دووسال وازی له ئەزه ره هینا به هۆی شیتوازی وانه وتنه وه ی ئەو ناوه نده، پاش ئەوه ده ستی کرد به خویندنه وه ی هزی و فه لسه فی، سالی (۱۸۷۶) جاریکی تر وه ک مامۆستا گه رایه وه (ئەزه ره)، پاش داگی کردنی میسری له لایه ن به ریتانیا وه به تۆمه تی یارمه تیدانی شۆرشگی پان بۆ ما وه ی سی سال له ولات دوور خرایه وه، پاش ئەوه په یوه ندی کرد به مامۆستا که ی (سه ی د جه ماله دینی ئەفغانی) و له پارسی گۆفاری (العروة الوثقی) یان ده رکرد، عه بده پاش چوونی بۆ ئینگلته راو به بیروت گه رایه وه میسرو له سالی (۱۸۸۸) چه ند پۆستیکی دا وه ری وه رگرت، پاش تریش گه یشته پله ی مو فتی گه وه ی میسری، مه مه د عه بده به هزه ریه کانی له هه ولی به رگری له ئیسلامدا بو، وه زۆرداری ناو خو ئیمپریالیزمی ده ره کس به هۆکاری دوا که وتوو یی موسلمانان ده زانی، له پوانگه ی عه بده وه شهرع و عه قل په یوه ندیه کی گونجاویان هه بو، هه ره ک له نیوان نایین و سیاسه تدا په یوه ندیه کی قوولی ده بیینی، گرنگترین به ره مه کانی بریتین له: (شرح نهج و البلاغه، رساله التوحید، الاسلام مع العلم والمدنیة، تفسیر المنار، دروس من القران، ...).

- ۱۹۲۱ سەربەخۆیى (مەنگۆلیا) لەچین.
- ۱۹۵۲ كۆچى دوايى مېژوونووسى كورد (محەمەد عەلى عەونى).^۱
- ۱۹۶۲ بۆ يەكەم جار لەجىهاندا پەخشى تەلەفزیۆنى ئاسمانى كرا لەرېگەى مانگى دەستكرد.

* ۷/۱۲

- ۱۹۷۵ كۆچى دوايى شاعىرو زانای كورد (شىخ موراد زەنگەنە).
- ۱۹۹۸ كۆچى دوايى مامۆستا (ئىپراھىم ئەمىن بالدار).^۲

^۱ - محەمەد عەلى عەونى، سالى (۱۸۹۷) لەشارى (سویرهك)ى سەربە پارىزگای دياربەكەى لەدايك بووه، پەلى يەكەم و دووهىمى خويندن لەتوركيا تەواو دەكات و بۆ فيرېوونى زانستى ئايىنى و عەرەبى دەچىتە ميسرې خويندن لە (ئەزھەر) تەواو دەكات، پاشان لەگەل بنەمالەى بەدرخانیه كاندا بەشدارى دەكات لەدامەزاندنى (كۆمەلەى خۆيىون)، لەبەر هەلوئىستى سياسى دەسەلاتدارانى ئەو كاتەى توركيا نەيانهيتشوووه بگەریتەوه بۆ توركياو لەميسرې نيشتەجى بووه، (محەمەد عەلى عەونى) كتیبى (شەرەفنامە)ى وەرگىتپراوه بۆ سەر زمانى عەرەبى، لەگەل وەرگىتپرانى بەشى زۆرى نووسىنەكانى (ئەمىن زەكى بەگ) بۆ عەرەبى، هەرودەها گەلێك نووسراوى بەنرخى لەسەر كوردستان نووسيووه، لەوانە (القضية الكردية) بەناوى (بلەج شىركۆ)، لە ۱۱ى تەموزى (۱۹۵۲) لەقاھىرە كۆچى دوايى كردوووه و هەر لەوئىش نىژراوه.

^۲ - مامۆستا ئىپراھىم ئەمىن بالدار، سالى (۱۹۲۰) لەسليمانى لەدايكبووه، لەسالانى چەكان بووه بەمامۆستای سەرەتاى، بۆ يەكەم جار لەمىژووى گەلى كورددا (ئەلف و بىيى كوردى) داناوه بۆ پۆلى يەكەمى سەرەتاى كە زياتر لەنيو سەدە مندالانى كورد لەسەرى فيردەكران، پاشان گويژراوه تەوه بۆ وەزارەتى پەرودە لەبەغدادو دواتر چوووه بۆ ئەمريكاو لەوئى ماستەرى وەرگرتوووه لەزانكۆى بەغداد بووه بەمامۆستا، لە تەموزى (۱۹۹۸) لەبەغداد كۆچى دوايى كردوووه.

- ۱۹۹۸ فەرەنسسا بۆيەكەم جار بووہ پالەوانى جىهان، دواى ئەوہى
بەئەنجامى (۳-۰) لەبەرازىلى بىردەوہ.

۷/۱۳ *

- ۱۹۸۹ تىرۆرکردنى (د. عەبدولپەرەحمان قاسملق) سىكرىتىرى (پ.د.ك)ى
ئېران لەقىيەننا.

- ۱۹۹۵ كۆچى دواىى زانائى كۆمەلناسى عىراقى (د. عەلى وەردى).

- ۲۰۰۳ دامەزراندنى (ئەنجومەنى حوكم) لەعىراق.

۷/۱۴ *

- ۱۷۸۹ شۆرپشى فەرەنسسا.

- ۱۹۱۹ راپەرىنى ئامىدى.

- ۱۹۵۸ شۆرپشى چواردەى تەمموزى عىراق و پووخانى پزىمى
پادشايەتى^۱.

^۱ - سەردەمى پادشايەتى لەعىراق لە (مەلىك فەيسەلى يەكەم) ەوہ دەست پى دەكات
كەلەسالى (۱۹۲۱) بوو بەپاشاي عىراق، وە كۆتايى دىت بە كورەزاكەى (مەلىك فەيسەلى
دووم) لەسالى (۱۹۵۸)، ئەويش بەھۆى ئەو شۆرپشەى كە ئەفسەرانى ئازادىخواز (ضباط
الاحرار) پىسى ەستان كەبرىتى بوون لە (۱۵) ئەفسەر بەسەركاپەتى زەعيم پوكن
(عەبدولكەرىم قاسم) و عەقىد پوكن (عەبدولسەلام عارف)، وەتوانيان لە ۱۴ تەموزى
(۱۹۵۸) دا كۆتايى بەدەسەلاتى پادشايەتى بەيىنن و (عەبدولكەرىم قاسم) وەك سەركردەى
ھىزە چەكدارەكان بەيانى شۆرپشى بلاوكردەوہ و خۆى وەك سەركردەى يەكەمى شۆرپشەكە
ناساند، وە ەەر لەو پۆژەدا ەرىك لە (مەلىك فەيسەلى دووم) و (عەبدولئىلاھ)ى خالى
كوزران و تەرمەكانيان بەناو بەغداددا راکىشرا، (نورى سەعید)يش كە سەركۆك وەزىرانى
پزىمى پادشايەتى بوو، پاش ەلئەتتى لەكۆشكەكەى خۆى كەلە گەرەكى (كەرخ) بوو، خۆى
دەشارىتەوہ و پۆژى دواتر ئاشكرادەبىت و دەكۆزىت و تەرمەكەى دەبرىت بۆ وەزارەتى

- ۱۹۷۴ کۆچی دوايى هونهرمه‌ند (ره‌شۆل).

* ۷/۱۵

- ۱۰۹۹ شارى قودس كه‌وته ژي‌رده‌ستى خاچهرسته‌كان.

- ۱۹۰۴ كۆچى دوايى نووسه‌رى پووسى (چيخوف).

- ۱۹۴۸ ده‌رچوونى بېريارى ژماره (۵۱) ى نه‌نجومه‌نى ئاسايش سه‌بازت به‌فه‌له‌ستين.

- ۱۹۵۱ كۆچى دوايى نووسه‌رى كورد (مير جه‌لادت به‌درخان).

- ۱۹۸۹ كۆچى دوايى زاناي خواناسى كورد (شيخ محه‌مه‌دى خال)^۱.

به‌رگري و شه‌و به‌دزيه‌وه ده‌نيژديت، به‌لام بق رۆزى دوايى تهرمه‌كه‌ى ده‌رده‌هينريته‌وه و به‌هه‌مان شيوه‌ى مه‌ليك و خالى رايده‌كيشن، به‌م جوره ده‌سه‌لاتى پاشايه‌تى له‌عيراقدا كۆتايى پنهات، به‌لام دواتر به‌هۆى ناكۆكى له‌نيوان سه‌ركرده‌كاني شۆرشدا عيراقى كۆمارى نه‌گه‌يشته كه‌نارى ئارام.

^۱ - شيخى خال، شيخ محه‌مه‌د كورپى شيخ‌عه‌لى حاجى شيخ نه‌ميينى خاله، سالى (۱۹۰۴) له‌ئاو بنه‌ماله‌يه‌كى ديندارى شارى سليئمانيدا چاوى هه‌له‌پناوه، سه‌ره‌تا لاي باپيرى خويندويه‌تى، زانسته شه‌رعيه‌كانيشى له‌لاى هه‌رسى زاناي به‌ئابانگى نه‌وكاته (شيخ عومهرى قه‌ره‌داغى) و (شيخ جه‌لالى قه‌ره‌داغى) و (مه‌لا حسيني پيسكه‌ندى) وه‌رگرتوه، سالى (۱۹۳۱) به‌فه‌رمانى ره‌سمى كراوه به‌ پيشنويزو وانه‌بيژى مزگه‌وته‌كه‌ى باپيرى (شيخ نه‌ميينى خال)، سالى (۱۹۳۹) له‌تاقيردنه‌وه‌يه‌كى وه‌زاره‌تى داددا بق پۆستى قازيتى به‌يه‌كه‌م ده‌رچووه‌و، به‌فه‌رمانى شاهانه بووه به‌قازى هه‌له‌بجه‌و تا سالى (۱۹۶۷) له‌پيشه‌كه‌يدا ماوه‌ته‌وه، له‌و ماوه‌يه‌دا له‌هه‌له‌بجه‌و چه‌مه‌مال و سليئمانى و كه‌ركوك و موسل قازى بووه، له‌سالى (۱۹۶۲) كراوه به‌ئه‌ندامى دادگاي پيداچوونه‌وى شه‌رى له‌به‌غداد، له (۱۹۶۷) خانه‌نشين كراوه.

سالى (۱۹۵۳) بووه به‌ئه‌ندامى كۆپى زانبارى عيراق و، له (۱۹۷۲) بووه به‌جيگرى سه‌رۆكى كلرپى زانبارى كورد، شيخى خال (۵۵) سالى به‌رده‌وام خزمه‌تى نه‌ده‌ب و كه‌له‌پورو ميژوو و

- ۱۹۲۵ يەكەم كۆۈنەۋەي ئەنجومەنى نوينەرانى عىراقى كەتيايدا
مىژوونووسى كورد (محەمد ئەمىن زەكى) بەجىگىرى سەرۋكى
ئەنجومەنى نوينەران ھەلبىژىردرا.
- ۱۹۵۰ ئۆرۈگۈاى بەئەنجامى (۱-۲) لەھەلبىژاردەي بەپازىلى بىردەۋەو
بۇ دووم جار جامى جىھانى بەدەستەينا.
- ۱۹۷۰ دەرچوونى دەستورى كاتى كۆمارى عىراق لەلايەن
(ئەنجومەنى سەرکردايەتى شۆرش) ەۋە.
- ۱۹۷۹ (سەدام حسىن) بوو بەسەرۋك كۆمارى عىراق.

- ۱۹۶۸ شۆرشى جەقدەي تەمووز لەعىراق.
- ۱۹۸۱ كۆچى دوايى ھونەرمەند (قادر زىرەك).

زمان و كاروبارى ئايىنى مىللەتەكى كىردوۋە، بەعەرەبىش نووسىۋىيەتى، گەرە پىاۋانى
كوردى بەعەرەب ناساندوۋە، سالى (۱۹۸۷) خەلاتى (يەكىتى مىژوونووسانى عەرەب)ى
لەسەر ئەو لىكۆلىنەۋەيەي كە لەگۇڧارى كۆپى زانىبارى عىراقدا بەناۋىشئانى (مىرنشېنى
ئەفراسىياب و ئەلقەيەكى ون لەمىژوۋى بەسپە) لەسالى (۱۹۶۱)دا پىيى بەخىشراۋە، سالى
(۱۹۸۰) (كۆپى زانىبارى عەرەبى ئەردەنى) شىخى خالى بەئەندامى يارىدەدەر بىق كۆپى
ناۋىراۋ ھەلبىژاردوۋە.

شىخى خال خاۋەنى چەندىن بەرھەمى چاپكراۋە لەۋانە: (تەفسىرى خال (۷ جىزم)، پەندى
پىشېنان، نالەي دەروون (۲ بەرگ)، فەرھەنگى خال (۳ بەرگ)، پىشگرو پاشگر، رىژمانى
كوردى، موڧتى زەھاۋى، سەيد جەمالەدىنى ئەفغانى، باباتاھىرى ھەمەدانى، مەلا محمدى
خاكى، سۆزى مېنبەر، چەندىن كىتېب و نووسراۋى تر بەكوردى و عەرەبى).

- ۱۹۹۴ (هەلبژاردەى بەرازىل) بەلیدانى یەكلاكەرەوہ لە (هەلبژاردەى ئىتالىا) ی بردەوہو بووہ پالەوانى جیہان.

* ۷/۱۸

- ۱۹۷۳ كۆچى دوایى ھونەر مەندى مۇسىقار (حەسەنى نەى).

- ۱۹۷۶ كۆچى دوایى شاعىرى كورد (رەمزی مەلا عارف).

- ۱۹۹۸ (نیلسن ماندىلا) لە تەمەنى (۸۰) سالیدا ئاھەنگى بووہ گواستەنەوہى سازکرد.

* ۷/۱۹

- ۱۹۲۴ كۆچى دوایى عادیلە خانى ھاوسەرى وەسمان پاشای جاف^۱.

- ۱۹۸۳ دامەزراندنى (پارتى پەفاهى ئىسلامى) لە توركيا.

- ۱۹۹۳ بەردىك درایە بەرپۆوہ بەرایەتى شوپنەوارى سلیمانى كەمپژووہ كەى دەگەرپۆتەوہ بۆ نزیكەى (۴۰۰۰) سال لە مەوہەر، كە دەقیكى شاهانەى لە سەر نو سراوہ بە خەتى بزماری.

^۱ - (عادیلە خانم) كچى عەبدولقادر بەگى ساحیبقرانە، یەككە لە سەر كرده كانى خێلى (جاف)، سالى (۱۸۵۹) لە (سنە) لە داىكبووہ، پاش كۆچى دوایى (مەحمود پاشای جاف) سەر كرده تى ھۆزى جافى گرتۆتە ئەستۆ، لە (۱۸۹۵) دا شووى كردووہ بە (وہسمان بەگى جاف) وەسمان بەگ لە بەرپۆوہ بردنى ھۆزە كەیدا یارمەتى عادیلە خانى داوہ، سنوورى دەسلاتى عادیلە خانم ئەردە لانیشى گرتبۆوہ، ھەمیشە جىنى پۆزو خۆشەوېستى ھۆزە كەى بووہ، جەلەوى گرتۆتە دەست و بە شپۆوہ یەكى رېكوپېتك بەرپۆوہى بردووہ، دادپەرەرانە كاروبارى ھەلدە سوپان، بەبى راپۆزى ئەم ھىچ فەرمانىكى مىرى جیبە جى نەدە كرا، كە ئینگلیزە كان ھاتنە كوردستانوہ بۆ رېزلىگرتنى نیشانە یەكى سەربازیان بە خەلات پېداوہ، لە شارى ھەلە بچەدا خانووبەرەو بازارىكى دروست كردووہ، لە سالى (۱۹۲۴) لە ھەلە بچە كۆچى دوایى كردووہ لە (عەبابەلى) نۆزرداوہ.

- ۱۹۲۵ يەكەم كۆۈنەۋەي ئەنجومەنى نوينەرانى عىراقى كەتيايدا
مىژوونووسى كورد (محەمد ئەمىن زەكى) بەجىگرى سەرۋكى
ئەنجومەنى نوينەران ھەلبىژىردا.

- ۱۹۵۰ ئۆرۈگۈاى بەئەنجامى (۱-۲) لەھەلبىژاردەي بەپازىلى بىردەۋەو
بۇ دوۋەم جار جامى جىھانى بەدەستەينا.

- ۱۹۷۰ دەرچوونى دەستورى كاتى كۆمارى عىراق لەلايەن
(ئەنجومەنى سەرکردايەتى شۇرش) ەۋە.

- ۱۹۷۹ (سەدام حسيّن) بوو بەسەرۋك كۆمارى عىراق.

- ۱۹۶۸ شۇرشى حەقدەي تەمووز لەعىراق.

- ۱۹۸۱ كۆچى دوايى ھونەرمەند (قادر زيرەك).

زمان و كاروبارى ئايىنى مىللەتەكەي كردوۋە، بەعەرەبىش نووسىۋىپەتى، گەرە پىاۋانى
كوردى بەعەرەب ناساندوۋە، سالى (۱۹۸۷) خەلاتى (يەكىتى مىژوونووسانى عەرەب)ى
لەسەر ئەو لىكۆلىنەۋەيەي كە لەگۇڧارى كۆپى زانىبارى عىراقدا بەناۋىشئانى (مىرنشېنى
ئەفراسياب و ئەلقەيەكى ون لەمىژوۋى بەسپە) لەسالى (۱۹۶۱)دا پىيى بەخشرۋە، سالى
(۱۹۸۰) (كۆپى زانىبارى عەرەبى ئەردەنى) شىخى خالى بەئەندامى يارىدەدەر بىق كۆپى
ناۋىراۋ ھەلبىژاردوۋە.

شىخى خالّ خاۋەنى چەندىن بەرھەمى چاپكراۋە لەۋانە: (تەفسىرى خالّ (۷ جىزم)، پەندى
پىشېنان، نالەي دەروون (۲ بەرگ)، فەرھەنگى خالّ (۲ بەرگ)، پىشگرو پاشگر، رېژمانى
كوردى، موفتى زەھاۋى، سەيد جەمالەدىنى ئەفغانى، باباتاھىرى ھەمەدانى، مەلا محمدى
خاكى، سۆزى مېنبەر، چەندىن كىتېب و نووسراۋى تر بەكوردى و عەرەبى).

– ۱۹۹۴ (هەلبژاردەى بەرازىل) بەلیدانى یەكلاكەرەوہ لە (هەلبژاردەى ئىتالىا) ى بردەوہ بووہ پالەوانى جیہان.

* ۷/۱۸

– ۱۹۷۳ كۆچى دوایى ھونەر مەندى مۇسىقار (حەسەنى نەى).
– ۱۹۷۶ كۆچى دوایى شاعىرى كورد (رەمزى مەلا عارف).
– ۱۹۹۸ (نىلسن ماندىلا) لە تەمەنى (۸۰) سالىدا ئاھەنگى بووہ گواستەنەوہى سازکرد.

* ۷/۱۹

– ۱۹۲۴ كۆچى دوایى عادىلە خانى ھاوسەرى وەسمان پاشاى جاف.^۱
– ۱۹۸۲ دامەزاندنى (پارتى رەفاهى ئىسلامى) لە توركىيا.
– ۱۹۹۳ بەردىك درايە بەرپۆوہ بەرايەتى شوینەوارى سلىمانى كەمپژووہ كەى دەگەرپۆتەوہ بۆ نزیكەى (۴۰۰۰) سال لە مەوہ بەر، كەدە قىكى شاھانەى لە سەر نوسراوہ بە خەتى بزمارى.

^۱ – (عادىلە خانم) كچى عەبدولقادىر بەگى ساحىبقرانە، يەككە لە سەر كرده كانى خىلى (جاف)، سالى (۱۸۵۹) لە (سنە) لە داىكپوہ، پاش كۆچى دوایى (مەحمود پاشاى جاف) سەر كرده تى ھۆزى جافى گرتۆتە ئەستۆ، لە (۱۸۹۵) دا شووى كردوہ بە (وہسمان بەگى جاف) وەسمان بەگ لە بەرپۆوہ بردنى ھۆزە كەيدا يارمەتى عادىلە خانى داوہ، سنوورى دەسلەتتى عادىلە خانم ئەردە لانىشى گرتبۆوہ، ھەمىشە جىنى پىزو خۆشە وىستى ھۆزە كەى بووہ، جەلەوى گرتۆتە دەست و بە شىئە يەكى رىكوپىك بەرپۆوہى بردوہ، دادپەروہ رانە كاروبارى ھەلدە سوپان، بەبى پراوېزى ئەم ھىچ فەرمانىكى مىرى جىبە جى نەدە كرا، كە ئىنگلىزە كان ھاتنە كوردستانەوہ بۆ پىزلىگرتنى نىشانە يەكى سەربازيان بە خەلات پىداوہ، لە شارى ھەلە جەدا خانوبەرەو بازارىكى دروست كردوہ، لە سالى (۱۹۲۴) لە ھەلە جە كۆچى دوایى كردوہو لە (عەبابەلى) نىژدراوہ.

- ۱۷۲۸ کۆچی دوايى زاناى فيزييائى (ئيسحاق نيوتن).
- ۱۸۱۰ سەربەخويى (كۆلۆمبيا) لەئيسپانيا.
- ۱۸۸۰ كۆچى دوايى داهينەرى ھيژى كارەبا (فۆلت).
- ۱۹۳۷ كۆچى دوايى داهينەرى راديو (ماركۆنى).^۱
- ۱۹۵۷ بلاوبوونەھى گۆفارى (ھيوا) لەبەغداد بە كوردى و عەرەبى.
- ۱۹۹۲ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (عەونى) لەتەمەنى ۷۸ سالىدا.
- ۱۹۹۵ دامەزراندنى (ليژنەى ئۆلۆمپى كوردستان).

- ۱۷۸۹ ھيژەكانى فەرەنسا بەسەرکردايەتى (ناپليۆن پۇناپارت) قاھيرەى پايتەختى ميسپريان داگىركرد.
- ۱۹۲۲ دامەزراندنى (كۆمەلەى كوردستان) بەسەرۆكايەتى (مستەفا پاشاى يامولكى).

^۱ - ماركۆنى لە ۲۵ى نيسانى سالى ۱۸۷۴ لەئىتاليا لەدايكبوو، ماركۆنى فيزيازان و داهينەرىكى ئىالى بوو و ئەكادىمىيائى تەكنەلۆژى لەشارى (ليفۆرتۆ) تەواوكردوو، ماركۆنى لەسالى (۱۸۹۰) ھو خەرىكى شەپۆلە رادىيويەكان و بروسكەى بى تەل بوو، سالى ۱۸۹۷ لەئىنگلەتەرە كۆمپانىيائى بروسكەى بىتەل و سىگنالى دامەزراند، سالچى ۱۸۹۸ توانى بۆ دوروى (۲۲) ميلەو سىگنالەكانى بگەيەنيت، لەسالى ۱۹۰۱دا توانى بۆ يەكەمىن جار بەسەر ئوقيانووسى (ئەتلەتيك)دا سىگنالى رادىيويى بنىريت، ماركۆنى لەسەر تاپىكردنەوكانى بۆ پەرەپىدائى راديو بەردەوام بوو تا لەكۆتاييدا توانى نامەكانى بەئاراستەى ديارىكراو بەھەموو لايەكى جىھاندا بنىريت، ماركۆنى لە ۲۰ى تەمووزى ۱۹۳۷ بەنەخۆشى دل لەرۆما كۆچى دوايى كردوو.

- ۲۰۰۳ دەستگىر كىردى غەلى ھەسەن مەجىد ناسراو بە (غەلى كىمىيائىي)
لەلەيەن ھىزەكانى ھاوپەيما نان لەشارۇچكەى سامەرا.

۷/۲۲ *

- ۱۹۴۴ سەربەخۇيى پۇلۇنيا.
- ۱۹۴۹ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (بىدار).
- ۱۹۹۴ ئىمزا كىردى رىككە وتىننامەى (پارىس) لەنىوان (يەكىتى و
پارتى) بەسەرپە رىشتى فەرەنسا.
- ۲۰۰۳ كۆزىنى ھەردوو كۆرەكەى سەدام ھىسەن (عودەى و قوسەى)
لەموسل.

۷/۲۳ *

- ۱۹۲۲ دەستگىر كىردى (شىخ مەھمودى ھەفەد) لەلەيەن ئىنگلىزەوہ.
- ۱۹۵۲ شۇرشى يۇليۇ لەمىسېر.
- ۱۹۸۰ كۆچى دوايى نوسەر (موھەرەم مەھمەد ئەمىن).

^۱ - بىدار، ناوى (شىخ بابەغەلى كۆپى غەبدوللاى شىخ غەلى شىخ لەتەفى شىخ سەلىمى
ھەنجىرانە)، زانابەكى ئابىنى و شاعىرىكى نىشتمانبەرەرى كوردە، سالى (۱۸۹۴) لە
(ئاوايى گەرەى سەر بە (خانەقەن) لەدايكىوہ، بەمەندالى دەستى بەخوئىندى حوجرە
كردوہەن لە (۱۲) سالىدا بۇ خوئىندى چوہ بۇ خانەقەن، كاتى باوكى كۆچى دوايى دەكات،
بىدار واز لەخوئىندى دەھىتەت و دەست دەكات بە كشتوكال كىردى، ھەر بەمەندالى دەستى
بەشەير ھۆنىنەوہ كردوہ، بۇتە ئەندامىكى چالاكى (پارتى ھىوا)، (پەفىق ھىلمى) نازناوى
(بىدارى) بەسەردا بىرەوہ كوناوى نەھىتەتى لەناو پارتەكەيدا، بىدار زمانى فارسى و غەرەبى
و توركى زانىوہ بەھەموويان ھۆنراوہى داناوہ، شەيرەكانى پامىيارى و نىشتمانبەرەرى و
ئابىنى و دىدارى و كۆمەلەيتىبە، لەگۆفارى (گەلاوئىن) دا بلاوى كردوہنەتەوہ، سالى (۱۹۴۹)
كۆچى دوايى كردوہ.

- ۱۹۹۹ كۆچى دوايى (شاحهسەنى دووھم)ى پادشاى مەغرىب.

۷/۲۴ *

- ۱۹۱۹ حزبى (توركيياى لاو) كودەتاي كرد بەسەر خەلافەتى عوسمانى.
- ۱۹۲۳ مۆركردنى پەيمانى لۆزان^۱.
- ۱۹۷۷ كۆچى دوايى مامۇستا (گيوى موكرىانى).
- ۱۹۸۱ كۆچى دوايى ھونەرمەندى كورد (م. عەلى مەردان) لەبەغداد.
- ۱۹۹۳ كۆچى دوايى زاناو نووسەر (م. عادل شيوخ) لەسليمانى^۲.
- ۲۰۰۱ خاتوو (ميگاواتى سوكارنو) بوو بە سەرۆكى ئەندەنووسيا.

^۱ - كۆنگرەى لۆزان، لەشارى (لۆزان)ى سويسرا بەسترا كە لە ۱۹۲۲/۱۱/۲۰ بەستراو تا ۱۹۲۳/۷/۲۴ بەردەوامبوو، لەو كۆنگرەيەدا (بەريتانياو فەرەنساو ئيتالياو يابان و پۆمان و بۇگسلافيياو يۆنان و توركييا) بەشداربوون، تيايدا برپارى سەرپەخۆبوونى توركييا دراو مەسەلەى كوردى تيا فەرامۆشكراو بەندەكانى پەيمانى سيفەرئيشى ھەلۆەشاندهو ھىچ شتىكى تاييەت بەكورد لەپەيماننامەكەدا نەھاتبوو.

^۲ - دكتور عادل شيوخ، لە (أبى الخصيب)ى بەسەرە لەسالى (۱۹۴۶) لەدايكبوو، بەشى فيزيائى لەزانكۆى بەغداد تەواو كردوو، پاشا ھوت سال لەوانەوتنەو لەدواناوەندى بەسەر، توانى كۆليژى دىراساتى ئىسلامى لەبەغداد تەواو بكات، لەگەل ئەوئەى كە ھەزار بوو، بەلام توانيوپەتى پلەى (ماستەر)يش لەفيزيادا بەدەست بەيئيت، پاشا چەند سالتىكى كەم توانى بپوانامەى دكتورا لەفيزيادا لەئەندەن وەرېگرئت، پاشان دكتور عادل چەند سالتىك دەبيتە مامۇستا لەزانكۆى (پزان) لەسعوديە، ھەر لەوكاتانەدا توانى پلەى (ماستەر) لە (أصول الفقه)دا بەدەست بەيئيت، دكتور عادل بانگخوازو نووسەرئىكى بەتواناى ئىسلامى بوو كەجگە لە پەراوى (المسافر في قطار الدعوة) نۆ پەراوى ديكەى ھەيە.

دكتور عادل لە ۲۴ى تەمووزى (۱۹۹۳)دا لەكوردستان بەكارەساتى ئۆتۆمبيل لەپرئىگەى سليمانى - ھەولير لەلاى (سوسى) كۆچى دوايى كردوو، لەگۆرستانى (شىخ ئەحمەدى ھندى) لەسليمانى بەخاك سپيئراو.

۷/۲۵ *

- ۱۹۴۳ پڙىمى مۇسۇلۇنى لە (ئىتالىيا) شكستى هينا.
- ۱۹۸۷ كۆچى دوايى نووسەر (م. محەمد مەلا صالح شارەزورى)^۱.

۷/۲۶ *

- ۱۸۴۷ سەربەخۇيى لىبىيا.
- ۱۸۸۶ لەدايىكبونى (جۆرج بەرناردشۇ).
- ۱۹۵۶ خۇمالىكردنى (نۇكەندى سوئس) لەمىسپ.
- ۱۹۶۵ سەربەخۇيى (مالدىف) لەبەرىتانيا.

۷/۲۷ *

- ۱۹۲۲ دوا ژمارەى پۇژنامەى (پىئىشكەوتن) لەسلىمانى بلاوكرايەو.
- ۱۹۵۸ دەستورى كاتى عىراق دەرچوو.
- ۱۹۸۰ كۆچى دوايى (شاي ئىران لەيەكىك لەنەخۇشخانەكانى مىسپ.
- ۱۹۹۷ كۆچى دوايى شاعىرى گەرەى عەرەب (جەواهيرى)^۲.

^۱ - مەلا محەمد مەلا صالح شارەزورى لەسالى (۱۹۴۶) لەگوندى (كەچەلى) شارەزورى لەدايىكبوو، سەرەتا لاي باوكى و دواتر لەهەلەبجە وانەى شەرى خويندوو، سالى (۱۹۷۱) پەيمانگاي ئىسلامى تەواوكردوو و لەچەندىن گوندو شارۇچكەدا مەلايەتى كردوو، چەند جارىك لەلايەن پڙىمى بەعسەو دەستگىركراو و ئەشكەنجە دراو، وتارىبىژو نووسەرىكى بەتوانا بو، چەند بەرەمىكى چاپكراوى هەيە، لەوانە: (پىكەوت لەتەرازوى ژىرىدا، سروشت لەتەرازوى ژىرىدا، داروين لەتەرازوى ژىرىدا، فرۆيد لەتەرازوى ژىرىدا،...).

^۲ - (محەمد مەهدى جەواهيرى)، لە ۲۶ تەمووزى (۱۸۹۹) لەشارى نەجەف لەدايىكبوو، باوكى يەكىك بوو لەزانا ئايىنبەكانى ئەو شارە، هەر لەمندانىەو جەواهيرى لەسەردەستى باوكى قورئانى پىرۆزى خويندوو و چەندىن شىعەرى كلاسبىكى لەبەركردوو، سالى (۱۹۱۷)

– ۲۰۰۰ کۆچی دوايي شاعيري كوردى ئىيران (ئەحمەدى شاملو)^۱

باوكى كۆچى دوايي كردووه، دواي ئەوه جەواھىرى پوويكردۆتە خوئىندنەوهى كتيبي لەلسەفەو شىعەرى كلاسيك و نوئى، سالى (۱۹۲۰) بەشدارى شوپشى (بيست)ى كردووه لەعيراق، وه لەسەردەمى مهليك فهيسەلدا لەفەرمانگەى ميريديا كاري كردووه، پاشان چووہ بۆ بەغدادو چەند پۆژنامەيەكى دەركردووه، لەوانە: (فوپات، كودەتا، پاي گشتى)، چەند جازيگيش پۆستى سەرۆكى (يەكيتى نووسەرانى عيراق)ى وه رىگرتووه، سالى (۱۹۲۱) يەكەم شىعەرى خۆى بلأوكردۆتەوه، يەكەم كۆمەلە شىعەرى بەناوى (حلبە الادب) بلأوكردۆتەوه، سالى (۱۹۲۷) لە (كازمىە) بەمامۆستا دادەمەزىت، سالى (۱۹۳۵) (ديوانى جەواھىرى) بلأوكردۆتەوه، سالى (۱۹۴۱) پشتگيرى بزافى مارسى كردووه، بەلام بەهۆى شكستى ئەم بزافەوه چووہ بۆ ئىيران و دواي ماوہيەك گەراوہتەوه بۆ بەغدادو پۆژنامەى (پاي گشتى) دەركردووه، سالى (۱۹۵۰) بەشدارى كۆنگرەى رۆشنىبرى كۆمكارى عەرەبى لەئەسكەندەرەيه كردو ھەر لەھەمان سالدا بەنەقىبى پۆژنامەنووسانى عيراق و يەكيتى نووسەرانى عيراق دەست نيشانكرا، سالى (۱۹۶۱) بەناچارى عيراقى بەجىھىشت و چوو بۆ لوبنان و لەوئىشەوه چوو بۆ (براغ)ى پايتەختى يۇگسلاڤياو بۆ ماوہى (۷) سال لەوئى ماہيەوه، سالى (۱۹۶۵) كۆمەلە شىعەرى (پۆستەى نامۆبى) بلأوكردەوه، سالى (۱۹۷۱) سەرۆكايەتى وه فەدى عيراقى كرد بۆ كۆنگرەى نووسەرانى عەرەب لەدیمەشق، ھەر لەو سالەدا وه زارەتى راگەياندى عيراقى كۆمەلە شىعەرى (أبها الارق) و (خلجات)ى بۆ بلأوكردەوه، سالى (۱۹۷۳) بەشدارى كۆنگرەى نووسەرانى عەرەبى لە (تونس) كرد، سالانى دواتر عيراقى بەجىھىشت و پوويكردە سورياو لەوئى دريژەى بەچالاكیە ھونەرەيكانى خۆيدا تا لە ۲۷ تەمووزى (۱۹۹۷) كۆچى دوايي كرد.

^۱ – ئەحمەدى شاملو لە ۱۲/۱۲/۱۹۲۵ لەتاران لەدايكبووه، لەبەرپيشەى باوكى كەئەفسەر بووه رۆد شوئىنى ئىيران گەراوہ، لەتەمەنى (۱۷) سالیەوه تىكەلاوى سياست بووهو بەھۆیەوه دەستگير كراوهو سێ سال لەزىنداندا ماوہتەوه، سالى (۱۳۲۶)ى كۆچى ھەتاوى يەكەم كۆمەلە شىعەرى خۆى بلأوكردۆتەوه، ماوہيەك بۆتە سەرنووسەرى گۆفارەكانى (كتاب ھفتە)و (خوشە)و (كتاب جمعه)، شاملو داستان و بەسەرھاتى بۆ منالان تەرجەمە كردووه،

- ۲۰۰۷ يەككىتى و پارتى رېكەوتننامە يەككى ستىراتېژىيان ئىمزا كىرد.

* ۷/۲۸

- ۱۸۲۱ سەربەخۇيى (پىرۇ) لە ئىسپانىيا.

- ۱۹۱۴ جەنگى جىھانى يەكەم دەستى پىكىرد.

* ۷/۲۹

- ۱۸۹۰ كۆچى دوايى و يىنەككىشى ھۆلەندى (قان كوڭ).

- ۲۰۰۷ بۇ يەكەم جار (ھەلبىزاردەي عىراق) جامى و لاتانى ئاسىيا بەدەستەينا، كە بەئەنجامى (۱-۰) لە (ھەلبىزاردەي سەئۇدىيە) ي بردەوہ.

* ۷/۳۰

- ۱۹۳۰ يەكەم پالەوانىتى جامى جىھانى لەنىوان (ئۇرۇگواي) ۱
ئەرزەنتىن) بەرپۇەچوو، يارىيەكەش بەئەنجامى (۴-۲) لە بەرزەوہندى
(ئۇرۇگواي) كۆتايى ھات.

سالى (۱۹۷۶) بۇ كۆرى شىعەر خويىندەوہ سەردانى ئەمىركاى كىردوہ، پاشان چووہ بە
بەرىتانيا دواترگە پاوہتەوہ بۇ تاران و بووہ بە ئەندامى ھەيئەتى دەبىرانى نووسەرانى
ئىران، سالى (۱۹۸۹) خەلاتى (Free Expression) ى لە نىويۇرك وەرگرتوہ، سالى (۱۹۹۹)
خەلاتى (ئىستىك داكرمن) ى سويدى پېبەخىراوہ.

۱ - (فنىسنت فان كوڭ)، نىگاركىشى بەناوبانگى ھۆلەندايە، سالى (۱۸۵۳) لە داىكىبوہ، لە
(۱۸۸۶) بۇ خويىندن پرويكردۆتە پارىس، سىروشت سەرچاوى ئىلھامى بووہ، تابلىق
(گولە بەرپۇە) جوانترىن تابلىقەتى، كە لە دواى تابلىق (مۆنالىزيا) داڭشى دىت، لە كۆتايى
ژيانىدا تووشى نەخۇشى دەروونى بووہ ھەربەو ھۆيەوہ لە (۱۸۹۱) دا خۆى كوشتوہ
پاش مردنى تابلىقانى نرخی گەيشتە (۱۰) مىليۇن دۇلار، لە تابلىق بەناوبانگەكانى: (بەتاتە
خۆرەكان، باخچەى ئارال، زنجىرەى ئەرلىزىن، كىلگەكانى گەنم كاتى خۆرئاوابوون).

- ۱۹۶۲ کۆچی دوايى (د. به شیر موشیر) له به غداد.

* ۷/۳۱

- ۱۸۵۹ کاتژمیری (بیگ بن) له لهندهن كهوته كار^۱.

- ۱۹۸۳ نه نفال و بی سه روشوینکردنی (۸) هزار (بارزانی) له
لۆشته په و به حركه.

^۱ - بیگ بن نه و کاتژمیری كه به هۆی رادیۆی لهندهن وه له هه موو دنیاوه خه لکی دهنگی ده بیستن، بۆ یه كه م جار له ۲۱ ته موزی (۱۸۵۹) كه وته كار، نه م کاتژمیره له تاوهری هاله خانه ی پارله مانی به ریتانی له لهندهن دانراوه و دریتی هه ر پوهیه کی (۹) مه تره و گیشه كه ی (۴) ته نه، جگه له وه ی كه كیشی زهنگه كه ی (۱۲،۵) ته نه، پێشی ده وتریت (بیگ بن) واته (بنیامینی گه وه) چونكه ده گه رپته وه بۆ وه زیری كاروباری گشتی نه وكاته ی به ریتانیا كه سه رپه رشتی دانانی نه و کاتژمیره ی كرد ناوی (سیر بنیامین هۆل) بوو، (بیگ بن) یش وه ك كورته ی ناوی نه و وه زیره خرایه سه رناوی کاتژمیره كه، بۆ یه كه مجار له ۱۹۲۳/۱۲/۳۱ له ریگه ی رادیۆی لهندهن وه دهنگه كه ی به دونیادا بلاوكرایه وه، نه م کاتژمیره به هۆی زۆر وردی له دهست نیشانکردنی كاته كان ناویانگی زۆری بۆ دروست بووه و له كاتی دامه زراندنیشیه وه به رده وام له كاردا بووه ته نها چند جار تك نه بیته له بهر هۆی تایبته له كار وه ستینراوه، له وانه:

۱- له سالی (۱۹۰۰) به هۆی زیرانی به فریگی زۆر بۆ ماوه ی هه شت کاتژمیر وه ستا.

۲- سالی (۱۹۱۰) له ماوه ی نه سپاردنی تهرمی (شا نه دوا ردی حه وته م) به ته نیا دهنگه كه ی له لیدان وه ستینرا، وه ك ریزلینان له تهرمی شا، كه نه وه له كاتی نه سپاردنی تهرمی هه ر دوو شا (جۆرجی پیتنجه م و شه شه م) یش به هه مان شیوه دهنگه كه ی وه ستینرا.

۳- له ماوه ی جهنگی جیهانی دووه م به هۆی بۆردومانی سه ختی هیزه كانی نه لمانیای نازی به سه ر له لهندهن وه، كه بۆ ماوه ی سی مانگ له بهر هۆی نه منی ئینزگه ی به ریتانی وازی له په خشکردنی دهنگه كه ی هینا.

مانگی ئاب (ئوگست)

* ۸/۱

- ۸/۷-۱ ھەفتەى جىھانى شىرى داىك.
- ۱۹۴۹ داخستنى گوڧارى گەلاوېژ بەفەرمانى (نورى سەعید).
- ۱۹۹۵ دەرچوونى ژمارە سەفرى ئەزمونى (پۇژنامەى داھىنان).
- ۱۹۹۸ كۆچى دواىى كەسايەتى ناودارى كورد (عەلى كەمال).^۱

* ۸/۲

- ۱۹۲۰ كۆچى دواىى ھەمەئاغای گەورەى كۆپە.
- ۱۹۲۲ كۆچى دواىى داھىنەرى تەلەفۇن (ئەلىكساندەر گراھام بېل).
- ۱۹۲۲ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (بانگى كوردستان).^۲

^۱ - عەلى كەمال عەبدولرەھمان، لە ۱۹۰۰/۱۰/۲۹ لە داىكبوو، سالى (۱۹۱۴) دەچىتە بەغداد بۇخوئىندى دواناۋەندى سوپا، دوائى دوو سال دەچىتە قوتابخانەى جەنگى و دەبىتتە مولازم، ماۋەيەك بوو بەبەرتوۋەبەرى پۇلىسى بادىەى باشورو پاشان دەبىتتە قايمقام (سوق الشيوخ)، دواتر لەئەندەن نىشتەجى دەبىت، عەلى كەمال كەسايەتەكى ناودار شارى سلىمانى بوو، يارمەتى قوتابيانى داۋە بۇ خوئىندن، ئەمە جگە لەوہى چەندىن كارە خزمەتگوزارى لەشارى سلىمانى بەئەنجام گەياندوو، لە ۱۹۹۸/۸/۱ لەئەندەن كۆچى دواىى دەكات و تەرمەكەى دەھىنرتتەوہ بۇ سلىمانى و لەمزگەوتى گەورە نوئىزى لەسەر دەكرى لەمزگەوتەكەى خۆى (مزگەوتى عەلى كەمال) بەخاك دەسپىردى.

^۲ - (بانگى كوردستان) پۇژنامەيەكى عىلمى ئەدەبى، حورپو سەرىەستى مىللى بوو لەشارى سلىمانى دەرەدەچوو، ئەم پۇژنامەيە بەزمانى كوردى و فارسى و توركى لەچاپخانەى حكوەت لەسلىمانى دەرەدەچوو، (مستەفا پاشا) خاۋەنى ئىمعتيازو بەرتوۋەبەرى بەرپرس سەرنووسەرى بوو، لەسەرەتادا پۇژنامەكە ئۆرگانى (كۆمەلەى كوردستان) بوو كە لە ۲۱

۱۹۴۵- دامەزاندنى كۆماری قییتنامی دیموكراتی.

- ۱۹۹۰ داگیرکردنى كوهیت له لایه ن عیراقه وه.

* ۸/۳

- ۱۴۹۲ گه شته كه ی (كریستۆفه ر كۆلۆمبس) دهستی پیکرد كه سه ره نجام نه مریکای دۆزیه وه.

- ۱۹۱۴ هه لگیرسانی (جهنگی جیهانی یه كه م).

- ۱۹۹۴ یه كه م دادگاییکردنى شهش په رله مانتاری كوردی توركیا.

- ۱۹۹۹ كۆچی دوا یی شاعیری ناوداری عیراقی (عبدالوهاب البیاتی) له دیمه شق.

- ۲۰۰۵ (مه حمود نه ژاد) بوو به سه رۆك كۆماری ئیران.

* ۸/۴

- ۱۹۶۰ كۆچی دوا یی نوسه رو پوناكییری كورد (ره فیق حیلمی).^۱

ته موزی (۱۹۲۲) به سه رۆكایه تی مسته فا پاشای یامولکی دامه زرا، دوا یی به ناوی حوكمداریه تی شیخ مه حموده وه ده دا، رۆژنامه كه نامانجی نه وه بوو خه لك هان بدات بۆ به ده سه ته یانی مافی نه ته وایه تی كوردو سه ره به خۆی بۆ كوردستان و هه نگاویکی گه وه به بزافی پۆشنبیری كورد بدات، بانگی كوردستان كه (۱۲) ژماره ی لّ ده رچوو، پانتاییه کی باشی بۆ بلۆكردنه وه ی هه واله كانی دامه زاندن و سه ردان و جموجۆله كانی شیخ مه حمود ته رخان كرده بوو، هه روه ها هه واله كانی سه رۆك هۆزو شوپشه كه ی (سمكۆ) له كوردستانی ئیرانداو ناگاداری فه رمانگه حكومه كانیشی بلۆ ده كرده وه.

^۱ - ره فیق حیلمی، له دا یكبووی (۱۸۹۸) ی كه ركوكه، باوكی له سوپای توركدا نه فسه ر بووه، ناماده یی له سلیمان و به غداد خویندوو وه پاشان چۆته كۆلیژی سه ریازی له نه سه تهنول، له گه ل هه لگیرسانی جهنگی جیهانی یه كه مدا گه راوه ته وه بۆ سلیمان، دوا ی ته واوبوونی جهنگ چۆته قوتابخانه ی نه ندازه و سالی (۱۹۲۰) ته واوی كرده وه، له فیتزكردن و

- ۱۸۷۶ دەرچوونی یەكەم ژمارەى پۆژنامەى (الاهرام) لە ئەسكەندەریە.

- ۱۸۹۵ كۆچى دوايى (فریدريك ئەنگلس) لەبەرىتانيا.

- ۱۹۳۷ كۆچى دوايى سەید عەلى ئەسفەرى كوردستانى لەئێران^۱.

وانەوتنەو داكارى كردووە بوو بە بەرپۆتەبەرى مەعارىفى سەلیمانى و هەولیتىو بەسەرە دیاڵە، پاش شۆپىشى چوار دەى تەمووزى سالى (۱۹۵۸) بوو بە نوێنەرى پۆشنبىرى لەبالتۆیزخانەى عىراق لەتوركيا، حىلمى زۆر بەچاكى زمانى (كوردى و توركى و فارسى و عەرەبى و فەرەنسى) زانیو، زۆر كىتیبى بە زمانى كوردى و عەرەبى و توركى داناوە یاخود وەرگىتارو، كىتیبى (شیعرو ئەدەبىياتى كوردى) لە دوو بەرگدا داناو، كە لەلایەن (مارف خەزەندە) هە كراو بە عەرەبى و لەكاتى خۆیدا لە پۆژنامەى (الرأى العام) لە بەغداد بۆلۆى كردۆتەو، هەروەها (یادداشت) كە شەش بەرگەو لە بەغدا چاپكراو (مەلا جەمىلى پۆژبەیانى) وەرگىتارو تە سەر زمانى عەرەبى، لە دواى شۆپىشى تەمووزى (۱۹۵۸) كۆمەلە شیعەرىكى بۆلۆكردو بە ناوى (پاش تەمووز) كە زیاتر پەنگدانەو هەست و سۆزى بە كۆلى بوو بەرامبەر ئەو پووداوانە، پەفقی حىلمى لە ۱۹۶۰/۸/۴ لە بەغداد كۆچى دوايى كردووە لەسەلیمانى بەخاك سەپتارو.

^۱ - سەید عەلى ئەسفەر لەسالى (۱۲۶۰هەتاوى) (۱۸۸۱ زایینى) لەخەزەنەى ناودارى ئایینى لەئاوايى (سەلاوات)ى سنە لەدايك بوو، نىزامەدینى باوكى كەسێكى ناودارى ئایینى بوو، بۆیە سەیدى هیناوەتە شارو لەخوێندنگەى (شیخ عەبدولمۆنیم) باوكى (ئایەتولە مەردوخى) لەمەزگەوتى (دار الإحسان) دايمەزەند تا لەبەر دەستى ئەواندا فێرى خوێندەو هەى قورئان بێت، (حاجى سەید عبدالاحد باباشهابى) كۆرە گەورەكەى سەید دەلێت: باوكم لەگەڵ ئەو هەى هەرگیز لای هێچ مامۆستایەك نەى خوێندبوو (خوێندنى وانەى مۆسیقا) لەگەڵ ئەو شەدا هەموو پەیزەو مەقامە مۆسیقیەكانى ئێرانى دەناسى، (كوردستانى) لەپىزى مامۆستاكانى مۆسیقاى كوردى و فارسیدا دادەنرێت، بەشێوەیەك لەپىزەندى مامۆستاكانى

- ۱۹۶۰ سەربەخۇيى ولاتى (بۆركىنا فاسق) لەفەرەنسا.

- ۱۹۶۶ كۆچى دوايى شاعىر (مامەند كەركوكى).

۸/۶ *

- ۱۹۳۰ راپەرىنى دووھى (بەردەركى سەرا) دژى ئىنگلىز لەسلىمانى.

- ۱۹۴۵ (ھىرۇشىما) بەبۆمباي ئەتۆم لەلايەن ئەمىرىكاوہ خاپوركرا^۱.

۸/۷ *

- ۱۹۳۳ پۆژى شەھىدى ئاشورى^۲.

- ۱۹۳۸ كۆتايى دووھ شۆپشى دەرسىم.

مۇسىقاي پۆژەلاتى و ئىرانىدا ناوى لەرىزى يەكەمىنەكاندا تۆماركراوہ و سەفحاتى ناوازەكانى لەمۇسىقاي ئىرانىدا دەخوينریت، رۆبەي گۆرانىه كانىشى لەلايەن گۆرانى بېژە ناوادارەكانى فارس و كوردەوہ و تراونەتەوہ، وەكو (شەجەريان و سەيد جەلالەدىنى محەمەدىان و حىشمەتى لوپ نەژاد و بېژەن كامكار)، سەيد عەلى ئەسفەر لەتەمەنى (۵۵) سالىدا لەئاوايى (سەلاوات) چاوى لىكنا.

^۱ - سەعات ۸،۴۵ خولەكى سەر لەبەيانى ۶ى ئابى (۱۹۴۵) يەكەمىن بۆمبى كىمىيائى بەسەر دانىشتوانى شارى ھىرۇشىماي ياباندا درا، سى رۆژ دواي ئەم كارەساتە دووھىمىن بۆمبى ئەتۆمى (ناكازاكى) شى وئىرانكرد، بۆمبەكە كە لە (۶۰) كىلو پۆرانىۆمى (۲۳۵) دروستكرابوو بەفرۆكەيەكى جەنگى ئەمىرىكا بەناوى (ئىنۆلاگى) بەسەر ھىرۇشىمادا درا، ھەر لەيەكەمىن دەقىقەكانى پاش تەقىنەوہكەدا ھەموو شتىك تا دورى (۱۵۰۰م) لەبۆمبەكە توایەوہ و بوو بەدوگەل و تۆز، (۶۰) ھەزار كەس دەستبەجى گيانيان لەدەستداو ژمارەي كوژراوہكان كە تا چەندىن سال دواي كارەساتەكە دىژەي ھەبوو گەيشتە زياتر لە (۲۴۰) ھەزار كەس، جىيى ئامازەيە ئەم كارەساتە لەسەردەمى دەسەلاتى سەرۆكى ئەمىرىكى (ھارى ترومان) دابوو.

^۲ - لە ۱۹۳۳/۸/۷ لەشارۆچكەي (سمىل) پىنج ھەزار كەس كوژران لەلايەن حكومەتى پادشايى عىراق بەيارمەتى ھىزەكانى بەرىتانىا، بۆيە لەلايەن ئاشورىەكانەوہ ئەم پۆژە كراوہ بە (پۆژى شەھىدى ئاشورى).

- ۱۹۶۰ سەربەخۆیی (ساحل العاج) لەبەریتانیا.
- ۱۹۹۶ کۆچی دوایی شاعیری کورد (بۆند حەیدەری) لەلەندن.

* ۸/۸

- ۱۹۴۶ بۆمبەلەرزە بەناوبانگەکەمی شاری پیننجوین پویدا.
- ۱۹۷۶ دامەزراندنی (حیزبی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان).
- ۱۹۸۸ وەستانی جەنگی هەشت سائەتی (عێراق - ئێران).

* ۸/۹

- ۱۹۴۵ (ناکازاکی) بەبۆمبای ئەتۆم لەلایەن ئەمریکاوە خاپورکرا.
- ۱۹۶۵ سەربەخۆیی (سەنگافوره) لەمالیزیا.
- ۱۹۶۹ سوتاندنی (مسجد الاقصی) لەلایەن جولەکەکانەوه.
- ۱۹۷۲ کۆچی دوایی (قەدری جان)ی شاعیر^۱.
- ۱۹۹۸ دوو تەقینەوهی گەورە هەردوو بالتویزخانەیی ئەمریکای لە (نایروبی) و (دارالسلام) هەژاند.
- ۲۰۰۳ دامەزراندنی حکومەتی گواستەنەوهیی (انتقالی) عێراق کە لە (۲۵) وەزیر پینکەتبوو.

^۱ - قەدری جان، ناوی (عەبدولقادر عەزیزجان)ە، شاعیر و پۆشنبیرتکی کوردە، سالی (۱۹۱۶) لەپاریژگای (ماردین)ی باکووری کوردستان لەدایکبوو، (خانەیی مامۆستایان)ی لەشاری (نیزمیر) تەواوکردووە و بۆه بەمامۆستا، بەهۆی سیاسەتەوه باری ژبانی گۆپاوه و پووی کردە (قامیشلی و ناموودە) و دواتر چوو بە (دیمەشق)، سالی (۱۹۵۸) پووی کردۆتە عێراق، زمانی (عەرەبی و تورکی و فەرەنسی) زانیو، لەچاپکراوەکانی: (داستانیك) بەشێعر، (دیوانی شیعەر) ۱۹۵۷، (ئەلف و بیتی کوردی)، (شقانی کورد)، سالی (۱۹۷۲) لەدیمەشق کۆچی دوایی کردووە.

- ۲۰۰۷ کۆچی دوايى (جهبار فرمان) ئەندامى مەكتەبى سىياسى (يەكيتى نىشتمانى كوردستان) لەتەمەنى (۶۰) سالىدا.

* ۸/۱۰

- ۱۹۲۰ مۆكردنى پىگەوتننامەى (سيفەر)^۱.
- ۱۹۳۷ پووخانى حكومهتەكەى (بەكر صدقى).
- ۱۹۴۵ شۆرشى سىيەمى بارزان.

* ۸/۱۱

- ۱۹۲۹ جوولەكەكانى فەلەستىن چوونە پىزى پىكخراوى (زايونىزمى جيهانىەو).
- ۱۹۳۷ كۆزىنى (بەكر صدقى) لەموسل^۲.

^۱ - كۆنگرەى سيفەر دواى كۆتايى هاتنى جەنگى يەكەمى جيهانى لە ۱۳ ئابى (۱۹۲۰) لەلايەن ولاتە زەلەيزەكانەو لەسويسرا بەسترا، سەرۆكى (كۆمەلەى ژيانەوەى كوردستان) (نەمىر شەرىف پاشا) پراويزگارەكەى بەنوینەرى كورد ديارىكران لەكۆنگرەكەدا، بەندەكانى (۶۲، ۶۳، ۶۴) پىگەوتننامەكە تايبەتكران بۆ كيشەى كورد، كەتيايدا باسى (خود موختارى) دەكات لە و ناوچانەى زۆرىنەى كوردن.

^۲ - بەكر صدقى، جەنەرالىكى لىهاتووى كوردە، سالى (۱۸۸۵) لەدايكبوو، سالى (۱۹۰۸) لەقوتابحانەى سەربازى ئەستەنبول بە (مولازم) دەرچوو، بەشدارى جەنگى جيهانى يەكەمى كردوو، لەسوپاى عىراقدا بەپلەى (پرەئىس) وەرگىرا، خویندنى سەربازى لە (هندستان و لەندەن) تەواوكردوو، دواى گەرانهوەى بۆ عىراق لە (۱۹۲۸) بوو بە (عەقىد)، لە (۱۹۳۱) پلەى (زەعمى) وەرگرتوو و كراو بە سەرکردەى سوپاى باكور، لە (۱۹۳۲) كۆلىزى (كەمبەل) بەرىقانى تەواوكردوو، لە سالى (۱۹۳۶) دا كودەتايەكى سەربازى لە عىراقدا كردو حكومهتەكەى (ياسىن ألهاشمى) پووخاند، دەستى بەسەر دەسەلاتدا گرت بۆ ماوەى (۹) مانگ و (۲۰) پۆز، بەلام لەئابى (۱۹۳۷) حكومهتەكەى پووخىنراو خۆيشى

- ۱۹۶۰ سەربەخۆیی ولاتی (چاد) لەبەرىتانیا.
- ۱۹۹۹ (خۆرگىرانى تەواو) شارەكانى كوردستان و زۆرىك لەولاتانى جىهانى گرتەو.
- ۲۰۰۴ دامەزراندنى (يەكئىتى زانايانى ئىسلامى جىهانى) لەلەندەن.

* ۸/۱۲

- پۆزى جىهانى لاوان.
- ۱۸۲۲ كۆچى دوايى شاعىرى ناودارى ئىنگلىز (شىللى).
- ۱۹۴۹ پەيماننامەى (مامەلەكردنى دىل) مۆركرا.
- ۱۹۸۳ كۆچى دوايى شاعىر (مەلا ئەحمەدى پىنجوئىنى).^۱
- ۱۹۸۹ كۆچى دوايى (ولپەم شوکلى) سىيەم داھىنەرى (ترانزىستۆر).
- ۲۰۰۰ ژيئراو كەوتنى ژيئردەريايى (كۆرس)ى روسى كەبوو ھۆى لەناوچوونى (۱۱۸) كەس.

كوژرا، بەو تاونبار كرابوو كە دەپەوتت دەولەتتىكى سەربەخۆ بۆ كورد دابەمە زۆرىتى، بەكرى
 صدقى نووسەرىكى بەتوانا بوو و چەندىن كئىبى سەربازى داناو، وەك: (الطبوغرافيا،
 الاستطلاع، دروس تعبوية، ال رجال جيش الاحداث، الحروب الجبلية)، لەگەل چەند كئىبىكى
 تر بە زمانى كوردى و توركى .

^۱ - ئەحمەد كورپى مەلا محەمەد كەرىم، سالى (۱۹۲۰) لەپىنجوئىن لەدايكبوو و سەرەتاي
 خوئىندنى لاي باوكى بوو، پاشان بۆ خوئىندن ناوچەكانى سلىمانى و سەنگاو قەرەداغ و
 بيارە و چەند شوئىتتىكى كوردستانى ئىران گەراو، پاشان ھاتۆتە سلىمانى و لەمژگەوتى
 (سەيد ئەحمەدى نەقىب) بوو بە پىش نوئىژ، مەلا ئەحمەد ھەر لەتەمەنى مندالىبەو
 ھۆنراو ھى نووسىو و شارەزاي زمانى ەرەبى و فارسى بوو، خاوەنى چەند بەرھەمىكە
 لەوانە (باخچەى بۆن خۆشان) ھەرەھا ديوانىكى شىعيرىشى ھەيە، لەئابى (۱۹۸۳) كۆچى
 دوايى كردوو و لەگردى سەيوانى شارى سلىمانى بەخاك سپىراو.

* ۸/۱۳

- ۱۹۴۰ كۆچى دوايى (پرهشيد زهكى كابان)^۱.
- ۱۹۶۳ سەربەخويى (ئەفرىقياي ناوهراسىت) لەفەرهنسا.

* ۸/۱۴

- ۱۹۴۹ راگەياندىنى پەيمانى باكورى ئەتلەسى (ئاتق)^۲.
- ۱۹۷۱ سەربەخويى بەحرەين لەبەرىتانيا.
- ۱۹۹۱ كۆچى دوايى كەسايەتى ناودارى ھەولير (تەھسىن مەچكۆ)
خاۋەنى چايخانەى مەچكۆ لەھەولير.
- ۲۰۰۱ دامەزراندنى (پارتى دادو گەشەپىندان) لەتوركيا.
- ۲۰۰۲ كوژرانى (ناصر جبار) سەرۆكى (كتائب عزالدين قسام)
لەفەلەستين.

^۱ - پرهشيد زهكى كابان، لەسالى (۱۸۷۶) لەسليمانى لەدايكبوو، قوتابخانەى روشدەى عەسكەرى خويىندوو و نامادەى سەريازى لەبەغدا تەواو كردوو و خويىندى زانكوشى لەئەستەنبول تەواو كردوو، زمانى فارسى و عەرەبى و توركى زانىو و چەند پۆستىكى ئىدارى وەرگرتوو، كەدواترىنيان (بەرتووبەرى پەروەردە و فيركردنى باكورى عىراق) بوو، شارەزايى لەبىركارى و جوگرافيا و فەلەكدا ھەبوو، لەسالى (۱۹۳۹) خانەنشين كراو.

^۲ - ئاتق، رېنكخراۋىكە ئەمريكا و چەند ولاتىكى ئەوروپى دەگىرتە خۆ بەپىتى پەيماننامەى كەپىتى دەوترىت پەيمانى باكوورى ئەتلەسى (North Atlantic Treaty Organization)، بەگوتىرەى ئەم پەيماننامەى ئەو ولاتانە بەلئىنيان داو كەكيشەكانى نىوانيان بەناشتى چارەسەر بكن، و ھەر ھىرشىك بگوتىرە سەر ھەر يەككىيان پىويستە لەسەر ھەموويان بەرگرى لى بكن، ئەنجومەنى رېنكخراۋەكە برىتتە لە ھەزىرانى دەروەى ولاتانى ئەندام، ولاتەكان برىتتىن لە: (بەلجىكا، كەندا، دانىمارك، فەرهەنسا، ئىسلەندا، ئىتالىا، لۆكسمبورگ، ھۆلەندا، نەروىج، پورتوگال، ئەمريكا، بەرىتانيا، يونان، توركيا، ئەلمانيا)

- ۱۴۶۲ کۆچی دوايى (ئىبن حەزمى قورتوبى).
- ۱۷۶۹ لەدايکبوونى (ناپليۇن پۇناپارت).
- ۱۹۴۵ دامەزراندنى (حيزبى ديموکراتى كوردستانى ئيران).
- ۱۹۴۷ سەربەخۆيى (پاکستان) لەبەرىتانيا^۱.
- ۱۹۴۸ سەربەخۆيى (كۆرياي باشور).
- ۱۹۶۱ دووهمين كۆنگرهى مامۇستايانى كورد لەشه قلاوه.

- ۱۹۴۲ دامەزراندنى كۆمەلى (ژ.ك) لەكوردستانى ئيران.
- ۱۹۴۶ دامەزراندنى پارتى ديموکراتى كوردستان. عراق.
- ۱۹۴۶ لەدايکبوونى (كاک مەسعود بارزانى).
- ۱۹۴۷ سەربەخۆيى (هيندستان) لەبەرىتانيا.
- ۱۹۶۰ سەربەخۆيى (قوبرس).

^۱ - پاکستان، گەورەترین دەولەتى ئىسلاميه لەجيهانداو پایتەختەكەى (ئىسلام ئاباد)ە، پووبەرەكەى (۲،۸۰۲،۹۴۲ كم)یەو دانیشتونانى نزیکەى (۱۵۰) ملیۆن كەسە، دراوی ولات (پووی)یەو زمانى فەرمى (ئوردی)یە، ھاولاتیان زمانى (بەنجا ب و سندی پشتووی و ئینگلیزی)یش بەکار دەهیتن، (۹۷٪)ی دانیشتونانى موسلمانن، پاکستان لەگەل (پاکستانی خۆره لات)و (هندستان)دا یەك پارچه بوون و لەژێر دەستی بەرىتانیادا بوون، پاش سەرکەوتنى (محمد علی جەناح) لەهەلبژاردنەکانى (۱۹۴۷)دا، توانى پەزنامەندى پەرلەمانى بەرىتانی بە دەست بەیئیت و سەربەخۆیى پاکستان و جیابوونەوى لە هندستان پابگەینى، بەپێى دەستورى سالى (۱۹۵۶) پاکستان بوو بەكۆمارىكى ئىسلامى سەربەخۆ پاكستانى سەرۆك كۆمار (ئەسكەندەر میرزا) بوو، لە (۱۹۷۱) پاش شەرىكى توند (پاكستانى خۆره لات) جیابۆوهو بوو بەدەولەتێكى سەربەخۆ بەناوى (بەنگلادش).

- ۱۹۴۲ کۆچی دوايى وهزيرى دادى عىراقى (ناجى سويدي) له شارى (بالسيورى) باشورى ئەفريقيا.
- ۱۹۴۵ سەربەخۆيى (ئەندەنوسيا) لەهۆلەندا.
- ۱۹۶۰ دەرچوونى پۇژنامەي (دەنگى كورد)
- ۱۹۶۰ سەربەخۆيى (گابۇن) لە فەرەنسا.
- ۱۹۶۹ دەرچوونى يەكەم ژمارەي پۇژنامەي (الثورة).
- ۱۹۹۲ دەرچوونى ياساي حيزبەكان و پۇژنامەگەرى ھەريئى كوردستان لەلايەن ئەنجومەنى نيشتمانى كوردستانەوہ.
- ۲۰۰۳ دەستگيركردنى (عەلى حەسەن مەجيد) ناسراو بە (عەلى كيميائى) لەلايەن ھيژەكانى ئەمريكاوہ^۱.

^۱ - عەلى حەسەن مەجيد، سالى (۱۹۴۰) لەدايكبووہ، ئامۇزاي سەدام حەسەنى سەركۆك كۆمارى پيشووي عىراقە، لە ۲۹ ئازارى (۱۹۸۷) لەلايەن سەداموہ كرا بەسكرتيرى نوسينگەي كاروبارى باكور (مكتب شۇون الشمال)، بەم جۆرەش (عەلى كيميائى) دەسەلاتى تەوايى گرتەدەست و لەسالى (۱۹۸۸) پروسەي جينۆسايدكردنى گەلى كوردى لەناوچە جياوازهكانى كوردستاندا بەتايبەت لەناوچەكانى گەرميان ئەنجامداو زياتر لە (۱۸۲) ھەزار كەس بى سەروشوين كران، لە ۱۶/۳/۱۹۸۸يشدا كيميائىبارانى شارى ھەلەجەي سەر بەپاريزگاي سليئمانى ئەنجامداو زياتر لە پينچ ھەزار كەس شەھيد بوون، كە لەوكاتەدا كۆمەلگەي نۆردەولەتى لەم تاوانانە بىدەنگ بوو، لەدواي ئازادكردنى عىراق لەنيسانى (۲۰۰۳) عەلى كيميائى خۆي شاردەوہو لە ۲۶/۸/۲۰۰۳ دەستگيركرا، كيميائى پينجەم ناوبوو لەو ليستەي كەئەمريكەكان بلأويان كردهوہ بۆئەوہي دەستگيربكرين، لەسەرەتاي سالى (۲۰۰۷) دادگاي بالاي تاوانەكان لەعىراق دادگايى عەلى كيميائى لەسەر تاوانى ئەنفال دەست پيكرد، لەسەرەتاي نيسانى ھەمان سالدا داواكارى گشتى دادگاي بالاي تاوان داواي لەدادگا كرد (عەلى حەسەن مەجيد) لەسەيدارە بىرى.

- ۱۲۲۷ كۆچى دوايى (جهنگيزخان).

- ۱۹۲۴ دەرچوونى پۇرنامەى (ژيانەوہ) لەسلىمانى^۱.

- ۱۹۹۲ كۆچى دوايى نووسەرى كورد (عەلى سەيدۇ گۆرانى).

- ۱۸۱۹ كۆچى دوايى (جيمس وات) پەرەپىدەرى بزوينەرى ھەلمى،

كەيەكەى پىوانى تواناى كارەبا بەناوى ئەوہوہ ناونرا (وات).

^۱ - ژيانەوہ يەكەمىن ژمارەى لەپۇژى دووشەپپەمە ۱۸ى ئابى (۱۹۲۴) دەرچووە، لەژىر ناوى پۇرنامەكەدا نووسراوہ (ئەم غەزەتەيە غەزەتەيەكى حكومەتتە هەفتەى جارىك دەرەدەچى)، پاشان گۆپا بە (ئەم غەزەتەيە غەزەتەيەكى سياسى، ئەدەبى ئىجتىماعىيە، هەفتەى يەكە جار دەرەدەچى)، دەكرى بلىين (ژيانەوہ) يەكەمىن پۇرنامەى نىمچە پەسمى عىراقىيە بەزمانى كوردى، لەدواى نەمانى دەسەلاتى عوسمانىيەكان و پاگەياندىنى دەولەتى عىراق و مەلىكەكەى (فەيسەلى يەكەم)، ھەرچەندە ناوى سەرنووسەرى پۇرنامەكە لەسەر لاپەرەكانى نەنووسراوہ، بەلام گۆپانى سەرنووسەرەكەى لەژمارە (۳۸)ى پۇژى ۱۹۲۵/۹/۳۰ بۆنەيەكە بوو بۆنەوہى بزائىن (م.ئەدىب) سەرنووسەرى تازەى پۇرنامەكەيە، پاش ئەوہى پۇزىشكى (جەمىل سائىب)ى سەرنووسەرى پىشووئى لەژمارەى پىشووئا بۆلۆكرىدۆتەوہ.

سياسەتى سەرەكى پۇرنامەكە گىرنگىدان بوو بەويلايەتى موسل و كەمتر بايەخى بەشتەكانى تر دەدا، تەنيا مەگەر فىزىكرىدن و بەشارستانى بوون نەبىت، بەلام دەبىت ئەوہمان لەياد نەچىت كە دەسكەوتى ھەرەگەورەى ژيانەوہ بۆلۆكرىدەوہى چىرۆكى (لەخەوما)ى (جەمىل سائىب) بوو كە بە(۱۸) ئەلقە بۆلۆكرايەوہ و دواتر پاشماوہى چىرۆكەكە لەپۇرنامەى (ژيان)دا درىژەى پىدرا، ئاشكرايە لەگەل بەفەرمى لكاندىنى ويلايەتى موسل بەعىراقەوہ ئەركى ژيانەوہ تەواويوو، قۇناغىكى نوئىش ھاتە پىشەوہ كەپىويستى بەپۇرنامەيەكى نوئى و ئەركى نوئى ھەبوو، بۆيە دواژمارەى ژيانەوہ لەپۇژى پىنج شەممە ۱۹۲۶/۱/۱۴ كەژمارە (۵۶) بوو بۆلۆكرايەوہ و هەفتەيەك دواى ئەوہ يەكەم ژمارەى پۇرنامەى (ژيان) دەرچوو.

- ۱۹۱۹ سەربەخۆیى (ئەفغانىستان) لەبەرىتانىيا .
- ۱۹۹۳ سىمىنارى كۆنگرەي نىشىتمانى يەكگرتووى عىراق (INC)
لەسەلاھەدىن.

- ۲۰۰۲ كەوتنەخوارەوھى فرۆكەيەكى پووسى و كوژرانى (۱۱۸)
ئەفسەرو سەرباز.

- ۲۰۰۳ تىرۆركردنى (سىرچىو دومىلو) نوينەرى كوفى ئەننان لەعىراق.

* ۸/۲۰

- ۱۹۲۰ شۆرشى برايم خانى دەلو لەكفرى دەستى پىكرد^۱.

- ۱۹۴۱ دامەزاندنى (الجماعة الاسلامية) لەپاكىستان لەلايەن
(ئەبوئەلەي مەودودى).

- ۱۹۴۷ كۆچى دوايى زاناي گەورە (عەبدولەزىز موفتى).

- ۱۹۹۶ كۆچى دوايى (شىخ باباعەلى كوپى شىخ مەحمودى حەفید)
لەتەمەنى (۸۴) سالىدا لەلەندەن.

- ۱۹۹۶ دووھىن كۆنگرەي (يەكگرتووى ئىسلامى كوردستان)
لەھەولپىر گرندرا.

^۱ - برايم خانى دەلو لەسالى (۱۸۷۴) لەئاوايى (مەيەوھەكەل) لەئاوچەي (كفرى)
لەدايكبوو، لەگەل بەرپابوونى شۆرشى خەلكى فوپات دژى دەسەلاتى ئىنگلىزەكان، برايم
خانیش لەمانگى ئابى (۱۹۲۰) شۆرشىكى دژى دەزگا سەركوتكەرەكانى ئىنگلىز لەشاخى
باوھەسوارەوھە دەست پىكرد، كەتوانى شارى كفرى و دەوربەرى ئازاد بكات، بەلام دواتر
ئىنگلىزەكان تۈنبايان پاپەپىنەكەي خامۆش بكن، بەلام برايم خان وازى لەشۆرش نەمىناو
شەپى پارتىزانى دەست پىكرد... لەمانگى كانوونى دووھىسى (۱۹۲۱) لەگوندى (تەل
شەرف) لەنزىك (دووز) كۆچى دوايى كرد، ئىستا گۆرەكەي لەچىايى حەمرىنە، جىيى
ئامازەيە ئىنگلىز خەلاتىكى گەورەيان دانابوو بۆ لەئاوبردن و كوشتنى.

- ۱۸۹۵ له دایکبوونی نووسر (کامهران به درخان)^۱.
- ۱۹۴۴ کونگره‌ی دامه‌زراندنی (نه‌ته‌ویه‌کگرته‌وه‌کان) له‌واشننتون به‌سترا.

- ۱۹۹۱ سه‌ربه‌خویی (نیستوانیا) له‌یه‌کیټی سوټیه‌تی پیټشوو.
- ۱۹۹۹ یه‌کگرتنی (بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی) و (بزوتنه‌وه‌ی راپه‌رینی ئیسلامی) و ئیعلانکردنی (بزوتنه‌وه‌ی یه‌کبوونی ئیسلامی).

- ۱۸۱۳ (عبدالرپه‌حمان پاشای بابان) کۆچی دوايي کرد^۲.

^۱ - کامهران به درخان، له سالی (۱۸۹۵) له‌ئسته‌نبول له‌دایکبووه، زاناو شاعیرو چیرۆک نووسیکی به‌ناویانگی کورده، یه‌کټک بوو له‌و کۆمه‌له‌ کورده‌ی له‌گه‌ل (میجهر نوټیل) دا هاتوونه‌ته به‌رزاییه‌کانی کوردستان و، پاش گه‌رانه‌وه‌یان ده‌وله‌تی عوسمانی بریاری له‌سیداره‌دانی بۆ خۆی و باوکی و سورده‌هاو جه‌لاده‌تی برای ده‌رکرد، به‌لام خۆیان پزگارکردو پووینانگرده ئه‌لمانیا، له‌سالانی سه‌یه‌کاندا دکتورای له‌ ماف (حقوق) دا له‌ئه‌لمانیا وه‌رگرتووه، له‌گه‌ل (جه‌لادت به‌درخان) ی برابیدا گۆفاری (هاوان) و (پوناهمی) له‌سالانی (۱۹۴۱-۱۹۴۲) له‌دیمه‌شق ده‌رکردووه، له (۱۹۴۳) چوووه بۆ (به‌یروت) و گۆفاری (ستیر) و (پۆڤا نو) ی به‌کوردی فه‌ره‌نسی ده‌رکردووه، له‌نیوان (۱۹۴۱-۱۹۴۵) دادوهری کردووه، له (۱۹۴۷) پوویرکده پاریس و (سه‌نته‌ری پۆشنمیری کورد) ی دامه‌زراند، چه‌ند سالیټک (زمانی کوردی) له‌زانکۆی (سۆریۆن) وټوته‌وه، له (۱۹۷۸) کۆچی دوايي کردووه.

^۲ - عبدالرپه‌حمان پاشای کورپی مه‌حمود پاشای بابان، میری ئه‌ماره‌تی بابان بووه و هه‌ولیداره سنوری میرنشینه‌که‌ی فراوان بکات، به‌لام ملاملانی نیوان عوسمانیه‌کان و سه‌فه‌ویه‌کان ئه‌م خه‌ونه‌یان زینده به‌چال کرد، عبدالرپه‌حمان پاشا ماوه‌ی (۲۴) سال حوکمی میرنشینی بابانی کردووه، سولتانی عوسمانی بۆ دوورخستنه‌وه‌ی چه‌ند جارتیک

- ۱۸۶۴ دامه‌زاندنی (خاچی سوری نیو ده‌وله‌تی).
- ۱۹۲۲ داهینه‌ری ته‌له‌فون (گراهام بیل) کۆچی دوا‌یی کرد.
- ۱۹۹۱ کوده‌تاجیه‌کانی سو‌قیه‌ت ده‌ستگیرکران.

* ۸/۲۳

- پۆژی جیهانی نه‌هیشتنی بازرگانیکردن به‌کۆیله.
- ۱۸۰۶ کۆچی دوا‌یی (چارلس کۆلمب) داهینه‌ری یاسای (کۆلۆم)، گه‌یه‌که‌ی پیوانی بارگه‌ی کاره‌باییه.
- ۱۹۲۱ (فه‌یسه‌لی یه‌که‌م) بوو به‌مه‌لیکی عیراق.
- ۱۹۲۷ کۆچی دوا‌یی سه‌رکرده‌ی میسری (سه‌عد زه‌غلول)^۱.

پۆستی وه‌زاری پیداو به‌لام په‌تی کردۆته‌وه، پاش کۆچی دوا‌یی عه‌بدولپه‌حمان پاشا له‌ ئابی (۱۸۱۳) دا میرنشینه‌که‌ی وه‌ک جاران نه‌ماو به‌ئاسانی که‌وته ژێر ده‌ستی ده‌وله‌تی هوسمانی و والی به‌غداده‌وه.

^۱ - سه‌عد زه‌غلول کوپری ئیبراهیم زه‌غلوله، سالی (۱۸۶۰) له‌گوندی (ابیاته‌)ی میسری له‌دایکبووه، له (۱۲) سالی‌دا چۆته ئه‌زه‌رو بپوانامه‌ی لیسانسی له (ماف) دا به‌ده‌سته‌پێناوه، له (۱۸۸۰) دا بووه به‌ سه‌رنووسه‌ری پۆژنامه‌ی (الوقائع المصریه)، دوا‌ی ئه‌وه بووه به‌ بریکاری وه‌زیری ناوخۆ، دوا‌ی داگیرکردنی میسری له‌لایه‌ن به‌ریتانیاوه به‌شداری شۆرشێ (ئه‌حمه‌د عورابی) کردووه و چه‌ند مانگی‌ک زیندانی کراوه، له (۱۸۹۳) دا کراوه به‌پاویژکاری دادگای بالا، له (۱۹۰۶) دا کراوه به‌وه‌زیری (المعارف العمومیه) و دواتر وه‌زیری (داد)، سه‌عد زه‌غلول دژی داگیرکاری به‌ریتانیا بووه و داوا‌ی سه‌ربه‌خۆیی میسری کردووه، له (۱۹۱۹) له‌گه‌ڵ هاو‌پێکانه‌یدا بیرخه‌ره‌وه‌یه‌کیان داوه‌ته نوێنه‌ری بالایی به‌ریتانیا، له‌به‌رئه‌وه‌ گیراوه و دوورخراوه‌ته‌وه بۆ دوورگه‌ی مالتا، به‌لام گه‌لی میسری پاپه‌پیوه و له‌به‌رئه‌وه‌ نازاندکراوه، دواتر پارتی (الوفد)ی دروستکردووه و له‌هه‌لبژاردنی (۱۹۲۳) دا ژۆرینه‌ی ده‌نگی هیناوه‌ و بووه به‌سه‌رۆک وه‌زیرانی میسری، به‌لام دواتر له‌به‌ر جێبه‌جێنه‌کردنی داواکانی له‌لایه‌ن به‌ریتانیاوه وازی له‌ پۆسته‌که‌ی هیناوه، له ئابی (۱۹۲۷) کۆچی دوا‌یی کردووه.

- ۱۹۴۴ سەربەخۆیى (پۇمانيا).

- ۱۹۹۰ سەربەخۆیى (ئەرمینيا) لەيەكیتى سۆقیەت.

* ۸/۲۴

- ۱۹۴۲ شەرى ستالینگراد.

- ۱۹۹۱ سەربەخۆیى (ئۇكرانیا) لەيەكیتى سۆقیەت.

- ۲۰۰۷ كۆچى دوايى سەرۇك كۆمارى پيىشوووترى عىر

(عەبدولپرەحمان عارف) لەئەردەن.

* ۸/۲۵

- ۱۸۲۵ سەربەخۆیى ئۇرۇگواي لەئیسپانیا.

- ۱۸۶۷ كۆچى دوايى (مايكل فاراداي) داھینەرى بیروكەى داینەمۇ.

- ۱۹۵۵ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (بیخود).

- ۱۹۸۸ دەستپيىكردىنى شالوى ئەنقالى ھەشت بۇ ناوچەكانى بادینان

- ۱۹۹۱ سەربەخۆیى (پوسىاي سپى) لەيەكیتى سۆقیەت.

^۱ - (بیخود) شاعىر ناوى مەلا مەحمودى كوپى موفتى حاجى مەلا ئەمىنى ئەحمە

چاومارە، سالى (۱۲۹۶) كۆچى لەدايك بوو، لای زانایانى ناودارى ئەو سەردەمە خویند

تەواوكردوو، سالى (۱۹۰۰) كراوہ بەدادوہرى ھەلەبجە، پاشان لەسلىمانى دەببیتە موفت

لەئابى (۱۹۵۵) كۆچى دوايى كرددووہو لەگردى سەيوان بەخاك سپيژراوہ.

بیخود لەستايىشى پتەمبەردا ﷺ لەپارچە شىعەرىكدا دەلئیت:

خۇش ئەودەمەى كەپۇژو شەو طواف ئەكا رەواقى تۇ

خۇش ئەو سەرەى كەكەوتبى لەكووچەو سوقاقى تۇ

بەتيكەتيكە بى دلى كەنەيبى ئىشتياقى تۇ

حەياتى من ويصالى تۇ، مەماتى من فيراقى تۇ

بەئى پەرى خەيالى تۇ عىلاجى شىت و ھار ئەكا.

- ۱۹۹۱ لەپوسيا ئالای سوری چهكوش و داس داگیراو گۆرایهوه بهئالا
كۆنهكهی نهو ولاته.

۸/۲۶ *

- ۱۹۰۷ لەدایكبوونی ئەدیبی كورد (علائه‌دین سه‌جادی).

۸/۲۷ *

- ۱۹۱۰ ئەدیسۆن لەداهینانیکی نویدا توانی فیلم به‌وینه‌و ده‌نگه‌وه
بگری.

- ۱۹۹۱ سه‌ربه‌خۆیی (مۆلداڤیا) له‌یه‌كیستی سوڤیه‌ت.

- ۱۹۹۲ ده‌رچوونی بریاری (۸۸۶) له‌لایه‌ن نه‌ته‌وه‌یه‌گگرتووه‌كانه‌وه
تایبه‌ت به‌قه‌ده‌غه‌کردنی سوپانه‌وه‌ی خوارووی هیلی (۳۶) له‌عیراق.

۸/۲۸ *

- ۱۷۴۹ لەدایكبوونی فه‌یله‌سوفی ئەلمانی (گۆته).

- ۱۹۶۵ كۆچی دوایی (په‌شید عالی گه‌یلانی).

- ۲۰۰۴ كۆچی دوایی (م. شیخ‌خالیید موفتی).

- ۲۰۰۷ (عه‌بدو‌للا گویل) بوو به‌سه‌رۆك كۆماری تورکیا^۱.

^۱ - عه‌بدو‌للا گول (۳۳۹) ده‌نگی په‌رله‌مانی به‌ده‌سته‌تیتا‌و بوو به‌ یانزه‌هه‌مین سه‌رۆك
كۆماری تورکیا، گول له‌سالی (۱۹۵۰) له‌شاری قه‌یسه‌ریه‌ له‌تورکیا له‌دایكبووه‌و باوكی
به‌په‌چه‌له‌ك عه‌ره‌به، ده‌رچووی زانكۆی ئه‌سته‌نبوله‌ له‌به‌شی ئابووری له‌سالی (۱۹۷۱)،
له‌سالی (۱۹۸۳) له‌هه‌مان زانكۆ پله‌ی دكتۆرا به‌ده‌ست ده‌هینیت و به‌شداری چه‌ندین
پروگرامی له‌زانكۆی (ئیکس‌ته‌ر) له‌له‌نده‌ن کردووه، له‌سالانی (۱۹۸۴-۱۹۹۱) له‌بانکی
گه‌شه‌پیدانی ئیسلامی له‌(ج‌ده‌ه) وه‌ك پسیپۆریکی ئابووری کار کردووه، سالی (۱۹۹۱) وه‌ك
مامۆستای یاریده‌ده‌ر له‌زانكۆ وانه‌کانی ئابووری نێوده‌وله‌تی وتۆته‌وه، هه‌ر له‌و ساله‌دا

- ۱۷۹۷ كۆنگرەي (پال) لە سويسرا بۇ دامەزاندنى دەولەتى جوولەك بەسترا.

- ۱۹۶۱ بلاوبونەوہي پوژنامەي (هەولين) لەهەولين.

- ۱۹۶۶ لەسیدارەدانى (سەيد قوتب) لەميسر^۱.

بووئە ئەندام پەرلەمان لەسەر لیستی پارتی پەفامی ئیسلامی ئەو کاتە، لەسالی (۱۹۹۳) بووئە جیگری سەرۆکی پارتی پەفام بۇ کاروباری دەرەوہ، سالی (۱۹۹۵) جاریکی تر وئە ئەندام پەرلەمان هەلدەبۆئردیئەوہ، لە سالانی (۱۹۹۶) و (۱۹۹۷) وەك وەزیری دەولەت وئەبیژی حكومت کاریكردوہ، لەسالی (۱۹۹۹) لەسەر لیستی پارتی فەزیلەي ئیسلام دەچیتەوہ پەرلەمان، لە سالانی (۱۹۹۲-۲۰۰۰) ئەندامی ئەنجومەنی پەرلەمانی كونسول ئەوروپا بوو، سالی (۲۰۰۱) لەلایەن ئەو ئەنجومەنەوہ مەدالیای پێشكەشكراوہ.

لەمانگی ئابی (۲۰۰۱) لەگەڵ (پەجەب تەیب ئەردوغان) دا (پارتی دادوگەشەپیدان) پادەگەپەنن، لە (۲۰۰۲) جاریکی تر دەچیتەوہ پەرلەمان، هەر لە (۲۰۰۲) پاش سەرکەوتن پارتی دادوگەشەپیدان لەهەلبۆردنەكاندا دەبیئە (۵۸) هەمین سەرۆك وەزیرانی تورکیا، لە (۲۰۰۳) دەبیئە جیگری سەرۆکی حكومت و وەزیری دەرەوہ، لە (۲۰۰۷) دەبیئەوہ ئەندام پەرلەمان، لە ۲۰۰۷/۸/۲۸ لەلایەن پەرلەمانی تورکیا وەك یانزەپەمین سەرۆك كۆمەڵە هەلدەبۆئرتیت، عەبدوللا گول خیزاندارەو خاوەنی سی مندالە.

^۱ - سەيد قوتب ئیبراھیم حسین شازلی، لەگوندیکی سەر بە پارێزگای (ئەسیوت) لە ۱۹۰۶/۱۰/۹ لەدايك بوو، خویندنی سەرەتایی هەر لەوئێ تەواو کردووەو لە (۱۰) سالیدا قورئانی پیرۆزی هەمووی لەبەرکردووە، سالی (۱۹۲۰) چۆتە قاھیرەو لە (مدرسة المعلمين) وەرگراو، پاشان چۆتە كۆلیژی (دارالعلوم) و سالی (۱۹۲۳) بەكالۆریۆسی لە (ئاداب) دا وەرگرتووەو شەش سال بۆتە مامۆستا، لەسالی (۱۹۴۹ و ۱۹۵۰) وەك نێردراوی وەزارەتی پەرەردە چۆتە ئەمریکا، لەتەمەنی لاویدا چۆتە (حیزبی وەفد) وەو سالی (۱۹۴۲) وازی لێهێناوەو دە سال بەبیلاپەنی ماوەتەوہ، سالی (۱۹۵۲) پەيوەندی کردووە بە (كۆمەڵی

- ۱۹۷۰ دامه‌زاندنی (کۆری زانیاری کورد) له‌به‌غداد.
- ۲۰۰۳ تیرۆرکردنی (محمد باقر حه‌کیم) سه‌رۆکی (ئه‌نجومه‌نی بالای شوێرشێ ئیسلامی له‌عێراق).
- ۲۰۰۵ کۆچی دوايي (مامۆستا مه‌لا عه‌بدوڵکه‌ریمی موده‌ریس)^۱.

ه‌رایانی موسلمان)، له‌شوێرشێ دژی پاشایه‌تی‌دا له‌هه‌مان ساڵدا به‌شداربووه، له‌سه‌رده‌می گل‌ماریشدا (عه‌بدوڵناص) سزای نازاری ژۆریداو به‌ (۱۵) ساڵ حوكم درا، پاشان له‌به‌ر خرابی باری ته‌ندروستی له‌سالی (۱۹۶۴) دا به‌لێبوردنێکی گشتی نازادکرا، له‌پاش چه‌ند مانگێک له‌گه‌ڵ سه‌دان لای تردا له‌ سالی (۱۹۶۵) دا گه‌ریه‌وه، به‌مۆله‌تی پابه‌ری گشتی ه‌رایان له‌و کاته‌دا (م. حه‌سه‌ن هه‌زه‌یی) کرایه‌ لێپرسراوی پێک‌ه‌ستنی تازه‌ی ه‌رایان، پاش ئه‌وه‌ی له‌لایه‌ن (جه‌مال عه‌بدوڵناص) هه‌و حوكمی له‌سه‌نێداره‌دانی بۆ ده‌رده‌چێت، له‌ ۱۹۶۶/۸/۲۹ حوكمه‌که‌ جێبه‌جێکرا.

سه‌ید به‌بیریارێکی گه‌وره‌ی ئیسلامی هاوچه‌رخ داده‌نرێت که‌ خزمه‌تیکی گه‌وره‌ی پێشکه‌ش به‌ئیسلام و موسلمانان کرد، سه‌ره‌پای چه‌ندین کتێب و په‌پاوی به‌نرخ، ته‌فسیریکی ناوازه‌ی بۆ قورئان دانا به‌ناوی (في ظلال القرآن) و گیانی خۆیشی له‌رێگه‌یدا به‌خت کرد.

^۱ - زانای گه‌وره‌ی کورد مامۆستا مه‌لا عه‌بدوڵکه‌ریمی موده‌ریس، ناوی (عه‌بدوڵکه‌ریم کوی محمه‌د فه‌تاح مسته‌فا)یه، له‌هۆزی (قازی) ناوچه‌ی (سه‌ید صادق) له‌سالی (۱۳۲۳) ی کۆچی له‌دایک بووه، له‌ته‌مه‌نی منداڵیدا باوکی کۆچی دوايي کردووه و لای دایکی په‌روه‌رده‌ کراوه، لای هه‌ندێک مه‌لاو زانای ئه‌و کاته‌ خۆیندنی ده‌ست پێکردووه و له‌گه‌رمه‌ی جه‌نگی جیهانی یه‌که‌مدا به‌هۆی قات و قه‌پی و گرانی بوو ده‌کاته‌ بیاره، پاشان هاوته‌ سه‌لیمانی و لای زانای گه‌وره‌ (شه‌یخ عومه‌ری قه‌ره‌داغی) له‌مزگه‌وتی خانه‌قای مه‌ولانا، ماوه‌یه‌ک له‌ ته‌کیه‌ی تاله‌بانی له‌که‌رکوک ده‌بێته‌ مامۆستا، سالی (۱۹۶۰) پوهی کردۆته‌ شاری به‌غداد و له‌مزگه‌وت و قوتابخانه‌که‌ی (شه‌یخ عه‌بدوڵقادی گه‌یلانی) دا داده‌مه‌زریت، به‌درێژایی ئه‌و سالانه‌ی مامۆستا له‌بیاره و سه‌لیمانی و که‌رکوک و به‌غدا بووه، چ له‌بواری ده‌رس و وانه‌ وتنه‌وه‌دا یان لێکۆڵینه‌وه‌ و فه‌تواداندا خزمه‌تیکی گه‌وره‌ی به‌ولاته‌که‌ی کردووه، مامۆستا مه‌لا عه‌بدوڵکه‌ریمی موده‌ریس سه‌ره‌پای (ته‌فسیری نامی) و چه‌ندین کتێبی نایینی،

* ۸/۳۰

- ۱۹۴۰ كۆچى دوايى (جۆزىف تۆمسۆن) يەكەم دۆزەرەوھى ئەلكترۇن،
- ۱۹۵۲ كۆچى دوايى (سەيد ئەھمەدى خانەقا).
- ۱۹۶۸ كۆچى دوايى مېژوونووسى كورد (سالخ قەفتان).
- ۱۹۹۱ سەربەخۆيى (ئازەربايجان) لەيەكيتى سۆڧيەتى پېشوو.

* ۸/۳۱

- ۱۹۵۷ سەربەخۆيى (ماليزيا) لە بەریتانيا.
- ۱۹۶۲ سەربەخۆيى (ترينيدادوتوباگو) لەبەریتانيا.
- ۱۹۶۷ كۆچى دوايى شاعىر مامۇستا (زەكى ھەنارى)^۱.
- ۱۹۹۱ سەربەخۆيى (قىرغىزىستان و ئۆزبەكىستان) لەيەكيتى سۆڧيەت.
- ۱۹۹۶ ھېزەكانى حكومەتى عىراقى پووخاواھاتنە ناو شارى ھەوليرەوھو ھيلى (۳۶)يان بەزاندى.

لەبوارەكانى مېژوو و ئەدەب و زمانەوانىدا كىتېبخانەكانى كوردستان و جېھانى ئىسلامى دەولەمەند كىردوو، ھەرەھا لىكدانەوھى بۆ شىعەرى زۆرىك لەشاعىرە كلاسېكەكانى كورد كىردوو، ھەرەك خۆيشى لەبوارى شىعەردا دەستى بالاي ھەبووھە نازناوى شىعەرى (نامى) بوو، مامۇستا پاش خزمەتتىكى گەرە بەناين و گەلەكەى لەبەرۋارى ۲۹/۸/۲۰۰۵ لەتەمەنى سەدوسى سالىدا لەشارى بەغداد كۆچى دوايى دەكات و لەمزگەوتى (عەبدولقادىرى گەيلانى) بەخاك دەسپىردىت.

^۱ - مامۇستا زەكى ھەنارى لەخىزانىكى پۆشنىبىرى شارى كۆيە لەدايكبوو، سەرەتا گولستان و بوستانى خويىندوو، ماوھەيكىش لەلاى (مەلاى پەش) دەرسى خويىندوو، سالى (۱۹۲۶) قوتابخانەى سەرەتايى لەكۆيە تەواوكىردوو، سالى (۱۹۲۸) (دار المعلمين) لەبەغداد تەواوكىردوو، پاشان بووھە مامۇستا لەقوتابخانەكانى كۆيە و پانىيە و ھولير، لەئابى (۱۹۶۷) كۆچى دوايى كىردوو.

مانگی ئەیلوول (سپتەمبەر)

۹/۱ *

- پۆژی ناشتی جیهانی.
- ۱۹۳۹ (جەنگی جیهانی دووهم) دەستی پیکرد^۱.
- ۱۹۹۵ دەرچوونی ژمارە سفری پۆژنامە (پەسەن) لە دەهۆک.
- ۲۰۰۰ دامەزراندنی (کۆمەڵەی خۆنێبەخشانی کوردستان).

۹/۲ *

- ۱۹۲۷ بۆلویوونەوهی پۆژنامە (ژیان).
- ۱۹۴۵ (یابان) پەیمانی تەسلیم بوونی بە ئەمریکا مۆرکرد.
- ۱۹۴۵ سەرپەخۆیی (قیتنام) لە فەرەنسا.
- ۱۹۵۸ (عەبدولکەریم قاسم) پێگەی بە (مەلا مستەفای بارزانی) و هاوێلانیدا بگەرێنەوه بۆ عێراق.
- ۱۹۸۹ دامەزراندنی (یەکییتی مافپەرەوانی کوردستان).

^۱ - جەنگی جیهانی دووهم بریتی بوو لە ناکۆکی و پیکدادانێکی نێو دەوڵەتی که لە ۱۹۱۴ تا ۱۹۱۸ (مۆزی ۱۹۳۷) لە ئاسیا و ئەوروپا (۱۹۳۹) لە ئەوروپا دەستی پیکرد، و بە سەرکەوتنی هاوپەیمانان و تەسلیم بوونی یابان و کەوتنی ئەلمانیا لە سالی (۱۹۴۵) دا کۆتایی هات، ئەم جەنگە بە گەورەترین جەنگ دادەنرێت لە مێژووی مۆدێرنیدا بە هۆی فراوانی شوێنی جوگرافی شەرپەکو و بەشداری زۆری ولاتانی جیهان تاییدا، که نزیکەی (۷۰) ملیۆن کەسی سەربازی و سیفیل گیانیان لە دەستدا، که دەکاتە (۲٪)ی دانیشتوانی جیهان لەو کاتەدا، هەر بە هۆی ئەم جەنگە وە ئابووری جیهان تووشی تیکشکان بوو وە لە (۷۰٪)ی ژێرخانی پێشەسازی ئەوروپا تیاچوو، وە لە ئەنجامی ئەم جەنگە وە (نەتە وە یەگرتووکان) لە سالی (۱۹۴۵) دا پیکهێنرا.

- ۲۰۰۴ دەرچوونی بریاری ژماره (۱۵۵۹) ی ئەنجومەنی ئاسایش
تایبەت بە کشانەوێ هێزەکانی سوریا لەلویبان.

۹/۳ *

- ۱۹۷۱ سەربەخۆیی (قەتەر) لەبەریتانیا.

- ۱۹۹۹ کۆنگرەیی سێیەمی (یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان) لەهەولێر
دەستی پیکرد.

۹/۴ *

- ۱۹۸۰ دەستپیکردنی جەنگی هەشت ساڵی (عێراق - ئێران).

- ۱۹۹۱ دامەزراندنی (پارتی پارێزگارانێ کوردستان).

۹/۵ *

- ۱۵۶۶ کۆچی دوايي (سولتان سلیمانێ قانونی)^۱.

- ۱۸۶۹ کۆچی دوايي (جمیس کلارك ماکسویل) داھینەری ھاوکیشتە
گرنگەکانی کارۆموگناتیسی.

- ۱۹۸۸ شالۆی (بەناو ئەنفال) ی هەشت بۆ سەر ناوچەکانی بناری
قەندیل دەستی پیکرد.

- ۱۹۹۱ کۆچی دوايي میژوونووسی کورد (حەیدەر عەلی سلیمان).

^۱ - سولتان سلیمانێ قانونی یاخود (سلیمانێ یەكەم)، سالی (۱۴۹۴) لە دایکبوو، دەیهم
سولتانێ عوسمانیە لەسالانی (۱۵۲۰-۱۵۶۶) کە لەپاش سولتان سەلیمی یەكەمی باوکی
بۆتە سولتان، لەسەردەمی ئەم سولتانەدا دەولەتی عوسمانی گەیشته ئێوپەری دەسەلات،
کەتوانی درێژە بەسەرکەوتنەکانی باوکی بدار سەرکردایەتی (۱۲) شەپری کردو دەولەتی
عوسمانی بوژاندهوه، هەروەها یارمەتیکی زۆری زانست و ئەدەبی داوهو بەدەستی خۆی
(۸) جار قورئانی نووسیوهتەوهو یاسای گرنگی هیناوهتە ناو دەولەتەکەیهوه.

۹/۶ *

- ۱۹۳۰ شەرى بەردەركى سەرا (ئەيلولۇ رەش) لەسلىمانى.
- ۱۹۵۹ دەرچوونى بەكەم ژمارەى پۇژنامەى (پراى گەل).
- ۱۹۶۲ كۆچى دواىى شاعىرى كورد (فەتھى).
- ۱۹۶۵ جەنگى دووہى نىوان (ھىندىستان و پاكىستان) ھەلگىرسا.
- ۱۹۶۸ سەربەخۇىى (سوازىلاند) لەبەرىتانىا.

۹/۷ *

- ۱۸۱۲ جەنگى نىوان (روسىا) و (فەرەنسا بەسەرۇكاىەتى ناپلىيۇن).
- ۱۸۲۲ سەربەخۇىى (بەرازىل) لە پورتوگال.
- ۱۹۹۷ كۆچى دواىى (مۇبۇتۇسىسىكۇ) سەرۇكى پىشووترى زائىر.

۹/۸ *

- پۇژى جىھانى نەھىشتنى نەخوئىندەوارى.
- ۱۹۰۸ كۆچى دواىى نووسەرى مىسېرى (قاسم ئەمىن).
- ۱۹۱۲ كۆچى دواىى نووسەر (تاھىر سادق) لەكۇىە.

۱- فەتھى، ناوى (شىخ فاتىحى كورپى شىخ فەتھى شىخ نىسماعىلى دۆلانە) لەسالى (۱۹۱۸) لەگوندى (دۆلان) ناوچەى قەرەداغ لەبنەمالەبەكى ئابىنى ھاتۇتە دىئاوہ، ھەر بەمىندالى چۆتە بەرخوئىندىن و، لەدواى كۆچى باوكى لەجىگەى ئەو ئىرشادى خەلكى كرېوہ، چونكە باوكى خاوەن تەكىو دىوہخان بوو، فەتھى كۆمەلئىك بەرھەمى وەرگىزارى ھەيە بۆ سەر شىئوہزارى سۆرانى و ھەورامى، لەوانە: (شانامەى فىردەوسى، كاوہ و فەرەيدون، زالنامە، پۇستەم و مەنىجە، بىژەن، كىمىياى سەعادەت، يوسف و زلئىخا، شىرىن و فەرھاد، پۇستەم و برزئو) و چەندىن بەرھەمى تر، لەئەيلولۇ (۱۹۶۲) كۆچى دواىى كرېوہ و لەگردى شىخ فەتھى باوكى لەسلىمانى بەخاك سېژدراوہ.

- ۱۹۳۳ (نەمیر غازی) بوو بەمەلیکی عێراق.^۱
- ۱۹۷۰ کۆچی دوایی (پێرسی سپینسەر) داھینەری یەكەمین فەرنی
مایکرووئیف.

- ۱۹۷۸ شەڕ لەنیوان پزیمی شای ئێران و گەلانی ئێران بوویدا.

* ۹/۹

- ۱۵۷۰ فەتھی شاری (لفوکشا) لەلایەن سولتانی سەلیمی دووھەمەو.

- ۱۸۹۳ دامەزراندنی یانەی وەرزشی (شتوتگارت) ی ئەلمانی.

- ۱۹۴۸ سەربەخۆیی (کۆریای باکور).

- ۱۹۷۶ کۆچی دوایی (ماوتسی تۆنگ).^۲

^۱ - غازي كوربي فەيسەل كوربي حسەين كوربي عەلى لەخیزانی هاشمیە، دواى كۆچى دوایی مەلیك فەيسەلى باوكى كە لەسالانى (۱۹۲۱-۱۹۳۳) پاشای عێراق بوو، لەسالى (۱۹۳۳) بوو تە مەلیكى عێراق، پێشتریش لەسەردەمى باوكیدا لەسالى (۱۹۲۴) وەلى عەھدى عێراق بوو، لە ۱۹۳۹/۴/۳ كۆژاوە و مەلیك فەيسەلى دووھەم جینگەى گرتۆتەو.

^۲ - (ماوتسى تۆنگ)، پێشپەرەوى (پارتى كۆمۆنىستى چىن) و پێشەواى سیاسى گەلى چىنە، بەلنھاتوویى خۆى گەیشتە دەسەلات و بۆماوەى (۲۷) سال سەرۆكایەتى گۆپرانكارى كرد لەولادت، (ماوتسى تۆنگ) لەسالى (۱۸۹۳) لەھەرتى (ھاتان) ی چىن لەدایكبوو، سالى (۱۹۱۸) خویندى تەواوكردووە و لەكتیبخانەى (زانكۆى پەكین) دامەزراوە، ھەر لەویشدا كەوتە خویندەووە و بايەخدان بە (ماركسىزم)، بوو بە یەكێك لەدامەزرێنەرانی (پارتى كۆمۆنىستى چىن) و دواتر لەسالى (۱۹۳۵) بوو بە سەرۆكى پارتەكە، سالى (۱۹۴۷) بەسەركردايەتى (ماوتسى تۆنگ) پارتى كۆمۆنىست كەوتە جەنگەوێ دژی (چان كای چىك) ی سەرۆكى دەولەت، لە (۱۹۴۹) سەرکەوتنیان بەدەستھێناو دەسلاتیان گرتە دەست و (ماو) بوو بەسەرۆكى (نەنجومەنى حكومەتى چىنى مىللى)، ولاتى بەرەوپێش بردو چەند ھەنگاویكى گرنكى بۆ گزینی ولات نا، لە سالى (۱۹۷۶) كۆچى دوایی كردووە.

- ۱۹۸۴ كۆچى دوايى دەرھيئەرى سىنەمايى كورد (يەلماز گۇناي)^۱.
- ۱۹۹۱ سەربەخۇيى (تاجىكىستان) لە يەكئىتى سۆقيەت.
- ۲۰۰۰ (ئەرىل شارۋن) سەرۆك وەزىرانى ئىسپرائىل چوۋە ناو حەرەمى قودس و بوۋە ھۆى ھەلگىرسانى راپەرىنى ئەقصاب.
- ۲۰۰۱ كوزرانى (ئەحمەد شامەسعود) لەئەفغانىستان.
- ۲۰۰۳ كۆچى دوايى (ئىدوارد تىلەر) يەكەم داھيئەرى بۆمبى ھايدروچىنى.

* ۹/۱۰

- ۱۹۱۰ كۆچى دوايى نووسەرى جىھانى (تۆلىستۆي)^۲.
- ۱۹۴۴ سەربەخۇيى (بولگارىيا).
- ۱۹۶۰ دامەزراندنى (رىكخراۋى ئۆپىك).

^۱ - دەرھيئەرى بەناۋبانگى كوردى توركىيا يەلماز گۇناي، لەسالى (۱۹۳۷) لەشارى (دىاربەكرى) باكوردى كوردستان لەدايكبوۋە، خويئندى ئابورى لەزانكۆى ئەنقەرە تەواۋكردوۋە، لەماۋەى سالانى پەنجاكان بۇ سەرەتاي ھەشتەكان چەند جارىك لەسەربىرى كۆمۇنىستى دەستگىركراۋە، گۇناي دەلئىت: (لەسالى (۱۹۶۵) دا بووم بەيەكئىك لەئەكتەرە ھەرە ناۋدارەكان و گەيمە ھەرەتى شۆرەت)، سالى (۱۹۸۱) ئازادكراۋە، گرنكترىن فىلمى گۇناي (رىگا) يەو دوايىن فىلمى (دىۋار) ھو لەفەرەنسا بەرەم ھاتوۋە، گۇناي جگە لەكارى سىنەما، (۵) پۆمان و چەندىن كورئە چىرۆكى نووسيوۋە.

^۲ - تۆلىستۆي بىرمەندىكى روسيوۋ لەسالى (۱۸۲۸) لەدايكبوۋە، تۆلىستۆي لەخويئندى زىمانەوانىدا ۋازى ھىتاۋ خۆى بەخويئندى ياساۋە خەرىك كردوۋە، سالى (۱۸۵۴) پلەى ئەفسەرى پىدراۋەو لەشەپى قەوقازدا بەشدارى كردوۋە، مېژوۋى ژيانى خۆى لە سى كئىبى جىاداۋ لە سى كاتى جىاداۋ بلوكردۆتەۋە بەناۋى (مىندالى)، (لاۋى)، (ھەرزەكارى)، يەكەم چىرۆكى بەناۋى (شەپو ئاشتى) لەسالى (۱۸۶۹) دا نووسيوۋە.

* ۹/۱۱

۱۹۳۷ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (زبان) لەلايەن (سالىق قەفتان) ھوہ^۱.

۱۹۶۱ دەستپىكىردنى (شۇپشى ئەيلول) لەكوردستانى عىراق.
۱۹۷۵ كۆچى دوايى مىژوونووسى كورد (ئايەتوللا محەمەد مەردۇخى).

۱۹۹۱ دامەزاندنى (تەلەفزيۇنى گەلى كوردستان) لەسليمانى.
۲۰۰۱ تەقاندنەھوى ھەردوو بيناي سەنتەرى بازىرگانى جىھانى و بەشىك لە بارەگاي وەزارەتى بەرگى ئەمريكى (پنتاگون) لەنيويۇرك و واشنتون.

* ۹/۱۲

۱۹۲۰ (شىخ مەحمودى حەفید) بوو بەھوكمدارى سليمانى.
۱۹۸۰ كودەتا سەربازىيەكەى تورکيا بەسەرۆكايەتى (كەنعان ئيفيرين).

^۱ - (زبان) وەك پۇژنامەيەكى ئەلتەرناتيفى (زبان) دەرچوو، چونكە (مەجيد يەعقوبى) موتەسەپىفى سليمانى لە (زبان) پازى نەبوو، واديارە ناكۆكيەكە شەخسى و دژى پيرەمىزدى سەرنووسەرى ژيان بوو، لايەنى بەرپرس لەدەركردنى (زبان) شارەوانى سليمانى بوو، (سالىق قەفتان) يش سەرنووسەرى بوو، (زبان) پۇژنامەيەكى ھەفتانەى شەش لاپەپرەى بوو، پىك بەقەبارەى خودى (زبان)، بەتيرازى (۲۰۰-۵۰۰) دانە چاپ دەكراو (۴۷) كەس ئابونەيان تىيدا ھەبوو، دانەيەكيش بۆ (شىخ مەحمود) پەوانە دەكرا كە بۆ باشوورى عىراق دوورخراپتو، دانەيەكيش بۆ پسپۆپى كاروبارى كورد (مىنۆرسكى) و شەش دانە بۆ (ئەدمۇن) لەبەغداد، بۆئەھوى بۆ ھەلگرتن بينىرتتە ئەوروپا، دوايىن ژمارەى (زبان) كەژمارە (۹۴) بوو لە ۱۹۴۱/۱/۱۸ دەرچوو، بەلام نەزانراو لەبەرچى پاگىراو، لەوانەيە وەستانەكى پەيوەست بىت بەدوومىن جەنگى جىھانىەھ.

۱۹۹۲ كۆچى دوايى زاناى كورد (پەشاد موفتى) لەھەولير^۱.

* ۹/۱۳

۱۹۷۳ لەدايكبوونى ياريزانى ئىتالى (فابيو كانافارو)^۲.

۱۹۹۳ پىكەوتنى ئيسپرائيل و پىكخراوى ئازادىخوازى فەلەستىنى
لەسەر بەخشىنى ئۆتۈنۈمى بەفەلەستىنىەكان لەغەزەو ئەريحا.

* ۹/۱۴

۱۹۶۹ كۆچى دوايى (شىخ جەمىل موفتى).

۱۹۸۵ كۆچى دوايى شاعىر مەلا جەسەنى كوردى (ھىشار).

۱۹۹۲ دامەزراندنى (زانكۆى دەوك).

۱۹۹۵ تيرۆركردنى (د. مەمەد قەرەداغى) پاگرى كۆليزى كارگىپرى و
ئابوورى زانكۆى سەلاھەدىن.

^۱ - پەشاد موفتى، كورپى مەمەد ئەفەندى مەلا عوسمانى ئەبوبەكر ئەفەندى، سالى (۱۹۱۵) لەھەولير لەدايكبوو، پاش خويندىنى سەرەتايى چۆتە حوجرەو زانستە شەرەپەكانى خويندو، لە (۱۹) سالىدا چوۋە بى مىسپو لە زانكۆى (ئەزھەر) خويندىنى تەواوكردو، لە (۱۹۳۶) گەپاۋەتەۋە بى ھەولير لەلاى باوكى خويندىنى شەرەپە تەۋاۋ دەكات و ئىجازەتى عىلمى ۋەردەگىرت، دواى كۆچى باوكى لە (۱۹۴۶) بوۋەتە (وتار خوين) ۋە يەكەم كەس بوۋە لەھەوليردا وتارى ھەينى بەزمانى كوردى خويندۆتەۋە، لە (۱۹۵۶) بوۋە بەقازى لە كەركوك و پاشان لەسلىمانى ۋەھولير، لەسالى (۱۹۷۲) بوۋە بەئەندامى يارىدەدەرى (كۆپى زانبارى كورد)، پەشاد موفتى زاناۋ شاعىرىكى بەتواناى كوردەو زۆرىە شىعەرەكانى ئايىنىن و چەندىن بەرھەمى شىعەرى و ئەدەبى و ئايىنى و زانستى ھەپە.

^۲ - (فابيو كانافارو) ياريزانى ئىتالى لە ۱۳ ئەيلولى (۱۹۷۳) لە شارى (ناپولى) لەدايكبوو، درىزى (۱۷۶) سانتىمەترەو كىشى (۷۵) كىلوگرامە، شوپىنى يارىكردى لەيارىگەدا لە ھىلى بەرگرىداپە، لەپىزى يانەكانى (ناپولى)، پارما، ئىنتەرمىلان، يۇفنتوس، پيال مەدرىد) يارى كوردو، سالى (۲۰۰۶) بەيەكەمى جىھان ھەلبىزىرداۋە ۋە خەلاتى تۆپى زىرىنى ۋەرگرتوۋە.

- ۲۰۰۰ یه که مین کۆنگره‌ی (سه‌ندی‌کای کارمه‌ندان‌ی ته‌ندروستی کوردستان) له‌سلیمانی.

۹/۱۵ *

- ۱۸۲۱ سه‌ربه‌خۆیی (سلفادۆر) له‌ئیسپانیا.
- ۱۸۹۸ له‌دایکبوونی (قانع)‌ی شاعیر له‌گوندی (پیشین) له‌شاره‌زور.
- ۱۹۱۷ پوسیا بوو به‌(یه‌کی‌تی سوڤیه‌ت).
- ۱۹۷۲ کۆچی دوا‌یی (به‌نگینه)‌ی شاعیر.

۹/۱۶ *

- پۆژی جیهانی پاراستنی چینی ئۆزۆن.
- ۱۸۱۰ سه‌ربه‌خۆیی (مه‌کسیک) له‌ئیسپانیا.
- ۱۸۹۰ تیک‌شکاندن‌ی که‌شتیه‌کی عوسمانی له‌ئاوه‌کانی یابانداو کورژانی (۵۵۰) که‌س.
- ۱۹۳۱ له‌سیداره‌دان‌ی شوپ‌شگێری لیبیبی (عومه‌ر موختار) ^۱.
- ۱۹۴۲ دامه‌زاندنی (کۆمه‌له‌ی ژیا‌نه‌وه‌ی کوردستان) له‌سابلاخ.
- ۱۹۴۲ ده‌رچوونی گۆقاری (ژیا‌نه‌وه‌ی کورد) له‌لایه‌ن (میرحاج).

^۱ - عومه‌ر موختار، پیشه‌وا‌یه‌کی ئایینی و سیاسی و سه‌رکرده‌یه‌کی تیکۆشه‌ری لیبیبیه، سالی (۱۸۵۸) له (برقه) له‌دایکبووه، زانستی شه‌ری خۆیندوووه چه‌ند کارێکی ئایینی گرتۆته ده‌ست، کاتی‌ک ئیتالیه‌کان له‌سالی (۱۹۱۱) چه‌ند شوینێکی لیبیبیان داگیرکرد، عومه‌ر موختار ده‌ستی دا‌یه شوپ‌ش و خه‌لکیکی زۆر له‌ده‌وری کۆبو‌نه‌وه، چه‌ندین شه‌پو پیک‌دادان له‌نیوان عومه‌ر موختار و داگیرکه‌ره ئیتالیه‌کاندا پوویداو تا‌کو سالی (۱۹۳۱) شوپ‌شه‌که درێژه‌ی کیشا، به‌لام له‌ئه‌یلووی ئه‌و سا‌له‌دا له‌بۆسه‌یه‌کی ئیتالیه‌کاندا ده‌ستگیرکراو فه‌رمانی سیداره‌دان‌ی به‌سه‌ردا دراو له ۱۶ی ئه‌یلووی (۱۹۳۱) دا له‌شاری (به‌نغازی) له‌سیداره‌درا.

۹/۱۷ *

- ۱۹۷۰ کوشتاری فهلشتینهکان له لایهن (شاحوسین) ی مهلیکی
ئهردهنهوه.

- ۱۹۹۲ تیۆرکردنی (د. صادقی شهرفکهندی) له بهرلین^۱.

- ۱۹۹۸ ریکه وتننامه ی (واشنتۆن) له نیوان یه کیتی و پارتیدا بۆ
ناشتبونهوه ی گشتی مۆرکرا.

۹/۱۸ *

- ۱۸۱۸ سه به خۆیی (چیلی) له ئیسپانیا.

- ۲۰۰۰ فستیقالی (جزیری) له شار ی دهۆک به پڕۆه چۆ.

- ۲۰۰۵ کۆچی دوایی هونه رهنده (مهزیه ی فرهیقی).

۹/۱۹ *

- ۱۸۶۷ کۆچی دوایی (به درخان پاشا).

- ۱۹۳۲ (مهلیک عه بدولعه زین) مهمله که تی سعودیه ی ناوانا و ئه م پۆژه
بوو به پۆژی نیشتمانی سعودیه.

^۱ - د. صادق شهرفکهندی، سالی (۱۹۳۷) له گوندی (شهرفکهندی) سه ر به ناوچه ی
(بۆکان) ی پۆژه لاتی کوردستان له دایکبووه، نازناوی (د. سه عید) هه برای (هه ژانی
شاعیره، سالی (۱۹۵۹) بروننامه ی لیسانسی له کیمیا دا له زانکۆی تاران وه رگرتوه، له
(۱۹۷۲) چۆته پاریس و بروننامه ی دکتۆرای به دهسته ئیناوه، سالی (۱۹۷۶) گه پراوه ته وه بۆ
ئیران و وه ک پروفیسۆری یاریده ده ری کیمیا له زانکۆی تاران دامه زراوه، سالی (۱۹۷۳)
له پاریس (د. قاسملۆ) ی بینیه وه هه ر له وکاته وه چۆته ناو ریزه کانی پارتی دیموکراتی
کوردستانی ئیرانه وه، له (۱۹۷۹) کراوه به جیگری سکرتهیری گشتی ئه و پارتیه، پاش
تیۆرکردنی (قاسملۆ) له سالی (۱۹۸۹) به سکرتهیری گشتی حیزب هه لبژێردراوه، سالی
(۱۹۹۲) له کۆنگره ی ناسیۆنالیستی جیهان له بهرلین تیۆرکراوه.

- ۱۹۲۳ بلاؤبوونەوہی پۆژنامەى (ئومىدى ئىستىقلال) لەسلىمانى^۱.
- ۱۹۴۷ كۆچى دوايى ميژوونووسى كورد (حسین حوزنى موكرىانى)^۲.
- ۲۰۰۳ تيرۆركردنى خاتوو (عەقىلە هاشمى) ئەندامى (ئەنجومەنى
حوكم) لەعیراق.

^۱ - ئومىدى ئىستىقلال، پۆژنامەيەكى (سیاسى، ئەدەبى، ئىجتىماعى، پەسىيە، ھەفتەى جارنك دەردەچىت)، ئەم پۆژنامەيە ئۆرگانى حكومەتى شىخ مەحمود بوو، كەپاش چۆلكردنى سلىمانى لەلايەن ئىنگليزەكانەو شىخ مەحمود لەسلىمانى دەرى دەكرد، يەكەم ژمارەى لە ۱۹۲۳/۹/۲۰ دەرچوو، دوايىن ژمارەشى كە ژمارە (۲۵)ە، لەپۆژى پىنج شەمە ۱۹۲۴/۵/۱۵ دەرچوو و لەچاپخانەى حكومەت لەسلىمانى چاپ دەكرا، لە ژمارە يەكەو تازمارە سى (خواجە ئەفەندى زادە) و (ئەخمەد سەبرى) بەرپۆهەرو بەرپەرسى بوون، لەژمارە چوارەو تا ژمارە سىنازە (پەفلىق حىلمى) بەرپۆهەرو سەرنووسەرى بوو، (حسین نازم)يش لەژمارە چوارەو تا ژمارە حەفدە بەرپۆهەرو سەرنووسەرى بوو، بەلام لەوودوا ناوى سەرنووسەر نەدەنووسرا، پىدەچىت ئەو پلەيە ھەر نەمايىت لەپۆژنامەكەدا.

^۲ - حوزنى موكرىانى، ناوى حوسىن كوپى سەيد عبدوللەتيفى شىخ سمايلى شىخ عيسى شىخ لەتيفە، لە ۱۸۹۲/۹/۱۲ لەشارى مەھابادى كوردستانى ئىران لەناوچەى موكرىان لەدايك بوو، لەئەيلولى (۱۹۴۷)يشدا لەبەغداد (ھەروەك دەلتىن) ژەھران خواروو كراو، حوزنى لەتەمەنى ۱۲ سالىدا شارەكەى خۆى بەجى ھىشتووو و ژۆر شارو ولاتان گەپاوه، وەك: (سوريا و ئەفغانستان و ئەرمىنيا و پووسيا و توركيا)، لەپال زمانى كوردیدا زمانەكانى (عەرەبى و توركى و فارسى و ئەفغانى و ھىندى و پووسى) زانىو، سەربارى شارەزايى باش لەھەردوو زمانى (ئىنگليزى و فەرەنسى)، گرنگترىن كارى حوسىن موكرىانى لەبوارى پۆژنامەنووسيدا دەركردنى (زارى كرمانجى) بوو لەپەواندز، لەھەوليريش (پووناكى) دەكرد، لە (۱۹۳۴)يشدا يارمەتى پىرەمىردى دا بۆ چاكردەنەوھى چاپخانەكەى، بۆ ماوہيەكيش لەگەل پىرەمىرددا لەدەركردنى (ژيان)دا بەشداربوو، لەجەنگى جىھانى دووہميشدا ئىنگليزەكان ناچارىان كرد (دەنگى گىتى تازە) دەربكات.

* ۹/۲۱

- ۱۸۶۰ كۆچى دوايى فەيلەسوفى ئەلمانى (شۆبناھەر).
- ۱۹۶۴ سەربەخۆيى (مالتا) لەبەرىتانيا.
- ۱۹۷۰ دامەزاندنى (يەكيتى زانايانى ئايىنى ئىسلامى كوردستان).
- ۱۹۸۱ سەربەخۆيى (بلىن) لەبەرىتانيا.
- ۲۰۰۲ دەرچوونى ژمارە سفرى پۇژنامەى (جەماوەر).

* ۹/۲۲

- ۱۲۱۱ كۆچى دوايى زاناي گەورە (ئىبن خەلەكان).
- ۱۵۲۰ كۆچى دوايى (سولتان سەلىمى يەكەم).
- ۱۸۴۲ لەدايكبوونى (سولتان عەبدولحەمىدى دووہم).
- ۱۹۷۳ كۆچى دوايى ميژوونووسى كورد (پەمزى قەزان).
- ۱۹۷۶ لەدايكبوونى ياريزانى بەپازىلى (پۇنالدۇق)^۱.

^۱ - پۇنالدۇق، ناوى (پۇنالدۇق لويىز نازارىق دالىمايە)، دريژى (۱۸۴) سانئىمەترەو كيشى (۸۸) كىلوگرامە، شوينى يارىكردن لەناويارىگادا (مىرشىردن) ە، لە ۱۹۹۴/۳/۲۳ لە يەكەمىن يارى نىودەولەتى لەبەرامبەر ئەرزەنتىن يارى كردووه، ئەو يانانەى يارى تىاكردووه: (پامۇس كلەپ، سان كرېستوفان، كرۇزىرۇ، ئابىندھۆفن، بەشەلۆنە، ئىنتەرميلان، پىال مەدرىد، لەپىزى پىال زياتر لە (۱۰۰۰) گۆلى تۆماركردووه، ئەى سى ميلان. ئەو نازناوانەى پۇنالدۇق بەدەستى ەيتاوه: (نازناوى گۆلكارى خولى ھۆلەندا (۱۹۹۴-۱۹۹۵)، گۆلكارى خولى ئىسپانيا لەگەل بەرشەلۆنە لەوهرى (۱۹۹۶-۱۹۹۷)، گۆلكارى خولى ئىسپانيا لەگەل پىال مەدرىد لەوهرى (۲۰۰۳-۲۰۰۴)، خەلاتى براڤو لەسالانى (۱۹۹۷) و (۱۹۹۸)، پىلوى زىپىن (۱۹۹۷) (باشترىن گۆلكار لەئەوروپا)، باشترىن ياريزان بەپىي پۆلتنى فىفا سالانى (۱۹۹۶) و (۱۹۹۷) باشترىن ياريزان لەسالانى (۱۹۹۸)، باشترىن ياريزان لەجامى ئىنتەر كۆنتىنېنتال (۲۰۰۲)، خەلاتى تۆپى زىپىن لەسالانى (۱۹۹۷) و (۲۰۰۲).

- ۱۸۸۰ ونبوونی پیاویک به ناوی (ده یویدلینگ)^۱.
- ۱۹۷۳ کۆچی دواپی شاعیری شیللی (بابلو نیرۆدا).
- ۱۹۷۵ کۆچی دواپی شاعیری کورد (مهلا مسته فای عاصی)^۲.

^۱ - له به رواری ۱۸۸۰/۹/۲۳ پیاویک به ناوی (ده یویدلینگ) به خیزانی راگه یاند که پیش نهوهی به ره و شار به پێ بکه ویت نیازی وایه سهردانی نه سهپه کانی بکات، به لام هیشتا چه ند ههنگاوێک دور نه که و تېزوه که له ناکاو له بهر چاوی ژن وههردوو منداله که ی و پیاویکی دیکه ون بوو، هه موو ئاماده بووان وایانزانی که (لینگ) پێی خلیسکاوه و که وتووه، به لام بچووکتین نیشانه یه کیان لێ به دی نه کرد له و شوینه دا، ئیدی (ده یویدلینگ) هه رگیز نه دۆزرایه وه...! له باره ی نه م ونبوونه سه رسوپهینه ره و ویتنه ی نه مه تانیستا زاناکان نه یان توانیوه وه لامیکی دلنیا که ر بده نه وه، (۷) سال به ره له م پووداوه پووداویکی هاوشیوه ی نه مه له ئۆتیلیکی شاری لیۆنی به ریتانیا پوویدا به لام تووشبوو که ناوی (کامپیس) بوو له لایه ن خیزانه که یه وه بزگارکرا!

^۲ - عاصی، ناوی (مهلا مسته فای کورپی مهلا ره سول محمه ده)، سالی (۱۳۱۰) ی کۆچی له دایکبووه، به کوردی عه ره بی و فارسی شیعی نووسیوه و زۆریه ی شیعه ره کانی ئایینی و غه زه لی و نیشتمانین، شاعیر له پارچه شیعه رێکدا پوو له نه ته وه که ی خۆی ده لیت:
قوم و میلله تێ بفرکن نیشتمان چی هات به سه ر
به ردی بنچینه ی وجودم وا خه فه ت هینایه ده ر
خاک و به ردو دارو ئاوی نه وروپایی و نه جنه بی
چه ند هه زار نه وعه مه عادن وا له وان هینایه ده ر
له م هه موو ئافاتی دنیا چونکه کورد ئیکی نه گرت.
سه یری که ن مادونی خۆیان ده ردی چۆن هینایه ده ر
تا که ی پازین به زیلله ت له م مه قامه کاکی کورد
چاو له ده سته ی نه جنه بی بی، بی مردو قور به سه ر.

- ۱۹۷۹ کۆچی دوايى زاناي گهوره (ئهبونه‌علاي مهودودي).^۱

* ۹/۲۴

- ۱۹۹۶ تيوركردنى (د. محمەد باجهلان) لهههولير.

* ۹/۲۵

- ۱۹۱۸ دامەزراندنى (كۆمەلەي تەعالى و تەرەقى كورد).

- ۱۹۶۰ پوژى هەنگرتنى توندوتىژى لەسەر ژنان (پوبانى سىپى).

- ۱۹۹۲ كۆچى دوايى مەنتق زان (مستەفا هيرانى).

عاصى شاعير بەخويتندن و مەلايەتى زۆر لەدنياهەكانى كوردستان گەپاوه و ماوهيەك لە گوندى (تەلان) ماوهتەوه، پاشان گەپاوهتەوه بۆ شارى كۆيە و لەوى جينگير بووه، تا لە ۱۹۷۵/۹/۲۳ كۆچى دوايى كردووه و لەگورستانى (شەهيدان) لەكۆيە بەخاك سپيردراوه.

^۱ - ئەبو ئەعلاي كورپى سەيد ئەحمەد، لە ۱۹۰۳/۹/۲۵ لە (جىلى بورە بارونج ئابادى ولاتى (هيند) لەدايك بووه، خويتندنى سەرەتايى و زانسته ئىسلاميهكان و زمانى فارسى لەسەر دەستى باوكى فيربووه، بۆ يەكەم جار لەتەمەنى ۱۶ سالىدا وەك پوژنامەنووس لە پوژنامەي (شار) و (تاج) كارى كردووه، دواتر بووهتە سەرنووسەرى پوژنامەي (موسلمان)، سالاى (۱۹۲۱-۱۹۲۹) سەرقالى قوولبوونهوه و تووژينهوه بوو لەزانسته ئىسلاميهكاندا و دوو كتيبى گرنكى دانا بەناوهكانى (سەرچاوهي هيزى موسلمانان) و (جيهاد لەئىسلامدا)، هەرەها لەماوهي چوار مانگدا فيرى زمانى ئىنگليزى بوو، سالى (۱۹۳۲) بەپۆيههرايەتى گۆشارى (تەرجومانى قورئان) ي گرتەدەست و بەردەوام بوو لەسەرى تاكوتايى ژيانى، لەئابى (۱۹۴۱) (كۆمەلەي ئىسلامى) دامەزراند كەتائىستاش لەپاكستان بەهەمان ناو بەردەوامە، مهودودي بەيەكەك لەنووخوازهكانى سەدهي پيشوو دادەنریت لەنيوهدوورگەي هيندداو خاوهنى چەندىن نووسراوه، لەوانە: (تەفسىرى قورئانى پيرۆز، بەره و ريبازى ئىسلام، شارستانيتى ئىسلامى، بنچينهكانى ئىسلام، دەربارهي ئايين و دەولەت، بنەما ئابوورىهكانى نيوان ئىسلام و پوژمه هاوچەرەخەكان).

۲۰۰۳ - كۆچى دوايى بيرياري عهريى (ئيدوارد سهعيد).^۱

* ۹/۲۶

۱۸۶۸ دامه زاندىنى يه كه مين نه نجومه نى شاره وانى له به غداد
له سه رده مى (مه دحه ت پاشا).

۱۹۰۷ سه ربه خويى (نيوزله ند) له به ريتانيا.

۱۹۶۲ شوپرشى يه مه ن و سه ربه خويى نه و ولا ته.

۱۹۹۵ سازدانى سيه مه مين كو نگره ي نيوده وله تى سه باره ت به زاناي
كور د (م. سه عيد نورسى) له توركيا.

۱ - ئيدوارد وه ديع سه عيد له ۱۹۳۵/۱۱/۱ له شارى قودسى فه له ستين له دايكبووه، سالى
(۱۹۴۸) پاش پاگه ياندىنى ده وله تى ئيسپرائيل له گه ل خانه واده كه ي قودس به جيده هيلن و
پووده كه نه ميسر، سالى (۱۹۵۰) وه ك خويندكارى زانكو ده چيت بؤ نه مريكا، له زانكوى
(هارفرد) خويندى نه ده بى ئينگليزى و فه رهنسى و ئيتالى و يونانى و پومانى ده خوينتت،
سالى (۱۹۵۷) له زانكوى (برنستون) خويندن ته واو ده كات، سالى (۱۹۶۳) وه ك ماموستاي
نه ده بى ئينگليزى و نه ده بى به راوردكارى له زانكوى كو لومبيا ده ست به كارده بيت، سالى
(۱۹۶۴) له زانكوى هارفرد برونامه ي دكتورا له نه ده بى به راوردكاريدا وه رده گرئت، هيرشى
درپنده ي ئيسپرائيل و داگيركردنى ليوارى پوزناوا له سالى (۱۹۶۷) كه به شه پى (شه ش پوزه)
ناسراوه، ئيدوارديان هاندا بوناو ژيانى سياسى، سالى (۱۹۷۰) بوو به نه ندام له كو نگره ي
نه ته وه يى فه له ستين، سالى (۱۹۷۰) ژنى هيتاوه و دوو مندالى هه يه به ناوه كانى (وه ديع -
نه جلا)، سالى (۱۹۹۱) كاتيك پى و ابوو (ياسر عه ره فات) خوى داوه ته ده ست نه مريكه كان
ده ستى له پوسته كه ي كيشايه وه كه نه نداميتى بوو له كو نگره ي نه ته وه يى فه له ستين، دواى
دووساليش كه ري كه و تننامه ي ئوسلو ئيمزاكرا، ئيدوارد ري كه و تننامه كه ي ئيدانه كردو
به ناليه تيكى خۇبه ده سه ته وه دانى فه له ستين ناوى برد، له ۱۹۹۹/۱۰/۲۴ له هولى كه نيسه ي
(نيوكيرك) له شارى لاهامى هوله ندا خه لاتى (سپينوزا) ي وه رگرت، ئيدوارد سه عيد پاش
نه خو شيه كى دريژخايه ن له پوزى پينچ شه مه مه ۲۰۰۳/۹/۲۵ له شارى نيويورك له ته مه نى (۶۸)
سالىدا كۆچى دوايى كرد.

* ۹/۲۷

- ۱۹۹۶ بزورتنه‌وهی تالیبان کابولی پایته‌ختی نه‌فغانستانی گرت و
(نجیب الله)ی سکرته‌یری حیزی شیوعی نه‌فغانستانی کوشت که‌دوا
ده‌سه‌لاتی سو‌قیهت بوو له‌و و لات‌ه‌دا.

- ۱۹۹۸ کوچی دوایی نووسه‌ری عراقی (هادی عه‌له‌وی) له‌دیمه‌شق.

* ۹/۲۸

- ۱۸۹۵ کوچی دوایی (لويس پاستور)^۱.

- ۱۹۶۳ دامه‌زراندنی رادیوی (ده‌نگی کوردستانی عیراق)، ده‌نگی
(پارتی دیموکراتی کوردستان).

- ۱۹۸۵ کوچی دوایی نووسه‌ری کورد ماموستا (حه‌سه‌ن قزلجی)^۲.

^۱ - لويس پاستور له‌سالی (۱۸۲۲) له‌شاری (دۆل)ی فه‌رهنسا له‌دایکبووه، له (۱۸۴۷) برونامه‌ی دکتورای له‌پاریس به‌ده‌سته‌یناره، له‌سالی (۱۸۷۳) به‌ئندامی (نه‌کادیمیای پزشکی فه‌رهنسا) هه‌لبژێردرا، پاستور به‌دۆزه‌ره‌وه‌ی ده‌رمانی دژه‌ میکروبی نه‌خۆشیه‌ جیاوازه‌کان داده‌نریت، چاره‌سه‌رکردنی نه‌خۆشی کرمی ناوریشمی نۆزیه‌وه، هه‌روه‌ها توانی کوتان دژی نه‌خۆشی (هاری سه‌گ) بدۆزیتته‌وه، له‌ئیلولی (۱۸۹۵) کوچی دوایی کردووه.

^۲ - (حه‌سه‌ن قزلجی) نووسه‌رو چیرۆکنووسیکی ناوداری پۆژه‌لاتی کوردستانه، له‌سه‌رده‌می کۆماری مه‌هاباددا کاری پۆژنامه‌نووسی کردووه، پاشان چۆته‌ باشووری کوردستان و له (۱۹۵۰)دا چۆته‌ به‌غداد، له (۱۹۵۳) ده‌ستگیرکراوه‌ و په‌وانه‌ی ئێران کراوه‌ته‌وه، به‌لام دواتر گه‌راوه‌ته‌وه‌ بۆ باشووری کوردستان و تا شۆپشی ۱۴ی ته‌مووزی (۱۹۵۸) له‌هه‌له‌بجه‌ ماوه‌ته‌وه، پاشان له‌شاری به‌غداد به‌ کاری وینه‌گریه‌وه‌ خه‌ریکبووه، له (۱۹۶۳) پووێکرده‌ بولگاریا و دواتر روسیا، له (۱۹۷۲) کۆمه‌له‌ چیرۆکی (پیکه‌نینی گه‌دا)ی بلأوکرده‌وه، له (۱۹۷۹) گه‌راپه‌وه‌ بۆ ئێران و له‌تاران هه‌فته‌نامه‌ی (مه‌ردوم)ی ده‌رکرد، به‌لام له‌لایه‌ن کاربه‌ده‌ستانی ئێرانه‌وه‌ ده‌ستگیرکرا و له‌سالی (۱۹۸۵) له‌زیندانداندا کوچی دوایی کرد.

- ۲۰۰۰ دەست پيكردىن پاپەرىنى دووم لەفەلەستىن بەنارە
(پاپەرىنى ئەقسا).

* ۹/۲۹

- ۱۸۸۷ دامەزاندنى يانەى وەرزشى (ھامبۇرگ)ى ئەلمانى.
- ۱۹۷۰ كۆچى دوايى سەرۆكى ميسر (جەمال عبدالناصر).
- ۱۹۷۹ لەدايکبونى ياريزانى ئۆكرانى (ئەندرى شىفچىنکو)^۱.
- ۱۹۸۸ ھىرشى كىمياوى پزىمى بەعس بۇ سەر (بەرورى بال).
- ۱۹۸۸ ژمارە (سفرى گوڧارى (بەرەى كوردستانى) دەرچوو.

* ۹/۳۰

- ۱۵۲۰ (سولتان سلیمانى قانونى) دەسەلاتى گرتە دەست.
- ۱۹۵۸ ياساى چاککردنى كشتوكالّ لەعیراق بلاوکرايەو.
- ۱۹۶۶ سەر بەخویى (بوتسوانيا) لەبەرىتانيا.
- ۲۰۰۰ كوژرانى (محمد جمال الدرة) لەپاپەرىنى ئەقصادا لەفەلەستىن.

^۱ - (ئەندرى ميکولايوفىچ شىفچىنکو)ى ياريزانى ئۆكرانى لە ۲۹ ئەيلوولى (۱۹۷۹) لەشارى
(دەپرىكىفچىنا) لەدايکبوه، درىزى (۱۸۳) سانتيمەترەو كيشى (۷۲) كىلوگرامە، شىفچىنکو
بە (مارادوناي سې) ناسراوہو سالى (۲۰۰۴) بەيەكەمى جىهان ھەلبزىردراوہو خەلاتى تۆپى
زىزىنى وەرگرتوہو.

مانگی تشرینی یه کهم (ئوکتۆبه ر)

* ۱۰/۱

- پۆژی جیهانی به سالانچوان.
- پۆژی موسیقای جیهانی.
- ۱۸۲۸ دامه زانندی (زانکۆی له ندهن).
- ۱۹۶۰ سه ربه خۆیی (نه یجیریا) له به ریتانیا.
- ۱۹۹۷ ئازادکردنی (شیخ نه حمده یاسین) ی ریبهری بزوتنه وه ی
حه ماسی فه له ستینی^۱.

^۱ - شیخ نه حمده یاسین له سالی (۱۹۳۶) له گوندی (مه جده) ی نزیک شاری غه ززه ی پۆژئاوای فه له ستین له دایکبووه، پاشتر گونده که یان له گه ل کۆمه لیک گوندی دیکه دا له لایه ن سوپای ئیسپرائیله وه تیکدراو نه ویش له گه ل خیزانه که یدا چروه که رتی غه ززه، پاشتر به هۆی نه خۆشیه کی بپرپه ی پشتیه وه تووشی شه له لی ته واو هات، له گه ل نه وه شدا له زانکۆی قاهره درێژه ی به خویندندا، له سه ره تای ته مه نی لاویتییدا په یوه ندی کردوه به کۆمه له ی برایانی موسلمان (اخوان المسلمین) وه، سالی (۱۹۸۳) به تۆمه تی دزایه تیکردنی ئیسپرائیل ده ستگیرکراو له سالی (۱۹۸۵) به گۆرینه وه ی له گه ل گیراوه ئیسپرائیلیه کاندای ئازادکرا، سالی (۱۹۸۷) به مه به ستی به ره نگاریبونه وه ی ده ست درێژه کانی جووله که، بزوتنه وه ی به رگری ئیسلامی (حه ماس) ی دامه زاندا، له ۱۹/۵/۱۹۸۹ بۆ جارێکی تر له لایه ن ئیسپرائیله وه ده ستگیرکرایه وه بۆ ماوه ی نو سان له زیندانه کانی ئیسپرائیلدا مایه وه، سالی (۱۹۹۷) به پیتی ریکه وتنیک ئازادکراو به فرۆکه یه ک له ئیسپرائیله وه گه یه نرایه عه ممانی پایته ختی نه رده ن، نه حمده یاسین له پوه ی جه سه ته ییه وه زۆر لاوازیوو وه ته نها ده یوانی سه ری بچوولینیت و له ریکه ی عه ره بانه ی تایبه تیه وه هاتوچۆی پی ده کرا، دوا ی حه وت سان له ئازادکردنی له نه نجامی هیرشی فرۆکه جه نگیه کانی ئیسپرائیل له به ره به یانی پۆژی ۲۲/۳/۲۰۰۴ شه هیدکرا.

۱۰/۲ *

- ۱۸۰۴ كۆچى دوايى (نيكولاس جۇزيف كاگنۇت) داھىنەرى يەكەمىن
ئۆتۈمبىلى بزوينەرى ھەلمى.

- ۱۹۵۸ سەربەخۇيى (گىنيا) لەبەرىتانيا.

- ۱۹۹۹ كۆچى دوايى (شىخ ناصرالدين الالبانى) لە ئەردەن.

۱۰/۳ *

- ۱۹۳۲ سەربەخۇيى عىراق لەبەرىتانيا.

- ۱۹۳۲ عىراق ۋەرگىرا لەئەندامىتى كۆمەلەي گەلان.

- ۱۹۶۴ كۆچى دوايى (د. مستەفا سوباعى)

- ۱۹۹۰ يەكگرتنى ھەردوو ئەلمانيا.

۱۰/۴ *

- ۱۸۳۰ سەربەخۇيى (بەلجىكا) لەھۆلەندا.

- ۱۹۶۶ سەربەخۇيى (ليسوئو) لەبەرىتانيا.

- ۱۹۸۲ كۆچى دوايى (ئەحمەد ھەسەن بەكر) ^۱.

^۱ - ئەحمەد ھەسەن بەكر، سالى (۱۹۱۴) لەتكرىت لەدايكبوو، لە (۱۹۳۲) (خانەي مامۇستايان) تەواوكردوو، لەسالى (۱۹۳۸) لەكۆليزى سەريازى بەئەفسەرى سوپا دەرچوو، دواتر پەپوھەندى بە (حيزىي بەس) ھوھ كىردوو، دواي كودەتاي (۱۹۶۳) ي بەسىەكان بوو بەسەرۆك ۋەزىرانى عىراق ۋ ئەندامى سەركردايەتى بەس، پاش ھەشت مانگ بەكودەتايەك لابرا، بەلام جارىكى تر پاش كودەتاي (۱۷) ي تەمووزى (۱۹۶۸) بوو بەسەرۆك كۆمارى عىراق، لە (۱۹۷۰) دا بەياني (۱۱) ي ئازارى لەگەل كوردەكاندا ئىمزا كرد، لە (۱۹۷۲) خۆمالىكردنى نەوتى عىراقى پراگەياند، لەمانگى تەمووزى (۱۹۷۹) دەستى لەھەموو تواناو دەسەلاتى حيزب ۋ دەولەت ھەلگرت ۋ (سەدام ھسەين) جىي گرتەو، لەتشرىنى يەكەمى ۱۹۸۲ لەبەغداد كۆچى دوايى كرد.

۱۹۹۲ - دەرچوونی بېریاری فیدرالی هەریمی کوردستان لەلایەن
ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستانەوه.

* ۱۰/۵

۱۵۰۲ - دۆزینەوهی ناوچەیی کۆستاریکا لەلایەن کریستۆفەر کۆلۆمبوس.
۱۸۲۱ - کۆچی دوایی گەڕیدەیی ناسراوی بەریتانی (کلۆد یۆس ریچ).
۱۹۲۷ - دامەزراندنی (کۆمەڵەی خۆبەوونی کورد) لەلایەن
بەسەرکردایەتی (ئیحسان نوری پاشا).
۱۹۹۹ - (د.یوسف قەرزووی) ئیعلانی پرۆژەی خزمەتکردنی ئیسلام
لەسەر ئینتەرنێت (islamonline) ی کرد.

۱ - کلۆدیوس جیمس ریچ گەڕیدەیی ناسراوی بەریتانی، لە ۲۸ی ئاداری (۱۷۸۷)
لەفەرەنسا لەدایک بوو، کاتێک گەشتەکەیی بۆ کوردستان دەست پێکردوو لێرسراوی
نوسینگەیی بەرزەوهندی گشتی بەریتانیا لەبەغدا بوو، لە ۱۸۲۱/۱۰/۵ لەشاری شیرازی
ئێران کۆچی دوایی کردوو، لەپۆژی بەکی نیسانی (۱۸۲۰) ریچ گەشتە بەناوبانگەکی بۆ
کوردستان دەست پێکردو لەشاری بەغدادەوه بەرێکەوت، لە (۲۵)ی نیسان گەیشتۆتە
شارۆچکەیی کفری و لەهەشتی ئایاری هەمان ساڵدا گەیشتۆتە شاری سلێمانی پایتەختی
مێرئیشینی بابان و پاش نیوهپۆیی هەمان پۆژ (محمود پاشای بابان) سەردانی کردوو، ریچ
تا (۱۷)ی تەموزی هەمان ساڵ لەسلێمانی ماوەتەوه و پاشان بەرهو شاری سنەیی پایتەختی
مێرئیشینی ئێردەلان پۆیشتوووە لە (۲۵)ی ئابدا گەیشتۆتە سنە، وە لە (۷)ی ئەیلولدا چاوی
بە (ئەمانولا خان)ی میری ئێردەلان کەوتوو، گەشتەکی ریچ کراوەتە کتێب و تیایدا
سەبارەت بەژێانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری کوردستانی عێراق لەسەدەیی
نۆزدەهەمدا زۆر زانیاری و لیکۆلێنەوهی وردی تێدایە، هەرەها سەبارەت بە مێرئیشینی بابان
و ئێردەلان و پەییوەندیان بەهەریەک لەدەولەتی ئێرانی و عوسمانی و...، تەنانەت لەبواری
جوگرافیا و کەشانییدا ریچ نامێری کەشانی پێبوووە و پلەیی گەرمای ئەوکاتی هەولێرو
سلێمانی و سنەو زۆر شوێنی تری کوردستانی تۆمارکردوو.

– ۲۰۰۶ تیرۆرکردنی (م.محمد سەنگاوی) ئەندامی سەرکردایەتی
کۆمەڵی ئیسلامی و ئەندامی لیستی هاوپیەمانی کوردستان
لەئەنجومەنی نوێنەرانى عێراق^۱.

* ۱۰/۶

- پۆژی مامۆستایانی هەریمی کوردستانی عێراق.
– ۷۷۵ کۆچی دوایی خەلیفەى عەبباسى (ئەبوجە عەفرى مەنصور).
– ۱۹۴۵ دەرچوونی یەكەمین ژمارەى گۆنکاری (هاواری کورد) لەمەهاباد.
– ۱۹۸۱ تیرۆرکردنی سەرۆکی میسری (ئەنوەر سادات).
– ۱۹۹۳ هینانەوهی تەرمی (مەلا مستەفا بارزانی و ئیدریس بارزانی)
لەئێرانەوه بۆ کوردستان.
– ۱۹۹۹ کۆنگرەى دوانزەیهى (پارتى دیموکراتى کوردستان) لەهەولێر
گیردرا.

^۱ – مامۆستا محمد رەزا سالى (۱۹۶۲) لەگوندی (مەسۆیی بەرگەج) لەناوچەى سەنگاو
لەدابکبووه، خویندنی سەرەتایی و ناوەندی و داناوەندی ئیسلامی لەشاری سلێمانی
تەواوکردووه، پەیمانگای ئیسلامی بالای بۆ پێگەیانندی پیشنوێژو وتارییژ لەبەغداد
تەواوکردووه، بروانامەى بەکالۆریۆسى لەکۆلیژی (نیمام ئەعزەم) لەزانستە ئیسلامیەکاندا
لەبەغداد بەدەستەیناوه، دواتر بووه بەخویندکاری زانکۆی (سانت کلیمینتس) ی بەریقانی،
بەشداری پاپەرینی (۱۹۹۱) ی گەلی کوردستانی کردووه و دواتر لەناو بزوتنەوهی ئیسلامیدا
چەند پۆستیکی جیوازی وەرگرتووه، سالی (۲۰۰۰) لەکۆنگرەى (بزوتنەوهى یەكبوونى
ئىسلامى) دا بەئەندامى سەرکردایەتى هەلبژێردراوه، پاش پراگەیاندى (کۆمەڵی ئیسلامی
کوردستان) لەسالی (۲۰۰۱) بووه تە لیپرسراوی مەلەبەندی سلێمانی، سالی (۲۰۰۵) بووه
بەئەندامى ئەنجومەنى نوێنەرانى عێراق لەسەر لیستی هاوپیەمانى کوردستان بەنوێنەرایەتى
کۆمەڵی ئیسلامی، لە ۲۰۰۶/۱۰/۵ لەشاری بەغداد لەگەڵ شۆفیڕەکیداشەهیدکرا، مامۆستا
محمد سەنگاوی نووسەریکی دیارو خاوەن قەلەمیکی بەپرشت بووه و چەندین بەرھەمی
چاپکراوو چاپ نەکراوی هەیه.

* ۱۰/۷

- پۆژی جیهانی تەندروستی دەروونی.
- ۷۰۵ کۆچی دوايى (عەبدولمەلىكى كۆپى مەروان) لە ديمەشق لە تەمەنى (۶۰) سالىدا.
- ۱۹۴۹ دامەزراندنى كۆمارى (ئەلمانىاي ديموكراتى).
- ۱۹۹۴ تيرۆركردنى (م. فوناد چەلەبى) لە ھەولير^۱.
- ۲۰۰۱ ھيرشى ئەمريكا و ھاوپەيمانان بۆسەر ئەفغانستان بە مەبەستى پووخاندنى دەسەلاتى تاليبان دەستى پيكرد.

* ۱۰/۸

- ۱۹۴۸ دامەزراندنى (يەكيتى تۆپى پيى عيراق).
- ۱۹۶۷ كۆچى دوايى سەرکردەى شۆپشى كوبا (گيغارا).

* ۱۰/۹

- پۆژی جیهانى پۆسته.
- ۱۹۲۲ شينخ مەحمود يەكەم ئەنجومەنى شارەوانى دامەزراند (دوومە كابينەى حكومەت).

^۱ - فوناد عەبدولعەبدولرەحمان چەلەبى، سالى (۱۹۴۹) لە ھەولير لە داىكبوو، سالى (۱۹۶۷) خويىندنى نامادەبى تەواوكر دووھو لە كۆليزى زانست لە موسل وەرگيراو، بەلام بەھۆى بەشداريكردى لە خۆپيشاندانەكانى قوتابياندا فەسلكراو، سالى (۱۹۷۱) پەيمانگای مامۆستايانى تەواوكر دووھ، يەكك بوو لە دامەزىنەرانى (يەكگرتوى ئيسلامى كوردستان) و بوو تە ئەندامى مەلبەندى ھەولير، شەوى ۱۶/۷/۱۰/۱۹۹۴ لە بەردەم مالاكەى خويدا لە ھەولير تيرۆركراو.

- ۱۹۵۶ کۆچی دوايي (شېخ مه حمودى حەفید) لە بەغداد^۱.

^۱ - شېخ مه حمودى بەرزنجى، سالى (۱۸۸۱) لە داىكبوه، سالى (۱۹۱۸) بەرىتانيە كان كوردیان بە حاكمی سلیمانی و لە ۱۹۱۸/۱۱/۱۷ یەكەم كابینەى حكومەتى پێكھێناوه، پاشان نامەى بۆ ئینگلیزه كان نووسیوه و داواى لێكردون یان ناوچەكەى بدهنه دەست یان خۆى وەك نوێنەرى ئەوان حوكم بكات، بەلام ئینگلیزه كان داواكارىه كانى شېخ مه حمودیان بەزىاده رەوى لێكداوه تەوه، شېخ لە ۱۹۱۹/۴/۲۱ یەكەم شوێرشى خۆى دژی ئینگلیزه كان دەست پێكرد، لە حوزەىیرانى هەمان سالدا لە شەپى دەریەندى بازىاندا دەستگیركراوه و دوورخراوه تەوه بۆ هیندستان، پاشان لە ئەیلولى سالى (۱۹۲۲) لە لایەن ئینگلیزه كانەوه گەڕێنرایه وه بۆ بەغدادو لە گەل (شافەیسەل) و (سەرپرسی كۆكس) دا گەفتوگۆى كردیوه، پاش گەڕانەوهى بۆ سلیمانى كرا بەسەرۆكى (جەمعیەتى كوردستان)، دواتر لە ۱۹۲۲/۱۰/۹ دووه مین كابینەى حكومەتى كوردستانی دامەزراند، لە هەمان كاتدا بەرەهەوام بوو لە سەر گەفتوگۆكانى لە گەل دەسەلاتداران و نوێنەرانى ئینگلیز، پاش بۆردومانكردنى شارى سلیمانى لە لایەن ئینگلیزه وه، شېخ مه حمود پووێكردە ئەشكەوتى (جاسەنە) و هەر لەوى لە مانگى نازارى (۱۹۲۳) پۆژنامەى (بانگى حەق) ی دەركرد، پاش ئەوهى هەولەكانى ئینگلیز سەریان نەگرت تاوهكو سلیمانى بخړیتە سەر عێراق، شېخ مه حمودى لە هەنگاوێكى تریدا لە مانگى تەمموزى (۱۹۲۳) دا سێهەمین پێكھاتەى حكومەتى كوردستانی بەناوى (ئەنجومەنى میلیى گشتى) وه دامەزراند، هەرچەندە قەوارە و قەلمپەوى ئەم حكومەتە لەوانەى پێشوو سفوردارتر بوو، بەلام لە ناوه پاستى مانگى ئابى (۱۹۲۳) ئینگلیزه كان بۆردمانى شارى سلیمانیان كرده وه و شېخ یاداشتێكى ناپەزایى بۆ نوێنەرى بالا نارو دواتریش نامەگۆزینە وهى نێوان شېخ و بەرپرسیانى ئینگلیز درێژەى هەبوو، تاوهكو لە ۱۹۲۴/۷/۱۹ ئینگلیزه كان (چاپمان) یان بەسەرپەرشتى كارگێرى شارەكە داناو كۆتایى بەسێیه م حكومەتى كوردستان هات و شېخیش شارى سلیمانى بەجێهێشت، دواتر شېخ مه حمود لە پەيوەندى و نامەگۆزینە وه دا بوو لە گەل دەسەلاتدارانى ئینگلیزو حكومەتى عێراقى بەلام هیچ ئاكامێكى لێنەكەوتە وه، شېخ ماوهى سێ سال لە (۱۹۲۷-۱۹۲۹) لە (پیران) مایه وه و لە مانگى ئەیلولى (۱۹۳۰) چالاكى سەربازى دژ بە ئینگلیزه كان دەست پێكردە وه تا پۆزى خۆبەدەسته وەدانى لە ۱۹۳۱/۵/۱۴.

- ۱۹۶۲ سەربەخۇيى (ئۆگەندا) لەبەرىتانيا.

- ۱۹۸۱ گواستنه‌وهى زانكۆى سايىمانى بۆ ھەولپىرو گۆپىنى ناوى زانكۆكە بە (زانكۆى سەلاھەدىن).

- ۱۹۹۰ كۆچى دوايى شاعىر (كاكەى فەلاح).

- ۱۹۹۲ كۆچى دوايى (شىيخ مەھەد مەھمود سەواف) لەتوركيا.

* ۱۰/۱۰

- ۱۹۹۳ دامەزراندنى (يەكئىتى ئافرەتانى توركمان).

- ۱۹۹۴ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (عوسمان سەبرى).^۱

* ۱۰/۱۱

- ۱۸۸۹ كۆچى دوايى (جىمىس جول)، دانەرى (ياساى جول).^۲

^۱ - عوسمان سەبرى، سالى (۱۹۰۵) لەكوردستانى توركيا لەدايكبوه، بەشدارى شۆپشى شىيخ سەئىدى پىرانى كردووه، پاش سەرنەكەوتنى شۆپش زىندانى كراوه لەسالانى (۱۹۲۵-۱۹۲۸)، پاشان نازادكراوه و چووه بۆ سوريا، لەسوريا لەگەل (مىر جەلادەت بەدرخان) بەشدارى حىزى (خۆبىبون)ى كردووه.

^۲ - جىمىس پرىسكوت جول، لە سالى (۱۸۱۸) لەئىنگلەتەرا لەدايك بووه، لەمالەوه لەسەر دەستى چەند مامۆستايەكى تايبەت خويندووتى، بۆ ماوھى سى سال قوتابى كىمپازانى بەناوبانگ (جۆن دالتون) بووه، لەگەل ئەوھى كەنەچۆتە زانكۆ بەلام بەھول و تەقەلاى خۆى توانبووتى زانستى فىزىيا فىزىيەت، وەتوانى كۆمەلە تاقىكردنەوھىكى وردى فىزىياى ئەنجام بەدات، جول لەسالى (۱۸۵۰)دا وەك زەمىلى كۆمەلەى شاھانە (Royal Society) ھەلبژىردراوه و لەسالى (۱۸۶۶)دا مەدالىاى كۆپلا (Copely Medal)ى پى بەخشرراوه، لەسالى (۱۸۷۲)و (۱۸۸۷) وەك سەرۆكى كۆمەلەى زانستى پىكەوتوويى بەرىتانيا ھەلبژىردراوه و يەكەى پىوانەى وزەيان بەناوى ئەوھى ناونا (جول)، جول ئەو گەرمىھى دۆزىوھ كەبەھۆى بەرگرىوھ بەفېرۆ دەچىت و بە (ياساى جول) ناسراوه.

- ۱۹۴۳ کۆچی دوايى مهلاي گهوره (مهلا محهمه دى كويى).^۱
 - ۱۹۷۵ كۆچى دوايى شاعير (نايه توللا محهمه د مهردوخى).

* ۱۰/۱۲

- ۱۴۹۲ (كريسوفهر كۆلومبىس) كيشوهرى ئەمريكاي دۆزیه وه.
 - ۱۸۸۳ كۆچى دوايى سهركردهى كورد (شيخ عوبه يدوللاي نههرى).^۲

^۱ - مهلاي گهوره ناوي (مهلا محهمه د كويى مهلا عه بدوللا جهلى زاده) يه، له پينج ساليديا دايكى كۆچى دوايى كردوه، له تهمنى ههژده ساليديا هه مو زانباريه كانى مهلايه تى نهو سه رده مهى خويندوه، پاش وه فاتى باوكى له (۱۲۲۶ كۆچى) جى باوكى ده گرتيه وه نازناوي (سه رۆكى زانايان) ي پنده درى، پاشان بووه به ئەندامى ئەنجومه نى ويلايه تى موسل، سالى (۱۹۱۹) بووه به موفتى كۆيه، له (۱۹۲۴) بووه به ئەندامى ئەنجومه نى دامه زرينه رى عيزاق، سالى (۱۹۲۸) وازى له كاروبارى حكومت هيتاوه و كاتى خۆى ته رخانكردوه بۆ كتيب دانان و وانه وتنه وه، نزىكه ي (۲۰) دانراوى به كوردى و عه ره بى هه يه، مهلاي گهوره له بوارى شيعه ريشدا ده ستى بالاي هه بووه و له پارچه شيعه ريكدا له باسى (ژن) دا ده لئيت:

ژن زينه تى دونيانه، ئەمانه تى خودانه
 حه بيبى مسته فانه، قه لاتن له بۆ ميتردان
 ژن ئەگه ر به حورمه ت بى، بى زيله ت و زه حمه ت بى
 به ته ريبه و په حمه ت بى، دل گوشادو ليۆ خه ندان.

^۲ - شيخ عوبه يدوللا كويى سه يد ته هاى نههرى، له سالى (۱۸۳۱) له دايكبووه، شيخ عوبه يدوللا به يه كيك له سه ركرده به هيزه كورده كانى سه ده ي نۆزده داده نرى و شوپشى دژى عوسمانيه كان به رپاكرد، شيخ په لامارى چه ند ناوچه يه كى ده ولته تى عوسمانى دا، به لام سه ركه وتوو نه بوو چونكه خپله كانى شيخ له يه كترى دابراپوون، عوسمانيه كان شيخ عوبه يدوللايان گرت و له ئەسته نبول ده ست به سه ريان كرد، به لام له سالى (۱۸۸۲) توانى پابكات، جارى دووه م شيخ گه رابه وه و په وانه ي حيجازيان كردو له وى له سالى (۱۸۸۳) كۆچى دوايى كرد.

۱۹۲۶ دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (كەركوك)^۱.
۱۹۹۹ (پەروىز موشەرەف) كودەتاي كرد بەسەر حكومەتەكەى (نەواز شەرىف) دا لەپاكستان.

۲۰۰۱ كۆچى دوايى (مەلا ئەحمەدى قازى).

* ۱۰/۱۳

۱۷۹۲ دانانى بەردى بناغەى (كۆشكى سېى) ئەمريكا لەواشتۇن.
۱۹۵۱ كۆچى دوايى نووسەرى كورد (جەمىل سائىب)^۲.

^۱ - (كەركوك)، پۇژنامەيەكى سىياسى وئەندە دار بوو، شارەوانى كەركوك بەزمانەكانى (عەرەبى و كوردى و توركى) دەرى كرد، ژمارە يەكى لە ۱۲/۱۰/۱۹۲۶ دا دەرچووە بەشئەو يەكى پچرپچرو شئىوازى جۇراوجۇرو بەلاپەرە و قەبارەى جىاجىيا، لەسەرە تادا (وهدى ئەفەندى) ئەركى نووسىنى تئىدا بەرئە دەبرد، پاشان لە ژمارە (۶۶) ەو (هيجرى دەدەى كاكەيى) شاعىرى ناسراوى كورد ئەركەكەى گرتە ئەستق، پۇژنامەكە بەم پستەيە خۇى دەناسئىنى (مەموو شتى دەنووسى، جارى مەموو دووشەمووان دەردەچى، غەزەتەيەكى توركى و كوردى)، ئەم پۇژنامەيە تا ۲۰/۸/۱۹۷۲ كە دوا ژمارەى بوو (۲۰۲۳) ژمارەى ئى دەرچووە و بۇ ماوہى (۴۶) سال بەردەوام بوو، دواتر وەستا.

^۲ - (جەمىل سائىب)، لەدايىكبووى ۱۶/۸/۱۸۸۷ى شارى سلئىمانىە، سەرە تا فەرمانبەر بوو لەدارايى، پاشان بوو بەبەرئە بەرى گەنجىنە تا خانەنشىن كراوہ لەسالى (۱۹۴۹) دا، لەبىستەكانى سەدەى پابردووە و پۇلئىكى گەرەى مەبوو لەئەدەب و پۇژنامەگەرى كوردىدا، بەپئىشەنگى چىرۆكى نوئى كوردى دادەنرى، ئەوئىش بەھۆى چىرۆكى (لەخەوما)، كەبەزنجىرە لە پۇژنامەى (ژيانەو) و پاش ئەوئىش لە (ژيان) دا بلأوى كردتەو، لەپووى ھزرىوہ لەنەيارانى (شئىخ مەحمود) بوو، ئەو دوو سالەى شئىخ مەحمود تئىدا حوكمى سلئىمانى كرد پاش سالى (۱۹۲۲) ئەو لەكەركوك بەسەرى برد، پاش جىگىربوونى دەسەلاتى ئىنگلىزو پۇئى پاشايەتى بەسەر شاردا لەسالى (۱۹۲۴)، ئەوئىش گەرايەوہ بۇ سلئىمانى و بوو بەسەرنووسەرى (ژيانەو)، سالى (۱۹۵۱) كۆچى دوايى كردووە.

۱۹۸۷ كۆچى دوايى (والتەر براتايىن) دووهم داهىنەرى (ترانزىستور)،

۱۰/۱۴ *

۱۸۸۹ لەدايكبوونى ئەدىبى مىسىرى (تەھا حسين).

۱۹۲۷ بۇ يەكەم جار نەوت لە (باباگورگور) دۇزرايەو.

۱۹۳۲ كۆچى دوايى شاعىرى ناودارى عەرەب (ئەحمەد شەوقى).^۱

۱۰/۱۵ *

۱۸۴۴ لەدايكبوونى فەيلەسوفى ئەلمانى (گۆتە).

۱۹۲۶ لەدايكبوونى فەيلەسوفى فەرەنسى (ميشيل فۇكۇ).

۱۹۹۱ كۆنگرەي راپەرېنى يەكيتى نوسەرانى كورد لەشەقلاو بەسترا.

۱۹۹۱ سەر بەخويى (بۇسنەوھەرسك) لەيۇگسلاقىا.

۱۰/۱۶ *

پۇژى جىھانى خۇراك.

۱۹۷۸ ھەلبۇراردنى (پاپا يوحەننا پۇلس) وەك يەكەم پاپا بۇ قاتىكان.

^۱ - ئەحمەد شەوقى لەسالى (۱۸۶۸) لەقاهىرە لەخىزانىكى نزيك لەبنەمالەي (خديوى) لەدايكبوو، سەرەتايى و دواناوەندى لەقاهىرە تەواوكردوو، پاشان چۆتە قوتابخانەي (ماف) و پاش دوو سال بېروانامەي لەوەرگېراندا وەرگرتوو، پاشان لەلايەن (تؤفيق خديوى) يەو نىردراو بۇ فەرەنساو دواي سى سال بېروانامەي لە (ماف) دا وەرگرتوو، بەلام لەسەر داواي خديوى شەش مانگى تر لەفەرەنسا ماووتەو بۇ پىنگەيشتنى زياتر لەبواری ھونەر و پۇشنىبىردا، سالى (۱۸۹۴) گەراووتەو بۇ مىسىر، پاشان وەك نوينەرى مىسىر نىردراو بۇ (كۆنگرەي پۇژھەلاتناسان) لەجنيف، سالى (۱۸۹۰) بەشى يەكەمى (الشوقيات) ي بلوكردوتەو، لەسەرەتاي جەنگى جىھانى يەكەم لەسالى (۱۹۱۴) ئىنگليز دوور يانخستەو بۇ ئەندەلوس، سەرەتاي سالى (۱۹۲۰) گەراووتەو بۇ مىسىر، لەگرنگترين شاتونامەكانى: (مصرع كيلوباترا، لىلى و مجنون، قەمبىن).

* ۱۰/۱۷

- ۱۷۹۸ پەيمانى (كۆمبۆ فۆرمىۆ) لەنيوان فەرەنساو نەمسا ئيمزا كرا.
- ۱۸۰۵ لەدايكبوونی شاعیرو نووسەری كورد (ماھ شەرەف ئەردەلانی)
ناسراو بە (مەستورەى كوردستان).

- ۱۸۴۹ كۆچى دوايى مۇسقىقارى فەرەنسى (شۆپان) لەپارىس.
- ۱۸۸۷ كۆچى دوايى (گۆستاف رۇبېرت كرىچۆف) داھىنەرى ياساى
كرىچۆف^۱.

- ۱۹۹۴ كۆچى دوايى ھونەرەند (رەسول گەردى) لەھەولێر^۲.
- ۱۹۹۸ كۆچى دوايى شاعیرى كورد (شىخ رەئوف نىرگسەجارى).

* ۱۰/۱۸

- پۆژى جىھانى ھەژارى.
- ۱۸۷۱ كۆچى دوايى (چارلس بايباج) داھىنەرى يەكەمىن
كۆمپيووتەرى ميكانىكى.

^۱ - (كرىچۆف) لەئازارى (۱۸۲۴) لە (پروسىيائى پۆژھەلات) لەدايكبوو، فيزيكانىكى ئەلمانىو
بەشدارى بەرچاوى ھەبوو لە دارشتنى تىگەيشتنى سوپە كارەبايىھەكاندا، ياساى كرىچۆفى
تىشكاوهرى داناوھ كە دەلێت: (پەيوەندى نيوان تواناى (وزەى) تيشكدانەوھ و تواناى
ھەلمزىن بۆ ئەو تيشكانەى ھەمان درىژھ شەپۆليان ھەيە جىگىرە بۆ ھەموو تەنەكان
لەھەمان پلەى گەرميدا)، ھەرھەا كرىچۆف يەكەم كەس بوو ئەوھى سەلماندووھ كە تەزوو
بەخىرايى پووناكى بەناو واپەرىكدا تىپەر دەبێت.

^۲ - پەسول بېزار گەردى لەسالى (۱۹۲۸) لەكۆبە لەدايك بووھ و خواوھنى دەنگىكى پەسەنى
گۆرانی و ھەيرانە، ھونەرەند جگە لەگۆرانی وتن شاعیريش بووھ و خواوھنى چەند ديوانىكە
كە دياترىنيان (شىلان و شلىزە)، لەسالى (۱۹۵۰) بەدواوھ لەنىزگەى بەغداد چەند گۆرانی و
ھەيرانىكى تۆماركردووھ، لەتەمەنى (۶۶) سالىدا لەھەولێر كۆچى دوايى كرد.

۱۹۳۱ - كۆچى دوايى زاناي به ناولبانگ (توماس ئەلغا ئەديسون)
داھينەرى يەكەمىن گلۆپى كارەبايى.

۱۹۵۷ - لافاوه گەرەكەي (شارى سلیمانى).^۱

۲۰۰۱ - كۆچى دوايى (م. عومەر ریشاوى) لە ھەولیر.^۲

* ۱۰/۱۹

۱۹۳۷ - كۆچى دوايى (ئیرنست رەزەفورد) بنچینەدارى فيزيای
ئەتومی.

^۱ - پۆڭى ۱۸/۱۰/۱۹۵۷ كاتژمیر چوارو دە دەقیقە بارانئىكى گەرە لە ناولشارى سلیمانى دەستى پێكرد، دواي ئەو كەردى بە تەرزەو ھەر تەرزەپەكى لە ھێلكە يەك گەرە تر بوو، ئەو باران و لافاوه ھەرچى بە سەرەو ھە بوو پوو ھە گەرەكى سەر شە قام دە پۆي و زيانئىكى زۆریداو خەلكئىكى زۆر گيانيان لە دەستدا، پۆژنامەي (ژین) لە ژمارە (۱۳۶۶) ي پۆڭى ۲۴/۱۰/۱۹۵۷ جگە لە راپۆرتە ھە والتیک لە سەر زيانەکانى لافاوه كە، بە مانئىتى گەرە نووسىويەتى: (گەرە ترين كارەسات بە سەر سلیمانیدا دیت، لافاويكى نیوسەعاتى لە ناکاو زيانى نزیكەي نیو ملیۆن دینار ئەداو، ۳۰ تا ۴۰ كەس ئەخاتە ژیر گلەو، شە قامەکان بیون بە پوویارو لاشەو دارو بەردو ئۆتۆمبیلی بە سەرەو ئەرۆیشت، زيانى لافاو زۆرەو پېویستی بە یارمەتى گەرە ھە یە).

^۲ - مامۆستا عومەر فەتاح یەعقوب ریشاوى، سالى (۱۹۳۴) لە گوندی (ریشاوى) ھە لە بچە لە داىكبوو، لە حوجرە دەستى بە خویندن کردوو ھە بۆ خویندنى زانستە شەرعیەکان زۆر شوئىنى كوردستان گەرەو، سالى (۱۹۵۶) ئیجازەي زانستى پى بە خشرارو، لە بانگخوازە سەرەتایىھەکانى كارى ئیسلامى بوو لە كوردستانداو بە دیدارى شیخ ئەمجد زەھارى و مامۆستا محەمەد مەحمود صەواف گەیشتوو، كە لە بنیاتنە رانى كارى ئیسلامى (كۆمەلى برایانى موسلمان) بیون لە كوردستاندا، یەكێك بوو لە دامەزێنە رانى (یەكگرتوى ئیسلامى كوردستان)، لە ۱۸/۱۰/۲۰۰۱ لە شارى ھەولیر كۆچى دوايى کردوو ھە لە (ھە لە بچەي شەھید) بە خاك سپێردراو.

۱۹۸۴ كۆچى دوايى (حاجى مهلا عهلى مهلكه ندى).

۱۹۹۳ (به نازير بوتۇ) بوو به سه رۆك وه زيرى پاكستان.

۲۰۰۳ كۆچى دوايى سه رۆك كۆمارى بۆسنه (عهلى عيزهت بېگۆشچ) ^۱.

^۱ - بېگۆشچ له سالى (۱۹۲۵) له شارى (بوسانا كرويا) باكورى پۆژناواى بۆسنه له خيزانتيكى ئيسلام په روه له دايكبووه، له سه راييڤۆ له قوتابخانه يه كى ئەلمانى خويئندى ناماده يى تهاوكردوه، له تهمه نى (۱۶) سالىدا له گه لّ دهسته يه ك له هاوه لانيدا (كۆمه له ي لاوانى موسلمان) له بوارى فرياكه وتن و خزمه تگوزاريدا دامه زرانده وه، له دواى دامه زراندى (يه كيتى يۆگسلافى)، عهلى عيزهت كه له وكتانه دا قوتابى كوليژى ياسا بوو له زانكۆى سه راييڤۆ چه ندين جار كه وته بهر شالوى گرتن و زيندانى كردن، دواى بلابوونه وه ي كتيبه به ناوپانگه كى (الاعلان الاسلامى) بېگۆشچ تاوانباركرا كه ده يه ويّ له ناو جه رگه ي ئەوروپادا ده ولّه تيكي ئيسلامى ئوسولنى دابمه زرينت و له سه رنه وه ده ستگيركراو دواى دادگاييكرديكى پواله تى به (۱۴) سال زيندانى حوكمدرا، دواى به سه ربردى (۵) سال زيان له به نديخانه دا سالى (۱۹۸۸) ئازادكرا، دواى (۴۵) سال له قورغكردى ده سلات و سيستمى فره يى له ولاتدا (بېگۆشچ) (حزبى كارى ديموكراتى) دامه زرانده وه له ه لّبژارديكى گشتيدا به سه رۆك كۆمارى بۆسنه هه لّبژردرا.

دواى سه ره لّدانى بېرۆكه ي جياكردنه وه ي سنور له سه ر ئەساسى په گه زى، (عهلى عيزهت) ده ركى به وه كرد له وانه يه بۆسنه سه ودايه كى نيوان سېرپ و كرواته كان بېت، بۆئه وه ي بۆسنه له و چاره نووسه پزگار بكات چاره سه ريكي ناوه ندى خسته به رده م سه رانى كۆماره كه، ئەويش به دامه زراندى كۆمارتيكى فيدپالّى بۆ هه ر دوو كۆمارى (سرب) و (چيائى په ش) و داببنكردى كۆنفيدپالّيه تيكي تايبه تيش بۆ (كرواتياو سلوفينيا) و (بۆسنه و مه قدونيا) ش بكرتبه يه ك يه كيتى تايبه ت و به وشيوه يه چوارچيوه يه ك بۆ يۆگسلافيايه كى يه كگرتوو دابنرّيت و سى فيدپالّيه ت له خۆبگرت، به مه رجيك كه كۆماره كانى سه روه ريتى و سه ربه خوييان هه بېت، ئەم پرلّژه يه باشترين چاره سه ر بوو بۆ دوورخستننه وه ي ولات له شه رى ناوخۆ بۆيه يه كيتى ئەروپا پشتگيرى كرد، به لام سرب و كروات و سلوفينيا له پوييدا وه ستان و، دواى راگه ياندى، سه ربه خۆيى كرواتياو سلوفينيا سوپاى يۆگسلافى كه

له ژیر سه رکردایه تی سرپه کاندای بوو په لاماری دوو کۆماره که یدای شه پښکی خویناوی مه لگیرسا، نه وروپه کان هاتنه مه یدان بۆ پاگرتنی شه په که، نه وروپه کان شه ویهان به مه رج دانا بوو که کاتی دان به سه ربه خوئی هه ر کام له و کۆمارانه دا ده نئین که له نئوخودا ریفرا ندۆمی بۆ کرابیت، لیره دا بیگوفیچ بۆ دیاریکردنی چاره نووسی بۆسنه له سالی (۱۹۹۲) خوئی هاته مه یدان و ده نگیدا بۆ سه ربه خوئی و دواي شه ویش جه ماوه ر ترسیان شکاو به پښه ی (۶۲،۸٪) سه ربه خوئیان په سه ندرکد، به لام دواي چه ند سه عاتیگ له راگه یان دنی شه نجامی ریفرا ندۆمه که راگه یان دنی پۆژئاوایی هه سستا به ئا پاسه کردنی شالاویکی توندوتیز دژ به موسلمانانی بۆسنه و دواي چه ند سه عاتیکی تر سرپه کان په لاماری بۆسنه یان داو شه پښکی کاولکارو خویناویان به رپاکرد، دواي شه پښکی خویناوی نا به رامبه ر، پښکه و تننامه ی (دایتۆن) ی سالی (۱۹۹۵) به سه ر بیگوفیچدا فه رزکرا، که پښه ی (۵۱٪) ی بوپه ری بۆسنه به کروات و موسلمانانه کان ده دات و پښه ی (۴۹٪) ش به سه ربه کان به خشراو به وپییه ش موسلمانانه کان سه ربه خوئی ته وایان له ده سندا.

بیگوفیچ له سالی (۱۹۹۴) دا خه لاتی (مه لیک فه یسه ل) ی پیدراو، سالی (۲۰۰۱) یش خه لاتی که سایه تی گشتی ولاتانی ئیسلامی پی به خشرای.

^۱ - فهنايي ناوی (م. مه لا عبداللهی کوی مه لا مسته فای مه لا صالح) هه له هۆزی بابانه کانه، سالی (۱۹۳۲) له گوندی (گولان) ی پۆژه لاتی کوردستان له دایک بووه، له ته مه نی (۷) سالی دا قورنانی پیرۆزو گولستانی سه عدی و کتیبه سه ره تاییه کانی شه رعی لای باپیری خویندووه، سالی (۱۹۵۷) نیجازه ی مه لایه تی وه رگرتووه، له کۆتایی سالا نی نه وه ده کان مزگه وتی (بوخارا) ی له هه ولیر دروست کردووه، له ۱۹/۱۰/۲۰۰۴ له ته مه نی (۷۲) سالی دا له لوبنان کۆچی دواي کردووه له مزگه وتی بوخارا له هه ولیر نیژواوه، له دانراوه کانی: (نالهی دل و داخی گه ل، وه سیتننامه ی وه فایی، دعوه الطریقه لطالب الحقیقه، الوثیقه فی بیان الحقیقه واداب الطریقه، وه رگێرانی به شیک له کتیبی (ریاض المشتاقین) ی مه لا حامیدی بیسارانی له فارسیه وه بۆ عه ره بی به هاوکاری مه لا عه بدولله تیف بامۆکی).

- ۱۸۲۰ (مهولانا خالیدی نه قشبهندی) شاری سلیمانی به جیهیشت^۱.
- ۱۹۶۹ دهرچوونی یه کهم ژماره‌ی پوژنامه‌ی (الاتحاد)ی ئیماراتی.
- ۱۹۸۷ کۆچی دواپی هونه‌رمه‌ند (ماموستا تایه‌ر توفیق) له هه‌ولیر.
- ۲۰۰۷ کۆچی دواپی هونه‌رمه‌ندی شیوه‌کار (دلشاد ساحیبقران)^۲.

^۱ - (مهولانا خالیدی نه قشبهندی) رابه‌ری ته‌ریقه‌تی نه قشبهندی، دواپی نه‌وه‌ی رپیازه‌که‌ی له شاری سلیمانی و ناچه‌کانی تری کوردستان و ته‌نانه‌ت ولاتانی دراوسیدا به‌خیرایی گه‌شه ده‌کات و بلاروده‌بیته‌وه، بابانه‌کان ترسان له‌وه‌ی مهولانا خالید له‌به‌رژه‌وه‌ندی عوسمانیه‌کان کار بکات، (به‌تاییه‌تی له‌وکاته‌دا بابانه‌کان زۆر ملیان بۆ ده‌سه‌لاتی عوسمانی نه‌ده‌دا)؛ بۆیه له‌سه‌ره‌تاوه به‌نیازی له‌خۆگرتن به‌نه‌رم و نیانی مامه‌له‌یان له‌گه‌لدا ده‌کرد، به‌لام دواتر به‌سوود وهرگرتن له‌نه‌یاره‌کانی که‌وتنه‌ ته‌نگ پی‌هه‌لچینی تاکار به‌را‌ده‌یه‌ک گه‌یشت، مهولانا خالید ناچاربوو وه‌ک (جیمس ریچ) له‌بیره‌وه‌ریه‌کانیدا ده‌گه‌یژته‌وه، له‌پۆژی ۲۰ی تشرینی یه‌که‌می (۱۸۲۰) شاری سلیمانی به‌ره‌و جیه‌کی نادیار به‌جی به‌یلت، دواتر ده‌رکه‌وت که‌سه‌فه‌ری له‌پێگه‌ی قه‌ره‌داغه‌وه به‌ره‌و به‌غداد کردووه و له‌ویه‌وه بۆ شام رۆیشتووه و له‌وی ده‌ستی داوه‌ته کارو چالاک‌ی له‌پیناو زیاتر بلاکردنه‌وه‌ی رپیازه‌که‌یدا، تا له‌سالی (۱۸۲۶) والی عوسمانیه‌کان به‌فه‌رمانیک چالاک‌ی خه‌لیفه‌کانی مهولانای قه‌ده‌غه‌کرد، مهولانا دواپی نه‌وه‌ی له‌سالی (۱۸۲۷) کۆچی دواپی ده‌کات پاش (۲۰) سال له‌وه‌فاتی جاریکه‌یتر رپیازه‌که‌ی له‌سه‌رده‌ستی (شیخ عوسمان سیراجه‌دین) و شیخانی هه‌ورامانه‌وه ته‌وژمیک‌ی نویی به‌خۆیه‌وه بینی و له‌سه‌رانسه‌ری جیهاندا خانه‌قاو خه‌لیفه‌و موریدی لیکه‌وته‌وه. (بۆ زانیاری زیاتر له‌سه‌ر ژبانی مهولانا خالید سه‌یری په‌راویزی ۶/۷ بکه).

^۲ - هونه‌رمه‌ندی شیوه‌کار دلشاد ساحیبقران، سالی (۱۹۴۱) له‌سلیمانی له‌دایکبووه، له‌سالی (۱۹۶۶) خانه‌ی ماموستایانی که‌رکوکی ته‌واو کردووه، له‌سالانی (۱۹۷۷-۱۹۹۱) به‌شداری (۲۲) پێشانگه‌ی هاوبه‌شی کردووه له (سلیمانی، به‌غداد، موسل، هه‌ولیر، نه‌نبار، به‌سه‌ره، ده‌وک، فه‌ره‌نسا، نه‌مسا، ژاپون).

* ۱۰/۲۱

- ۱۸۹۷ (ئەدیسۆن) گۆپى كارەبايى داھىنا.
- ۱۹۱۴ لەدايکبوونى سەرۆک وەزىرى عىراق (عەيدولکەریم قاسم).
- ۱۹۱۸ سەربەخۆيى (نەمسا) لەئىمپراتۆريەتى (نەمسا - مەجەس).
- ۱۹۶۳ کۆچى دوايى ھونەر مەندى عىراقى (نازم غەزالی).

* ۱۰/۲۲

- ۱۹۷۰ يەكەم ژمارەى گۆفارى (زانبارى) دەرچوو.
- ۱۹۸۴ کۆچى دوايى (جگەر خويىن)ى شاعىر^۱.
- ۱۹۸۷ کۆچى دوايى ئەدىب و نوسەر (د. کامل بەصير)^۲.

^۱ - شىخ موسا حەسەن (جگەر خويىن) لەسالى (۱۹۰۳) لەشارى (ماردىن)ى باکوورى كوردستان لەدايکبوو، لە (۱۹۲۸) نىجازەى مەلايەتى وەرگرتوو، لەسالى (۱۹۲۴) ەو ە دەستى بەشيعر ھۆننەو ە کردوو، لە (۱۹۵۸) چۆتە بەغدادو بۆماو ە سى سال وانەى کردى وتۆتەو، پىنج ديوانى شيعرى چاپکراوى ھەيە، لەوانە: (ديوانى جگەر خويىن) و (شۆپشى نازادى)، لەگەل چەندىن کتیبى تر لەبوارى (زمانەوانى و چىرۆک و مێژوو)دا.

^۲ - د. کامىل حەسەن بەصير لەسالى (۱۹۳۳) لەدايک بوو ە خويىندى سەرەتايى لە (ھاشمىە)ى بەغداد تەواو کردوو، سالى (۱۹۵۸) يەكەمى عىراق بوو لەقوناغى نامادەبيدا، دواتر لەزانکۆى قاھىرە لەکۆليژى ناداب بەشى ەربى دکتۆرا وەرەگرت و لەگەر پانەو ەيدا دەبىتە مامۆستا لەکۆليژى نادابى زانکۆى سلیمانى، سالى (۱۹۶۸) ژنى ھىناو ە (شاپەر خان)ى خوشكى (نورى ەل ئەمىن) بوو، لەبەرئەو ە د. کامل نابىنا بوو شاپەر خانى ھاوسەرى شتى بۆ خويىندۆتەو ە بۆى نووسويەتەو ە، ھەر ەو ە خوشکەكەى زۆر يارمەتيداو ە لەھىتان و بردنىدا بۆ قوتابخانە لەسلیمانى، د. کامل لەپىكخستەكانى پارتيدا كارى کردوو ە دواى نسکۆى (۱۹۷۴) پەيوەندى کردوو بە (ى.ن.ك) ەو ە، لەبەر ەمەكانى: (پەرخەسازى، زاراو ە كوردى، زمانى كوردى بۆ دەست پىكەران)

* ۱۰/۲۳

- ۱۹۶۸ دامه‌زاندنی (زانکۆی سلیمانی).
- ۱۹۹۱ حکومه‌تی عێراقی سه‌رجه‌م داموده‌زگا ئیداریه‌کانی له‌هه‌ریمی کوردستان کشانده‌وه.

* ۱۰/۲۴

- پۆژی نه‌ته‌وه یه‌گگرتووه‌کان.
- ۱۹۳۵ ده‌رچوونی گۆڤاری (پوناکی) له‌هه‌ولێر.^۱
- ۱۹۶۴ سه‌ربه‌خۆیی (زامبیا) له‌به‌ریتانیا.
- ۱۹۷۶ کۆچی دوايي (ئه‌حمه‌د موختار بابان) له‌ئه‌لمانيا.
- ۱۹۹۲ ده‌رچوونی ژماره‌ سفري پۆژنامه‌ی (الإتحاد) زمانحالی (یه‌کیتی نیشتمانی کوردستان) له‌هه‌ولێر.

* ۱۰/۲۵

- ۱۹۱۸ ئینگلیزه‌کان شاری که‌رکووکیان داگیرکرد.
- ۱۹۲۰ دامه‌زاندنی حکومه‌تی عێراق.
- ۱۹۹۸ کۆچی دوايي شاعیر (سه‌بری بۆتانی).

^۱ - پوناکی گۆڤاریکی هه‌فتانه بووه له‌هه‌ولێر ده‌رچوو، له‌ژێر ناوه‌که‌یدا نووسراوه: (گۆڤاریکی هه‌فته‌یی، علمی، اجتماعی، ادبی، کوردیه)، خاوه‌نی پوناکی و به‌پێوه‌به‌ری (شیت مسته‌فا)ی پارێزه‌ره‌و نووسه‌ره‌کانیشی بریتی بوون له: (حسین حوزنی موکریانی، محمه‌د عه‌لی کوردی، شیت مسته‌فا، مه‌حمود فه‌می، محمه‌د جه‌میل رۆژبه‌یانی، کانی، گیو موکریانی، سه‌عید ناکام، ئیسماعیل حه‌قی شاهه‌یس، دلداری، یونس مسته‌فاو چه‌ندیی ت)، گۆڤاره‌که‌ له‌موسل و په‌واندزو هه‌ولێر چاپکراوه‌و دوايين ژماره‌ی که ژماره (۱۱)یه له ۱۸۳۶/۵/۱۶ ده‌رچوو.

* ۱۰ / ۲۶

- ۱۹۱۹ لەدايك بوونی شای ئییران (محەمەد رەزا پەهلەوی).
- ۱۹۹۴ ئیعلانکردنی (یەكگرتووی خوشكانی ئیسلامی كوردستان).
- ۱۹۹۵ تیۆركردنی (فەتەحی شەقەقی) سەرۆکی (رێكخراوی جیهادی ئیسلامی) فەلەستینی.

* ۱۰ / ۲۷

- ۱۹۰۵ سەربەخۆیی (نەرویج) لەسوید.
- ۱۹۲۲ دەرچوونی دوا ژمارەیی پۆژنامەیی (بانگی كوردستان).
- ۱۹۴۵ كۆچی دوايي زانای كورد (محەمەد موفتی).
- ۱۹۹۱ سەربەخۆیی (توركمانستان) لەیەكییتی سۆفیەتی پێشوو.
- ۱۹۹۲ كۆنگرەیی نیشتمانی یەكگرتووی عێراق (INC) لە سەلاحەدین.

* ۱۰ / ۲۸

- ۱۹۹۰ (جۆن میجەر) بوو بە سەرۆك وەزیرانی بەریتانیا.
- ۱۹۹۰ كۆچی دوايي ھونەرمانە (حەمەصالح دیلان).
- ۱۹۹۵ پێكھێنانی (لیژنەیی ھاریكاری نیشتمانی كوردستان).^۱

^۱ - پاش ھەلگیرسانی شەری ناوخۆیی پارتی دیموکراتی كوردستان و یەكییتی نیشتمانی كوردستان، لەسالی (۱۹۹۴)دا، ھێزۆ لایەنە سیاسیەكان لەھەولدابوون بۆ كۆتایی ھێنان بەو شەپەو ئاگرەبەست لەنتیوان ھەردوو لادا، لەم میانەشدا چەند لیژنە یەك پێكھاتن وەك (لیژنەیی ئاشتی و برباوەتی) لەسلیمانی و (لیژنەیی كۆششیی شەپ پاكرتن) لەھەولتیر، بەلام دوا میكانیزمی ھێزە سیاسیەكان پێكھێنانی لیژنە یەك بوو بەناوی (لیژنەیی ھاریكاری نیشتمانی كوردستان) لیژنەكە لە (۷) حیزبی كوردستانی پێكھاتبوو، كەپیش دامەزراندنی ئەم لیژنە یەك بەناوی (حەوت حیزبە كوردستانی یەكە) لە ھەولدابوون بۆ پاكرتنی شەپەكە،

- ۱۹۲۳ راگه یاندنی سیستمی کۆماری له تورکیا و ههلبژاردنی (مستهفا کهمال ئەتاتورک) به سه روک کۆمار.
- ۱۹۵۶ هیرشه سی قۆلیه که ی سه ر میسر له لایهن (به ریتانیا و فه رهنسا و ئیسپرائیل).
- ۱۹۷۳ کۆچی دوا یی شاعیری کورد (ویسالی)^۱.
- ۲۰۰۶ کۆچی دوا یی شاعیر (ئه حمه د هه ردی).

ئامانجه کانی (لیژنه ی هاریکاری) که (۱۲) خاله، له خالی به کدا ده لیت: (پزگارکردنی ئەزمونی کوردستان له و مه ترسیانه ی که هه ره شه یان لی ده کات که له ئەنجامی شه پی ناوخۆیی هاتۆته کایه وه و کارکردن بۆ پێش خستنی و پاراستنی)، حیزبه کان بریتی بوون له: (حیزی زه حمه تکیشانی کوردستان، بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق، بزوتنه وه ی دیموکراتی ئاشوری، به کگرتوی ئیسلامی کوردستان، حیزی شیوعی کوردستان/ عێراق، حیزی سۆشیالیسی دیموکراتی کوردستان، پارتی پارێزگاران کوردستان).

^۱ - ویسالی، ناوی (مه مه د کوپی شیخ ئەحمه دی شیخ ته های شیخ عه بدولله تیفی مه ردۆخی) به، له سالی (۱۹۰۲) له گوندی ته کیه ی قه ره داغ له دایکبووه، له ته مه نی (۱۰) سالی دا چۆته سلیمانی و لای (شیخ عومه ری قه ره داغی) ده ست ده کات به خویندن، ویسالی که سیکێ ئۆد زیره ک و بلیمه ت بووه و ناوه پۆکی شیعه رکانی بریتین له (نیشتمانی و دلداری و ئایینی و ستایش و نامه و پینج خشته کی و هه مه ره نگ)، دیوانیکی ده ستخه تی هه یه که زیاتر له (۴۰) هه زار به یی له خۆ گرتووه، جگه له زمانی کوردی به زمانی عه ره بیه هۆنراوه ی وتووه، له ۱۹۷۳/۱۰/۲۹ له سلیمانی کۆچی دوا یی کردووه.

* ۱۰/۳۰

- ۱۹۱۸ ئاگرېستى (مودرۇس) لەنيوان بەریتانیاو دوله‌تى
عوسمانى^۱.

- ۱۹۶۰ دوا ژماره‌ى گۇقارى (هه‌تاو) دەرچوو.

- ۱۹۷۱ كۆچى دوايى دكتور (تاھىر بەھجەت مەريوانى).

* ۱۰/۳۱

- ۱۹۷۳ كۆچى دوايى بىريارى جەزائىرى (مالك بن نبى)^۲.

- ۱۹۸۵ كۆچى دوايى مامۇستا (قەناتى كوردۇ).

- ۱۹۹۱ دامەزاندنى (كۆمەلەى زانستخوزانى كوردستان).

- ۱۹۹۶ دەرچوونى يەكەم ژماره‌ى رۇژنامەى (براىه‌تى ئەدەب و ھونەر).

^۱ - ئاگرېستى (مودرۇس) لەدواى جەنگى جىھانى يەكەم لەنيوان بەریتانیاو دوله‌تى
عوسمانى لە ۳۰ تشرىنى يەكەمى (۱۹۱۸) پاگەيەنرا، بەپىتى ئەو ئاگرېستە عوسمانىەكان
خۇيان بەدەستى ئىنگلىزەكانەو دا، ھەر لەئەنجامى ئەو ئاگرېستەو ئىمپراتورىەتى
عوسمانى كۆتايى ھات و پاشان (مستەفا كەمال ئەتاتورك) دوله‌تى توركىاي لەسەر
بنەماى رەگەزبەرستى توركى دامەزاند، پاش ئاگرېستەكەش ئىنگلىزەكان وىلايەتى
موسلىيان داگىرکردو لكانديان بەعىراقەو، كەنەمەش ناكۆكى خستە نيوان ئىنگلىزو توركىيا،
بەلام ليژنەيەكى كۆمەلەى نەتەوەكان لەسالى (۱۹۲۶) بەبىريارىك وىلايەتى موسلى دا بە
بەریتانىەكان.

^۲ - مالىكى كورپى نەبى لەسالى (۱۹۰۵) لە (تەبساى رۇژئاواى جەزائىر لەدايكبوو،
خويندنى نامادەيى لەشارى قوستەنتىنيەى جەزائىر تەواو كىردوو، سالى (۱۹۳۰) بۇ
دريژەدان بەخويندنى چوو بۇ پارىس و كۆليژى ئەندازيارى تەواو كىرد، ئەم بىريارە
جەزائىرىە لە ئۆكتۆبەرى (۱۹۷۳) كۆچى دوايى كىردو پاش خۆى چەندىن بەرھەمى ناياب و
بەپىزى بەجىھتشت و بەپىگا چارە وردو قولەكانى توانى فيكىرى ئىسلامى دولەمەند بكات و
نەخشەو پلانى گۇرانى كۆمەلگەى ئىسلامى رەنگرېژ بكات.

مانگی تشرینی دووہم (نۆفەمبەر)

* ۱۱/۱

- ۱۸۹۷ دامەزراندنی یانەى وەرزشى (یۆفتنۆس) ى ئىتالى.
- ۱۹۱۸ (شىخ مەحمودى حەفید) كرا بەمەلىكى كوردستان.
- ۱۹۵۰ كۆچى دوايى زانای بەناوبانگ (بەرنادشۆ)^۱.
- ۱۹۵۹ دەرچوونى يەكەم ژمارەى گۆفارى (هيوای كوردستان).
- ۱۹۹۶ دامەزراندنی كەنالى ئاسمانى (الجزيرة) لەقەتەر.

* ۱۱/۲

- پۆزى قوتابيانى جيهان.
- ۱۹۱۷ بەئىنى (بەلفۆر) بەسترا.
- ۱۹۸۶ كۆچى دوايى شاعیر (ناصیح حەیدەرى) لەهەولیر.
- ۱۹۹۷ كۆچى دوايى (نەژاد ئەحمەد عەزیز ئاغا) جیگرى سەرۆكى (ئەنجومەنى نیشتمانى كوردستان).

* ۱۱/۳

- ۱۹۶۸ كۆچى دوايى شاعیر نەجمەدىنى مەلا پەسول (ئارى).

^۱ - جۆرج بەرنادشۆ، سالى (۱۸۵۶) لە دایكبووه، لەلەندەن وەكو پەخنەگرێكى پۆژنامەوانى لەبوارەكانى مۆسیقاو شانۆ چالاکى زۆرى ئەنجام داوه و باشترین بەرھەمى خۆى لەو ماوہیەدا نووسىوہ، لەوانە: (جوهر الابسينيه ۱۸۹۱ و الفاغزیه الكامله ۱۸۹۸)، وە لەگرنگترین بەرھەمەكانى: (ئەندوكليس و شير، پيشەى خاتوو فارین، قوتابى ئەھرىمەن، مرۆف و مرۆفى ناناى، گەرانەوہ بۆ میتۆسیلا، مرۆف و چەك)، سالى (۱۹۲۶) خەلاتى تۆبلى وەرگرتوہ.

۲۰۰۲ - (پارتی دادو گه شه پیدان) ی تورکیا سهرکه وتنیکی گه وره ی له مه لېژاردنه کاندایا بده سته ینا.

۱۱/۴ *

- ۱۹۶۶ دامه زرانندی پیکخواوی (یونسکو).
- ۱۹۸۱ (پونالد ریگن) بوو به سه روکی نه مریکا.
- ۱۹۹۵ تیورکردنی سه روک وه زیرانی نیسپرائیل (ئیسحاق پابین)^۱.

۱۱/۵ *

- ۲۰۰۰ دهرچوونی یه که م ژماره ی پوژنامه ی (هاولاتی) له سلیمان ی.
- ۲۰۰۶ بریاری له سیداره دان بو (سه دام حسین و به رزان تکریتی و عواد حمد بندر) دهرچوو له لایه ن دادگای بالای تاوانه کان له عیراق.
- ۲۰۰۶ (نه نجومه نی ئولومپی کوردستان) له شاری هه ولیر راگه یه نرا.

^۱ - (ئیسحاق پابین) یه کیکه له پسه پوره جهنگیه کانی نیسپرائیل، سالی (۱۹۴۸) لپرسراوی یارمه تی ناردن بووه بو هیزه زاینیه کان، وه فرمانده ی هیزه یه هودییه کان بوو، هه روه ها له پیکخواوی (بیلماح) دا چه ندین پۆستی وه رگرتووه که پیکخواویکی تیورزیستی جوله که یه و تاناستی که سی یه که می پیکخواوه که پویشتووه، پابین سالی (۱۹۵۴) کولیزی نه رکانی سه ریازی له به ریتانیا ته واوکردووه، دواتر بوو به سه رکرده ی باکووری سوپای نیسپرائیل و له سالی (۱۹۶۴) کرایه وه زیری به رگری، نیسحاق پابین له ده وره ی یه که می سه روک وه زیریه که یدا له سالی (۱۹۷۶) ده سستی له کارکیشایه وه، پاش نه وه ی به تۆمه تی دزی و یاریکردن به سامانی نیسپرائیل له بانکه نه مریکیه کاندایا تاوانبارکرا، سالی (۱۹۹۳) فه رمانی بۆمبارانکردنی باشووری لوینانی دهرکرد، هه روه ک (۴۵۰) سه رکرده ی هه لېژارده ی فه له ستینی دوورخسته وه بو باشووری لوینان، پابین سالی (۱۹۹۲) جاریکی تر کرایه وه به سه روک وه زیرانی نیسپرائیل، له به رواری ۱۹۹۵/۱۱/۴ له لایه ن قوتابیه کی زانکوه به ناوی (نیگال نه میر) که سه ر به پیکخواوی (تۆله ی جوله که) بوو تیورکرا.

* ۱۱/۶

- ۱۸۶۰ (ئەبراھام لىنكولن) بوو بەسە رۆكى ئەمىرىكا.
- ۱۹۹۶ كۆچى دوايى (شىيخ غەبدولھامىد كوشك) ^۱.
- ۲۰۰۶ كۆچى دوايى (بلىند ئەجەويد) سەرۆك ۋەزىرانى پىشوو ترى توركىيا.

* ۱۱/۷

- ۱۹۱۷ ھەلگىرسانى (شۆپشى ئۆكتۆبەر) لە روسىيا.
- ۱۹۸۶ كۆچى دوايى ھونەر مەندام مۇستە (شەمال صائىب).
- ۱۹۹۷ كۆچى دوايى مامۇستە (مەلا مەحمۇدى غەنەب).

^۱ - شىيخ غەبدولھامىد كوشك لە سالى (۱۹۲۲) لە پارىژگاي (البحيرة) مىسپ لە دايكبوو، لە منالىيە ۋە تووشى نەخۇشى چاۋ (الرمذ الحبيبى) بوو، لە (۱۲) سالىدا بەتەۋاۋەتى بىنايى لە دەستداۋە، لە تەمەنى ھەرزەكارىدا قورئانى پىرۋىزى لە بەرگىر دوو ۋە سەرەتايى ۋە ناۋەندى ئەزھەرى خويىندوۋە ۋە كۆلىزى (أصول الدين) لە زانكۆى ئەزھەر تەۋاۋىر دوو ۋە پاشان (لىسانس) لە (أصول الفقه) دا ھىناۋە، پاشان بوو بە پىش نوپۇز ۋە تارخوئىن لە مزگەتە كانى مىسپ ئەنجامداۋە ۋە سالى (۱۹۶۴) لە مزگەتە (عين الحياة) لە قاھىرە گىرساۋەتە، شىيخ كوشك بەھۇزى دەرىپىنە كارىگەر كەى ۋە تارە بەھىزى بوپىرە كانىيە ۋە كە پويە پويى فەساد ۋە سەم دەپتۇرە، جەماۋەرىكى نۇزى لە دەۋرى خۇي كۆكرەۋە، بۇيە لە سالى (۱۹۶۶) دەستگىر كراۋ دوايى دووسال ئازادكرا، بەلام تا سالى (۱۹۷۲) پىنگەي پىنەدرا كە دەست بەتاردا بىكاتەۋە، لە وتارى ئىۋارانىدا لە مزگەتە كەى خۇي خەلىكىكى نۇز لە دەۋرى كۆدە بوۋە، بە شىۋە يەك كە لە ناۋە مزگەت جىيان نە دەپتۇرە، لە مانگى ئەيلولى (۱۹۸۱) شىيخ ۋە زمارە يەك لە وتارى بىزە كانى تر دەستگىر كران، بە تۆمەتى دۇايەتى كوردىيان بۇ پىنگە ۋە تىننامەي (كامپ دىفېد)، دوايى كوژرانى (ئەنۋەر سادات) لە ۱۹۸۱/۱۱/۶ (كوشك) ۋە ھورپىكانى ئازادكرا، بەلام شىيخ پىنگەي پىنەدرا كە وتار پىشكەش بىكات تا پۇزى ۋە فاتكردىنى لە ۱۹۹۶/۱۱/۶.

۱۱/۸ *

- ۱۹۶۰ دامه‌زاندنی ریڭخراوی (کۆمه‌له‌ی گه‌شه‌پیدانی نیوده‌وله‌تی).
- ۱۹۶۰ (جۆن که‌نه‌دی) بوو به‌سه‌رۆکی ئەمریکا.
- ۱۹۸۸ (جۆرج بۆش) ی باوک بوو به‌سه‌رۆکی ئەمریکا.

۱۱/۹ *

- ۱۸۷۷ له‌دایکبوونی شاعیرو فه‌یله‌سوفی ئیسلامی (محهمه‌د ئیقبال).
- ۱۹۰۸ ده‌رچوونی یه‌که‌م ژماره‌ی پۆژنامه‌ی (کورد) له‌ئه‌سته‌نبول له‌لایه‌ن پیره‌می‌رده‌وه.
- ۱۹۴۷ ده‌رچوونی بریاری ژماره (۱۸۱) ی نه‌توه‌یه‌گرتوو‌ه‌کان تایبه‌ت به‌دابه‌شکردنی فه‌له‌ستین.
- ۱۹۷۰ کۆچی دوا‌یی سه‌رۆکی فه‌ره‌نسا جه‌نه‌رال (دیگۆل)^۱.

۱۱/۱۰ *

- ۱۹۲۸ کۆچی دوا‌یی (مسته‌فا که‌مال ئەتاتورک).

^۱ - چاپ‌ل دیگۆل، سالی (۱۸۹۰) له‌دایکبووه، له‌کاتی جه‌نگی جیهانی یه‌که‌م پله‌ی ئەفسه‌ری له‌ناو سوپای فه‌ره‌نسادا هه‌بووه، کاتی ئەلمان‌ه‌کان له‌حوزه‌یرانی (۱۹۴۰) کۆماری فه‌ره‌نسیان داگیرکرد، دیگۆل رایکرد بۆ به‌ریتانیا و له‌وێ بوو به‌فه‌رمانده‌ی ئەو هێزانه‌ی به‌ (فه‌ره‌نسای ئازاد) ناسرابوون، دوا‌ی پاشه‌کشیی ئەلمان‌ه‌کان، دیگۆل له‌ئابی (۱۹۴۴) گه‌راپه‌وه بۆ پاريس و سه‌رۆکایه‌تی حکومه‌تیی کاتی گرته‌ ئه‌ستۆ، به‌لام له‌سالی (۱۹۴۶) ده‌ستی له‌کارکێشایه‌وه، پاشتر له‌سالی (۱۹۵۰) بووه‌وه به‌سه‌رۆک وه‌زیران و له‌هه‌مان سالدا بووه سه‌رۆکی ئەوه‌ی ناوی لیترابوو (کۆماری پینجه‌م)، دیگۆل له‌ماوه‌ی ده‌سه‌لاتیدا توانی هێزی به‌ریه‌چدان‌وه‌ی ئەتۆمی بۆ فه‌ره‌نسا دامه‌زینیی و په‌یماننامه‌ی ئاشتی‌بوونه‌وه‌ی میژوویی له‌گه‌ڵ ئەلمانیا‌ی پۆژئاوا مۆریکات، سالی (۱۹۶۹) ده‌ستی له‌کارکێشایه‌وه‌و سالی (۱۹۷۰) کۆچی دوا‌یی کرد.

- ۱۹۴۸ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (زىوهر) ^۱.
- ۱۹۷۱ لەدايكبوونى ھونەر مەندى ئىرانى (نىكى كەرىمى).
- ۱۹۷۲ كۆچى دوايى زاناو شاعىرى كورد (شەكىب).
- ۱۹۸۹ دىوارى بەرلىن پووخىنرا.

* ۱۱/۱۱

- ۱۹۱۸ كۆتايى ھاتنى جەنگى دووھى جىھانى.
- ۱۹۶۸ دەرچوونى گۆقارى (كارى مىللى) لەبەغدا.
- ۱۹۷۳ ژمارە (سفرى بلاوكراوھى (پۆشنىرى نوئى) دەرچوو.
- ۱۹۷۳ كۆچى دوايى (مامۇستا ھەسەن ھوزەيبى).
- ۱۹۷۵ سەربەخۆيى (ئەنگۇلا) لەپورتوگال.

^۱ - زىوهر، ناوى عەبدوللا مەھمەد ئەفەندى مەلا پەسولە، سالى (۱۸۷۵) لەسلىمانى لەدايك بوو، لەتەمەنى (۷) سالىدا چۆتە ھوجرە، پاشان بۆ خويىندىن چۆتە ئەستەنبول، لەسالى (۱۳۲۴) ى پۆمى بوو بەمامۇستاي زمانى توركى لە(پوشدىيە عەسكەرى)، لە سالى (۱۹۲۱) بوو تەمامۇستا لەقوتابخانەى نمونەى سەعادەت، لەسالى (۱۹۲۰) گۆيزراو تەوہ بۆ بەرزنجو دواترىش بۆ بيارە، لەبەرھەمەكانى: (دىوانى زىوهر، ژيانى پىغەمبەران، دەستە گولى لاوان، داستانى (سۆزناك كەربەلا) بەفارسى، فەرھەنگى زىوهر (دەستىنوس)، چىرۆكى ھكۆمەتتىكى خەيال)، لەھۆنراوہكانى زىوهر:

ئەى كوردىنە ئەى مەردىنە

بادەست لەناو دەست كەين ھەموو

بۆ يەكئەتى بچىن ھەموو كوردىن ھەموو

بى كەس نىيە دايكى وەتەن

ئىمە فىداكارى ئەوين

تاكورد لەعالم دەرکەوئى

بۆ يەكئەتى بچىن ھەموو كوردىن ھەموو.

- ۲۰۰۴ كۆچى دوايى سەرۆكى دەسلەلاتى فەلەستىنى (ياسر عەرەفات).

- ۲۰۰۵ كۆچى دوايى دەرھىنەرى سىنەمايى (مستەفا عەقاد).^۱

* ۱۱/۱۲

- ۱۹۳۶ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (حەمدى).^۲

^۱ - مستەفا عەقاد، دەرھىنەرى فىلمى بەناويانكى (پىسالە)، لەسالى (۱۹۳۵) لەشارى خەلبى سورىا لەدايكبوو، پىسالە يەكەم فىلمە دەرپارەى پەيامى ئىسلام لەھۆلىۆد بەرھەم ھىنرايىت، كە لەسالى (۱۹۷۶) لەولاتى (لىبىيا) بەرھەم ھاتووھ و پىنج سال نامادەكارى بۆكرارو، لىبىيا ھاوكارى (مستەفا عەقاد)ى كرد بەو مەرجهى كە پاش تەواوكردنى پىسالە، فلمىك لەسەر يەككە لەشۆرپشگىرە لىبىيەكان بەرامبەر داگىر كەران بەرھەم بھىتت، عەقاد بەو مەرجه پازى بوو، پاشتر فىلمى شىرى بىابان (عوەر موختار)ى بەرھەم ھىنا، عەقاد پىش ئوھى يەككە لەئاواتەكانى بىتتەدى كە بەرھەمھىنانى فلمىك بوو لەسەر ژيانى سەلاخەدىنى ئەيووى، لە ۲۰۰۵/۱۱/۱۱ لەگەل (پىم)ى كچى لەكردەوھى تەقاندەوھى ھۆتلى (گراند) لەعەممانى پايتهختى ئردەن كۆچى دوايان كرد.

^۲ - حەمدى، نارى ئەحەمدى فەتاح بەگى حاجى ئىبراھىم بەگى ساحتىقپانە، بەپى پارچە شىعەرىكى خۆى مۆئووى ھاتنە دونىاي دەرختوھ، كەدەلى:

گەرام بۆ سالى تەئرىخى ولادەتم و غەرىبىم دى

بەھىجرى حەمدى دەنگى بوو لەنەو "بارى غم" دەست كەوت.

(بارى غم) بەپى حروفى ئەبجەدى دەكاتە (۱۲۹۲ك - ۱۸۷۶ن)، حەمدى لەتەمەنى (۸) سالىدا دەچىتە قوتابخانەى مەلا عەزىز زەلزەلەى لەسلىمانى، دواتر چۆتە قوتابخانەى سەرەتايى تاگەيشتۆتە پۆلى يەكەمى روشدى، بۆ خويىندى عەرەبى و ئابىنىش ھاتووچۆى سلىمانى كردوھ، بەتايىبەتى لەخانەقاي (مەھوى)دا گەلىكى خويىندوھ.

حەمدى ھەر لەمندانىوھ ئولفەتى بەئووين و شىعەرەوھ گرتوھ، لە سالى (۱۸۹۲) يەكەم شىعەرى وتوھ، بەردەوام بوھ تا سالى (۱۸۹۲) كەسالى داگىركارى بوھ و مىرى مالەكەيانى

- ۱۹۴۸ کۆچی دوايى شاعير يونس رهئوف (دلدان)^۱.

* ۱۱/۱۳

- ۱۹۲۹ (عبدالموحسين سهعدون) سهروك وهزيرانى عيراق خوئى
كوشت.

داگير كردووه وهرچى هه بووه لئى زه وتكراوه و كتبخانه يهكى به نرخيشى هه بووه
سوتاندويانه وهول و تهقه للاي (۲۴) سالى ته مهنى شيعرى بووه به تاگر، همدى له
۱۹۳۶/۱۱/۱۲ كۆچى دوايى كردووه له گردى سه يوان به خاك سپيتراره، له سه ركئلى
گۆره كهكى ئه م هۆنراوه يه نووسراوه:

له ده فى سنگ نه ده م له ته پلى سه ر

له نه فيرى نه فهس ده ده م وهك نه ي

گاه ديوانه و گاه ناقل

ياهو ياهو ده ليم ياهه ي هه ي

خوو بيدارى وهك يه كن بۆمن

مردنم كه م نييه له حالى مه ي

له نه زه ل تائه به د، خوا خوايه

جيلوه يه كه كه پر له دوو دنيايه.

^۱ - دلدان، يونس كورپى مه لا رهئوفى مه لا مه محموده ئه فه نديه، خوئندننى سه ره تايى له كۆيه
ته واو كردووه، سالى (۱۹۳۵) بۆ خوئندننى ناوه ندى چووه بۆ هه وليتر، هه ر له هه مان سالدا
يه كه م شيعرى له گۆفارى پووناكيدا له هه وليتر بلاو كردۆته وه، سالى (۱۹۳۸) بۆ خوئندننى
ئاماده يى چووه بۆ كه ركوك و له وى بووه به ئه ندامى (كۆمه لى داركه ر)، سالى (۱۹۴۰) بۆ
خوئندننى ماف (حقوق) چووه بۆ به غداد و له وئيش بووه به ئه ندامى (حيزيسى هيسوا)
كه سه رو كه كه ي (ره فيق حيلمى) بوو، دواى ته واو كردنى خوئندننى زانكو ده گه پۆته وه بۆ
هه وليتر ده بيه ته پاريزه ر تا له ۱۲ى تشرينى يه كه مى (۱۹۴۸) كۆچى دوايى ده كات، شيعرى
(ئهى ره قيب) به كئيكه له شيعره به نرخه كانى دلدانى شاعير و تائيس تاش وه كو سرودى
نيشتمانى ده وترئته وه.

- ۱۹۶۱ بەنداوی دوکان کرایه‌وه.

- ۱۹۹۰ سەربەخۆیی (لۆکسمبۆرگ) لەهۆڵەندا.

* ۱۱/۱۴

- پۆژی جیهانی نەهیشتنی نەخۆشی شەکرە.

- ۱۷۸۴ پایتەختی (میرنشینى بابان) لە قەلاچوالانەوه گوازارایه‌وه بۆ سلیمانی.

- ۱۹۱۹ داگیرکردنی (ناکری) لەلایەن ئینگلیزه‌کانه‌وه،

- ۱۹۲۲ دامەزراندنی رادیۆی لەندن (BBC).^۱

- ۱۹۸۷ دەرچوونی یەكەم ژمارەى گوڤارى (په‌نگین).

* ۱۱/۱۵

- ۱۹۲۲ دەرچوونی یەكەم ژمارەى پۆژنامهى (پۆژى كوردستان).^۲

^۱ - (ئێرە رادیۆی لەندنە، کۆمپانیای ئیتزگی بەریتانیا) بەم وشانە کۆمپانیای ئیتزگی بەریتانیا یەكەم پەخشی خۆی بلۆک کرد. ۱۴ ئیوارەى ۱۹۲۲، ۱۹۲۲) وە نزیکەى (۳۰۰۰۰) کەس لەخەلکی لەندن گۆی بیستی بوون، وە لە ۱۹۲۳/۱۲/۳۱ بەبۆنەى سەری سالی نوێوه بۆ یەكەم جار دەنگى کاتزمێرە بەناویانگەكەى لەندن (Big Bin) لە رادیۆی لەندنەوه بیسترا، ئەم رادیۆیە پەرهى پێدرا تاكو لەسالی (۱۹۲۷) بەدەستورێكى مەلەكى بوو بە (دەزگای رادیۆی بەریتانیا BBC) كە كورتكراوهى (British Broadcasting Corporation)، ئیستا ئەم ئیتزگەى بە (۵۰) زمانى جیهانى بەرنامەكانى خۆى بۆ هەموو جیهان پەخش دەكات.

^۲ - (پۆژى كوردستان) پاستەوخۆ لەدوای (بانگى كوردستان) دەرچووه و زمانحالی پەسمى حكومەتەكەى شیخ مەحمود بووه، یەكەم ژمارەى لە ۱۹۲۲/۱۱/۱۵ لە سلیمانی دەرچووه، خاوهنى ئیمتیازو بەرپۆیه‌بەرى (شیخ نوری شیخ صالح) بووه و نووسەرەكەشى (عەلى كەمال) بووه، لەژێر ناوی پۆژنامه‌كەدا نووسراوه: (سیاسى، ئەدەبى، ئیجتیماعى، غەزەتەى یەكی

- ۱۹۸۳ کۆچی دوايى (نورى شاوهيس).

* ۱۱/۱۶

- پۆزى جيهانى لىبوردين.

- ۱۹۳۴ کۆچی دوايى (كارل فون لينده) داهينهري سه لاجه ي كاره بايى.

* ۱۱/۱۷

- ۱۹۱۸ دەرچوونى يه کهم ژماره ي پۆزنامه ي (ژين) له ئەسته نبول^۱.

په سميه ههفته ي جارێك دهردهچى، پۆزى كوردستان به شتيوه و قه باره وه كو پيشكه وتن و بانگى كوردستان وابوو، له هه مان چاپخانه و به هه مان پيت چاپكراوه، كارمهندانى چاپخانه كه هه ر ئه وانه ي پيشوو بوون و نۆزبه ي نووسه ره كانيشى هه مان نووسه رانى پۆزنامه كانى پيش خۆى بوون، گرنگى پۆزى كوردستان له وه دايه كه دريژه ي به كارى پۆزنامه وانى داوه و نه ريتى پۆزنامه وانى چه سپاندوه، پاش بۆردومانى هيزه كانى به ريتانيا له مانگى نازارى (۱۹۲۳)، مه ليكى كوردستان (شيخ مه حمود) له گه ل هيزه كه يدا سه ر له به يانى پۆزى (۴) ي نازار كشايه وه بۆ ناوچه ي سورداش، چاپخانه كه شى گۆيزايه وه بۆ ئه شكه وتى جاسه نه، نيتر (پۆزى كوردستان) له دهرچوون كه وت، به لام چوار پۆز دواى ئه وه له ۱۹۲۳/۲/۸ پۆزنامه ي (بانگى حه ق) ي له ئەشكه وتى جاسه نه دهرکرد.

^۱ - يه کهم ژماره ي پۆزنامه ي (ژين) (۱۷) پۆز دواى پاگرتنى جهنگى جيهانى يه کهم، له ۱۹۱۸/۱۱/۱۷ له ئەسته نبول دهرچووه، له ژماره (۱-۲۰) (حه مزه موکسى) صاحيبى ئيمتيازو مديرى مه سنولى بووه، له ژماره (۲۰) به دواوه (مه مدوح سه ليم) بۆته صاحيبى ئيمتيازو مديرى مه سنولى، له ژيتر ناوى كوردى (ژين) دا به عه ره بى نووسراوه (حيات) و له ژيتر ناوه كه شيئا نووسراوه (دين، ادبيات، اجتماعيات و اقتصادياتدن بحث ايدر توركجه - كوردجه مجموعه در)، ژين تا ژماره (۳۴) ي گۆشار بووه، نيتر له وه به دواوه به شتيوه ي پۆزنامه دهرچووه، ژين گرنگى به نۆز له بواره كانى نووسين داوه له بوارى (سياسى و ئه ده بى و ميژووى و هه والى پۆشنبيرى)، زمانى پۆزنامه كه (توركى عوسمانى - كوردى) بووه و به پينووسى فارسى و عه ره بى نووسراوه.

- ۱ - ۱۹۶۷ كۆچى دوايى زاناى گهورهى كورد (شىخ ئەمجد زەهاوى).^۱
- ۲ - ۱۹۸۹ كۆچى دوايى (مامۇستا مەلا صالحى گهوره).^۲

^۱ - مامۇستا ئەمجد زەهاوى، سالى (۱۸۸۰) لەدايك بووه، يەكەم مامۇستا لەژانيدا (مەلا سەعيد ئەفەندى) باوكى بووه، كەموفتى بەغداو زاناىهكى ناودارى عىراقى بووه، لەتەمەنى لاويتيدا دەچىتە ئاستانەو لەكۆلئىزى (قچاو) وەردهگىرى و پاش تەواوكردى لەسالى (۱۹۶۰) دەگەرپتەوه بۆ بەغداد، مامۇستا زەهاوى ھەر لەسەرەتاي تەمەنيدا تواناي زىرەكى و بلىمەتى دەردەكەوى، بۆيە سەرۆكايەتى زۆرىك لەكۆپو كۆمەلەو كۆنگرەكانى ولاتە عەرەبى و ئىسلامىيەكان دەكات، لەوانە:

(پاش گەپانەوى لەتوركيا بووتە موفتى بەغداد، دواتر بۆتە ئەندامى دادگاي تېھەلچوونەو (استئناف) لەبەغداد، بۆ ماوہيەكيش دادگاي (جەزاي) بەسەرە بووه، لەسالى (۱۹۴۷) بووه بەسەرۆكى (كۆمەلەى ئادابى ئىسلامى)، لە (۱۹۵۳) بووه بەسەرۆكى (رابىئەتى زاناىنى عىراق) و تاكۆچى دوايى لەپۆستەكەيدا ماوتەو، ھەر لەسالى (۱۹۵۳) دا بووه بەسەرۆكى (كۆمەلەى پزگاركردى فەلەستىن)، لە (۱۹۵۶) بووه بەسەرۆكى (كۆمەلەى براپەتى ئىسلامى) كە يەكەم پووى (ئىخوان موسلمىن) بوو لەعىراق).

^۲ - مامۇستا مەلا صالحى ھەلەبجە، سالى (۱۹۰۴) لەگوندى (ھەناروقى) شارباژىرپ لەدايك بووه، لەمزگەوتى خەنەقاي مەولانا خالىد لەسلىمانى لاي زاناى پاىەبەرز (شىخ عومەرى قەرەداغى) زانستە گرنگەكانى وەك فەلسەفەو ئىلاھىيات و ئوصول و مەنتقى خویندووو ھەر لاي ئەويش ئىجازەى مەلايەتى وەرگرتوو، پاشان بووه بە پيشنوئىزى مزگەوتى گوندى (تريفە) لەنزىك ھەلەبجە، لەكۆتايى چلەكاندا دەچىتە ھەلەبجەو لەگەرەكى كانى عاشقان مزگەوتىك و مەدرەسەيەك دروست دەكات و دەبىتە جىي خویندنى زانستە شەرعیەكان، لەپەنجاكاندا پەيوەندى بە (شىخ ئەمجد زەهاوى) يەو دەكات و پى بۆ بلاوكردەووە گەبشتنى نامىلكە ئىسلامىيەكان بۆ كوردستان ئاسان دەكات، پاش شۆرشى ۱۴ى تەمووز بەسەرۆكايەتى وەفدىك چاوى بە (عەبدولكەرىم قاسم) دەكەوئیت و پشتگىرى كۆرانكارىەكەى كردوو، بەلام پاش ماوہيەك بەتۆمەتى ئەوہى كە مامۇستا وتوويەتى (تەمسىل كردن بە ئەندامى لەشى مەلىك فەيصەل بەمردووى دروست نەبووه) دەستگىرى دەكەن و دەبىيەن بۆ

- ۱۹۳۷ له سیډاره دانی سهد په زاو هاوړیکانی له دهرسیم^۱.

به غدادو له بهر دهم دادگای سهربازیدا دادگایی ده کریت، سه رڼکی دادگا (عقید شه مسه دین عه بدولا) نازادی ده کات، به لام جاریکی تر له نازاری (۱۹۵۹) به تومه تی پالپشتیکردنی هوله که ی (عه بدلوله هاب شه واف) له موسل دڼی عه بدولکه ریم قاسم، له گه ل چه ند زانایه کی تری ناوچه که دوورده خرینه وه بڼ (ناسرپه)، پاش چه ند مانگیک به لیبور دنیکی گشتی (قاسم) ده گه پینه وه بڼ هه له بجه، سالی (۱۹۶۵) له گه ل ژماره یه ک له زانایانی عیراقدا به شداری له (کونگره یه کی نیسلامی) دا ده که ن له به غدادو بڼ (لیژنه ی ده رکردنی فه تواو بریان) هه لده بڼ ژیرد ریت، وه به شداری ده کات له پوچه لکر دنه وه ی بریاریک که بزوتنه وه ی کوردی به (باغی) و یاخی تاوانبار بکات، سالی (۱۹۶۶) حه جی مالی خوا ده کات، هر له وساله دا به ده سستی خو ی یاداشتیکی نارپه زایی ده داته بالویزخانه ی میسر له به غداد سه باره ت به له سیډاره دانی (سهید قوتب)، له ساله کانی کوتایی ته مه نیدا له مزگه وتی کانی عاشقان ده مینیته وه، پاش کاره ساتی کیمیا بارانی هه له بجه، ناواره ی نیران ده بیت و له ۱۹۸۹/۱۱/۱۷ له شاری (سنه) کڅچی دواپی ده کات.

^۱ - هیزه سهربازیه کانی ده ولته تی تورکیا، سالی (۱۹۳۶) هه لمه تیکی سهربازی ده ستنپیکرد بڼ ناوچه ی (ده رسیم) به بیانوی نه وه ی که خه لکی نه م ناوچه یه پشتگیری له یاسای تورکیا ناکه ن که ملکه چ بوونه بڼ زمانی تورکی، وه هر له سهره تاوه ناوی (ده رسیم) یان گڅپی بڼ (تونجلی)، له م میانه شدا (سهید په زای ده رسیمی) رابه ری کورده کانی ده رسیم، نامه یه کی نارپه زایی نارپسته ی جه نه پال (نالب دڼگان) کرد، به لام دڼگان گوئی به نامه که نه دا، هه ریویه سهید په زاکه وته حالته تی ریویه ریو بوونه وه ی سهربازی له گه ل حکومتی تورکیا، سهید په زاکه بڼ پشتگیری رابه پینه که ی (دکتور محمه د نوری ده رسیمی) په وانیه ی سوریا کرد، (دکتور ده رسیمی) له سوریا وه به یاوه ری (دکتور کامه ران به درخان) پوویکرده میسر وولاتانی تری جیهانی عه ربه ی و نیسلامی، به لام هیچ ولاتیک پشتگیری شوپشه که یان نه کرد، بڼیه سهید په زاکه دوا ی ناو می دبوونی له هه رجوره هاوکاریه ک، له به هاری (۱۹۳۷) نیبرپه میمی کوپی په وانیه ی لای جه نه پال دڼگان کرد به مه به سستی دانوستان و ناشته وایی، به لام دڼگان دوا ی

- ۱۹۶۲ کۆچی دوايي شاعيري كورد (گۆران)^۱.

- ۱۹۶۲ کۆچی دوايي (نیلز بۆر) يه كه مين جيبه جيكه ري تيؤري
كوانته مي.

* ۱۱/۱۹

- ۱۹۱۶ مۆركردني په يماننامه ي (سايكس بيكۆ).

- ۱۹۱۷ دامه زراندي (كۆمهله ي ته عالي كوردستان).

خۆ به دهسته وه داني كردو سەيد رەزا داواكەي رەتكرده وه، هەر له به هاري ئه و ساله دا دۆگان له شكريتكي گه وره ي بۆ سەركوتكردي راپه رينه كه په وانه ي ناوچه كوستانيه كانى دهرسيم كرد، به لام سەره راي كوشتاري زۆر نه يانتواني سەركه وتووبن، بۆيه ئه م چاره يان دۆگان داواي دانوستاني كردو سەيد رەزاش به دلّسافي قبولي كردو به مه به ستي دانوستان پوي له (ئه رزه نجان) كرد، به لام ده سته بجي له وي له لايه ن سوپاي توركيawe ده سته گيركان، وه له پۆڤي ۱۹۳۷/۱۱/۱۰ دادگاي سەريازي تاييه ت له شاري (العزيم) به ئاماده بووني (ئه تاتورك) ده ستي پيكرودو دادگا برياري له سيّداره داني بۆ سەيد رەزاو (۲۷) كه س له هاوپتيكاني ده ركردو (۲۲) كه سي تریش حوكمي زينداني دريژخايه نيان بۆ ده رچوو، ئه وه بوو له ۱۹۳۷/۱۱/۱۸ سەيد رەزاو كوپتيكي و هاوپتيكاني تريان له سيّداره دران.

^۱ - شاعيري كورد عەبدوللا سلیمان عەبدوللا ناسراو به (گۆران) سالي (۱۹۰۵) له هه له بجه له دايكبووه، چۆته قوتابخانه ي سەره تايي له هه له بجه، سالي (۱۹۱۹) باوكي كۆچي دوايي كردو وه سالي (۱۹۲۱) محەمەد به گي براي نارديوويه تيه مه دره سه ي علميه له كه ركوك، هەر له و ساله دا براكه ي ده كوژي، له به رئه وه ي كه س نه بووه خۆي و دايكی به خيتو بكات واز له خویندن ده هينيت، سالي (۱۹۲۵) به مامۆستاي سەره تايي له هه له بجه دامه زراوه، سالي (۱۹۳۷) به يارمه تي (توفيق وه هبي) كه ئه وكات به رپۆه به ري ئه شغال بووه، گويزراوه ته وه بۆ دائيره ي ئه شغال، گۆران زماني فارسي و عه ره بي و ئينگليزي زانيوه، مامۆستا (په شيد نه جيب) نازناوي (گۆران) ي بۆ داناوه، گۆران شاعيريكي به توانا بووه به تاييه تي له په سنداو په سني سروشتي كوردستاني به جواني كردووه، له (۱۹۶۲) كۆچي دوايي كردووه.

* ۱۱/۲۰

- ۱۸۷۴ لەدايکبوونی (ونستۆن چەرچل).
- ۱۹۳۵ کوزرانی (عزالدين قسام) لەفەلەستین.
- ۱۹۳۷ لەسیدارەدانی (مەحمود جەودەت).
- ۱۹۸۹ دەرچوونی (رېککەوتننامەى نیۆدەولەتى مافەکانى مندال).

* ۱۱/۲۱

- پۆزى جیهانى تەلەفزیۆن.

* ۱۱/۲۲

- ۱۹۶۳ تیۆرکردنى سەرۆكى ئەمريكى (جۆن كەنەدى).^۱
- ۱۹۹۹ تیۆرکردنى (عەبدولقادر حاشانى) لە فەلەستین.

* ۱۱/۲۴

- ۱۹۳۵ دەرچوونی یەكەم ژمارەى پۆزنامەى (پووناكى) لەهەولێر.
- ۱۹۶۰ كۆچى دواى شاعیرى كورد (حەمدى بەگى بابان).
- ۱۹۸۰ كۆچى دواى قورئان خوین (شیخ مەحمود خەلیل حوصەرى).
- ۱۹۸۹ كوزرانی (عەبدوڵا عەزام) و دوو كوپى لەپیشاوەرى پاكستان.
- ۱۹۹۸ (ئەمیل لەخود) بوو بەسەرۆكى لوبنان.

^۱ - (جۆن فەتەزجیراد كەنەدى) لەدايکبووى سالى (۱۹۱۷)ى ئەمريکايە، لەزانكۆى (هارفارد) بروانامەى زانستى وەرگرتووه، لە (۱۹۴۶) بەنۆینەرى ديموکراتەکان بۆ ئەندامى كۆنگرەسى هەلبژێردراوه، لە (۱۹۵۲) بووه بەئەندامى (ئەنجومەنى پيران)، سەرۆكى حزبى ديموکراتى ئەمريکا و (۲۵)ەمین سەرۆكى ئەمريكى بووه لەماوەى سالى (۱۹۶۱-۱۹۶۳)، يەكەم كاسۆلىكى ئەمريكى بووه كە هەلبژێردراوه بەسەرۆكى ئەمريکا، سالى (۱۹۶۳) لەلايەن (لى) هارفى ئۆزولدا) وە تيرۆكراوه لەشارى (دالاس)ى ويلايەتى تەكساس.

۱۱/۲۵ *

- ۱۹۶۰ پۆژی بەرەنگاربوونەوہی توندوتیژی دژ بەژنان^۱.
- ۱۹۷۵ کۆچی دوایی شاعیر (شیخ ئیبراہیمی شانەدەری).
- ۱۹۷۸ دامەزراندنی پارٹی کریکارانی کوردستانی تورکیا (pkk).
- ۱۹۹۱ کۆچی دوایی نووسەری کورد (فەرەیدون عەلی ئەمین).

۱۱/۲۶ *

- ۱۹۴۷ دامەزراندنی (کۆپی زانیاری عیراق).
- ۱۹۶۹ دەرچوونی یەکەم ژمارەى گوڤاری (بەیان).
- ۱۹۹۲ دامەزراندنی پەیمانگای ھونەرە جوانەکانی ھەولێر.

۱۱/۲۷ *

- ۱۹۴۰ کۆچی دوایی شیخ باباەلی تەکیەیی
- ۱۹۵۳ کۆچی دوایی نووسەری ئەمریکی (ئیوگین ئونیل).

۱۱/۲۸ *

- ۱۹۱۲ سەر بەخۆیی (ئەلبانیا) لەخەلافەتی عوسمانی.
- ۱۹۶۰ سەر بەخۆیی (مۆریتانیا) لەفەرەنسا.
- ۱۹۸۰ دامەزراندنی (الجبەة الوطنیة الدیمراتیة (جود) - بەرەى نیشتمانی دیموکراتی) لەنیوان (پارتی و حشع و حسک و پاسۆک).

^۱ - ژنانی چالاکى بواری مافەکانی ژنان لەسالی (۱۹۸۱) ەوہ پۆژی (۱۱/۲۵) بیان ەك پۆژی بەرەنگاربوونەوہی توندوتیژی دژ بەژنان دیاریکرد، پاشان کۆمەلەى گشتی نەتەوہ یەكگرتووەکان لەسالی (۱۹۹۹) ئەم پۆژەى بەفەرمانی ناساند، دیاریکردنی ئەم بەروارە دەگەریتەوہ بۆ ۱۱/۲۵/۱۹۶۰، کاتیک بەفەرمانی (پافانیل تروجیلو) دیکتاتۆری کۆماری دۆمەنیکان، سی خوشکی چالاک لەبواری پامیاریدا تیرۆرکران.

- ۱۹۹۰ (جۆن مئجەر) بوو بەسەرۆك وەزیرانی بەریتانیا.

* ۱۱/۲۹

- ۱۹۲۱ لە دایکبوونی هونەر مەند (حەسەن زێرەك) لە شارێ بۆكان.

- ۱۹۴۵ دامەزراندنی (كۆماری یۆگسلاڤیا).

- ۱۹۴۷ دابەشکردنی دەولەتی فەلەستین.

- ۱۹۹۰ (ئەنجومەنی ئاسایش)ی نەتەوە یەكگرتووەكان پریاری

(۶۷۸)ی بۆ بەكارهێنانی هیز لە دژی عێراق پەسەند كرد.

* ۱۱/۳۰

- ۱۹۷۳ كۆچی دوایی هونەر مەند (رەفیق چالاک).

- ۱۹۷۴ كۆچی دوایی شاعیر (كەمالی)^۱.

^۱ - (كەمالی)، عەلی كۆپی باپیر ئاڤایە، سالی (۱۸۸۶) لە سلیمانی لە دایکبوو و لە (۱۹۷۴) كۆچی دوایی کردوو، لە لای (مەحوی) زانستی (عەزەزە) خۆیندوو، پاشان بوو بە (کاتب) و لە (۱۹۰۶) دا گۆیزاوەتەو بۆ بەغداد، سالی (۱۹۱۹) لە لایەن ئینگلیزەکانەو بۆ ماوێەکی کورت کراو بە (قائمقامی چەمچەمال)، سالی (۱۹۲۲) شیعەرەکانی مەحوی کۆکردۆتەو و لە سەر ئەرکی (مئجەر سۆن)ی حاکمی سیاسی ئینگلیز لە سلیمانی چاپی کردوو، کەمالی بە دوایین شاعیری کلاسیکی کوردی دادەنرێت، زمانی فارسی و تورکی بە باشی زانیو، لە زۆریەتی پۆژنامە کوردیەکانی سلیمانیدا کاری کردوو و لە پاپەرینە کەمی (شیخ مەحمود) دا بە شدار بوو، لە بەرەمەکانی:

- شاعیرە ناو و نێبووەکان - ۱۹۲۷

- گۆلدەستە شوعەرای ھاووعەصرم - ۱۹۲۹.

- باغی میر (کۆمەلە شیعەر) - ۱۹۶۸

- دیوانی کەمالی.

هەرەھا ژمارە یەك چیرۆك و ئەفسانەیی فارسی وەرگێژاوەتە سەر زمانی کوردی، لەوانە: چیرۆکی (شیرین و فەرهاد) و (شیرین و خەسرەو).

۱۹۸۸ کۆچی دوايى قورئان خوئنى به ناوبانگ (عه بدولباست محمه د
عه بدولصمه د) ^۱.

۲۰۰۶ کۆچی دوايى ميژوونوس (محمه د ره سول هاوار).

^۱ - قورئان خوئنى به ناوبانگ (شيخ عه بدولباست محمه د عه بدولصمه د)، سالى (۱۹۲۷)
له شارى (قه نا) مى ميسر له دايكبووه، له ته مه نى (۱۰) سالىدا قورئانى پيرۆزى له بهر كردووه،
له ته مه نى (۱۴) سالىدا له ئاههنگى قورئان خوئندندا به شدارى كردووه و خه لات كراوه، سالى
(۱۹۵۱) په يوه ندى به ئيزگه ي قاهيره وه كردووه و چه ند كاسيتيكي دهنگى له سه ر قه وان
تۆمار كردووه، هر له وساله دا حه جى مالى خواى كردووه، له ژيانيدا زۆربه ي ولاتانى عه ربه ي
و ئيسلامى و نه وروپى و نه مريكى گه راوه به دهنگه كارىگه ره كه ي خه لكى سه رسام كردووه،
سالى (۱۹۸۶) سه ردانى عيراقى كردووه، له م باره يه وه (هه ژار موكرىانى) ده لئيت: نه و كاته
شيخ عه بدولباست له هۆتيل فه له ستين ده بى و چاوپيكيه وئنى له گه ل سازده كه ن، ده لئى: من
به په چه له ك كوردم و په سه نايه تى باب و باپيريشم ده گه رپتسه وه بۆ شارى (دياربه كى)
كوردستانى توركيا، به لام له كۆنه وه كۆچيان كردووه بۆ ميسر، سالى (۱۹۷۱) له به شى
عه ربه ي راديۆى BBC له لهنده ن قورئانى پيرۆزى تۆمار كردووه، له ژيانيدا چه ندين خه لاتى
گه وره ي پيئبه خشراوه، له ۲۰ى تشرينى دووه مى (۱۹۸۸) به نه خۆشى كۆچى دوايى كردووه،
جىي نامازه يه ئيستنا په كيك له كورپه كانى به ناوى (تاريق) قورئان خوئنه .

مانگی کانوونی یه کهم (دیسه مبهەر)

* ۱۲/۱

- پۆژی جیهانی ئهیدز^۱.

- ۱۹۳۹ دهرچوونی گوڤاری (گه لاویژ) له سلیمانی.

* ۱۲/۲

- ۱۹۷۵ کۆچی دوایی مامۆستا محهمه د توفیق (ووردی)^۲.

^۱ - ئهیدز (AIDS) کورتکراوهی رستهی (Acquired immuno deficiency syndrome) به واتای (کۆنیشانهی دهرکه وتوو به هۆی دابه زینی بهرگری له شه وه)، به شتیوه یه کی گشتی ئایدز بریتیه له: کۆبوونه وهی کۆمه لێک نیشانه له گه ل هه وکردنی جیاواز له مرۆڤدا که ئه بێته هۆی زیانگه یانندن به سیسته می بهرگری به هۆی توشببوونی به فایرۆسی (HIV)، له دوا قۆناغی نه خۆشیه که دا هه لی توشببوونی که سه که بۆ توشببوون به هه وکردن و شتی په نه جیهاوازه کان به هیز ده بێت، له هاوینی سالی (۱۹۸۱) بۆ یه که مجار نه خۆشی ئایدز دۆزرایه وه، سالی (۱۹۸۱) یه ک حالت له شاری سلیمانی تۆمارکرا، یه که م مندالی کورد له سالی (۱۹۸۷) پاش گواستنه وهی خوین بۆی دووچارای فایرۆسی (HIV) بوو، سالی (۱۹۸۸) نه خۆشی ئهیدز وه ک گرفتێکی جیهانی ئاماژهی پێدرا، پۆژانه (۱۶) هه زار حالتی نوێی توشببوو به م نه خۆشیه تۆمارده کرین (که زۆر به یان گه نه جی تازه پێگه یشتوون)، وه ته نها له سالی (۲۰۰۳) دا پێنج ملیۆن که س به م نه خۆشیه مردوون، هه روه ها له ئه فریقا پۆژانه پێنج هه زار ئافره ت و پیاو، له گه ل هه زار مندال به م نه خۆشیه ده مرن!

پێگه که کانی توشببوون به نه خۆشیه که بریتین له: (پێگای زایه ندی و سیکسی، پێگای گواستنه وهی خوین و به ره مه کانی، پێگای به کارهێنانی ده رزی و پیکهاتوو ته ژه کانی تر، پێگای دایک بۆ کۆرپه، پێگای چاندنی ئه ندامه جیاوازه کانی له ش).

^۲ - محهمه د توفیق ووردی، له سالی (۱۹۲۲) له کۆیه له دایک بووه، خویندنی له ئامۆژگای مامۆستایانی کۆیه ته واو کردوووه، سالی (۱۹۴۴) بووه به مامۆستا، (ووردی) زیاتر وه ک که له پورناسیک ناسراوه، پۆلێکی دیاری ببنیوه له په ره پێدان و پێشخستنی سامانی ئه ده بی

* ۱۲/۳

- پوژى جيهانى كەم ئەندامان.

- ۱۷۷۶ دامەزراندنى (زانكۆى ئەمريكى) لەبەيروت.

- ۱۹۹۰ (بوترس غالى) بوو بەئەمىندارى گشتى نەتەوہ يەگگرتوہەكان.

* ۱۲/۴

- ۱۶۷۹ كۆچى دوايى زاناي بەريتانى (تۆماس ھۆبز)^۱.

فۆلكلورى كوردیدا، گەلى دەقى ئەدەبى فۆلكلورى لەفەوتان پزگارکردو بەچاپى گەياندن، لەوانە: (حەسەن و مەريەم، خانزادو لەشكر، ناسرو مارمار، مامەيارە قارەمانىكى بەناوبانگى كورد، قەلاى دمدم، فۆلكلورى بەشى يەكەم و دووہەم و سىيەم، بەيتەكانى عەلى بەردەشانى) ھەروەھا چەند بەرھەمىكىش ھەر لەم بوارەدا بەزمانى عەرەبى، كە ژمارەى بەرھەمەكانى نزيكەى (۴۶) بەرھەمى ھەمەپەنگە.

^۱ - (تۆماس ھۆبز)، سالى ۱۵۸۸ لەبەريتانيا لەدايگبوو، لەتەمەنى پانزە سالىدا چۆتە زانكۆى ئوكسفۆردو لەوئى لۆژيك و سروشتى خويند، ھۆبز بۆى دەرکەوت كەگۆرپانى جوولە دەبیتە ھۆبۆ ھەموو شتەكان، لەوكاتەوہ كيشەى جوولە ھۆبزی سەرقالا كردوو، وەھەموو پەرۆشەكى بۆ ئەوہبوو كە تىۆرىكى فەلسەفى وا داپۆژى كەتتيدا دەرى بخات ئەوى لەبووندايە لەدۆخى جوولەدايە، سالى (۱۶۳۴) ھەلى ناسىنى (گاليلۆ) بۆ پەخسا، ھەندىك دەلئىن: گاليلۆ پايسپاردوو كەمیتۆدى ئەندازەيى، يان پىگەى ھەلپىنجان لەزانستى ئاكاردا بگرتەبەر، سالى (۱۶۴۰) ككتىبىكى بچووكى بەناونيشانى (پەرنسىبى ياساى ئەخلاق و سياسەت) ھوہ دەرکرد، سالى (۱۶۵۱) لەككتىبىكى تازەدا بەناوى (ئەژدېھا) جەختى لەوہ كردوو كە پتۆيستە كەنيسە ملكەچى دەولەت بىت، وە كەوتە پرافەكردنى كۆمەلگەى سياسى و دىنى، بەھۆى بېروپاكانىوہ دەريارەى فەلسەفە لەزانكۆى پاشايەتى دەرکردا بىياردرا چىتر نابى لەسەر ئاكارو مۆؤە بنوسىت، بۆيە بەناچارى گەرايەوہ سەرئەدەب و مۆژوو، وە لەو ماوہيەدا ياداشتەكانى خۆى نووسىوہ، تا لەتەمەنى (۹۱) سالىدا كۆچى دوايى كرد.

- ۱۹۹۶ کۆچی دوايي مامؤستا (مهلا محمه‌دی په‌بيعي) ^۱.
- ۲۰۰۵ دادگای لاهای نیوده‌وله‌تی (۱۵) سال زیندانی سه‌پاند به‌سه‌ر (فرانز فان نه‌نراد)ی هۆله‌ندی به‌هۆی فرۆشتنی چه‌کی کیمیایی به‌حکومه‌تی پووخاوی عیراقی.

* ۱۲/۵

- ۱۶۰۸ شه‌ری به‌ناوبانگی قه‌لای دمدم.
- ۱۷۹۱ کۆچی دوايي مؤسیقاری به‌ناوبانگی نه‌مسایی (مؤزارت).

^۱ - مه‌لا محمه‌د مه‌لا عه‌بدولکه‌ریم، سالی (۱۹۳۲) له‌گوندی (ده‌رین)ی سه‌ر به‌شاری (دیوانده‌ره) له‌بنه‌ماله‌یه‌کی تاین په‌روه له‌دایکبووه، له‌ته‌مه‌نی (۵) سالیدا خراوه‌ته به‌ر خویندن و بۆ ئه‌و مه‌به‌سته زۆر شوین گه‌پاوه، له‌چه‌ندین شاری گه‌وره‌ی وه‌کو کرماشان و سنه‌و تاران پۆلی گه‌وره‌ی بینویه، سالی (۱۹۶۶) له‌به‌شی کوردی رادیۆی تاران چه‌ندین به‌رنامه‌و ته‌واشیحی پێشکه‌ش کردوه، سالی (۱۹۷۸) له‌سه‌ر داوا‌ی خه‌لکی کرمانشان ده‌چینه‌ ئه‌و شاره‌و له‌مزگه‌وتی ئیمامی شافیعی داده‌مه‌زیت، سالی (۱۹۸۱) کراوه به‌رپرسی به‌رنامه‌ کوردیه‌کانی به‌شی کوردی رادیۆی کرمانشان، مامؤستا محمه‌دی په‌بیعی زانایه‌کی هه‌لکه‌وتوو و به‌هره‌مند بووه، (۲۰) سالی ته‌مه‌نی له‌بوا‌ری نووسیندا ته‌رخان کردبوو، وه‌نزیکه‌ی (۴۰) کتیبی نووسیوه، له‌وانه‌: (گه‌نجینه‌ی گه‌وه‌ر- (الباقیات الصالحات) به‌زمانی فارسی- وه‌رگێرانی کتیبی (الحلال والحرام فی الاسلام)- قصص القران- به‌زمی مه‌ته‌ل به‌کوردی و عه‌ره‌بی و فارسی- مه‌عالیمی ئیسلام- (مالکیت در الاسلام) به‌زمانی فارسی- عالی جه‌ناب (ته‌نزی سیاسی)- پۆمانی لۆریل- داستانی نوقل و نه‌بات- پۆمانی (جمعه‌سیا)- حه‌ززه‌تی عوسمان- ئه‌خلاق و ژبانی ژن و می‌ردایه‌تی- هه‌زار په‌ند به‌ناوی کوره‌کانم- ۲۰۰۰ به‌یت شیعرێ کوردی- ۱۰۰۰ شیعرێ فارسی)، هه‌روه‌ها نامیلکه‌ی (القارعه، حق الیقین، علم الیقین، جه‌لای ناوینته)، له‌به‌رواری ۱۹۹۶/۱۲/۴ له‌شاری کرمانشان شه‌هیدکراوه.

۱۹۷۳ - كۆچى دوايى (پۇبلىرت واتسون وات) يەكەم داھىنەرى پادارى پراكتىزەيى.

۱۹۹۹ - ھەلبۇزاردنەكانى نوپنەرايەتى قوتابيان و خويندكاران لەزانكۆر پەيمانگانى ھەرىمى كوردستاندا دەستى پىكرد.

* ۱۲/۶

۱۸۹۲ - كۆچى دوايى (فېرنەر فون سىمنس) داھىنەرى شەمەندەفەرى كارەبايى^۱.

۱۹۱۷ - سەربەخۇيى (فئەلەندە) لەپوسيا.

۱۹۲۱ - سەربەخۇيى (ئىرلەندە) لەبەرىتانيا.

۱۹۴۳ - دەرچوونى يەكەم ژمارەى گوڤارى (ستېر) لەشام.

۱۹۴۵ - دەرچوونى يەكەم ژمارەى گوڤارى (كوردستان) لەمەھاباد.

۱۹۴۷ - دەرچوونى يەكەم ژمارەى پۇژنامەى (كوردستان).

۲۰۰۵ - سوتان و تالانكردنى بارەگانى (يەكگرتوى ئىسلامى كوردستان) لەبادىنان.

۲۰۰۵ - تىرۆركردنى (م. موشىر ئەحمەد) ئەندامى مەكتەبى سىياسى (يەكگرتوى ئىسلامى كوردستان).

۲۰۰۶ - راگەياندىنى راپۇرتى گروپى لىكۆلېنەوھى عىراق، ناسراو بە (راپۇرتى بىكەر - ھاملتۇن).

^۱ - سىمنس لە ۱۲ كانونى يەكەمى (۱۸۱۶) لەھانزفەرى ئەلمانيا لەدايكبوو، داھىنەرىكى بەتوانايەو رەك ئەندازيارىكى كارەبايى كارى كردوو، سىمنس بەداھىنەرى تەلەگرافى پىشەسازى و شەمەندەفەرى كارەبايى دادەنرىت، سالى (۱۸۴۷) كۆمپانىيائى سىمنسى تەلەگرافى دامەزاند، سالى (۱۸۸۲) شەمەندەفەرى كارەبايى داھىناو لەسالى (۱۸۸۶) يشدا توانى داينەمۆى كارەبايى داھىننىت، لەكانونى يەكەمى (۱۸۹۲) كۆچى دوايى كردوو. يەكەى پىتوانەى گەياندىنى كارەبا بەناوى ئەووە ناونرا (سىمنس).

* ۱۲ / ۷

- ۱۹۳۴ کۆچی دوايي مهلا نه حمه دي گه وره ي پوژ به ياني .
- ۱۹۸۶ کۆچی دوايي شاعير (كامه ران موکري) له هه ولير .

* ۱۲ / ۸

- ۱۹۴۸ پرياري هه لوه شانده وه ي کومه ئي براياني موسلمان (اخوان المسلمين) له ميسر .

* ۱۲ / ۹

- پوژي جيهاني به گز چوونه وه ي گهنده ئي .
- ۱۹۴۴ کۆچی دوايي شاعيري کورد (صابري)^۱ .
- ۱۹۶۳ کۆچی دوايي زاناو شاعير (مهلا مسته فاي سه فوه ت)^۲ .
- ۱۹۶۳ کۆچی دوايي مه قام بيژي کورد (مام سيوه) له کويه .

^۱ - صابري ناوي (شېخ نه جمه دين کورپي شېخ عه بدولرپه حمان به رزنجي) به، سالي (۱۸۸۱) له دايک بووه، که سايه تيه کي ناودارو خواناس بووه و زۆر شاره زاو زيره ک بووه، بيچگه له زماني کوردي زماني عه ره بي و فارسي و تورکي به باشي زانيوه، ماوه يه ک به کاري کشتوکاله وه خه ريك بووه و ماوه يه کيش شېخايه تي و ئيمامه تي بۆ گونده که يان کردووه، له کانووني به که مي (۱۹۴۴) کۆچی دوايي کردووه و له گه په کي شو ريجي که رکوک به خاک سپيژراوه .

^۲ - سه فوه ت، ناوي مهلا مسته فاي حاجي مهلا په سولي دي ليژه به، سالي (۱۹۰۶) له گه په کي ده رگه زيئي شاري سلیماني له دايک بووه، به فه قتيه تي زۆر شوين گه راوه و نيجازه ي مه لايه تي وه رگرتووه، سالي (۱۹۴۳) به مه به ستي چاره سه رکردن ده چي ته لوبنان و پاش ماوه يه ک ده گه پي ته وه، سه فوه ت جگه له وه ي که شاعير بووه، له بواره کاني ته فسپرو ميژوو و وه رگيژان و چه ند بواري کي تر ده ستي بالاي هه بووه، له به ره مه کاني: (وه رگيژاني گولستاني سه عدي شيرازي، ته فسپري قورئان، ميژووي به رزنجه) .

* ۱۲/۱۰

- پۆژی جیهانی مافی مروۋه.
- ۱۶۲۴ كۆچى دوايى نوپخووايى ههزارهى دووهم (ئيمامى ره بېباني -
سه ره هندی).

- ۱۸۹۶ كۆچى دوايى دۆزه ره وهى بارود (نوبل).
- ۱۹۰۱ بۆ يه كه م جار خه لاتى (نوبل) دابه شكرا.
- ۱۹۴۸ راگه ياندى (چارنامه ي جيهانى مافه كانى مروۋه).
- ۱۹۷۰ ده رچوونى يه كه م ژماره ي پۆژنامه ي (ژين).
- ۱۹۹۱ دامه زاندى (پي كخراوى مافی مروۋه له كوردستان).

* ۱۲/۱۱

- ۱۹۵۲ دامه زاندى (يه كيتى ئافره تانى كوردستان).
- ۱۹۸۳ كۆچى دوايى شاعير مه لا شېخ حسيڻى هه وليڻى (فانى).^۱

^۱ - دۆر له شاعيران نازناوى (فانى) يان بۆخويان هه لېزاردووه، له وانه (حاميد ئاغاي فانى) و
دۆرى تيريش، به لام (مه لا حسيڻ) نازناوى (فانى) له كۆنه وه بۆخۆي هه لېزاردووه تا نه و
كانه ي كۆچى دوايى كرد، ته نانه ت مۆرئيكيشى هه لكه ندىبو به ناوى (حسيڻى فانى)، ته نيا
له يه ك هۆنراوه دا به وشه ي (كاكه) دوايى پي هيناوه، بۆيه ماموستا (گيوى موكرىانى) له يه كيك
له ژماره كانى گۆفارى (هه تاو) دا باسى نازناوى كۆن و نوئى شاعيرانى كردووه و وتوويه تى
(فانى) مه به ست له (مه لا حسيڻى سه غدى) بووه .

(فانى) له سالى (۱۸۸۳) له گه ره كى خانه قاي شارى هه وليڻ له داك بووه، ئيجازه ي مه لايه تى
له لاي (مه لا ئه بوبه كر عومه ر) ناسراو به (مه لا گچكه) له هه وليڻ وه رگرتووه، دانراوه كانى:
(ژيانى ئينسان و ته فسيري قورئان (شه ش به رگ)، وه رگيڻانى سه حىحى بوخارى بۆ كوردى،
كتيڻى به لاغه ت به عه ره بى، وه رگيڻانى (جامع الصغير) بۆ كوردى، نه ظمى (تهذيب المنطق) ي
ته قتازانى به عه ره بى، (منهج الحقيقه) له ته سه وفدا به عه ره بى، شه رحى (ذات الشفا) به
كوردى، شه رحى (لوائح) له فارسى بۆ عه ره بى، وه رگيڻانى (شه رحى له مه عات) له فارسى بۆ

- ۱۹۶۳ سەربەخۆیی (کینیا) لەبەریتانیا.
- ۱۹۸۵ دامەزراندنی (حیزی زەحمەتکێشانی کوردستان).
- ۲۰۰۴ کۆچی دوایی پرۆفیسۆر (د.کەمال خۆشناو) سەرۆکی زانکۆی سلیمانی لەئەمریکا.
- ۲۰۰۶ کۆچی دوایی (جوزیف باربییرا) داھینەری کارتۆنی (تۆم و جیری)^۱.

عەرەبی، دیوانی ھۆنراوەکانی بەکوردی و عەرەبی و فارسی و تورکی، کاتی خۆی ئەم دیوانە بە ئەمانەت داوہ بە (سالج زەکی بەگ) کە ئەوکاتە مۆتەسەپیی ھەولێر بوو بەلام نە ی داوہ تەوہ، دانانی دیوانتیک بەعەرەبی بەناونیشانی (المنظوم فی العقود)، وەرگێڕانی قەصیدەیی (بوردیە) بۆ کوردی، وەرگێڕانی چوارینەکانی (خەپام) لەفارسی بۆ عەرەبی، سالی ۱۹۴۷ لەگوندی (دوو گردکان) وە ھاتۆتەوہ بۆ ھەولێر لەیەکیک لەمزگەوتەکانی شاری ھەولێر بۆتە پێش نوێژ، لەتەمەنی (۱۰۰) سالیدا کۆچی دوایی کردوہ.

فانی ئەم ھۆنراوەییە لەسالی (۱۹۴۲) لەجەنگی جیھانی دووھەمدا نووسیوہ:

وہرن رێک کەوین ئە ی کوردی ھەژار
بێ ترس بەردێک بۆ گەل چەند ھەزار
لەپاش ھەلاھ و مظفرالدین
تاگە ی زەبوون بێن ژێردەستی ئەغیار.

^۱ - بیگومان ھەموومان کارتۆنی (تۆم و جیری) یان (مشک و پشیلە) مان بینبوہ، سالی (۱۹۵۷) (جوزیف باربییرا)ی ھونەرماندە وینەکیش لەگەڵ (ولیاھ ھانا) کۆمپانیای (ھینە - باربییرا)ی بۆ فیلمی کارتۆنی دامەزراند، (ھانا) کاری دەرھێنانی دەکردو (باربییرا)ش وینەکیشی بۆ فیلمەکان دەکردو توانیان ھەوت خەلاتی ئۆسکار بەدەست بەینن و (۲۰۰) فیلمی کارتۆنی بەرھەم بەینن، باربییرا، لەبەرۆاری ۱۲/۱۲/۲۰۰۶ و پینج سال دوای مەرگی ھانای ھاوڕێی لەتەمەنی (۹۵) سالیدا لەویلابەتی کالیفۆرنیای ئەمریکا کۆچی دوایی کرد.

* ۱۲/۱۳

- ۱۹۴۴ کۆچی دوايى (سالمح بهگى ساحىبقران).
- ۱۹۴۹ دامه زاندى رىكخراوى (يونسىف).
- ۱۹۸۴ كۆچى دوايى ئەدىبى كورد (عەلئەدىن سوجادى) لە بەغداد^۱.
- ۱۹۹۹ كۆچى دوايى عەقىد بەكر عەبدو لا حەويىزى.
- ۲۰۰۳ دەستگىر كوردنى دىكتاتور (سەدام حسين) سەرۆك كۆمارى پىشوو عىراق.

* ۱۲/۱۴

- ۱۹۱۴ لەسىدارەدانى (شىخ عەبدولسەلامى بارزانى) و هاو لەكانى لەموسل.
- ۱۹۹۶ (كوفى ئەننان) بوو بە ئەمىندارى گشتى نەتو و يەكگرتووەكان.
- ۲۰۰۳ راگەياندى دەستگىر كوردنى (سەدام حسين).

^۱ - عەلئەدىن سوجادى كورنى نەجمەدىن عىصامەدىنە، سالى (۱۹۰۷) لە دايكبوو، لەسلىمانى خويىندى شەرى لەلاى (شىخ باباعەلى تەكەو ئەمجد زەهاوى و شىخ محەمەد قزلىجى) خويىندوو و لە بەغداد بوو بە پىش نويز، لەسالى (۱۹۲۹) وە چۆتە بوارى پۇژنامەگەرىو، لە (۱۹۴۱) بوو بە بەرىتو بەرى كۆفارى (گەلاويژ) لە (۱۹۴۸) كۆفارى (نزانى) بە كوردى و عەرەبى دەركردوو، لە دواى شۆرشى تەمووزى ۱۹۵۸ بوو بە مامۆستاي ئەدەبى كوردى لە كۆليژى ئادابى زانكۆى بەغداد تا سالى (۱۹۷۴)، ئەندامى (يانەى سەرکەوتنى كوردان) بوو لە بەغداد، بۆماوەى (۳) سال ئەمىندارى گشتى ئەوقاف بوو، يەكك بوو لە ئەندامانى (كۆپى زانبارى كورد)، جگە لە نووسىنانەى كە لە پۇژنامە و كۆفارەكاندا بلوى كوردونەتو، زياتر لە (۲۰) كتيبى بەنرخى لە لە بوارى زمان و ميژوو و ئەدەب و كۆمەلايەتى و فۆلكلوردا نووسيو، لەوانە: (ميژوو ئەدەبى كوردى ۱۹۵۲)، (پشتەى مروارى ۱۰ بەرگ)، (شۆرشەكانى كوردو كۆمارى عىراق)، (پروانپىژى).

- ۱۸۹۰ کۆچی دوايى زاناي گهوره (محمهد فهيزى زههاوى) ناسراو به (موفتى زههاوى) له بهغداد.
- ۱۹۵۷ کۆچى دوايى (مهلا سهيد چهكىمى خانهقين)^۱.
- ۱۹۶۶ کۆچى دوايى (والت ديزنى) داهينهري کارتۆنى ميكي ماوس.
- ۱۹۹۸ کۆچى دوايى ميژوونوس (مامؤستا زويير بيالل)^۲.

^۱ - مهلا سهيد چهكىم سهيد محمهد عهبدولرهمان، سالى (۱۸۹۲) له گوندى (هوييه) كوردستانى نيران له داىكبووه، سالى (۱۹۳۶) بووه به مامؤستا مزگهوتى كهروهى مهحمود پاشاي جاف له (قزابات) دواي ئهوه چۆته مزگهوتى (خهزورى) له خانهقين و له چله كانيشدا چۆته مزگهوتى (حسهين پاشا) له حهيدرهخانه، سالى (۱۹۳۷) پهيوه ندى به (كۆمهلهى هيو) بوه كردووه، پاش ئهوهى له دهست حكومهتى عيراقى رادهكات ده چيته لاي (شيخ مهحمود) له گوندى (دارى كهلى)، پاش ههلهوشانهوهى (كۆمهلهى هيو) مهلا سهيد چهكىم پهيوه ندى كردووه به (حيزى پزگارى كورد) هوه، له دامه زاندى (پارتى ديموكراتى كورد) له ۱۶ى ئابى (۱۹۴۶) دا په كۆك بووه له ئه ندامانى دهستهى دامه زاندى ئه ئه پارتى نوويه و له كۆنگرهى دامه زاندى بووه ته ئه ندامى كۆمپتهى ناوه ندى، له ۱۵/۱۲/۱۹۵۷ كۆچى دوايى كردووه له گۆرستانى (پاشا كۆپرى) له شارى خانهقين به خاك سپي دراوه.

^۲ - (زويير بيالل ئيسماعيل) له سالى (۱۹۳۸) له شارى ههولير له داىكبووه، ههه له ههولير خويندى سه ره تاي و ناوه ندى و نامادهي ته واو كردووه، پاشان به شى (الاثار والحضارة) له كۆليزى ئاداب له بهغداد ته واو كردووه، پاشان ده بيته مامؤستا له ناوه ندى شه قلاوه، سالى ۱۹۷۱ ده گوتيرته وه بۆ په يمانگاي مامؤستايانى ههولير، سالى (۱۹۸۵) خانه نشين ده كرت، هه تا ۱۹۷۹/۶/۵ (۱۷۰) ليكۆلينه وهى له سه ر ميژووى كوردو شارى ههولير بلاو كردوته وه، جگه له ده يان بابته و ليكۆلينه وهى ته له گۆفارو پۆژنامه كاندا، ههروهها (۸) ده ستنوسى نامادهي ههيه، له به ره مه بلاو كراوه كانى:

أربيل في أدوارها التاريخية (۱۹۷۱) - تاريخ اللغة الكردية (۱۹۷۷) - ابن خلكان (۱۹۷۹) - علماء ومدارس في أربيل (۱۹۸۴) - الشيخ جولى (۱۹۸۹).

– ۲۰۰۵ هه‌لبژاردنی کۆمه‌لی نیشتمانی عێراق (الجمعية الوطنية العراقية) نه‌جامدرا.

* ۱۲/۱۶

– ۱۹۵۰ ب‌ل‌و‌بو‌ونه‌وه‌ی پ‌و‌ژ‌نامه‌ی (هه‌ولێر).
– ۱۹۹۱ سه‌ربه‌خ‌و‌یی (کازاخستان) له‌یه‌ک‌ی‌تی مام‌و‌ستایان.

* ۱۲/۱۷

– ۱۹۴۶ پ‌و‌خ‌انی (کۆماری مه‌هاباد) له‌لایه‌ن شای ئێیرانه‌وه^۱.
– ۱۹۶۹ ک‌و‌چی د‌و‌ایی (د‌ک‌ت‌و‌ر مسته‌فا جه‌واد).
– ۱۹۸۶ ک‌و‌چی د‌و‌ایی ه‌ونه‌رمه‌ند (مه‌مه‌د عارف جه‌زراوی) له‌ده‌ه‌وک.

^۱ – پ‌و‌خ‌انی حکومه‌تی کوردستان له‌مه‌هاباد په‌یوه‌سته به‌و پ‌یکه‌وتنه‌ی که‌له‌نیوان شای ئێیران و یه‌ک‌ی‌تی سو‌فیه‌ت‌دا هه‌بوو، که‌ئێیران به‌ل‌ی‌نی به‌خ‌شینی بیره نه‌وته‌کانی باکووری به‌پ‌و‌وسیا دابوو له‌به‌رامبه‌ردا پ‌و‌وسیا پشت له‌کورد بکات، له‌د‌و‌ای ئەم پ‌یکه‌وتنه بارود‌و‌خی کوردستان ش‌ل‌ه‌ژاو خه‌لکی ب‌ی هیوابوون، قازی خه‌لکه‌که‌ی له‌مزگه‌وتی (نه‌هری) له‌مه‌هاباد ک‌ۆ‌کرده‌وه‌و وتی: من سو‌یندم خواردوه‌وه که‌میلله‌تی خ‌ۆم به‌ج‌ی ناهێلم، هه‌روه‌ک عه‌لی قازی کوپی پ‌یشه‌وا ده‌لی: دایکم ب‌و‌ی گ‌ی‌رامه‌وه‌و وتی: قازی لیباسی مه‌لایه‌تی له‌به‌ردابوو، چ‌و‌وم جله‌که‌یم گرت و وتم: قازی په‌حم به‌خ‌ۆت ناکه‌یت په‌حم به‌ (۸) منداله‌که‌ت بکه، (چ‌ونکه له‌ن‌ۆر ل‌وه هاتن داوایان ل‌یکرد بایم ب‌ج‌یته لایان، له‌وانه ده‌وله‌تی شوره‌وی و به‌ریتانیا) به‌لام قازی وت‌بووی: مندالی من له‌مندالی خه‌لکی زیاتر نیه، که‌من ده‌زانم ده‌مکوژن به‌لام خه‌ک و میلله‌تی خ‌ۆم به‌ج‌ی ناهێلم، هه‌ری‌ۆیه له‌ ۱۹۴۶/۱۲/۱۷ ه‌یزه‌کانی شا د‌ینه ناو خاکی مه‌هاباده‌وه‌و داگیرى ده‌که‌ن و، ک‌ۆ‌تایی به‌کۆماری کوردستان ده‌ه‌ینن و له‌پ‌ۆ‌ژی ۱۹۴۷/۱/۲۳ ی‌شدا (دادگای به‌ری حمزای) حوکمی له‌س‌یداره‌دانى ده‌رکرد ب‌ۆ (قازی مه‌مه‌دو سه‌دری قازی برای و سه‌یفی قازی ئام‌و‌زای)، وه‌ له‌پ‌ۆ‌ژی ۱۹۴۷/۳/۲۱ له‌مه‌یدانی چ‌وارچ‌را له‌مه‌هاباد حوکمه‌که ج‌یبه‌ج‌یک‌راو قازی و هاوه‌له‌کانی له‌س‌یداره‌دران.

* ۱۲/۱۸

– ۱۹۴۸ کۆچی دوايى شاعىرى كورد (فايهق بى كەس)^۱.

* ۱۲/۱۹

– ۱۹۶۲ جەنەرال (ديگۆل) بوو بەسەرۆكى فەرەنسا.

* ۱۲/۲۰

– ۱۹۵۸ کۆچی دوايى شاعىر (شىخ نورى شىخ سالىح)^۲.

^۱ – فايهق بى كەس، ناوى (فايهق عەبدوللاى كاكە حەمەى ئىلياس قۇچە) يە، سالى (۱۹۰۵) لە گوندى (سيتەك) سەر بە پارىژگاي سلىمانى لەدايكبوو، لەسلىمانى چۆتە خويندن و پاشان لە كركوك چۆتە (مەكتەبى عىلمىيە)، سالى (۱۹۲۵) چۆتە بە غەدانو لە فەرمانگەى ئەشغال دامەزراو، سالى (۱۹۲۸) بوو بە مامۆستا لە قوتابخانەى زانستى، لە پۆژى شەشى ئەيلولى (۱۹۳۰) لە بەردەركى سەراى سلىمانى برىندار بوو و لە كارەكەى دوورخراو تەو و زىندانى كراو، لە زىنداندا ئەم شىعەرەى نووسيوو:

ئەى وەتەن مەفتوونى تۆم و شىوەتم بىر كەوتەو
وەختى بەندى و ئەسارەت پى بەتوق و كەوتەو
من لە زىكرو فكري خافل نەبووم وا تى نەگەى
حەپس و تى هەلدان و زىللەت تۆى لەبىر بردۆتەو
لافى مىللەت بە دەم لەم عەسرەدا كەلكى نىە
پۆژى هەولە هەر بە هىمەت گۆى هونەر ئەكرپتەو

بى كەس كورپك و دوو كچى هەيە، كورپەكەى شاعىرەو ناسراو بە (شىركۆ بى كەس).

^۲ – شىخ نورى شىخ سالىح، كورپى شىخ غەنى شىخ عەبدولقادىر سەيد حوسىنى بەرزنجىيە، لە (۱۳۱۵) كۆچى لەسلىمانى لەدايكبوو، لە حوجرە خويندويەتى و بەهرە ئەدەبىيەكەى هەر لە مندالىيە سەرى هەلداو، هەرچەندە هاوړنى (عەبدوللا گۆران) بوو، بەلام لە دەركەوتن و بلاوكردنەو دا پىش گۆران كەوتوو، لە ژۆربەى بابەتەكاندا نووسيوەتى بەتايبەتى پۆمانسى و كۆمەلايەتى و سەربازى و سياسى.

- ۱۹۸۵ كۆچى دوايى شاعير (سامى عهودال) له كۆيه.

* ۱۲/۲۱

- ۱۹۴۵ (عيراق) بوو به نه ندامى نه ته ره يه كگرتووه كان.

- ۱۲/۲۲

- ۱۹۳۰ كوژرانى سمايل خانى شكاك (سمكو).

- ۱۹۷۸ كۆچى دوايى قورئان خوئين (شيخ مستهفا ئيسماعيل).

- ۱۹۹۰ سه ربه خوئى (ميكروئزى) له نه مريكا.

- ۱۹۹۷ كۆچى دوايى خاتوو (عيصمهت نورى باباعهلى) ناسراو به

(دايه عيصمهت) له سليمانى.

- ۲۰۰۱ (حامد كارزاي) بوو به سه روكى نه فغانستان.

* ۱۲/۲۳

- ۱۹۷۶ كۆچى دوايى نووسه مامؤستا (عبدولعهزيز پاره زانى)^۱.

^۱ - شيخ عبدولعهزيز كوپى شيخ نه مين شيخ نه حمه د پاره زانيه، سالى (۱۹۲۸) له گوندى (پاره زان) سه ر به ناحيه ي به رزنجه ي پاريزگاي سليمانى له داىكبووه، هر له منداليه وه باوكى نارديوه تى بق خوئيندى حوجره و پاشان ده چيته دى (دولپه مو) نزيك پاره زان، دواتر ده چيته هه له بجه و له مزگه وتى (مه لا سالح) له گه په كى (كانى عاشقان) له خزمهت مامؤستا گه وره كانى وهك (مامؤستا مه لا سالحى گه وره و مامؤستا مه لا عوسمان عه بدولعهزيز) دا تاسالى (۱۹۵۲) خوئيندى فه قيتيه تى ته واو ده كات و ئيجازه ي مه لايه تى له سه ر ده ستى مامؤستا مه لا سالحدا وهرده گريت، پاشان له گوندى (ته پى سه فا) ده بيته پيش نويزو هر له وئ مه دره سه يه كى شه رعى ده كاته وه، كه يه كيك له قوتابيه كانى (مامؤستا عومه ر پيشاوى) ده بيت، سالى (۱۹۵۴) ژنى هيناوه كه (خاتوو نه جيبه) ي كچى مامؤستا مه لا عومه ر عه بدولعهزيز بووه، له سه ره تاي په نجاكانه وه كاتيك كه (مه مه د مه حمود سه واف) و چه ند كه سىكى تر دينه هه له بجه و بىرى (ئىخوان) بلاوده كه نه وه، مامؤستا پاره زانى يه كيك بوو

- ۲۰۰۱ كوردنه وهى (سهنته رى گه شه پيدانى چالاكى لاوان) له سليمانى .

* ۱۲/۲۴

- ۱۹۵۱ سه ربه خوږى (ليبيا) له ئيتاليا .

- ۱۹۷۰ كوچى دوايى (حاجى برايمى چهرمه گاه) له به غداد .

- ۱۹۹۵ له هه لېژاردنى په رله مانى توركييا، (پارتى په فاهى ئيسلامى)

به رېژمى (۲۱٪) زورينه ي دهنگه كانى به ده ست هينا .

* ۱۲/۲۵

- ۱۷۲۷ له دايكبوونى (ئيسحاق نيوتن) .

- ۱۹۲۱ له دايك بوونى نووسه ر (د . مسته فا مه حمود)^۱ .

له وانى كه به رده وام له هه موو گه شته كانياندا بو ناوچه جيا جيا كان له گه لئاندا ده بيت و ده بيته يه كيك له چالاكه كانى كومه لى برايان له ناوچه كه دا، دواى شوږشى چوارده ي ته مووندى كورپانى بارى ناوچه كه ماموستا له سالى (۱۹۵۹) ديت بو سليمانى و ده بيت به پيش نويز له مزگوتى (سه يد هه سن) له گه ره كى سابونكه ران، هه ر له وساله دا ده چي ته خولى په روه رده و به پله ي دووم دهرده چي ت بو ماموستاى سه ره تايى، له كوتايى شه سته كاندا ماموستا بووه له فوتابخانه ي سالم له گه ره كى كانى عاشقانى هه له بجه و كارده كاته سه ر ماموستايان و گه نجانى گه ره ك و شارو له خوى كرده كورنه وه، ماموستا پاره زانى له شه وى پينج شه ممه ي ۱۹۷۶/۱۲/۲۳/۲۲ له ته مهنى ۴۸ سالىدا كوچى دوايى كرد .

له به ره مه كانى پاره زانى: (نمونه يه ك له ئيسلام ۱۹۶۸- پينج پايه كانى ئيسلام ۱۹۶۹- له ده روازه ي ئيسلامه وه ۱۹۷۳- ژيانى پيغه مبه رى مه زن ۱۹۷۳- خيزانى به ختيارو كومه لى كامه ران ۱۹۷۵- پاشكوزى ژيان ۱۹۷۹- كورپكى لاسارو باوكيكي هه ژار ۱۹۹۳- ئيشكردن نه ك ته مه لى ۲۰۰۷- ئيسلام به رنامه ي ژيانه (ده ستنووس)) .

^۱ - د . مسته فا مه حمود، يه كيكه له و نووسه رانه ي كه له سه ره تاي ژيانيدا هيرشى زورى كر دوته سه ر ئيسلام و بيروباروه پى موسلمانان و له يه كه م كتبييدا به ناوى (الله والانسان) كالته ي به نايين كر دووه و، بوونى خواو غه ييى په تكدووته وه، به لام دواتر پاش گه شتيكى

- ۱۹۲۲ کۆچی دوايى نووسهري كورد (جهمال عيرفان).
- ۱۹۳۶ کۆچی دوايى (حاجى مستهفا پاشاي يامولكى).^۱
- ۱۹۶۴ کۆچی دوايى شاعيري ناودارى عيراقى (بهدر شاکر سهياب).^۲

ئالتۇز لەگوماندا گۆرانیکی گەورە بەسەر بیروپاریواوە پیدایەت و دەکو خۆی دەلێت: (بۆم دەرکەوت کە زانیاری ناتوانیت هەموو شتێک شیتە ل بکات...) وەگەشتە کە ی بۆ ئیمان لەکتیبێکدا بەناوی (رحلتي من الشك الى الايمان) دەگێزێتەو، کە لەلایەن نووسهري كورد (محەمەد مەلا صالح شارەزوری) وە کراره بە کوردی، نووسەر ناوی تەواوی (مستەفا کەمال مەحمود حسین) ه، لەشارۆچکە ی (شبین العلوم) ی ولاتی میسر له دایک بووه، لەسالی (۱۹۵۲) زانکۆی لەقاهیرە تەواو کردوو و بووه بە (پزیشک)، سالی (۱۹۶۰) وازی لەپیشەکە ی هیناو بوو بە نووسەر، پاش ئەو ی لەگەشتە کە پیدای ئیمانی دۆزیو، چەند کتیبێکی بەنرخى نووسی کە ناوهرۆکە کە یان باس لە ئیمان و چارهسەری ئیسلامی دەکات، لەوانە: (المستحيل، لغز الموت، لغز الحياة، العنكبوت، الخروج من التابوت، القران محاولة لفهم عصري).

^۱ - مستهفا شەوقی کورپی عەزیز یامولکی، سالی (۱۸۸۶) لەسلیمانی لە دایک بووه، لە بەغدا خویندنی ئامادەیی تەواو کردوو، سالی (۱۸۸۸) لە قوتابخانە ی سەریازی و قوتابخانە ی ئەرکان بەپەلە ی (سەرۆک پوکن) دەرچوو، گە لێ پەلە ی جۆراوجۆری سەریازی لە شوینی جیا جیای دەولەتی عوسمانیدا بینو، لە شەری بەلقاندا وە ک فرماندە ی هیز بە شداری کردوو، سالی (۱۹۱۴) خانەنشینی کراره، سالی (۱۹۱۸) وە ک ئەندامێکی دادگای عورفی سەریازی دامەزراره، پاشان بووه بە والیی (بۆرسە)، سالی (۱۹۲۰) سەرۆکی ئەنجومەنی سەریازی بووه، کە دادگایی ئەتاتورک و هاو ئەلانی کردو بریاری لە سێدارە دانێ بۆ دەرکردن، سالی ۱۹۲۱ پاش سەرکەوتنی ئەتاتورک، مستهفا پاشای یامولکی گەراپەو وە بۆ سلیمانی و (کۆمەلە ی کوردستان) ی دامەزاندو پۆژنامە ی (بانگی کوردستان) ی دەرکرد، سالی (۱۹۲۲) بووه بە وەزیری مەعاریف لە حکومەتە ی شیخ مەحموددا، لە ۱۹۳۶/۱۲/۲۵ لە بەغداد کۆچی دوايى کردوو.

^۲ - بهدر شاکر سهياب، سالی (۱۹۲۶) لە بەسەر لە دایکبووه، (خانە ی بالای مامۆستایان) ی تەواو کردوو و بووه بە مامۆستا، پاشان بەهۆکاری سیاسیه وە فەسل کراره، سالی (۱۹۶۴)

- ۲۰۰۷ كۆچى دوايى (مامۇستا ئەحمەد كاكە مەحمۇد) ئەندامى
مەكتەبى سىياسى بزووتنەۋەى ئىسلامى لە ھەلەبجەى شەھىد.

* ۱۲/۲۶

- ۱۹۱۳ بلاۋبوونەۋەى گۇفارى (بانگى كورد).

- ۱۹۳۹ بلاۋبوونەۋەى پۇژنامەى (ژىن) لەسلىمانى.

- ۱۹۷۲ كۆچى دوايى سەرۇكى ئەمريكى (ھارى ترومان).

* ۱۲/۲۷

- ۱۹۷۴ كۆچى دوايى ھونەر مەند (فەرىد ئەتپەش).

- ۱۹۹۳ كۆچى دوايى شاعىر (خدر كۆسارى) ^۱.

لەنەخۇشخانەى (كويت) بەنەخۇشى كۆچى دوايى كردوۋە، لەدىوانەكانى: (أزهار ذابلية،
أساطير، حفار القبور، المومس العمياء، الأسلحة والأطفال، أنشودة المطر، المعبد الغريق،
إقبال، و ديوان بدر شاكر سياب)

^۱ - كۆسارى، ناۋى (خدر مەمەد)ە، سالى (۱۹۶۷) لە گوندى (قوله)ى شارۇچكەى پانىە
لەدايك بوۋە، بەھۆى سەختى بارى ژيانى تا پۇلى يەكەمى ناۋەندى خويندوۋە، لەكۆتايى
سالى (۱۹۸۷) يەكەم شىعەرى بەناۋى (نىگارى خردان) نووسىۋە، سالى (۱۹۹۱) بەشېك
لەشىعەرەكانى بەناۋى (سەداى كۆسارى) بەدەنگى خۇى تۆماركردوۋە، لەسالى (۱۹۹۳)شدا
بەشى دوۋەمى (سەداى كۆسارى) بلاۋكردۆتەۋە، سالى (۱۹۹۲) ۋەك پېشكەشكارى بەرنامە
لەتەلفىزىۋنى بزووتنەۋەى ئىسلامى لەپانىە كارى كردوۋە، يەكېك لەسېفەتە دەگمەنەكانى
كۆسارى شاعىر ئەۋەبوۋكە تەۋاۋى شىعەرەكانى خۇى لەبەر بوۋە بى نووسىنەۋە لەبەر
شىعەرەكانى خويندۆتەۋە، لەكۆتايى سالى (۱۹۹۳)دا لەشەرى نىۋان (بزووتنەۋەى
ئىسلامى) ۋ (يەكېتى نىشتەمانى كوردستان)دا لەدەفەرى پانىە شەھىد كراۋ لەشارى پانىە
بەخاك سېپىردا.

- ۱۹۹۸ يەكەمەن كۆنگرەي سەندىكاى پۇژنامە نووسانى كوردستان -
هەولير.

- ۲۰۰۷ دووہمەن كۆنگرەي سەندىكاى پۇژنامە نووسانى كوردستان
لەھەولير.

- ۲۰۰۷ تيرۆركردنى (بىنەزير بۆتقۇ) سەرۆك وەزيرانى پيشووترى
پاكستان و سەرۆكى (پارتى گەلى پاكستان)^۱.

۱۲/۲۸ *

- ۱۹۹۰ سەربەخۇيى ولاتى (دوورگەكانى مارشان) لەئەمريكا.

۱۲/۲۹ *

- ۱۷۷۰ (جۆزيف كۆنيۇ) بۇ يەكەم جار ئۇتۇمبىلى داھىنا.

- ۱۹۴۴ كۆچى دوايى شاعىرى كورد (شىخ نەجمەدىنى صابرى).

^۱ - (بىنەزير بۆتقۇ) لەسالى (۱۹۵۳) لەشارى كراتشى پاكستان لەدايك بوو، باوكى (زولفەقار غەلى بۆتقۇ) دامەزىنەرى پەارتى گەلى پاكستان بوو، خويندى لەزانكۆي (تۆكسقىرد) لە بەرىتانىا لەبوارى فەلسەفە و سىياسەت و ئابوورى تەواو كرددو، سالى (۱۹۷۶) لەتەمنى (۲۴) سالىدا بوو كاتىك باوكى لەلايەن (ضياء الحق) كودەتاي كرد بەسەرىداو باوكى خستە زىندان و تاسالى (۱۹۷۹)، كەلەسىدارەيدا، بۆتقۇ لەگەن دايكىدا لەزىنداندا ماپوۋە تا سالى (۱۹۸۴)، پاشان دوورخرانەوۋە بۇ بەرىتانىا تا سالى (۱۹۸۸)، لە سالى (۱۹۸۸) پارتى گەل سەرگەوتنى بەدەست ھىتاو بۆتقۇ بوو بەسەرۆك وەزيران، پاش دوو سال بەتۆمەتى گەندەلى لەسەر پۇستەكەى لابران بوويكردە مەنفاو مېردەكەشى (كەجىگرى بوو) بۇ ماوۋەى سى سال زىندانى كرا، سالى (۱۹۹۵) بۇ جارىكى تر بوو سەرۆك وەزيرانى پاكستان، سالى (۱۹۹۶) دايكى و براكەى لە (كراتشى) تيرۆركران، سالى (۱۹۹۹) بەناچارى ولاتى بەجىھىشت و لەنىوان ئىنگلتەراو دويەى ژيانى بەسەر دەبرد، لە ۲۰۰۶/۱۰/۱۸ گەراپوۋە بۇ پاكستان و لەو ماوۋەيشدا چەند جارىك ھەولى تيرۆركردنى درا، تا دواجار لە ۲۰۰۷/۱۲/۲۷ تيرۆركرا.

* ۱۲/۳۰

- ۱۸۷۲ یەكەمەن یاری تۆپی پیسی نیودهولەتی لەنیوان تیپی
سکوۆتلهندهو تیپی ئینگلتەرا ئەجامدرا.

- ۲۰۰۶ (سەدام حسین) ی سەرۆکی پیشووتری عێراق لەسێدارەدرا.^۱

* ۱۲/۳۱

- ۱۹۵۲ کۆچی دوایی شاعیر (بەختیار زیوهر)^۲.

^۱ - سەدام حسین مەجید، لە ۱۹۳۷/۴/۲۸ لەشارۆچکە ی تکریت لەدایکبووه، لەشۆرشیکدا
کە بەشۆرشێ هەفدهو سی تەمووز ناسراوه، لەسالی (۱۹۶۸) بەعسیهکان دەسلاتیان
گرتە دەست و سەدام بوو بەجیگری سەرۆک کۆمارو لەپاستهقینهشدا دەسلاتداری یەكەم
لەعێراقدا، لە ۱۶ ی تەمووزی (۱۹۷۹) لەدوای (ئەحمەد حەسەن بەکن) بەفەرمی پۆستی
سەرۆک کۆماری عێراقی وەرگرتووه، سەدام پیاویکی دلپەق و توندوتیژ بووه وەر
لەسەرەتاوه بەلەناویردنی هاوهلهکانی خۆی لەناو حیزبی بەعس دەسلاتی گرتە دەست،
سالی (۱۹۸۰) شەپتی هەشت ساله ی لەگەڵ ئێران هەلگیرساند، لەسەرەتای دەسلاتیوه
دژایەتی توندی کوردو شۆرشهکە ی کردووه و لەسالی (۱۹۸۸) زیاتر لە (۱۸۲) هەزار کوردی
ناوچە جیاجیاکانی کوردستانی جینۆساید کردووه، کەبەپڕۆسە ی (ئەنفال) ناوژەدی
کردبوو، هەر لەبەهاری ئەو سالەدا شاری هەلهجە ی کیمیاباران کردو زیاتر لە پێنج هەزار
کەسی شههید کرد، لە ۲ ی ئابی (۱۹۹۰) پەلاماری (کویت) ی داو داگیری کرد، لەسالی
(۱۹۹۱) دا بەتوندی پاپهینی ناوچهکانی باشوری سەرکووتکردو لەپاپهینی کوردستانیهدا
هاولاتیانی ناچارکرد کە ئاواره ی سنورهکانی ئێران و تورکیا ببن، سەدام حسین پاش
هێرشی هاوپهیمانهکان بۆسەر عێراق لە ۲/۳/۱۹۹۰ دا لەبەغداد هەلهاوت و لە ۱۲/۱۲/۲۰۰۳
دەستگیرکراو، بەتاوانی کۆمهلکوژی (۱۴۸) عەرەبی شیعه ی شارۆچکە ی (دوجیل) لەسالی
(۱۹۸۲) دا، لە ۳۰/۱۲/۲۰۰۶ لەسێدارەدرا.

^۲ - بەختیار زیوهری شاعیر، ناوی راستهقینه ی (فایهق) ه، کورپی شاعیری بەناوبانگی کورد
(زیوهر) ه، سالی (۱۹۰۸) لەشاری سلێمانی لەدایکبووه، پاشان خویندنی حوجره و خویندنی

– ۱۹۶۹ دامه‌زاندنی کۆمه‌لی هونەر و ویرژهی کوردی (کۆمه‌له‌ی هونەر
جوانه‌کان).

– ۱۹۹۲ کۆچی دوايي (مامۆستا ئیپراهیم پيشاوی).

– ۱۹۹۹ کۆچی دوايي زانای به‌ناوبانگ (شیخ نه‌بوچه‌سه‌نی نه‌ده‌وی).^۱

سه‌ره‌تایی ته‌واو کردووه‌و له‌به‌غداد خولێکی برین پېچی نازه‌لانی بینوه‌و چۆته‌ سه‌ر شه‌
کاره‌، سالی (۱۹۴۸) پۆلی سیتییه‌می ناره‌ندی ته‌واو کردووه‌، له‌ ۱۹۵۲/۱۲/۲۱ کۆچی دوايي
کردووه‌و له‌گۆرپستانی (گریدی جۆگه‌) له‌سلیمانی نیژرراوه‌، به‌ختیار زیوه‌ر له‌ پارچه‌
شیرێکدا که له‌سالی (۱۹۴۲)دا نوسیویه‌تی، به‌ناونیشانی (ژیانێکی بی‌غهم)دا پاش شه‌وه‌ی
وه‌سفی ژيانی لادی ده‌کات، ده‌لیت:

چونکه‌ ژيانی ئیستای شارستان

هه‌ر که‌س لێی دووری نابیینی زیان

پۆژی کاسبی هه‌ر ده‌س بپینه

خزم و برایی بۆ ورگه‌ شینه

خویندن بۆ ناوو مه‌ئموویه‌ته

نه‌ک بۆ خزمه‌تی موک و میله‌ته.

پاره‌داریش بی ئه‌بی مه‌غرور بی

باشتر شه‌وه‌یه‌ که له‌شار دووری.

^۱ – نه‌بولحه‌سه‌ن، له‌سالی (۱۹۱۴) له‌گوندی (تکیه‌کلان)ی هیندستان له‌دایک بووه‌، باوکی
پزیشکی هه‌لکه‌وتوو و میژوونووسینکی دیاربوو، به‌ (ابن خلکانی هند) ناسرابوو به‌هۆی
کتیبی (نزهة الخواطر) که‌باسی زانا پایه‌ به‌رزه‌کانی هیندستان ده‌کات، شه‌بوچه‌سه‌ن
له‌ته‌مه‌نی (۱۴) سالی‌دا ده‌چیته‌ به‌شی عه‌ره‌بی له‌زانکۆی (لکه‌نۆ)، که‌بچووکتیرین قوتابی
زانکۆکه‌ بوو، له‌سالی (۱۹۲۹) په‌یوه‌ندی کرد به‌ (دارالعلوم – ندوة العلماء)و شاره‌زایی
چاکی په‌یدا کرد له‌فه‌رموده‌و ته‌فسیری قورئاندا، له‌سالی (۱۹۳۲) و له‌ته‌مه‌نی (۲۰) سالی‌دا
بوو به‌ مامۆستای (دارالعلوم – ندوة العلماء) بۆ وتنه‌وه‌ی ته‌فسیرو شه‌ده‌ب، له‌سالی
(۱۹۲۹)ه‌وه‌ که‌وته‌ گه‌پان به‌بنکه‌ ئایینییه‌کانی هیندستانداو گه‌یشت به‌خزمه‌تی زانای گه‌وره‌

(عبدالقادر الراي فوری) و چاکسازو بانگخواز (شیخ الیاس الکاندهلوی)، که نهم ناسینه‌ش خالی وه‌رچه‌رخان بوو له‌ژیانیدا.

له‌سالی (۱۹۴۳) دا بنکه‌یه‌کی ته‌علیماتی نیسلامی دامه‌زراند بۆ پښخستننی نه‌لقه‌کانی وانه‌ی قورئان و سوننه‌ت، وه‌له‌سالی (۱۹۵۱) (حرکة رسالة الأنسانیة)ی دامه‌زراند له‌نیوان موسلمان و هیندۆسه‌کاندا، وه‌له‌سالی (۱۹۵۹) دا (مجمع الاسلامی العلمی) دامه‌زراند له‌ دارالعلوم (ندوة العلماء)، وه‌له‌سالی (۱۹۶۱) دا بوو به‌نه‌مینداری گشتی (دارالعلوم - ندوة العلماء)، تا نه‌و کاته‌ی کۆچی دوايي کرد.

له‌سالانی (۱۹۶۰-۱۹۷۲) له‌دامه‌زراندنی چه‌ند دامه‌زراوه‌یه‌کی زانستنی و نایینیدا به‌شداربووه، له‌سالی (۱۹۳۱) دا (واته له‌ته‌مه‌نی ۱۷ سالی‌دا) یه‌که‌م وتاری به‌عه‌ره‌بی له‌گۆفاری (المنار) دا بلایوووه له‌میسر که (محهم‌د په‌شید په‌زا) سه‌ره‌رشتی ده‌کرد، له‌سالی (۱۹۳۷) یه‌که‌م په‌راوی به‌ناوی (سیره احمد شهید) به‌زمانی (نوردی) بلایوووه، له‌سالی (۱۹۴۰-۱۹۴۴) دا زنجیره‌ی په‌راوی قوتابخانه‌ی به‌زمانی عه‌ره‌بی دانا، وه‌ک (مختارات من أدب العرب)، (قصص النبیین) بۆ مندالان، وه (القراءة الراشدة)، که نه‌و کتیبانه‌ش له‌زۆر له‌زانکۆکانی هیندستان و ولاته عه‌ره‌بیه‌کان ده‌خویندین.

نه‌ده‌وه‌ی له‌سالی (۱۹۴۴) دا په‌راوه به‌ناویانگه‌که‌ی نووسی (ماذا خُسرَ العالمُ بِانْحِطاطِ المُسلمینِ)، که به‌هۆی نهم کتیبه‌وه له‌سالی (۱۹۸۰) خه‌لاتی مه‌لیک فه‌یسه‌لی جیهانی پیدرا، هه‌روه‌ها په‌راوی (رجال الفكر والدعوة) که چوار به‌رگه‌و گه‌شتی ژیهانی له‌په‌راویکی دووبه‌رگیدا به‌ناوی (مسيرة الحياة) بلایوووه، به‌گشتی نووسینه‌کانی به‌زمانه‌کانی عه‌ره‌بی و فارسی و نوردی و ئینگلیزی نزیکه‌ی (۷۰۰) نووسینه له‌په‌راوو نامیلکه، جگه له‌وه‌ی له‌چه‌ندین دامه‌زراوه‌ی نیسلامی و جیهانیدا بووه به‌نه‌ندام، شیخ نه‌بوله‌سه‌ن له‌دوايين جومعه‌ی مانگی په‌مه‌زان له‌سالی (۱۹۹۹) کۆچی دوايي ده‌کات.

سەرچاوه‌كان

یه‌كهم / كتیب:

- ۱- قاموس الرائد (معجم الفبائي في اللغة والاعلام) ، جبران مسعود، دار العلم للملايين، بیروت ۲۰۰۰.
- ۲- چند لاپه‌ره‌یه‌ك له‌مێژووی پۆژنامه‌وانی كوردی (سالانی نێوان دوو جه‌نگی جیهانی ۱۹۱۸- ۱۹۳۸)، به‌رگی دووه‌م، نه‌وشیروان مسته‌فا نه‌مین، سلێمانی/ ۲۰۰۲
- ۳- هه‌گبه‌ی مێژوو، ئا: هۆشیار نوری به‌گ- شه‌یدا شیخانی، پێداچوونه‌وه‌ی: ئاری ئاغۆك، هه‌ولێر/ ۲۰۰۴.
- ۴- دیوانی شیخ په‌زای تاله‌بانی، كۆكردنه‌وه‌و لێكدانه‌وه‌ی: شیخ محمدی خال، پێداچوونه‌وه‌ی: د.كه‌مال فوناد/ سلێمانی - ۲۰۰۳.
- ۵- (په‌نجه‌كان یه‌كتری ده‌شكێنن) نه‌وشیروان مسته‌فا/ چاپی سێیه‌م، ۱۹۹۸- سلێمانی.
- ۶- مێژووی نه‌ده‌بی كوردی، عه‌لانه‌دین سوچادی/ ۱۹۵۲.
- ۷- پۆژنامه‌گه‌ری كوردی له‌عێراقدا (به‌راییه‌كان ۱۹۱۴-۱۹۳۹)، فاروق عه‌لی عومه‌ر، و-تاریق كارێزی، ساغكردنه‌وه‌ی. عبدالله زه‌نگه‌نه‌/ ۲۰۰۱.
- ۸- تیگه‌یشتنی راستی و شوینی له‌پۆژنامه‌گه‌ری كوردیدا، د.كه‌مال مه‌زه‌ر نه‌حه‌مد.
- ۹- فه‌ره‌نگی مێژووی كورد، مایكل گانته‌ر/ وه‌رگێرانی: مامكاك/ هه‌ولێر- ۲۰۰۷.
- ۱۰- دیوانی فانی (مه‌لا حسین شیخ سه‌عدی)، ئا: بشیر حسین سعیدی/ ۱۹۸۴.
- ۱۱- ئینسایكلۆپیدیای گه‌شتی، یاسین صابر صالح، سلێمانی/ ۲۰۰۵.
- ۱۲- پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌دلی شاعیرانی كورددا، عوسمان سه‌نگاوی.
- ۱۳- پۆمانی (بێ نه‌وایان)، ئیكته‌ر هه‌یگۆ، و.محمدی شلماشی.
- ۱۴- هه‌لوێستی جیهانی ئیسلامی پوو به‌ژیاری پۆژئاوا، نووسینی: شیخ أبو‌الحسن الندوی، و. ماموستا غه‌فور كانی سپیكه‌یی، چاپی یه‌كهم/ ۲۰۰۲.
- ۱۵- نه‌ده‌بیاتی كلاسیکی و نوێخوازی كوردی/ د. كه‌مال مه‌عروف، چاپی یه‌كهم، سلێمانی- ۲۰۰۳.
- ۱۶- له‌فه‌ره‌نگی بانگخوازانوه‌، نه‌ندازیار عوسمان مه‌مه‌د په‌شه‌ید، ۱۹۹۹، چاپی دووه‌م.
- ۱۷- یه‌لماز گۆنای، نووسین و ناماده‌كردن و گۆرینی حه‌مه‌كه‌ریم عارف.
- ۱۸- دیوانی به‌ختیار زێوه‌ر، كۆكردنه‌وه‌ی: مه‌حمود زێوه‌ر، به‌غدا/ ۱۹۸۹.
- ۱۹- بوركانی شیعر، كۆساری - چاپی دووه‌م، هه‌ولێر/ ۲۰۰۶.

- ۲۰- مرقوف و پييازي ژيان، م. ناصري سوبحاني - نا: عبدالله علي / چاپي يه كه م، هه ولتير- ۱۹۹۷.
- ۲۱- پۆماني (چاوه كانى)، بزرگ علوى، و. نازاد برزنجى، سليّماني- ۲۰۰۳.
- ۲۲- سۆمى ديدە، ككتيبى دووهم، عادل شاسواري / ۲۰۰۲ .
- ۲۳- (نه يدين)، نا: د. عبدالفتاح حمه رحيم هه ورامى، ۲۰۰۷.
- ۲۴- گه شته كه م له گومانه وه بۆ باوه ر/ ن. د. مسته فا مه حمود، وه رگيتراني: م. محمد ملا صالح
شاره زووري / سليّماني - ۱۹۷۴
- ۲۵- نازادى پاده ريبين له پۆژئاوا، له سه لمان روشديه وه بۆ پوجيه گارودى..... و/وه رتير حمه سليم.
- ۲۶- خه باتى من، نووسيني/ هيتله ر- و/ م. حمه صالح محمد گه لالى.
- ۲۷- پيگخراوى گه شه پيدانى قوتابيانى كوردستان، له نتيوان رابردوو و داماتوودا/ ناماده كردنى:
به هيز جه لال.
- ۲۸- نيشكردن نه كه ته مه لى / عه بدوله زيز پاره زانى، چاپي يه كه م- ۲۰۰۷.
- ۲۹- ديوانى فاني/ كۆكردنه وه و پيشه كى و ليكۆلينه وه ي: د. كه مال ميراوده لى، سليّماني - ۲۰۰۶.
- ۳۰- په وتى نيسلامى له باشوورى كوردستان (۱۹۴۶-۱۹۹۱)، نيدريس سيوه يلى / چاپي
يه كه م- ۲۰۰۶.
- ۳۱- بزانيين باشتره، ناماده كردن و وه رگيتراني/ كاميل نه حمه د به گ - ۲۰۰۵.
- ۳۲- جوگرافياى سياسى جيهان/ عبدالرحمن مه لا حبيب ابوبكر پيره، سالى/ ۲۰۰۱.
- ۳۳- توركيوا په فاهى نيسلامى، ليكۆلينه وه ي/ م. هه ورامانى، ۱۹۹۶ (ده ستنوس).
- ۳۴- گولستانى نيره م له وه صفى فه خرى عالم، ناماده كردنى: عوسمان سه نگاوى/ ۲۰۰۸.
- ۳۵- توپى پى، ميژوو- سه ره لدان- داميتان/ ناماده كردنى: سامان عه بدولا بريفكانى- ۲۰۰۷.
- ۳۶- ژيان و به سه ره اتى قورئانخوينه ناوداره كانى جيهان/ ناماده كردنى: سهيب جمبل على/ ۲۰۰۶.
- ۳۷- گوزه ريك به ژيان و تيگۆشاني زاناو موفه سيري قورئان مامؤستا مه لا عوسمان عه بدوله زيز،
نووسيني: م. مه لا نه حمه دى شافيعى، وه رگيتراني: م. ناصيح شارياژتيرى، چاپي يه كه م/ ۲۰۰۸.
- ۳۸- پقۆزان (فه رهنگى زانايان و شاعيران و ناوداران) به شير حسين سعدي كوردستاني، هه ولتير-
۲۰۰۷.
- ۳۹- دانوستانه كانى بزوتنه وه ي پرگاريخوازي نه ته وه يى كوردو حكومه ته كانى عيراق (۱۹۲۱-
۱۹۶۸)/ د. واحد عومه ر محيدين، سليّماني/ ۲۰۰۶.
- ۴۰- شوپشى ۱۴ى ته مموزى ۱۹۵۸ له عيراق، عه بدولقادر سالىج/ سليّماني - ۲۰۰۵.
- ۴۱- (په يامى گه و ره پياوانى فه لسه فه) نا/ شاخه وانى كه ريم هه ژار. ۲۰۰۶.

- ٤٢- ژوانگه‌ی سه‌روه‌ران، شه‌هید محهمه‌د سه‌نگاوی، چاپی به‌که‌م / سه‌لیمانی - ٢٠٠٧.
- ٤٣- بێکهاته‌ی نه‌نجومه‌نی نوینه‌رانی عێراق، ناماده‌کردنی: بێکه‌خراوی عێراقی بۆ هه‌ماهه‌نگی‌کردنی مافه‌کانی مرۆڤ، العراق - ٢٠٠٦
- ٤٤- الادب والنصوص، للصف السادس الاعدادی.

دووهم / پۆژنامه‌و گۆڤاره‌کان:

- ١- پۆژنامه‌ی به‌که‌رتوو، ژماره‌کانی: (٦١٢)، (١٣٤)، (٤٦١)، (١٣١)، (٢٨١)، (٣٣٢)، (٣٧٧)، (٤٣٥)، (٤٦٣)، (٦١٢)، (٢٣٨)، (١٥٦)، (١١١)، (٢٨٦)، (سه‌ف)، (١٢٠)، (١٢٤)، (٤٨)، (٤٤)، (٢١٣)، (٣٧١)، (١٩٢)، (١٨٨)، (١٧٨)، (١٥٧)، (٣٤١)، (٦٨)، (٣٦١)، (٢٤٥)، (٧٨)، (١٧٧)، (٦٥)، (٦٦)، (١٦٢)، (٦٨٣)، (٢٤٥)
- ٢- پۆژنامه‌ی کوردستان‌ی نوی، ژماره‌کانی: (٢٠٤٢)، (٢٠٤٦)، (٢٠٥٤)، (٢٠٥٦)، (٢٠٦٧)، (٢٠٧٧)، (٢٥٩٧)، (٣٧٣٥)، (٤٥٧٤).
- ٣- پۆژنامه‌ی داهێنان، ژماره‌کانی (١٧)، (٢٣)، (١٦٣)، (١٦٧)، (١٦٨)
- ٤- پۆژنامه‌ی ناسۆ، ژماره‌کانی (٣٥٣)، (٥٩٨)، (٦٣٥)، (٦٥٧).
- ٥- پۆژنامه‌ی پۆژنامه، ژماره‌کانی: (٣)، (٤٩).
- ٦- پۆژنامه‌ی خویندنی لیبرال، ژماره‌کانی: (٤٢)، (١٠٠)
- ٧- پۆژنامه‌ی پێبازی ئازادی، ژماره (٣٥٨)
- ٨- پۆژنامه‌ی ئاوێنه، ژماره (٤٥)
- ٩- پۆژنامه‌ی پێشپه‌وه، ژماره (٢٢٤)، ئابی ٢٠٠٧.
- ١٠- پۆژنامه‌ی پۆژه‌لات، ژماره (١٨).
- ١١- پۆژنامه‌ی پارێزگاران، ژماره (٧٩).
- ١٢- پۆژنامه‌ی ئابنده، ژماره (١٠٨).
- ١٣- پۆژنامه‌ی پێگه، ژماره (٩٢).
- ١٤- پێبازی نه‌ده‌ب و هونه‌ر، ژماره (٦٣) - نه‌یلولی ٢٠٠٧.
- ١٥- پۆژنامه‌ی بۆژی ولات ژماره (٧٣).
- ١٦- پۆژنامه‌ی هه‌له‌بجه ژماره (٢) ١٦/٣/١٩٩٨.
- ١٧- گۆڤاری بانگه‌شه‌ی پاستی، ژماره (٢٥ و ٢٦) / ٢٠٠٧.
- ١٨- گۆڤاری په‌یامی پاستی، ژماره‌کانی (١٩)، (٢٣)، (٥٧).

- ١٩- کۆفاری پامان، ژماره‌کانی (٣، ٣٣)
- ٢٠- کۆفاری گولان، ژماره (٢٧٥) نیسانی ٢٠٠٠.
- ٢١- کۆفاری (REAL AXIS) ژماره (١) شوباتی ٢٠٠٧.
- ٢٢- کۆفاری گزنگ، ژماره (٢٨) ئه‌یلولی ٢٠٠٥.
- ٢٣- کۆفاری په‌یفین، ژماره (١٥)، مارس ٢٠٠٤.
- ٢٤- کۆفاری تیکست، ژماره (١)، پایزی ٢٠٠٣.
- ٢٥- کۆفاری رابه‌ر، ژماره‌کانی (٣٦)، (٣٠).
- ٢٦- کۆفاری پۆشنه‌گه‌ری، ژماره (١٠) ی ٢٠٠١.
- ٢٧- کۆفاری هه‌ژان/ ژماره (١٥و١٤)/ ٢٠٠٤.
- ٢٨- کۆفاری ستانده‌ر، ژماره (٢٢) شوباتی ٢٠٠٨.
- ٢٩- کۆفاری پێشه‌نگ، ژماره (٢) هاوینی ٢٠٠٣.
- ٣٠- کۆفاری کاروان ، ژماره (١١٧) / ١٩٩٨
- ٣١- کۆفاری نووسه‌ری کورد، ژماره (٥) خولی سێهه‌م، ئه‌یلولی ١٩٨٦.
- ٣٢- کۆفاری جه‌ماوه‌ر، ژ(٦٣) تشرینی به‌که‌می ١٩٩٦.

چواره‌م / ته‌له‌فزیۆن و رادیۆکان:

- ١- که‌نالی ناسمانی کوردسات.
- ٢- به‌شی کوردی رادیۆی تاران، به‌رنامه‌ی (ئه‌مڕۆ له‌ ئاوێنه‌ی میژوودا).
- ٣- ده‌نگی په‌که‌رتوو - رادیۆی سلێمانی، به‌رنامه‌ی (گولستان).

پێنجه‌م / مالبه‌ری ئینته‌رنه‌ت:

- ١- www.pukmedia.net
- ٢- www.kurdistantv.net
- ٣- www.kurdiu.org
- ٤- www.xebat.net
- ٥- www.frmesik.mihrablog.com
- ٦- www.moprng.net
- ٧- مالبه‌ری نزار قه‌بانێ (www.nizar.com).
- ٨- مالبه‌ری نه‌حمه‌د شه‌وقی (www.ashawktmuseum.gov).

پیرستی مانگه کان

لاپڙه	مانگه کان
۵	پيشهڪي
۷	مانگي ڪانووني دووهم
۳۱	مانگي شويات
۴۸	مانگي نازار
۷۱	مانگي نيسان
۹۳	مانگي نايار
۱۱۱	مانگي حوزهيران
۱۲۹	مانگي تهموز
۱۴۹	مانگي ناب
۱۶۸	مانگي نهيلوول
۱۸۴	مانگي تشريني يهڪهم
۲۰۴	مانگي تشريني دووهم
۲۲۰	مانگي ڪانووني يهڪهم
۲۳۹	سهرچاره کان

پېرستى پەراويزەكان

لاپېرە	پەراويز	ژمارە
۷	ھىرتز	۱
۸	عارف عورفى	۲
۸	مەمەند ئاغاي فانى	۳
۹	فېدېن كاسترو	۴
۱۰	ھىزىبى نازى	۵
۱۰	خادىم	۶
۱۱	تۇلىق ۋەھبى	۷
۱۲	گرېگۇر مەندىن	۸
۱۳	نىكول تېسلا	۹
۱۴	ماركۇ پۇلۇ	۱۰
۱۵	ۋىيەم پۇنتىگن	۱۱
۱۵	جەمالەدىن بابان	۱۲
۱۶	شىخ تاهىرى شوشى	۱۳
۱۷	ع. ح. ب.	۱۴
۱۸	ھەمزە ەبەدوللا	۱۵
۱۹	گۇفارى شەفەق	۱۶
۲۰	پاترىس لۇمۇمبا	۱۷
۲۱	شىخ پەزى تالەبانى	۱۸
۲۲	لېنىن	۱۹
۲۳	پۇژنامەى ژيان	۲۰
۲۳	مەعرف جياوك	۲۱
۲۴	يارىگەى نۇند ترافورد	۲۲
۲۴	دامەزاندنى كۆمارى مەھاباد	۲۳
۲۵	چەرچەن	۲۴
۲۶	كۆمارى ھىندىستان	۲۵
۲۷	بورجى ئىيلن	۲۶
۲۸	غاندى	۲۷

۲۸	شیخ عوسمان سیراجه‌دین	۲۸
۳۰	پۇرنامەى كوردستان لەئەستەنبول	۲۹
۳۱	فاتىكان	۳۰
۳۲	سیریلانكا	۳۱
۳۳	بوزورگى عەلەوى	۳۲
۳۴	گۇلارى بانگى كورد	۳۳
۳۵	ئەحمەدى موفتى زاھە	۳۴
۳۶	دىكارت	۳۵
۳۷	حەسەن بەننا	۳۶
۳۷	مەلا ھىدىق تۇفيق	۳۷
۳۸	رەفيق ھەرىرى	۳۸
۳۹	عەبدوللا نۇجەلان	۳۹
۴۰	ئەمىن فەيزى بەگ	۴۰
۴۱	فېرەنسۇ ھەرىرى	۴۱
۴۱	ھەزار موكرىانى	۴۲
۴۲	گاوس	۴۳
۴۲	ھاتنى سىمكۇ بۇ سەلىمانى	۴۴
۴۳	مىجەرسۇن	۴۵
۴۴	شەرەفخاننى بەتلىسى	۴۶
۴۴	گۇلارى زانستى	۴۷
۴۵	گۈتەنبەرگ	۴۸
۴۵	جەمە عەلى مەدھۇش	۴۹
۴۶	لامارتىن	۵۰
۴۶	كۆمارى مېسېر	۵۱
۴۷	مىخائىل ئەيمە	۵۲
۴۸	مەلا مستەفاى بارزانى	۵۳
۴۹	مەلا عەبدولرەھىمى پەرخى	۵۴
۴۹	مىرزا غەفورى شاعىر	۵۵
۵۰	سەلاھەدىنى ئەيووبى	۵۶
۵۱	ئەحمەد خواجە	۵۷
۵۲	ماركيز	۵۸

۵۲	د. نه جیب گیلانی	۵۹
۵۳	دادور (نهمیر عبدالوکریم حویزی)	۶۰
۵۳	پوژنامه‌ی بانگی حق	۶۱
۵۴	جهماله دینی نه فغانی	۶۲
۵۵	مهلا عه‌لی بیاره	۶۳
۵۶	م. محمهد غزالی	۶۴
۵۶	(حیلمی)ی شاعیر	۶۵
۵۷	گۆفاری دیاری کوردستان	۶۶
۵۷	به‌یانی یانزه‌ی نازار	۶۷
۵۸	ویستنگهاوس	۶۸
۵۹	کارل مارکس	۶۹
۶۰	مه‌عروف ره‌صافی	۷۰
۶۰	کیعیابارانی هه‌له‌بجه	۷۱
۶۱	ئهریک فرۆم	۷۲
۶۲	م. سه‌ید نه‌جمه‌دین ته‌ها	۷۲
۶۳	ده‌نگی گه‌لی کوردستان	۷۳
۶۴	شانشیننی ئه‌رده‌ن	۷۴
۶۵	م. سه‌عید نورسی	۷۵
۶۶	بته‌وفن	۷۶
۶۷	کۆمه‌له‌ی دامه‌زیننه‌ری عیراقی	۷۷
۶۷	ئیحسان نوری پاشا	۷۸
۶۸	مه‌لا جه‌میل پوژ به‌یانی	۷۹
۶۸	(میرزا مارف)ی شاعیر	۸۰
۶۹	عایشه شان	۸۱
۷۰	پیشه‌وا قازی محمهد	۸۲
۷۱	پوژی درۆ	۸۳
۷۲	گۆفاری پوناھی	۸۴
۷۲	گۆفاری پوژی نوی	۸۵
۷۲	م. مه‌سه‌عود محمهد	۸۶
۷۳	ساموئیل مۆرس	۸۷
۷۳	(ناری)ی شاعیر	۸۸

۷۴	هنگاریا	۸۹
۷۵	مهلیک فهیسهلی دووهم	۹۰
۷۶	مام جهلال تاله بانی	۹۱
۷۷	پیکاسو	۹۲
۷۷	م. ئیپراهیم نهحمه	۹۳
۷۸	یه کگرتووی قوتابییانی نیسلاهی کوردستان	۹۴
۷۹	شیخ مهمدوح بریفکانی	۹۵
۸۰	عبدالسهلام عارف	۹۶
۸۱	سارتر	۹۷
۸۱	چارلی چاپلن	۹۸
۸۲	ئینیشتاین	۹۹
۸۳	(هیمن)ی شاعیر	۱۰۰
۸۴	د. محهمه ئیقبا	۱۰۱
۸۵	پوژنامهی کوردستان له قاهیره	۱۰۲
۸۶	ولیم شکسپیر	۱۰۳
۸۶	نهجمه دینی مهلا	۱۰۴
۸۷	شیخ محهمه بالیسانی	۱۰۵
۸۸	مهلا نهسهدهی مهجوی	۱۰۶
۸۹	بهشی کوردی دهنگی نهمریکا	۱۰۷
۹۰	ماجهلان	۱۰۸
۹۰	پوژنامهی پیشکوتن	۱۰۹
۹۱	هاشم بهغدادی	۱۱۰
۹۲	نزار قه بانی	۱۱۱
۹۳	پوژی کریکارانی جیهان	۱۱۲
۹۳	لیوناردو داڤنشی	۱۱۳
۹۴	سولتان محهمه فاتیح	۱۱۴
۹۵	کوماری لاتفیا	۱۱۵
۹۶	ناپلیون پوناپارت	۱۱۶
۹۷	حسین نازم	۱۱۷
۹۷	(قانع)ی شاعیر	۱۱۸
۹۸	نهخووشی تالاسیمیا	۱۱۹

۹۹	د. پرهیمی قازی	۱۲۰
۱۰۰	م. مهلا عوسمان عه‌دولعه‌زیز	۱۲۱
۱۰۱	شیخ عومری قهره‌داغی	۱۲۲
۱۰۲	گۆفاری هاوار	۱۲۳
۱۰۳	رینکوت‌نامه‌ی سایکس - بیکو	۱۲۴
۱۰۳	شیخ مسته‌فای قهره‌داغی	۱۲۵
۱۰۴	حامید نامه‌دی	۱۲۶
۱۰۴	هۆشی منه	۱۲۷
۱۰۶	فیفا	۱۲۸
۱۰۶	جین نادامز	۱۲۹
۱۰۷	فیکتور هیگۆ	۱۳۰
۱۰۸	گۆفاری زاری کرمانجی	۱۳۱
۱۰۹	م. مسته‌فا نهریمان	۱۳۲
۱۱۰	کۆماری نه‌فریقیای باشوور	۱۳۳
۱۱۱	شوگری فه‌زلی	۱۳۴
۱۱۲	م. مهلا سالح شاره‌زووری	۱۳۵
۱۱۲	نه‌نتۆنی کۆین	۱۳۶
۱۱۳	(موخلیص)ی شاعیر	۱۳۷
۱۱۴	م. ناصری سو‌بجانی	۱۳۸
۱۱۵	مه‌رلانا خالیدی نه‌قشبه‌ندی	۱۳۹
۱۱۶	نه‌مپیر	۱۴۰
۱۱۷	محمد زه‌فزاف	۱۴۱
۱۱۸	کاک مه‌سعود بارزانی	۱۴۲
۱۱۹	یاریگه‌ی (ماراکانا)	۱۴۳
۱۱۹	شیخ محمد شه‌عراوی	۱۴۴
۱۲۰	نه‌سیری	۱۴۵
۱۲۰	د. نه‌جمه‌دین شه‌ریه‌کان	۱۴۶
۱۲۱	پیره‌میرد	۱۴۷
۱۲۲	شیخ محمد مه‌نشاهی	۱۴۸
۱۲۳	سمایل خانی شکاک	۱۴۹
۱۲۳	میشیل پلاتینی	۱۵۰

۱۲۴	شیخ عبداللہ تیف بہرنجی	۱۵۱
۱۲۴	شاہوی شاعر	۱۵۲
۱۲۵	زہیندین زیدان	۱۵۳
۱۲۵	یاریگی نوکامب	۱۵۴
۱۲۶	مہمستی	۱۵۵
۱۲۶	حسہن زیرہک	۱۵۶
۱۲۷	شیخ سعیدی پیران	۱۵۷
۱۲۸	کوماری کونگوی دیموکراتی	۱۵۸
۱۲۹	کمنہدا	۱۵۹
۱۳۰	جان جاک پوسو	۱۶۰
۱۳۰	پوجیہ گارودی	۱۶۱
۱۳۱	ویلاہتہ یہکگرتوہکانی ئەمریکا	۱۶۲
۱۳۲	حکومتی ہرنیمی کوردستان	۱۶۳
۱۳۳	مویاسان	۱۶۴
۱۳۴	دراوی عیراقی	۱۶۵
۱۳۵	نہمین زہکی بہگ	۱۶۶
۱۳۶	محمدہ عہبہ	۱۶۷
۱۳۷	محمدہ علی عہونی	۱۶۸
۱۳۷	نیپراہیم نہمین بالدار	۱۶۹
۱۳۸	شوپشی چوارہمی تہمووزی ۱۹۵۸	۱۷۰
۱۳۹	شیخ محمدہدی خال	۱۷۱
۱۴۱	عادیلہ خان	۱۷۲
۱۴۲	مارکونی	۱۷۳
۱۴۳	بیداری شاعر	۱۷۴
۱۴۴	پہیمانی لوزان	۱۷۵
۱۴۴	م. عادل شیوخ	۱۷۶
۱۴۵	م. محمدہ مہلا صالح شارہزوری	۱۷۷
۱۴۵	محمدہ مہدی جہواہیری	۱۷۸
۱۴۶	نہمحمدی شاملو	۱۷۹
۱۴۷	فان کوخ	۱۸۰
۱۴۸	کاترمیری بیگ بن	۱۸۱

۱۴۹	عەلى كەمال	۱۸۲
۱۴۹	پۇرۇننامەى بانگى كوردستان	۱۸۳
۱۵۰	رەفلىق حىلمى	۱۸۴
۱۵۱	سەيد عەلى ئەسفىرى كوردستانى	۱۸۵
۱۵۲	ھىرۇشىما	۱۸۶
۱۵۲	پۇزى شەھىدى ئاشورى	۱۸۷
۱۵۳	قەدرى جان	۱۸۸
۱۵۴	رېكەوتننامەى سىفىر	۱۸۹
۱۵۴	بەكر صدقى	۱۹۰
۱۵۵	مەلا ئەھمەدى پىنجوئىنى	۱۹۱
۱۵۶	رەشىد زەكى كابان	۱۹۲
۱۵۶	پەيمانى ناتق	۱۹۳
۱۵۷	كۆمارى پاكستان	۱۹۴
۱۵۸	عەلى ھەسەن مەجىد	۱۹۵
۱۵۹	پۇرۇننامەى زىيانەوہ	۱۹۶
۱۶۰	برايم خانى دەلق	۱۹۷
۱۶۱	كامەران بەدرخان	۱۹۸
۱۶۱	عەبدولرەھمان پاشاى بابان	۱۹۹
۱۶۲	سەعد زەغلول	۲۰۰
۱۶۳	بىخودى شاعىر	۲۰۱
۱۶۴	عەبدوللا گوىل	۲۰۲
۱۶۵	سەيد قوتب	۲۰۳
۱۶۶	م. مەلا عەبدولكەرىمى مودەرىس	۲۰۴
۱۶۷	زەكى ھەنارى	۲۰۵
۱۶۸	جەنگى جىھانى دووہ	۲۰۶
۱۶۹	سولتان سلېمانى قانوونى	۲۰۷
۱۷۰	فەتھى شاعىر	۲۰۸
۱۷۱	مەلىك غازى	۲۰۹
۱۷۱	ماوتسى تۇنگ	۲۱۰
۱۷۲	يەلماز گۇناى	۲۱۱
۱۷۲	تۇلستوى	۲۱۲

۱۷۳	پۇرژنامەى زيان	۲۱۳
۱۷۴	م. پەشاد موفتى	۲۱۴
۱۷۴	فابىيۇ كانافارز	۲۱۵
۱۷۵	عومەر موختار	۲۱۶
۱۷۶	د. صادق شەرەفكەندى	۲۱۷
۱۷۷	پۇرژنامەى ئومىدى ئىستىقلال	۲۱۸
۱۷۷	حسېن حوزنى موكرىانى	۲۱۹
۱۷۸	پۇنالدىز	۲۲۰
۱۷۹	دەيويدىلىنگ	۲۲۱
۱۷۹	مەلا مستەفاى عاصى	۲۲۲
۱۸۰	ئەبو ئەعلاى مەودودى	۲۲۳
۱۸۱	ئىدوارد سەئىد	۲۲۴
۱۸۲	لويس پاستۇز	۲۲۵
۱۸۲	حەسەن قزىلجى	۲۲۶
۱۸۳	ئەندرى شىفېچىنكۇ	۲۲۷
۱۸۴	شىيخ ئەحمەد ياسىن	۲۲۸
۱۸۵	ئەحمەد حەسەن بەكر	۲۲۹
۱۸۶	كلۇد يوس پىچ	۲۳۰
۱۸۷	م. مەمەد سەنگاوى	۲۳۱
۱۸۸	م. فوناد چەلبى	۲۳۲
۱۸۹	شىيخ مەحمودى خەفەيد	۲۳۳
۱۹۰	عوسمان سەبىرى	۲۳۴
۱۹۰	جىمس جول	۲۳۵
۱۹۱	مەلاى گەرەى كۆيە	۲۳۶
۱۹۱	شىيخ عوبەيدوللاى نەھرى	۲۳۷
۱۹۲	پۇرژنامەى كەركوك	۲۳۸
۱۹۲	جەمىل سائىب	۲۳۹
۱۹۳	ئەحمەد شەوقى	۲۴۰
۱۹۴	كرىچۇڭ	۲۴۱
۱۹۴	پەسول گەردى	۲۴۲
۱۹۵	لافاوھ گەرەكەى سلىمانى	۲۴۳

۱۹۵	م. عومەر ریشاوی	۲۴۴
۱۹۶	عەلی عیززەت بیگوفیج	۲۴۵
۱۹۷	فەنایی	۲۴۶
۱۹۸	مەولانا خالید شاری سلیمانی بەجیئەشت	۲۴۷
۱۹۸	د.لشاد ساهیبقران	۲۴۸
۱۹۹	جگەر خوین	۲۴۹
۱۹۹	د. کامیل بەصیر	۲۵۰
۲۰۰	گۆفاری پھوناکى	۲۵۱
۲۰۱	لیژنەى ھاریکاری نیشتمانی کوردستان	۲۵۲
۲۰۲	ویسالی	۲۵۳
۲۰۲	ناگر بەستی مودروس	۲۵۴
۲۰۲	مالک بن نبی	۲۵۵
۲۰۴	بەرنادشۆ	۲۵۶
۲۰۵	ئیسحاق پابین	۲۵۷
۲۰۶	شیخ عەبدولھەمید کوشک	۲۵۸
۲۰۷	دیگۆل	۲۵۹
۲۰۸	زێوهری شاعیر	۲۶۰
۲۰۹	مستەفا عەقاد	۲۶۱
۲۰۹	ھەمدی شاعیر	۲۶۲
۲۱۰	د.لاری شاعیر	۲۶۳
۲۱۱	پادیوی لەندەن	۲۶۴
۲۱۱	پۆژنامەى پۆزی کوردستان	۲۶۵
۲۱۲	پۆژنامەى زین	۲۶۶
۲۱۳	شیخ ئەمجد زەھاری	۲۶۷
۲۱۳	م. مەلا سالحی گەرە	۲۶۸
۲۱۴	سەید رەزای دەرسیم	۲۶۹
۲۱۵	گۆران	۲۷۰
۲۱۶	چۆن کەنەدی	۲۷۱
۲۱۷	پۆزی بەرەنگار بونەوهری توندوتیژی دژ بەژنان	۲۷۲
۲۱۸	کەمالی	۲۷۳
۲۱۹	عەبدولباست عەبدولھەمەد	۲۷۴

۲۲۰	نهخوشی نهیدز	۲۷۵
۲۲۰	محمد توفیق وردی	۲۷۶
۲۲۱	توماس هوبز	۲۷۷
۲۲۲	م. مەلا محەمەدی پەبیبی	۲۷۸
۲۲۳	فیرنەر فون سیمنس	۲۷۹
۲۲۴	صابری	۲۸۰
۲۲۴	مەلا مستەفای سەفوت	۲۸۱
۲۲۵	مەلا شیخ حسینی فانی	۲۸۲
۲۲۶	جوزیف باربیرا	۲۸۳
۲۲۷	عەلانەدین سوجادى	۲۸۴
۲۲۸	مەلا سەید حکیمی خانەقین	۲۸۵
۲۲۸	م. زوبیر بیلال	۲۸۶
۲۲۹	پورخانی کۆماری مەهاباد	۲۸۷
۲۳۰	فایەق بی کەس	۲۸۸
۲۳۰	شیخ نوری شیخ صالح	۲۸۹
۲۳۱	م. عەبدولعەزیز پارەزانی	۲۹۰
۲۳۲	د. مستەفا مەحمود	۲۹۱
۲۳۲	مستەفا پاشای یامولکی	۲۹۲
۲۳۲	بەدر شاکر سەیباب	۲۹۳
۲۳۴	خدر کۆساری	۲۹۴
۲۳۵	بینهزیر بوتوق	۲۹۵
۲۳۶	سەدام حسین	۲۹۶
۲۳۶	بەختیار زیوەر	۲۹۷
۲۳۷	شیخ ئەبو حەسەنی ئەموی	۲۹۸

